George Sand

Horace

George Sand

Horace

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af George Sand: *Horace* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of George Sand: *Horace* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

BY NC SA

I

De mennesker, der indgyder os den højeste hengivenhed, er ikke altid dem, vi agter mest. Den følelse, man kalder venskab, trænger hverken til beundring eller entusiasme. Hvad man søger hos en ven er en lige, et væsen, der er underkastet de samme lidenskaber, de samme svagheder som vi. Jeg ville have en slet mening om den, der ikke kunne elske den, han beundrede, men en endnu slettere om den, der ikke kunne elske andre end dem, han beundrede. Men dette gælder kun med hensyn til venskab. Med kærlighed, forholder det sig helt anderledes. Kærlighed lever af entusiasme; alt hvad der sårer denne delikatesse, der er den fineste duft af dens væsen, neddrager den fra dens ophøjede sfære. Men den mildeste og mest velgørende af alle menneskelige følelser, den, der henter sin næring fra svagheder og fejltrin som fra storhed og heroisk bedrift, der tilhører enhver livets alder, som udvikler sig i vort bryst med den første spire til bevidsthed og som følger os til graven, den der i sandhed fordobler og udvider vor tilværelse og som genfødes af sin egen aske, denne følelse er ej kærlighed, men venskab.

Men hvis jeg her ville sige alt, hvad jeg ved og alt, hvad jeg tænker om venskab, er der sandsynlighed for, at jeg ville glemme, at jeg havde en historie at fortælle og i dets sted skrive en afhandling i, jeg ved ikke, hvor mange bind, hvilket atter ville medføre, at jeg ingen læsere fik i en tidsalder, hvor venskab lader til at være gået lige så meget af mode som kærlighed. Jeg vil altså indskrænke mig til hvad jeg allerede har sagt, for at

motivere en erklæring, der ligesom danner fundamentet til min historie, nemlig at den af mine venner, hvis liv er mest smeltet sammen med mit, og som jeg smerteligst har savnet, langtfra var den bedste og mest fuldkomne blandt dem, jeg har kaldt venner, men tværtimod var et menneske fuldt af svagheder og fejl, som jeg undertiden har foragtet, endogså hadet, og som ikke desto mindre har indgydt mig en af de stærkeste og mest uovervindelige sympatier, jeg nogensinde har følt.

Hans navn var Horace Dumontet. Han var søn af en ringe embedsmand i provinsen med 1.500 francs i årlig gage, der i sin tid havde ægtet en arving fra landet med 10.000 livres i arv, og som således så sig i besiddelse af en årlig rente af 3.000 francs. Denne faders fremtid, det vil sige hans avancement, var afhængigt af hans arbejde, hans sundhed, og fremfor alt af hans ulastelige opførsel, det vil sige, af hans blinde billigelse af et hvilket som helst herrebud fra en hvilken som helst regering under en hvilken som helst forfatning.

Ingen vil forundre sig over, at min vens forældre, monsieur og madame Dumontet, under så tvivlsomme økonomiske omstændigheder besluttede at give deres søn hvad man kalder opdragelse, det vil sige, man sendte ham først i en lærd skole i provinsen og senere til Paris, hvor man håbede, at han i løbet af nogle år ville kunne gennemgå de fornødne grader, for senere at optræde som advokat eller læge. Jeg siger, ingen vil forundre sig over det; for der gives vel næppe en familie i en lignende stilling, hvis ærgerrige drømme ikke har gået ud på at sikre deres sønner en uafhængig tilværelse. Uafhængighed, eller rettere hvad en fattig embedsmand tænker sig under uafhængighed, er hans ideal af jordisk lykke. Han har selv lidt

alt for mange savn og desværre alt for mange ydmygelser, til ikke brændende at ønske at kunne berede sit afkom en bedre skæbne; i sit hjertes enfoldighed tror han, at lodderne til dette store lotteri, man kalder skæbne, ligger spredt rundt omkring ham, og at han, for at sikre sin familie en glimrende fremtid, blot behøver at bøje sig ned og gribe dem. Menneskets higen går ud på at stige. Det er dette instinkt man har at takke for, at den på ulighed grundede samfundsbygning, hvis skrøbelighed forbavser lige så meget som dens varighed, ikke for længe siden er styrtet sammen.

Når der gælder om at vælge den karriere, der skal sikre deres børns fremtid, falder det aldrig forældre i vore dage ind at vælge den mest beskedne, men tillige den mest sikre af dem alle. Forfængelighed bliver stedse det afgørende motiv, man har jo dagligt eksempler på, at mennesker af de laveste folkeklasser svinger sig op på samfundets højeste tinder, hvor de pludselig forvandles til vidundere af alle optænkelige slags, endog til vidundere af ubetydelighed, – og denne udsigt er alt for fristende.

"Hvorfor," sagde monsieur Dumontet til sin kone, "skulle vor Horace ikke lige så godt kunne bane sig en vej i verden som monsieur A. og monsieur B., der var langt mindre begavede, og havde mindre mod end han?"

Madame Dumontet var sagtens en smule forfærdet over de ofre, hendes mand fandt nødvendige for at kunne give sønnen en lærd opdragelse; men hvilken moder nærer ikke den dybeste overbevisning om, at hun har sat det klogeste og tillige det af himlen mest begunstigede barn i verden, der nogen sinde så dagens lys. Madame Dumontet var en hjertens god kone, der

var opdraget på landet, og som slet ikke manglede et vist skarpsind, hvor det gjaldt den sfære af ideer, hendes opdragelse havde tilladt hende at bevæge sig i; men udenfor denne sfære eksisterede der en for hende helt ubekendt verden, som hun blot så med sin mands øjne. Da denne derfor forklarede hende, at alle franskmænd siden revolutionen er lige for loven, *item* at alle privilegier er afskaffet, samt at ethvert menneske med talent kan trænge igennem massen og opnå de højeste æresposter, når han blot ser den rette lejlighed og presser stærkere på end de, der står målet nærmere end han, måtte hun naturligvis give efter for så gyldige grunde, af frygt for at blive mistænkt for ikke at have fulgt med sin tid, hvilket var det, hun af alt mest frygtede, da hun jo så ville have lignet de gode bønderfolk, fra hvilke hun nedstammede.

Det offer, monsieur Dumontet fandt nødvendigt, var intet mindre end afståelsen af deres halve årlige indtægt.

"Med 1.500 francs ville vi kunne leve og opdrage vor datter," sagde han, "med resten, det vil sige med min gage og dine sparepenge, vil vor Horace kunne leve gyldne dage i Paris i de år, der kræves til gennemførelsen af hans studier."

Madame Dumontet var i stand til ethvert offer; for at føje sin mand og befordre sin søns lykke havde den gode kone gerne gået uden sko og spist tørt brød det hele år igennem. Ikke desto mindre smertede det hende, på engang at måtte rykke ud med, hvad hun med så megen møje havde samlet sammen lige fra begyndelsen af sit ægteskab, og som beløb sig til en sum af omtrent 10.000 francs. Den, der ikke kender livet i provinsen og den utrolige færdighed, som øvelsen giver husmødrene i at knibe og spare på alle tænkelige ting, vil finde det aldeles

fabelagtigt, at man af en indtægt af 3.000 francs årligt skulle kunne sammenspare flere hundrede francs, uden at lade mand og børn, kat og tjenestefolk omkomme af hunger. Enhver derimod, der enten selv har ført dette liv, eller har haft anledning til at betragte det tæt på, ved, at intet er almindeligere. Den kone, der ingen formue har, og som ikke er i besiddelse af noget som helst talent eller middel til erhverv, kan ikke på anden måde bidrage sit til sin families opkomst, end ved daglig at bestjæle sig og sine for en smule af det nødvendige til livets ophold. Dette bliver en sørgelig tilværelse uden liv og bevægelse, uden godgørenhed, uden gæstfrihed; men hvad bekymrer den rige sig vel om det? Han finder ligefuldt, at livets goder er fordelt med den højst mulige rimelighed.

"Hvis disse mennesker ville give deres børn den samme opdragelse, som vi giver vore," siger disse jordens herrer i formasteligt overmod, "så lad dem gøre ofre; har de ikke mod til det, står den udvej dem jo altid åben, at gøre dem til håndværkere og agerdyrkere."

Betragtet fra den sociale rets standpunkt, må man vistnok give den rige ret; betragtet fra menneskerettighedernes standpunkt må Gud alene dømme.

"Og hvorfor," hører man den fattige korsdrager sukke i sin glædestomme bolig, "hvorfor skulle vi ikke søge at tilkæmpe vore børn de samme rettigheder som den rige handelsherres eller den højbårne greves? Opdragelsen gør jo alle lige, og herren selv byder os at arbejde på dette retfærdighedens værk."

Og I, trofaste forældre, I har visselig også ret, og hvor ofte og hvor bittert I end vil blive skuffet i jeres forhåbninger, er det ikke desto mindre dog vist, at jeres legitime ærgerrighed og

naive forfængelighed endnu i en række af dage vil være det virksomste middel til at fremme dette store retfærdighedens værk: *Lige rettigheder for alle.* Men når værket er fuldbragt, når ethvert medlem af samfundet ikke alene kan finde en plads, hvor han møjsomt kan friste livet, men også en plads, hvor dette hans liv kan blive nyttigt og frugtbringende, da tør man med grund vente, at alle roligere og mere upartisk vil bedømme sin stilling og sine kræfter, end man nu under den feberagtige spænding, der ledsager striden, er i stand til. Den tid vil komme, det håber jeg med fuld fortrøstning, da ikke ethvert ungt menneske vil enten være sin tidsalders største geni eller skyde sig en kugle for panden.

Så meget er vist, at madame Dumontet samtykkede i at anvende sin lille kapital til sønnens underholdning i Paris, hvorimod hun i stilhed forbeholdt sig atter at sætte sit sparesystem i gang, for at skrabe en nogenlunde antagelig medgift sammen til Horaces unge søster, Camilla.

Helten i min fortælling er altså nu i Paris, og jeg har den ære at fremstille ham for mine læsere med sin titel af *studiosus juris*, sine nitten år og sine 1.500 francs. Han havde allerede studeret eller ladet som om han studerede jura et helt år, da jeg gjorde hans bekendtskab i en café i nærheden af Luxembourg, hvor vi begge hver morgen indfandt os for at drikke chokolade og læse aviser.

Hans forekommenhed, hans åbne væsen, hans på en gang livlige og milde blik indtog mig ved første øjekast. Mellem unge mennesker er bekendtskabet snart stiftet. Har man nogle dage siddet ved samme bord og daglig udvekslet et par høflige ord, kan det let hænde, at man den første morgen, solen skinner

gennem ruden og ind i hjerterne, pludselig får den idé at fortsætte den i cafeen begyndte samtale i Luxembourgs dunkle alleer. Dette var netop hvad der hændte os en smuk forårsmorgen. Syrenerne stod i blomst, og solens stråler faldt oplivende på den med forgyldt bronzearbejde prydede mahognidisk, bag hvilken cafeens patronesse, den smukke madame Poisson, indtog sin ophøjede plads. Uden at kunne sige, hvorledes det gik til, befandt Horace og jeg os arm i arm og i fortrolig samtale ved bredderne af det store bassin. Den almindelige udvekslen af vore ideer, der så pludseligt havde ført os sammen, havde imidlertid endnu ikke bragt os til at overskride grænserne for den personlige tilbageholdenhed, der netop vækker gensidig tillid hos velopdragne mennesker, og således kendte vi endnu ikke hinandens navn. Alt hvad jeg denne første dag erfarede om Horace var, at han studerede jura, og hvad han erfarede om mig var, at jeg studerede medicin. De spørgsmål, vi gensidigt stillede hinanden, indskrænkede sig til, fra hvilket standpunkt man betragtede den videnskab, man havde helliget sit liv.

"Jeg beundrer Dem, eller rettere, jeg misunder Dem," sagde han, idet han forlod mig. "De arbejder; De elsker Deres videnskab; De har forhåbninger; Deres vej går opad, og fører direkte til målet. Med mig forholder det sig anderledes. Jeg afskyr den hele jurisprudence; jeg erklærer den for et løgnens værk, hvor alt står i strid med den evige sandhed og guddommelige retfærdighed. Jeg ville ikke sige et ord, hvis disse løgne var bundet til et hele ved et logisk system; men de modsiger hinanden på en så oprørende måde, at man fristes til at tro, at de blot er opfundet for at give enhver anledning til at

gøre det onde, der står i hans magt, på den måde, der er ham den bekvemmeste. Ethvert ungt menneske, der med liv og sjæl kaster sig over lovkyndigheden, og tager det hele tomme spilleværk for alvor, erklærer jeg for en skurk eller en dosmer. Jeg hader, jeg afskyr hele denne fantasmagori!"

Han talte med en lidenskabelighed, der behagede mig, endskønt jeg følte, at den var beregnet på en vis effekt. Når man hørte ham, var det umuligt at tvivle om hans oprigtighed; men man fik alligevel en svag mistanke om, at det ikke var første gang, hans veltalende læber udtordnede disse og lignende forbandelser. Hans tale klang alt for naturlig til ikke at være indstuderet. Man må tilgive mig dette paradoks! Hvis man ikke føler, hvad jeg mener med det, vil man vanskeligt kunne trænge ind i dybet af Horaces karakter, der er så vanskelig at opfatte, så vanskelig at skildre, endog for mig, der har studeret ham med en så vedholdende opmærksomhed.

Det var en blanding af natur og affektation, der var smeltet således sammen, at det var umuligt at angive, hvad der var natur og hvad der var affektation. På samme måde forholder det sig med visse retter eller essenser, der er således kombineret, at man hverken ved hjælp af lugt eller smag formår at angive de oprindelige elementer. Jeg har kendt mennesker, der fra første øjeblik af fik den største modbydelighed for Horace, som fandt ham i en utålelig grad indbildsk og manieret. Jeg har kendt andre, der ligeledes fra første øjeblik fik en formelig lidenskab for ham, og som fandt, at netop hans oprigtighed og naturlighed var hans elskværdigste egenskab. Jeg kan forsikre, at begge parter tog fejl, eller rettere, at begge parter havde ret. Horace var i besiddelse af en vis naturlig

affektation. Enhver har vistnok i sit liv i det mindste kendt ét menneske, der synes at være kommet til verden med lånt karakter og lånte manerer, og som altid synes at spille en rolle, mens han for ramme alvor spiller sin egen rolle i sit eget livs drama. Slige væsener kopierer ingen anden end sig selv. Det er i almindelighed mennesker, begavede med ildfulde gemytter og medfødt kærlighed til alt stort og ophøjet. Hvor prosaisk end deres liv og omgivelser er, bliver der dog såvel i deres indre liv som i deres hele fremtræden noget romantisk. I hvor ringe grad de end er i besiddelse af udøvelsens evne, bliver der altid i ideen, i planen noget storartet; derfor ser man dem også idelig drapere sig i det væsens klædebon, de bærer i deres tanke. Og nægte kan man jo heller ikke, at dette væsen er manden selv, siden det er undfanget i hans bryst, og siden det er dette væsen, der sætter hans indre i bevægelse. Det virkelige menneske går ved siden af det ideale. Ligesom man i et spejl, der er knækket på midten, ser sit eget kære Jeg gengivet dobbelt, således har man af disse mennesker altid to billeder, der ikke kan adskilles, og som dog er højst forskellige. Dette er netop hvad vi forstår ved det udtryk: *vor anden natur,* der er blevet synonymt med vane.

Således var Horace. Han havde en sådan trang til ved enhver lejlighed at vise sig med sine samtlige fortrin, at man til enhver tid kunne være sikker på at træffe ham iført sit bedste menneske, pyntet og strålende i fysisk som i moralsk henseende; naturen selv syntes at lette ham dette aldrig hvilende arbejde. Hans skikkelse var smuk og ligesom skabt til at indtage lette og elegante stillinger. Hans dragt og hele fremtræden røbede vistnok ikke, hvad man kalde den fineste

smag; men til enhver tid af dagen kunne han afgive et nyt moment for en maler. Han var høj og kraftigt bygget, uden derved at tabe sin figurs elasticitet, hans ansigt var ædelt, fordi grundtrækkene var ædle; men man kan ikke derfor sige, at det var distingveret, hvilket er noget ganske andet. Ædle træk er naturens værk, distingverede træk et værk af kunsten; det ene gives os, det andet erhverves. Horaces sorte, tætte skæg var tilstudset med en omhyggelighed, som øjeblikkelig røbede studenten og latinerkvarteret; hans kulsorte hår faldt ham ned over skuldrene i en fylde, som en virkelig dandy ville have indskrænket. Men når han i samtalens hede fo'r med hånden gennem dette sorte hav, var den uorden, som derved frembragtes aldrig latterlig eller ufordelagtig for pandens ædle form. Han var klædt med en vis omhyggelighed. Hans skrædder var en uberømt mand, uden idé om den sande *fashion*, men som ikke desto mindre havde forstand nok til at forstå ham og til at indse, at man for ham kunne risikere rigere opslag, et mere buet snit på kjolen, mere iøjnefaldende farver og en dristigere hvælving på vesten end for andre unge klienter.

På den fornemme boulevard ville Horace have været aldeles latterlig; men i Luxembourg og i parterret i *Odeon* var han altid den smukkest klædte, den mest ugenerte, den smalleste i taljen, den bredeste over hofterne, den mest iøjnefaldende, som det hedder i modejournalsproget. Han havde sin hat på det ene øre, hverken for meget eller for lidt, og hans stok var hverken for tyk eller for tynd. Med et ord, Horace havde vistnok såre lidet til fælles med den sande elegantier; men der var en sådan elasticitet i hans bevægelser, og han bar sine mangler med en så

høj grad af personlig ynde, at mere end en fornem dame fra sin karet værdigede ham et opmærksomt blik.

Horace vidste, at han var smuk, og det undlod han ikke at lade os føle, selv om han aldrig begik den dumhed at tale om sit ansigt. Men til erstatning beskæftigede han sig uophørligt med andres. Når han så et nyt ansigt, gjorde han os øjeblikkelig opmærksom på enhver mangel og enhver ubehagelig ejendommelighed, hvorved man uvilkårligt bragtes til at sammenligne hans person med den ulykkelige genstand for hans spot. Når han behandlede dette kapitel, blev han altid åndrig. Da han selv havde funklende øjne og den skønneste næse, var han uden barmhjertighed for udtryksløse øjne og mangelfulde næser. Med pukkelryggene havde han, efter eget sigende, megen medlidenhed, og hver gang han gjorde mig opmærksom på en sådan ulykkelig, var jeg naiv nok til at anstille anatomiske betragtninger over hans egen rygrad, hvis hvirvler bævede af en hemmelig henrykkelse, mens hans ansigt blot udtrykte stoisk ligegyldighed for et så ringe fortrin som en skøn legemsdannelse. Hvis én af os faldt i søvn i en ugraciøs eller uheldig stilling, var Horace altid den første til at gøre opmærksom på den, hvorved jeg, når han havde sit kvarter i mit værelse, eller jeg overraskede ham i hans, uvilkårlig blev bragt til at lægge mærke til, at han altid sov med hovedet støttet til sin hånd eller med armen slået tilbage om halsen som de antikke statuer. Så ubetydelig denne sidste bemærkning end kan synes, blev jeg netop herved ledet til at forstå denne naturlige, det vil sige medfødte, affektation, som jeg før omtalte. Selv i søvne ville Horace indtage skønne stillinger. Dette bragte en af vore

kammerater til at sige, at han udførte akademiske stillinger for myggene.

Man vil tilgive mig disse detaljer, som jeg fandt nødvendige; jeg vender nu tilbage til min første samtale med Horace.

2

Den næste dag spurgte jeg ham, hvorfor han ikke hellere valgte et andet studium, siden han havde en så uovervindelig afsky for lovkyndigheden.

"Min gode herre," svarede han med en sikkerhed, som om han kunne have varet en mand på de fyrre, "for øjeblikket gives der blot én stilling, der fører til målet, og det er en advokats."

"Målet," spurgte jeg, "hvad forstår De ved målet?"

"Naturligvis at blive deputeret," svarede han, "for øjeblikket gives der intet andet middel til at nå berømmelse; men vent nogle år, da vil vi få andet at se."

"De gør altså regning på en revolution. Men sæt nu, at denne revolution udebliver, hvilke midler står da til Deres tjeneste, for at blive valgt til deputeret? Har De måske formue?"

"Endnu ikke; men jeg har forhåbninger."

"I så fald behøver De ikke at plædere; de behøver da blot at tage graden."

Jeg troede ham for alvor i en stilling, der kunne retfærdiggøre hans forventninger. Da han hverken lige ud ville bestyrke mig i min vildfarelse eller pludselig betage mig den, svarede han:

"Man må jo plædere, for at blive kendt – inden to år vil alle unge talenter blive valgbare; det er altså nødvendigt, at man begynder med at erhverve sig et navn."

"Inden to år? Det skulle jeg dog betvivle. Så meget er imidlertid vist, at De behøver den dobbelte tid, for at tage Deres eksamen, for ikke at tale om den tid, der kræves til at erhverve

sig et navn. I det gunstigste tilfælde vil De endnu langt fra have den fornødne alder."

"Tal ikke til mig om alder – denne vanvittige betingelse vil blive udslettet ved næste samling."

"Det skulle jeg også betvivle. Men er det Deres faste vilje, når De sagtens målet, en smule før eller en smule senere, gør intet til sagen."

"Ja, ikke sandt," råbte han med et lyksaligt smil og et blik, der funklede af stolthed, "der kræves intet andet i verden, end at man vil. Fra hvilken klasse man end udgår, kan man bestige samfundets højeste tinder, når man blot bærer i sit bryst en stor fremtidsidé."

"Det tror jeg også," svarede jeg, "spørgsmålet er blot, hvor mange hindringer man vil få at besejre, og det ved kun Gud i Himlen."

"Hvor vil De hen?" råbte han og greb fortroligt min arm, "spørgsmålet er kun, om man har en vilje, der er stærkere end alle hindringer, og denne vilje," tilføjede han med et stærkt slag på sit hvælvede bryst, "denne vilje har jeg!"

Ligesom kæmpen i de gamle legender, syntes Horace at vokse for mine øjne. Jeg betragtede ham skarpt, og bemærkede nu, at hans kinders fine runding endnu tydede på den første ungdom, trods det kraftige skæg. Hans brændende ærgerrighed syntes at stå i modsigelse til dette.

"Hvor gammel er De?" spurgte jeg.

"Gæt engang," svarede han med et smil.

"Ved første øjekast ville man antage Dem for fem og tyve år; men De er måske endnu ikke tyve."

"De har ret, jeg er endnu ikke tyve; men hvad slutter De af det?"

"At Deres vilje kun er to eller tre år gammel, og følgelig meget ung og meget skrøbelig," svarede jeg.

"De tager fejl," råbte han heftigt, "min vilje er født med mig; den er lige så gammel som jeg selv."

"I en vis forstand kan De måske have ret," svarede jeg, "men denne vilje kan jo endnu ikke være synderlig prøvet i den politiske karriere. Ret længe kan De jo heller ikke have beskæftiget Deres tanker med Deres fremtidige stilling som deputeret; thi for kort tid siden vidste De endnu ikke, hvad en deputeret ville sige."

"Vær forvisset om, at jeg vidste det så tidligt, som det er muligt for et barn at vide det. Jeg fattede næppe ordenes betydning, før der i dette for mig lå noget magisk. Enhver fødes til verden med en bestemmelse. Min er at være statsmand og taler."

"De er i det mindste ikke uden en vis veltalenhed," svarede jeg, "og det er allerede en herlig Himlens gave. Nu gælder det om også at lægge sig efter teorien."

"Hvad vil De sige med det? Mener De den afskyelige jurisprudence?"

"Den vil De ikke komme langt med. Det gælder her meget mere. Foruden lovkyndigheden må De studere menneskehedens historie, politik, de forskellige religionssystemer. Først når De er i besiddelse af de nødvendige kundskaber, vil De kunne prøve, sammenligne og komme til et resultat."

"De mener til ideer," sagde han med et smil og et blik, som imponerede ved sin triumferende vished, "jeg har allerede ideer, og jeg nærer den dybe overbevisning, at jeg aldrig får dem bedre; for vore ideer kommer fra vore følelser, og alle mine følelser er store. Ja, monsieur, Himlen har gjort mig stor og god. Jeg ved ikke, hvilke prøvelser, der forestår mig; men det siger jeg med en stolthed, som kun kan vække dårernes latter; jeg føler mig stor; jeg føler mig stærk; jeg føler, at min sjæl er udrustet med de herligste evner. Alt stort og ophøjet beruser mig, hæver mig over jorden, og aldrig slog et hjerte varmere for menneskehedens sag. Se, slige gaver er himmelsendte, og den er en dåre, som kan hovmode sig af dem; men med stolthed og henrykkelse siger jeg: Den klasse, jeg henhører til, er – heltenes."

Jeg kunne ikke undertrykke et smil; men Horace, som iagttog mig, så, at der lå velvilje i det.

– "Det forundrer Dem," vedblev han, "at jeg i Deres nærværelse, som jeg næppe kender, overlader mig til følelser, som andre skjuler, endog for deres bedste ven. Tror De, at man derfor er mere beskeden?"

"Visselig ikke, og man er mindre oprigtig."

"Nå, så vid, at jeg føler mig formet af et ædlere ler end disse snæverhjertede væsener, der *in petto* bilder sig ind at være halvguder, men som ydmygt bøjer deres hoveder og affekterer en beskedenhed, som den såkaldte gode tone fordrer. Disse væsner er ærgerrige i ordets forhadte betydning; dette er de sande egoister. I stedet for at bryde ud i denne ædle entusiasme, der er sympatetisk, som føder de største ideer, som er et tilråb til alle højhjertede sjæle (og på hvilken anden

måde kunne store revolutioner vel bevirkes?) driver de deres gerning i mulm og mørke, skjuler deres snæverhjertede overlegenhed for alles blikke, og viser sig først i deres sande skikkelse, når denne samme jesuitiske overlegenhed har ført dem til målet. Og sligt kalder man beskedenhed! Men jeg, jeg siger, at slige væsner ikke duer til andet end til at sikre sig denne verdens usle fordele, til at sammendynge rigdomme og skaffe sig æresposter under en fordærvet regering. De mænd derimod, der er kaldet til at omstyrte en uretfærdig magt, til at sætte de ædleste lidenskaber i bevægelse, til mægtigt at gribe ind i verdensbegivenhedernes gang, er og har til alle tider været sande. Spørg en Mirabeau, en Pitt, en Danton, om de vel giver sig af med at agere beskedne!"

Der var noget sandt i, hvad han sagde, og han talte med en sådan overbevisning, at det ikke faldt mig ind at modsige ham, skønt intet i verden er mig mere forhadt end arrogance. Men det var netop karakteristisk for Horace, at man, når man så og hørte ham, lod sig beherske af hans ord og plastiske kraft. Når han var borte, forundredes man over, at man ikke tydeligt og klart havde bevist ham, at han havde uret, men når man atter traf sammen med ham, lod man sig på ny besejre af hans paradoksers magnetisme.

Jeg mindes, at jeg denne dag skiltes fra ham, meget frapperet af hans originalitet, men uden ret at vide, om jeg skulle antage ham for en nar eller for et geni. Jeg hældede imidlertid til det sidste.

"Siden De er en sådan ven af revolutioner," sagde jeg til ham den næste dag, "var De vel sagtens med i fjor i julidagene?"

"Det var desværre ferietid, og jeg var rejst hjem," svarede han. "Ikke desto mindre gjorde jeg i min provins, hvad der stod i min magt, og det var ikke min skyld, at jeg ikke derved udsatte mig for større farer. Jeg hørte til dem, der organiserede sig til en frivillig garde. Hele nætter tilbragte vi på vagt, med geværet på skulderen, og havde det forrige system forsvaret sig og sendt tropper ud mod os, som vi ventede, smigrer jeg mig med, at vi havde holdt os anderledes end disse ynkelige gamle, kræmmere og spidsborgere, som senere dannede Nationalgarden, da den var blevet organiseret af regeringen. Disse mennesker ville ikke have rørt sig af stedet, mens udfaldet endnu var tvivlsomt; vi derimod patruljerede nat og dag, for at sikre byen mod et angreb udefra. Fjorten dage senere, da faren var forbi, ville bemeldte spidsborgere have rendt os deres bajonetter gennem livet, hvis vi havde vovet at råbe: Leve friheden!"

Da det var blevet sent, foreslog jeg ham at spise til middag med mig hos Pinson, den skikkeligste og mest forekommende restauratør i det latinske kvarter.

Jeg beværtede ham på bedste måde. Man spiser fortræffeligt hos den gode Pinson, meget sundt og meget billigt. Hans lille restauration er en samlingsplads for en mængde studenter og unge aspiranter til den litterære hæder; for siden hans kollega og rival, Dagneaux, officer i Nationalgarden til hest, i julidagene gjorde underværker af tapperhed, har en hel hær af studenter svoret aldrig at sætte foden over hans dørtærskel, og med iver kastet sig over den fredselskende monsieur Pinsons omfangsrigere koteletter og tykkere oksesteg.

Efter endt måltid gik vi i *Odeon*, for at se madame Dorval og Lockroy i *Antony*, og fra nu af var bekendtskabet mellem Horace

og mig i fuld gang.

"Medicinen er Dem altså en endnu modbydeligere videnskab end jurisprudencen?" sagde jeg i en mellemakt.

"Oprigtig talt begriber jeg ikke, hvad De forstår med Deres kald til lægevidenskaben," svarede han. "Hvor er det muligt, at De hver dag kan se og røre ved de modbydelige rester af det menneskelige legeme, uden at tabe enhver følelse af poesi, al friskhed i tanke og fantasi?"

"Der gives noget værre end at dissekere de døde, og det er at operere de levende. Synet af det afskyeligste kadaver er intet mod det første smertesskrig, man aftvinger et barn, som ikke fatter, at den smerte, man tilføjer det, beskytter mod større lidelser. Lægens kald er et slagterhåndværk, hvis det ikke er en apostolisk sendelse."

"Men man påstår, at lægens hjerte nødvendigvis må hærdes," vedblev Horace. "Frygter De ikke for at få en sådan passion for videnskaben, at De vil glemme menneskeheden for den, ligesom alle disse anatomer, hvis berømmelse er på alles læber, men som jeg med gysen vender mit øje bort fra, som om jeg mødte bøddelen."

"Jeg håber," svarede jeg, "at jeg med tiden vil kunne erhverve mig den for lægen så højst nødvendige koldblodighed, uden derfor at tabe sympatien for min art. Jeg nærer den overbevisning, at hjertet aldrig kan hærdes."

"Det er muligt; så meget er imidlertid dog vist, at sanserne slappes, at følelsen af hvad der er skønt og hæsligt efterhånden tabes. Når man blot ser livet fra en vis materiel side, må idealet vige pladsen for det nyttige. Har De nogensinde kendt en læge, der var digter?"

"Måske ikke; men jeg kan gøre gengæld og spørge, om De nogensinde har kendt en deputeret, der var digter. Det forekommer mig just ikke, at politikken i vore dage er synderlig egnet til at fremkalde poetiske inspirationer."

"Hvis samfundet var anderledes organiseret," råbte han heftigt, "kunne politikken blive den skønneste udviklingskarriere for hjerte og ånd. Men når jeg tænker på, at man, for at blive værdig til at dømme om samfundets anliggender, hvor filosofien burde være den eneste vejleder, er forpligtet til at kende *codex* og *pandekterne*, ikke at tale om Pothier, Ducaurroy og Rogron, at man, for at kunne virke for sin samtid, skal arbejde på at fornedre sig, på at snigmyrde sin fantasi og originalitet, da kommer der den dybeste modbydelighed for det hele væsen over mig, og jeg tænker for alvor på at trække mig tilbage fra politikken."

"I så tilfælde ville De ingen brug have for den entusiasme, der fortærer Dem, for den storhed, De føler dybt i Deres bryst, og som fordrer bedrifter," svarede jeg med et anstrøg af ironi. "Hvis De forlader politikken, hvilken næring vil De da kunne give denne jernvilje, som De for nogle dage siden bebrejdede mig ikke til fulde at vurdere?"

Han tog sit hoved mellem begge hænder, støttede albuerne mod skranken, der adskiller parterret fra orkestret, og forblev hensunket i betragtninger, indtil tæppet atter gik op. Derpå så han med megen opmærksomhed tredje akt af *Antony*.

"Og lidenskaberne," spurgte han efter aktens slutning, "regner De da lidenskaberne for intet i vort liv?"

"Hvis De ved lidenskaberne forstår kærlighed, kan jeg kun svare Dem, at kærlighed vil herske ene i det hjerte, den

opfylder. På engang at være elsker som Antony og borger som De, er en umulighed. Man har valget."

"Det var netop hvad jeg tænkte, da jeg hørte denne Antony med en så knusende foragt omtale samfundet, så rasende forbitret mod alt, hvad der træder i vejen for hans kærlighed. Har De nogensinde elsket?"

"Måske, men det kommer ikke sagen ved – Deres eget hjerte må sige Dem, hvad kærlighed er."

"Jeg vil lade mig hænge, om jeg har den ringeste idé om det," sagde han, og trak på skuldrene. "Har jeg vel nogensinde haft tid til at elske? Ved jeg, hvad en kvinde vil sige? Hvad enten De vil tro mig eller ikke," tilføjede han med en meget godmodig latter, "er jeg så ren og skær som en jomfru – det hele kvindekøn har til dato indgydt mig en sand panisk skræk. Og dog har jeg allerede skæg på hagen, og min fantasi har ikke været ledig, det beder jeg Dem være forvisset om. Men netop dette har beskyttet mig mod de udskejelser, jeg har set mine kammerater hengive sig til. Jeg har endnu ikke mødt den guddom, for hvilken mit rebelske hjerte vil gøre sig den ulejlighed at slå. Mit bekendtskab til det såkaldte smukke køn indskrænker sig til grisetter, og den hele forsamling *en masse* indgyder mig en sådan modbydelighed, at jeg for alle skærsildens glæder ikke ville have en sådan engels fald på samvittigheden. Slige arbejdsnymfer har desuden røde hænder og små impertinente næser, og, hvad der er det værste, de fører et sprog, som på det ømfindtligste krænker mine høreorganer, og skriver os breve til, hvori de i de latterligste udtryk bebrejder os deres ulykke. Hvor er det muligt at føle et øjebliks alvorlig anger, hvor det gælder slige skabninger? Hvis jeg nogensinde hengiver mig til

kærligheden, vil jeg, at den skal ramme mig lige hjertet, at den skal elektrificere mit hele væsen, at den skal bringe mig til fortvivlelse eller beruse mig med alle sine glæder. Ingen middelvej! Det ene eller det andet, begge dele måske, men ingen værtshusdramaer, ingen butikstriumfer! Jeg kan blive ulykkelig; min forstand kan forvildes; jeg kan tage gift med genstanden for min kærlighed, eller støde mig en dolk i hjertet ved hendes lig; men latterlig kan og vil jeg ikke blive, og frem for alt, jeg vil ikke kede mig til døde midt i min egen tragedie, eller ende den med en vaudeville-spas. Mine kammerater spotter uophørligt over, hvad de kalder min uskyldighed, og Gud skal vide, at de troligt gør, hvad der står i deres magt for at berøve mig den; men deres ulejlighed er spildt; jeg ønsker dem al mulig fornøjelse; men for min egen part betakker jeg mig for en lignende. Men hvad går der af Dem?" tilføjede han, da han så mig vende hovedet bort, for at skjule en uimodståelig lyst til at le, "finder De noget latterligt i mine ord?"

"Ingenlunde," svarede jeg, "jeg tænkte blot på, at jeg i morgen spiser frokost med en meget elskværdig grisette, og at jeg agter at præsentere Dem for denne dame."

"Himlen bevare mig for slige damer og slige gæstebud!" råbte han, og hævede med komisk patos sine arme mod himlen. "Har jeg ikke allerede der fem eller seks venner, som jeg er fordømt til aldrig at se uden i selskab med deres respektive muser, hvis hjerter tilhører dem i samfulde fjorten dage? Jo, jeg kender slige damer. Fy, monsieur, jeg havde bedre tanker om Dem. I hele otte dage har jeg skyet alle mine øvrige bekendte og kun søgt Dem, da jeg troede, at De var et skikkeligt menneske – thi, for en student at være har De virkelig elegante sæder – og nu – nu

er De ikke et hår bedre end de øvrige. Min Gud! Min Gud, hvor skal jeg skjule mig, for ikke at møde disse skabninger?"

"Jeg siger Dem, at De skal spise frokost hos mig i selskab med den før omtalte dame – hvis De ikke indfinder Dem præcis på klokkeslættet, kommer jeg og henter Dem."

"Jeg tror at forstå Dem; men det siger jeg Dem forud, jeg er ikke den rette mand til at skille Dem ved Deres hjertes dame, hvis De tilfældigvis skulle være ked af hende."

"I så henseende kan jeg berolige Dem med den erklæring, at De, for at indtage min plads, måtte begynde med at skyde mig en kugle for panden."

"Kan jeg også antage dette for Deres alvor?"

"Jeg giver Dem mit æresord."

"I så tilfælde modtager jeg Deres indbydelse – jeg tilstår, at jeg er nysgerrig efter engang at se en virkelig kærlighed."

"Og det oven i købet til en grisette – ikke sandt, det forbavser Dem?"

"Det vil jeg ingenlunde fragå. Jeg for min part har mit hele liv blot set et eneste kvindeligt væsen, som jeg kunne have elsket, notabene hvis vedkommende havde været tyve år yngre. Det var en fornem dame i ordets egentligste betydning, som i sin tid havde været smuk, og som endnu talte og bevægede sig, modtog og afskedigede på en måde, som gjorde, at alle de kvinder, jeg indtil da havde set, i det højeste forekom mig gode nok til at vogte køer. En sådan kvinde kunne en mand, der respekterer sig selv, være bekendt at elske: Talje som en hveps, hænder som en af Raphaels madonnaer, fødder som en sylfide, ansigt som en mumie og tunge som en hugorm. Efter at jeg havde set denne dame, svor jeg i mit hjerte, aldrig at elske, hvis

jeg ikke fandt et væsen med slige hænder og fødder, og frem for alt med en mængde hvide kniplinger på blondt hår og de sande aristokratiske manerer."

"Min stakkels Horace," svarede jeg, "De er endnu meget langt fra at elske; det er endog meget muligt, at De aldrig vil komme til at elske."

"Dertil give Himlen sin velsignelse!" råbte han, "for hvis jeg engang elsker, er det ude med mig. hvis jeg elsker, kan jeg med det samme sige farvel til min hele politiske karriere, til denne fremtid, fuld af arbejde og høj forsagelse, som nu forekommer mig så skøn. Jeg kan intet være halvt. Sig, hvad er Deres mening? Er det min skæbne at blive statsmand, digter, eller elsker?"

"Hvad siger De, om vi begyndte med at være studenter?" sagde jeg smilende.

"De ler, og De kan sagtens betragte sagen fra den lystige side, for de er student og forelsket. Jeg arme djævel elsker ikke, og studerer endnu mindre."

3

Horace indgød mig den mest levende interesse. Så ganske overbevist om den heroiske kraft og forsagende entusiasme, som han i sit hjertes oprigtighed tillagde sig selv, var jeg just ikke: jeg betragtede ham meget mere som et elskværdigt barn, der havde større forkærlighed for skønne drømme end egentlig evne til at realisere dem.

Men hans store oprigtighed og kærlighed til alt skønt og ophøjet gjorde, at jeg kunne holde af ham, uden just at betragte ham som en helt. Der lå i denne hans fikse idé intet, som virkede ubehageligt; den vidnede tvært imod om et gemyt, som stræbte opad.

"Enten er han kaldet til at blive et lys for sin tidsalder," sagde jeg til mig selv, "og i så tilfælde ledes han af et hemmeligt instinkt, når han i al naivitet udtaler sin overbevisning om den, eller også er han et fortræffeligt, ungt menneske, som, når denne febertørst en gang er stillet, vil blive den bedste borger og familiefader, hvis ensformige dage blot af og til vil oplyses ved glimt af entusiasme."

Når alt kommer til alt, tænkte jeg mig ham helst i denne sidste skikkelse; for kun i denne kunne jeg være vis på engang at se ham tabe dette anstrøg af overdreven selvtillid, der nu mishagede mig, uden tillige at se ham tabe den kærlighed til idealet, der var hans smukkeste egenskab. En skæbnesvanger fremtid ligger foran en mand med geni. De mange hindringer, han møder på sin vej, forbitrer ham; hans stolthed drives undertiden til en sådan yderlighed, at de evner, Himlen

skænkede ham for at gavne sin slægt, til sidst blot anvendes i mørkets tjeneste. I begge skikkelser følte jeg mig draget til Horace. Min lod ville blive enten at styrke ham i hans storhed eller stå ham bi i hans svaghed. Jeg var fem eller seks år ældre end han og af et roligere temperament. Mine planer for fremtiden var lagt, og jeg var således uden alle personlige bekymringer. En dyb og sand følelse, som udfyldte mit hjerte, beskyttede mig i lidenskabernes alder mod fejltrin og de lidelser, der er en følge af dem. Jeg følte, at al denne lykke var en gave af Himlen, som jeg ikke havde ret til at nyde alene, og at det var en hellig pligt at lade en anden kæmpende og urolig sjæl nyde godt af den dybe fred, der opfyldte min. Horace var mig kær, og mine hensigter de bedste; thi uden at frygte for, at man vil beskylde mig for at forfalde til selvros som min stakkels Horace, tør jeg sige, at også jeg følte mig god og mere opfyldt af kærlighed, end jeg nogensinde har formået at udsige i ord.

Det eneste, som jeg virkelig fandt absurd hos min unge ven, var hans afgjorte forkærlighed for damen af verden. Jeg fandt denne tendens latterlig hos ham, den strenge republikaner, som vistnok var en mådelig dommer, hvor det gjaldt smukke manerer, og som selv var langt mindre frigjort, end han bildte sig ind, for disse naive og oprindelige former, som han påstod så dybt at foragte.

Jeg havde besluttet, så snart som muligt at gøre ham bekendt med Eugénie, da jeg følte mig overbevist om, at synet af dette simple, ædle væsen ville forandre eller i det mindste i mangt og meget modificere hans anskuelser. Han så hende, og blev frapperet af hendes indtagende væsen; men han fandt hende

ikke så smuk, som han troede den kvinde måtte være, man for alvor skulle kunne elske.

"Hun ser godt ud," hviskede han, da hun et øjeblik vendte sig bort, "men hun er langt fra at være en skønhed; hun må altså have djævleblændt megen ånd."

"Hun har mere dømmekraft end egentlig ånd," svarede jeg, "og hendes veninder har altid anset hende for indskrænket."

Eugénie serverede vor beskedne frokost, som hun selv havde til lavet. Denne prosaiske forretning oprørte Horace i hans inderste væsen. Men da hun satte sig mellem os, og med lethed og anstand gjorde honneurs ved bordet, følte han sig uvilkårligt grebet af en vis respekt, og forandrede sin opførsel. Hans konversation havde nemlig hidtil bestået af en række paradokser, som vistnok var meget glimrende, men som ikke havde fremkaldt et smil på Eugénies læber, hvilket han antog for overvættes beundring; men da han begyndte at føle, at han måske i hende havde en dommer i stedet for en beundrer, gjorde han sig lige så megen umage for at synes dyb og åndfuld, som han før havde gjort sig for at synes frivol.

Men det var for sent. Han havde allerede gjort et ubehageligt indtryk på den alvorlige Eugénie. Hun gav ham det imidlertid ikke til kende; men efter endt måltid rejste hun sig, og trak sig stille tilbage i en krog af værelset, hvor hun ivrigt begyndte at sy ligesom en almindelig grisette. Dette var mere, end Horace kunne holde ud, og respekten forsvandt, som den var kommet.

Jeg boede på Augustiner-kajen, og min lille bekvemmelighed, som bestod af tre værelser, kostede mig 300 francs i leje. Jeg havde mine egne møbler, hvilket er luksus for en student. Jeg havde en spisestue, et værelse til Eugénie, og, mellem disse to,

et studereværelse, som vi gav det højtklingende navn af *salon*. Der drak vi kaffe. Da Horace så cigarer, gav han sig øjeblikkelig til at ryge.

"Undskyld," sagde jeg, "Eugénie tåler ikke tobaksrøg; jeg tillader mig aldrig at ryge uden på min balkon." Horace nedlod sig til at bede hende om tilgivelse for sin distraktion; men i sit hjerte kunne han ikke fatte, at jeg behandlede en kvinde med agtelse, som han så i færd med at sømme mine halstørklæder.

Jeg boede i øverste etage; min balkon, som Eugénie havde beskygget med vellugtende slyngplanter, lå følgelig ganske frit. To orangetræer, som stod i blomst, samt nogle potter med violer og reseda udgjorde min *divan*s herlighed. Jeg overlod Horace brugen af et gammelt tæppe, som tjente mig i stedet for orientalske hynder, samt en læderpude, som jeg støttede mine albuer på, når jeg med lige så megen velbehagelighed som nogen pasha lod store røgskyer stige mod himlen. Den stol, Eugénie sad og arbejdede på i kabinettet, var blot ved vinduesruden adskilt fra min divan, og således kunne jeg se hende og ligesom være hos hende, uden at genere hende med tobaksrøg. Da hun så Horace på tæppet i stedet for mig, rejste hun sig, og trak sagte og uden nogen som helst affektation musselinsforhænget for ruden, ligesom om solen generede hende, men i grunden for ikke at være udsat for Horaces blikke, hvilket denne meget vel forstod. Jeg havde taget plads på en af orangekasserne; for på dette mit snævre udsigtspunkt var der netop plads til to mennesker og nogle urtepotter; men til gengæld havde man udsigt over de skønneste partier langs Seinen, det hele kæmpemæssige Louvre, der syntes lueforgyldt i solen, men hvis konturer tegnede sig skarpt mod den dunkle

himmelhvælving, samt alle broer og kajer lige til Hôtel Dieu. Højt over husene i la Cité så man Sainte-Chapelles mørke spir og skarpe frontispice; i baggrunden hævede Saint Jacques-la-Boucherie sine fire kæmpeløver mod himlen, og facaden af Notre Dame sluttede dette tableau med sine elegante og massive former. Dette var et imponerende skue. På den ene side det gamle Paris med sine ærværdige monumenter og sin pittoreske uregelmæssighed; på den anden Paris fra renæssancen, som smeltede sammen med Paris fra kejserdømmet, et værk af familien Medicis, Ludvig den Fjortende og Napoleon. Hver en søjle, hver en port var en side i kongedømmets historie.

Vi havde nylig læst Victor Hugos *Notre Dame de Paris*, som netop var udkommet, og som alle på den tid, i det mindste som alle unge mennesker, følte vi os mægtigt grebet af det poetiske trylleri, som denne romantiske digtning havde vidst at udbrede over vor hovedstads antikke skønheder. Det var ligesom en magisk kolorit, hvorigennem halvt udslettede erindringer atter trådte frem, og, takket være digteren, betragtede vi vore gamle bygninger, og undersøgte deres kantede former og pittoreske effekter med ganske andre øjne end vore forgængere, studenterne fra kejserdømmet og restaurationen. Horace var aldeles passioneret for Victor Hugo. Til afguderi elskede han hans særheder og dristige ejendommeligheder. Jeg diskuterede ikke med ham om dette, skønt jeg ikke altid delte hans anskuelser. Såvel min smag som mit instinkt ledede mig til at søge mindre bizarre former, mindre skarpe konturer og mindre dybe skygger. Jeg sammenlignede ham med Salvator Rosa, som har set mere med fantasiens øjne end med videnskabens. Men

hvorfor skulle jeg have stridt med Horace om ord og billeder? I en alder af nitten år elsker man den form højest, der stærkest spænder alle sjælens strenge, og i en alder af fem og tyve fordømmer man den ikke. Nej, den lykkelige ungdom er ikke pedantisk! Hvilke ord i sproget skulle vel kunne være for energiske til at gengive de indtryk, den selv føler med en så mægtig energi? Og den digter skulle man ikke prise, der formår at iklæde sit tankelivs billeder en så gigantisk form, at en hel generation rejser sig, for mægtigt at gribes af den samme idé, der har inspireret ham?

Således virkede Victor Hugo på sin tids ungdom. De mest genstridige blandt os, de, som efter at have vendt det sidste blad i *Notre Dame de Paris*, måtte skynde sig at læse et blad i *Paul og Virginie*, for atter at komme i ligevægt, har ikke desto mindre, for at komme sine svage øjne til hjælp, betjent sig af disse briller, gennem hvis mangefarvede glas de opdagede så sælsomme ting; men efter at have nydt dette imposante skue, efter at have gennemgået alle disse sindsbevægelser, har de utaknemmelige fordristet sig til at sige, at det i grunden dog var forunderlige briller. Lad dem længe nok være forunderlige, men tilstå blot, at I uden denne hersker-kaprice og med jeres blotte øjne intet havde set!

Horace ville næppe låne øre til min beskedne kritik; jeg derimod lyttede villigt og gerne til hans entusiastiske udbrud. Når vore samtaler drejede sig om denne genstand, tog vore blikke uvilkårligt samme retning som de vingede skarer over vore hoveder, og hvilede sig med disse på tårnene af Notre Dame, den evige genstand for vor betragtning. Ligesom forladte skønheder, der atter drager mængdens blikke til sig, og

atter kommer på mode fra det øjeblik, de har fundet en entusiastisk beundrer, hvis hyldest giver dem ny ungdom, således var den gamle katedral nu i besiddelse af vor hele ungdommelige kærlighed.

Det er ingenlunde min hensigt, her at levere en kritisk oversigt over min samtid; dertil er mine kræfter for svage; men det er mig umuligt at omtale visse perioder af mit liv, uden tillige at berøre den indflydelse, læsningen af visse værker havde på mig, på Horace, på os alle. Dette udgør ligesom en del af vort liv; det bliver ét med os. I min erindring kan jeg aldrig adskille min ungdoms poetiske indtryk fra læsningen af Chateaubriands *René* og *Atala*.

Midt under vore romantiske dissertationer blev der ringet på.

Eugénie underrettede mig om det ved at banke sagte på ruden. Jeg lukkede op. Det var en ung malerelev af Eugène Delacroix' skole, ved navn Paul Arsène, som i Akademiet, hvor jeg daglig holdt en anatomisk forelæsning for de unge malere, havde fået tilnavnet: den lille Masaccio.

"Min hilsen til signore Masaccio," råbte jeg, og præsenterede ham for Horace, der kastede et iskoldt blik på den indtrædendes lidet renlige bluse og filtrede hår. "De ser her en ung maestro, der, efter kyndiges sigende, vil ende med at erhverve sig et navn, og som sandsynligvis nu kommer for at hente mig til forelæsningen."

"Endnu ikke," svarede Paul Arsène, "der er endnu en hel time til. Jeg er kommet for at tale med Dem om en sag, der angår mig selv personligt. Har De tid til at høre mig?"

"Jeg har en time til Deres disposition. Hvis min ven her er til ulejlighed, tænder han sig en ny cigar og indtager atter sin plads på balkonen."

"Jeg har ingen hemmeligheder at betro Dem, og da jeg hellere ønsker at høre to meninger end én, er det mig ikke imod, at denne unge mand er til stede."

"Nå, så lad os tage plads," sagde jeg, og gik ind i sideværelset for at hente en stol.

"Gør Dem ingen ulejlighed for min skyld," sagde den nyankomne, og var med et spring oppe på kommoden; derpå tørrede han med et ternet lommetørklæde store sveddråber af sin pande, anbragte kasketten mellem knæene, og begyndte nu med hængende ben og det øvrige legeme i en stilling *à la Pensicrosa* sin tale på følgende måde:

"Monsieur, jeg har i sinde at forlade malerkunsten og studere medicin, fordi man har sagt mig, at dette er en bedre levevej; hvad er Deres mening om denne sag?"

"De stiller mig der et spørgsmål, som er vanskeligere at besvare, end De tror. For øjeblikket antager jeg, at alle leveveje, som De behager at kalde det, er temmelig spærrede, og at det følgelig over alt er vanskeligt at komme frem; thi kundskaber og overordentlige evner er ikke længere sikre fremtidsgarantier. Oprigtig talt, indser jeg ikke, at medicinen skulle kunne frembyde lysere udsigter end de skønne kunster. Den livsstilling, man bør vælge sig, er uden tvivl den, vore evner anviser os, og siden De, efter alles sigende, allerede har lagt ganske overordentlige dispositioner for dagen for den ædle malerkunst, begriber jeg ikke, at De pludselig vil slå ind i en ny karriere. Skulle De virkelig være blevet træt af Deres kunst?"

"Træt?" spurgte han forundret, "jeg bliver aldrig træt af, hvad jeg begynder på, og jeg tilstår oprigtigt, at jeg ville ønske, man kunne leve af at male. Men det er en langsom levevej, lader det til. Min professor sagde i går, at jeg måtte finde mig i at tegne model i to år, inden jeg kunne tænke på at føre en pensel, og derpå atter arbejde to eller tre år, inden jeg kunne tænke på at få noget frem på udstillingen. Og, hvad der endnu er det værste, når man efter tusinde sorger endelig har fået noget antaget, er man ikke kommet en hårsbred videre. Jeg gik i formiddags hen i museet for at se, hvilken virkning min professors nye malerier ville gøre. Jeg tvivlede ikke på, at alle og enhver ville standse og betragte dem, for han er jo dog en mester, og det oven i købet en berømt mester; men Gud bedre det, der kom mennesker i skarevis, men ikke en sjæl havde øje for det herlige arbejde; desto mere beundrede og betragtede man en mand, der havde ladet sig male i artilleriuniform med en træarm og et ansigt af pap. Dette vil jeg endnu lade passere; for den hele hærskares mangfoldighed vidste måske ikke engang, hvad et maleri er for noget; men senere på dagen kom der unge malere fra de forskellige atelierer, og nu gik det først rigtigt løs med kritikken. Nogle beundrede, andre fordømte; men ikke én talte efter mit hjerte; ingen fattede min mesters idé. Til sidst blev jeg ked af det hele, og gik min vej; men undervejs sagde jeg til mig selv, at det er galskab at befatte sig med en kunst, som ingen forstår sig på, og besluttede at slå ind i en anden karriere, hvor man, i mangel af hæder, kan tjene penge."

"Det kan man kalde en ægte kretiner," hviskede Horace, idet han bøjede sig hen til mig. "Hans indre er hans ydre værdigt."

Jeg delte ikke Horaces foragt. Jeg kendte kun lidet til Masaccio; men jeg vidste, at han var klog og arbejdsom. Hans lærer, Delacroix, havde meget til overs for ham, og han var agtet og elsket af sine kammerater. Jeg følte mig derfor overbevist om, at der måtte stikke en hemmelig grund under denne pludselige lyst til at tjene penge, som han udtrykte på en så naiv måde, men da han fra først af havde erklæret, at han ingen hemmeligheder havde at meddele mig, forudså jeg, at jeg kun vanskeligt ville opnå at blive hans fortrolige. Man behøvede blot at se Masaccio, og frem for alt at iagttage udtrykket i hans ansigt, for at føle sig overbevist om, at det var et menneske, som nok kunne bevare sine hemmeligheder for sig selv, samt at der til grund for hans handlinger aldrig kunne ligge lave bevæggrunde.

Det var folkekarakteren, personificeret i et menneske, ikke robust og flegmatisk, som man ser den hos den agerdyrkende del af folket, men denne typus, som man altid genfinder hos den næringsdrivende klasse, smidig, klog, stærk og dristig. Og dog hed det sig mellem hans kammerater: Masaccio er ingen skønhed; men der er noget at udrette med dette hoved. Der var også ved dette hoved, trods trækkenes uregelmæssighed, noget højst påfaldende og karakteristisk. Øjnene var små og kun halvt beskygget af korte og tynde øjenhår; men aldrig så jeg noget mere indtrængende, noget mere energisk end blikket fra disse øjnes dyb, som i samtalens hede kunne udsprudle flammer. Næsen var alt for kort, og den ringe afstand mellem øjet og næseborene gav ved første øjekast det hele ansigt et ordinært, næsten råt præg, men dette indtryk forsvandt i næste minut. Hvis der i formen endnu lå noget, som mindede om den

slavefødte, om vasallen, så man ikke desto mindre gennem denne rå skal geniets lynglimt. De tykke læber, som beskyggedes af en begyndende, højst uregelmæssig knebelsbart, det store ansigt, den spidse, noget kløftede hage, de stærke fremstående kindbakker – lutter store og stærke linjer, tydede på en usædvanlig energi i viljen og en høj grad af retskaffenhed. For en elev af Lavater ville hans næsebor have afgivet de rigeste studier; hans pande, der var beundringsværdig fra strukturens side, var det ikke mindre i frenologisk henseende. Jeg, som netop dengang på det ivrigste studerede de menneskelige former, kunne ikke blive træt af at betragte dette unge menneske, og når jeg holdt mine forelæsninger, henvendte jeg mig uvilkårligt altid til ham.

Det var derfor ikke uden en vis ubehagelig følelse, at jeg hørte ham tale på en så triviel måde.

"Hvorledes, Arsène," råbte jeg forstemt, "De tænker for alvor på at forlade kunsten, fordi en anden karriere synes at love Dem en smule mere profit?"

"Sagen forholder sig, som jeg siger Dem," svarede han uden tegn til forlegenhed. "Hvis en skomager kunne tjene tusinde francs om året, greb jeg øjeblikkelig til læsten."

"Det er en kunst som så mange andre," sagde Horace med et foragteligt smil.

"Det er ingen kunst," svarede Masaccio roligt. "Det var min faders håndværk, og jeg kunne sagtens blive lige så god en skomager som enhver anden; men ulykken er, at håndværket ikke indbringer så meget, som jeg behøver."

"De trænger altså til mange penge, min stakkels Masaccio?" spurgte jeg.

"Jeg har sagt Dem, at jeg må tjene tusinde francs om året."

"Og under sådanne omstændigheder tænker De på at studere medicin? Hvad vil De leve af i de år, De studerer, og senere, mens De venter på praksis?"

"De har jo desuden ingen forberedende opdragelse nydt; De har ikke gennemgået nogen lærd skole," råbte Horace, irriteret over min tålmodighed.

"Den sag kunne man vel altid rette op på," svarede Arsène. "Hvis jeg spærrede mig inde i et værelse med en krukke vand og et stykke brød, bilder jeg mig ind, at jeg ville lære lige så meget på en uge, som børn lærer på en måned. Børn holder ikke af at arbejde; derfor spildes tiden; men når man er blevet tyve år og er kommet til fornuft, forstår man anderledes sit eget bedste; når det er nødvendigt at skynde sig, skynder man sig. Men siden man skal have noget at leve af, mens man studerer, mærker jeg, at jeg ikke kan blive læge. Hvad siger De om at blive advokat?"

Horace brast i latter.

"De vrider Dem således, at De let kunne få ondt i maven," sagde Masaccio med urokkelig kulde.

"Min kære Arsène," tog jeg ordet, "det gør mig ondt at måtte sige Dem, at alle disse planer er uudførlige i Deres alder. De har kun valget mellem industri og de skønne kunster. Hvis De hverken har formue eller kredit, er begge veje lige vanskelige. I alle tilfælde kræves tid, standhaftighed, resignation."

Arsène sukkede. Jeg forbeholdt mig i stilhed senere at komme tilbage til dette emne.

"De er født til at være kunstner, det er en afgjort sag," vedblev jeg, "på denne vej vil De altså hurtigst kunne komme frem."

"De tager fejl," svarede han, "hvis jeg i morgen lader mig engagere i en galanteri-butik, kan jeg straks tjene penge."

"De kan jo også blive lakaj; det tjener man også penge ved," råbte Horace, mere og mere indigneret.

"Det ville være mig meget imod; men hvis der ingen anden udvej var, måtte man også se til at finde sig i det," sagde Arsène med sin urokkelige koldblodighed.

"Arsène! Arsène!" råbte jeg, "dette ville være en stor ulykke for Dem og et tab for kunsten. Er det muligt, at De ikke skulle fatte, at et stort talent er en gave af Forsynet, som pålægger hellige pligter?"

"Det var et sandt og skønt ord," sagde Arsène, hvis øjne pludselig sprudlede ild. "Men man har her i verden andre pligter at opfylde end pligterne mod sig selv. Men lad os nu ikke mere tale om den sag. Jeg går i forvejen hen på Akademiet – De kommer på slaget tre, ikke sandt?"

Og hermed var han nede af kommoden, trykkede min hånd, hilste næppe Horace og fo'r ned ad den mørke trappe. Ved hver etage standsede han for at stikke hælene ind i de brøstfældige sko.

4

Paul Arsène opsøgte mig atter, og nu erfarede jeg, ikke uden møje, den hemmelighed, hvis tilværelse jeg anede. Han begyndte med at fortælle mig sin livshistorie på følgende måde:

"Som jeg allerede har sagt Dem, var min fader skomager i en lille by i provinsen. Vi var fem børn, jeg det tredje. Den ældste var allerede voksen, da min fader, der var en gammel mand, som havde kunnet trække sig tilbage fra håndværket med en smule formue, fik den ulykkelige idé at gifte sig igen med en kvinde, som hverken var smuk eller god, hverken ung eller rig, men som havde vidst at insinuere sig hos ham, for siden at vanære ham og forøde hans penge. Min stakkels bedragne og ulykkelige fader, som blev mere og mere indtaget i sin onde kone, jo mere hun gav ham årsag til jalousi, slog sig på flasken, for at bedøve sig, hvilket desværre er meget almindeligt i vor stand, når man har sorger. Vi børn, som havde kendt fader så god, så ordentlig, havde tålmodighed med ham meget længe, men til sidst var det ikke til at holde ud. Hans karakter var ikke til at genkende. Et ord, et blik kunne bringe ham i et sådant raseri, at han kastede sig over os og pryglede os. Vi var ikke børn længere, og kunne ikke tåle en sådan behandling; vi var desuden opdraget med blidhed, og var ikke vant til at have et Helvede i vort hjem. Hertil kom endnu, at han fik den vanvittige idé at blive jaloux på sin egen søn, min ældste broder. Sandheden var, at vor stedmoder havde anvendt alle sine kunster for at forføre min broder, der var et smukt menneske, men som med foragt havde vendt hende ryggen, og truede med

at sige fader alt. Af frygt for, at han skulle holde ord, kom hun ham i forkøbet og anklagede ham for en forbrydelse, hun selv havde begået, ligesom i tragedien *Phædra*, som jeg siden aldrig har kunnet læse uden at græde. Af sorg over dette lod min broder sig hverve og drog bort med armeen. Min næstældste broder, som frygtede for, at noget lignende kunne hænde ham, tog over hals og hoved vejen til Paris, for der at forsøge sin lykke. Jeg var nu alene tilbage med mine to søstre, og levede nogenlunde i fred, da jeg havde indtaget den stilling at lade det onde kvindemenneske skrige så meget hun ville, uden nogen sinde at svare hende.

Jeg holdt af at holde mig beskæftiget. Jeg havde ikke glemt, hvad jeg havde lært i skolen, og når jeg ikke var fader behjælpelig på værkstedet, fornøjede jeg mig med at læse og med at ridse alskens figurer op på et stykke papir; for jeg har holdt af at tegne, så længe jeg kan mindes; men da jeg troede, at dette aldrig ville kunne gøre mig nogen nytte, spildte jeg ikke megen tid på det.

Men en dag hændte det sig, at en maler, der gennemrejste egnen for at optage studier, ville have sig syet et par stærke støvler. Jeg blev sendt hen i værtshuset for at tage mål af ham. På bordet i hans lille værelse lå der flere mapper med studier, og med bankende hjerte bad jeg om tilladelse til at blade dem igennem. Denne for en dreng i min stand usædvanlige nysgerrighed må sandsynligvis have frapperet ham; for han gav mig blyant og papir, og bad mig tegne ham en mand eller hvad jeg selv havde lyst til. Jeg troede, at han gjorde nar ad mig; men udsigten til at tegne med en fin blyant på ganske hvidt og glat papir overvandt alle andre betænkeligheder. Jeg tegnede, hvad

der faldt mig ind. Maleren betragtede mit arbejde, og lo ikke, som jeg havde ventet; han gemte endog min lille tegning i et album, hvor han tillige optegnede mit navn, min stand og byen, hvor min fader boede.

"De burde forlade Deres håndværk," sagde han, "for De er født til at være kunstner. I Deres sted ville jeg forlade alt for at følge et sådant kald."

Han tilbød endog at ville tage mig med sig straks, men jeg vovede hverken at følge ham eller tro på de forhåbninger, hans ord havde vakt. Han gav mig sin adresse i Paris for at jeg skulle kunne finde ham, om jeg nogen sinde besluttede mig til at følge hans råd.

Med hovedet fuldt af nyvakte ideer og ønsker, vendte jeg tilbage til værkstedet, og et år gik hen uden noget egentlig uvejr mellem min fader og mig.

Vor stedmoder hadede mig; men da jeg altid gav efter, kunne hun aldrig opnå, at der kom nogen rigtig trætte i gang mellem os. Men en dag bemærkede hun, at min søster Louison, som allerede var femten år, begyndte at blive smuk, og at folk i kvarteret lagde mærke til det, og det gerådede hun i et sådant raseri over, at hun kaldte det stakkels barn for sig, og skældte hende ud for en kokette og et uanstændigt fruentimmer. Min søster Louison, der var så uskyldig som et barn på ti år, og desuden stolt som vor kære henfarne moder, blev så opbragt over denne behandling, at hun, i stedet for at give efter, som jeg altid rådede til, sagde vor stedmoder en mængde drøje sandheder, og truede med at forlade huset. Min fader gjorde et svagt forsøg på at forsvare sin datter; men den onde kvinde fik snart overhånd og Louison blev skældt ud, endogså pryglet, og

den lille Susanne, som skreg for at kalde naboerne til, blev også pryglet. Sådanne scener gentog sig nu dagligt, indtil vi endelig tabte tålmodigheden, og en morgen tog jeg Louison under armen og den lille Susanne ved hånden, og således vandrede vi alle tre grædende ud i verden, iført nogle fattige pjalter og uden en eneste skilling i lommen.

Ti mil fra vor by boede en tante af os, ved navn Henriette, og til hende gik nu vor vandring. Da vi trætte og mødige stod for hende, sagde jeg:

"Kære tante, De må give os noget at spise; for vi er ved at omkomme af hunger og tørst; vi har ikke engang kræfter til at tale."

Den gode kone satte for os, hvad huset formåede, og da vi var mætte, sagde jeg:

"Jeg bringer Dem her Deres broders døtre. Hvis De ikke vil beholde dem, må de enten gå fra dør til dør og betle deres brød eller også vende tilbage til vor onde stedmoder, som ganske sikkert vil prygle dem ihjel. Min fader havde fem børn. Nu har han ingen. Med drengene har det ingen nød; for de kan arbejde; men hvis De ikke vil forbarme Dem over pigerne, vil det gå dem, som jeg har sagt."

Min tante svarede: "Jeg er gammel og ejer intet; men før jeg skulle forlade min broders børn i nøden, ville jeg selv gå tiggergang. De er unge og kraftige; de skal blive hos mig, og vi vil alle tre arbejde."

Da vi var kommet overens om dette, tog jeg afsked for at vandre videre; i døren pånødede den gode kone mig tyve francs.

Da jeg var ankommet til Paris, opsøgte jeg øjeblikkelig min broder, som skaffede mig arbejde på det samme værksted, hvor

han selv arbejdede som skomager, og senere opsøgte jeg den tidligere omtalte unge maler. Han modtog mig på det venskabeligste, og ville absolut låne mig penge, hvilket jeg dog på det bestemteste afslog. Mit arbejde var tilstrækkeligt til at give mig det daglige brød; men den ulykkelige idé, han havde sat mig i hovedet, spøgte fremdeles i min hjerne, og jeg begyndte aldrig mit dagværk, uden at sukke og tænke ved mig selv, hvor meget hellere jeg ville føre blyant og pensel end sylen.

Jeg havde gjort nogle fremskridt, for i mine fritimer om søndagen havde jeg altid moret mig med at tegne figurer efter fantasien eller med at kopiere billeder af en gammel bog, jeg havde arvet efter min moder. Den unge maler satte mod i mig, og jeg havde ikke kraft til at afslå den undervisning, han tilbød at give mig gratis. Men man lever ikke af luft, og hvad skulle jeg vel leve af, hvis jeg for alvor slog mig på kunsten? Den gode maler vidste også råd for det; han kendte en forfatter, som jeg måske kunne komme til at kopiere manuskripter for. Jeg skrev en smuk hånd, men ikke ortografisk. Man prøvede mig, og i de tre til fire linjer, man dikterede mig, fandt man heldigvis ingen fejl. Jeg havde læst så meget, at jeg havde en vis rutine i sproget; men jeg var aldeles uvidende om reglerne; dette turde jeg ikke tilstå, af frygt for, at man ikke skulle ville give mig arbejdet.

Jeg anvendte så megen opmærksomhed på mine kopier, at der aldrig var fejl; men denne opmærksomhed var yderst tidsspildende, og jeg indså snart, at jeg gjorde klogere i at lære grammatik, og i nogen tid øve mig i at skrive opgaver. Men alle disse forskellige arbejder gjorde, at jeg fik mindre og mindre søvn, og følgen var, at jeg blev farligt syg. Min broder plejede mig på sit usle loftkammer, og arbejdede for to. Den smule, jeg

havde tjent ved at kopiere manuskripter, blev anvendt til at betale apotekeren.

Jeg ville ikke gøre den unge maler bekendt med min stilling, da jeg meget vel havde bemærket, at han ofte selv var i forlegenhed. Jeg vidste, at hans gode hjerte ville bevæge ham til at hjælpe mig; men jeg ville hellere dø end volde min velgører udgifter, som måske ville genere ham.

Da han i længere tid intet hørte fra mig, troede han, at jeg var ham utaknemmelig og da der tilbød sig en gunstig lejlighed for ham til at tage på en rejse til Italien, som var målet for alle hans ønsker, forlod han Paris, uden nærmere at erkyndige sig om min skæbne.

Da jeg atter genvandt bevidstheden, så jeg min stakkels broder bleg og udtæret, vore få ressourcer udtømte og værkstedet lukket for os, da min broder for at pleje mig ofte havde været nødsaget til at forsømme arbejdet.

Det var netop i fjor i juli måned, da heden var på det mest trykkende. Jeg var endnu så svag, at jeg måtte holde sengen, og med kummerfulde hjerter talte min broder og jeg om vor forladte stilling, da vi pludselig hørte kanonskud; men vi var så fordybet i vore egne affærer, at det ikke faldt os ind at spørge om årsagen. Men pludselig styrtede to af vore kammerater ind til os med flagrende hår og forrevne klæder – "for at hente os til sejr eller død," som de udtrykte sig. Jeg spurgte, hvad dette skulle betyde.

"Vi er i færd med at omstyrte kongedømmet og genoprette republikken," lød svaret.

Jeg fo'r ud af sengen; på to minutter havde jeg iført mig et par usle benklæder og en pjaltet bluse, der tjente mig til slåbrok.

Jean fulgte mig.

"Hellere dø for fædrelandet end af sult," sagde han.

Og afsted gik det over stok og sten.

Vi standsede hos en våbensmed, hvor unge mennesker havde påtaget sig at dele våben ud til de masser, der strømmede til i store skarer. Vi greb, hvad der var ved hånden, og tog post ved en barrikade. Ved den første salve så jeg min broder falde død om ved min side. Smerten forvildede min forstand og fra nu af huggede jeg ned for fode – at myrde var mig en lindring. I tre dage vadede jeg i blod til livet, og det var ikke alene vore fjenders blod, det var også mit, der flød af flere sår. Men jeg følte intet uden den fortærende smerte over tabet af min broder.

Den anden august vågnede jeg på hospitalet, uden at vide, hvorledes jeg var kommet der. Da jeg atter slap ud, var jeg mere elendig end nogen sinde, for min broder var død, og kongedømmet var genoprettet.

Jeg var for svag til at arbejde. Julidagene havde desuden efterladt jeg ved ikke hvilken feber i mit hoved. Det forekom mig, at had og fortvivlelse måtte kunne gøre mig til kunstner. Syner gik forbi mine tanker, som jeg formede til billeder, der ville opfylde menneskene med gru og beundring; på alle mure ridsede jeg figurer, som syntes mig en Michelangelo værdige. Jeg læste Barbiers jamber, og disse formede sig i mit hoved til udødelige malerier.

Jeg var nærved at omkomme af sult; men jeg mærkede det ikke.

Denne tilstand kunne ikke vare længe, men den varede dog nogle dage, med en intensitet, som bragte mig til at glemme

den hele verden. Det forekom mig, af mit hele jeg var koncentreret i mit hoved, at jeg hverken havde ben eller arme eller hukommelse eller samvittighed eller forældre eller venner. Jeg vankede om i gaderne uden at vide, hvor jeg var; men altid var det som om en usynlig magt førte mig tilbage til gravene fra julidagene. Jeg vidste ikke, om min broder var begravet her, men det forekom mig, at han og de andre martyrer vare ét, og at jeg hædrede hans skygge ved at knæle på denne hellige jord og væde den med mine tårer.

Jeg talte altid højt. Jeg har tabt erindringen om de lange taler, jeg holdt, men det forekommer mig, at jeg som oftest talte i vers. Det var vistnok alt sammen meget slet og meget latterligt, og de, der passerede mig på gade, må have anset mig for en vanvittig. Men jeg så ingen, og det var blot i visse øjeblikke, jeg hørte mig selv tale. Jeg gjorde mig da al mulig umage for at tie, men jeg kunne ikke. Mit ansigt var furet af sved og tårer, og, hvad der endnu var det forunderligste, denne fortvivlelsens tilstand var ikke uden en vis behagelighed. Den hele nat vankede jeg om i gaderne eller satte mig på en sten i måneskinnet, og drømte uafbrudt, som når man sover. Og dog sov jeg ikke; for jeg følte, at jeg bevægede mine lemmer, og på murene og brostenene så jeg min skygge gå og gestikulere ved min side. Jeg begriber ikke, at jeg aldrig blev grebet af nattevagten.

Jeg ved ikke, hvor længe denne tilstand havde varet, da jeg en morgen mødte en student, som jeg undertiden havde set i min unge malers atelier. Omendskønt jeg må have set ud som en bandit, tiltalte han mig. Jeg havde ganske andre ting at tænke på, end om jeg var velklædt eller ikke, og gav mig straks til at

tale med ham om kunsten, som var min fikse idé. Han syntes at interessere sig for, hvad jeg sagde. Det var ham måske heller ikke ubehageligt at vise sig på Paris' gader med en ægte *bras-nu* fra julidagene, og derved bringe sine bekendte til at tro, at han havde deltaget i kampen for friheden. Unge borgersønner på denne tid havde nemlig travlt med at fremvise gendarm-sabler, som de efter gildet havde købt af en brav karl, og var over al måde lykkelige, når de kunne bryste sig af en rift, som de havde fået ved i et uheldigt øjeblik at stille sig ved vinduet for at se, hvorledes sagerne stod. Studenten ved min side syntes mig at være en af den slags. Han påstod at have set mig og talt med mig ved den og den barriere, hvor jeg aldeles ikke mindedes at have truffet ham.

Til sidst inviterede han mig til at spise frokost med sig, og jeg svarede Ja, uden falsk stolthed; for jeg havde i flere dage intet nydt, og jeg følte, at der var noget i mit hoved, som ikke var aldeles rigtigt. Efter frokosten foreslog han at tage mig med i monsieur du Sommards kabinet. Jeg fulgte ham mekanisk.

Synet af de mange kunstgenstande, dette kabinet indeholder, vakte mig først til rigtig bevidsthed. I et værelse så jeg flere unge malere kopiere emaljer til den samling, monsieur du Sommard på egen regning lod gravere. Det forekom mig, at jeg ville kunne kopiere lige så godt, måske bedre end flere af dem.

I dette øjeblik trådte monsieur du Sommard ind. Min ledsager, som kendte ham, henvendte sig straks til ham. De holdt sig i nogen afstand fra mig, men jeg så på retningen af deres blikke, at jeg var genstanden for deres samtale. Da frokosten havde genfødt mig en smule til det virkelige liv, indså jeg, at monsieur du Sommard måtte antage mig for en tyv, hvis

studenten ikke stod inde for mig. Et øjeblik efter trådte monsieur du Sommard hen til mig og stillede mig nogle spørgsmål. Min jammerlige skikkelse vakte uden tvivl hans medlidenhed, for han lovede mig ikke alene arbejde, men gav mig endog en lille sum penge til at købe blyanter for, som han udtrykte sig, men i grunden for at sætte mig i stand til at anskaffe mig de vigtigste fornødenheder.

Den næste dag arbejdede jeg allerede i kabinettet, iført en ren klædning.

Monsieur du Sommard var tilfreds med mig, og det er denne gode mand, jeg har at takke for, at jeg indtil denne dag har fristet livet; for han gav mig ikke alene en mængde kunstgenstande at kopiere, men anbefalede mig til flere juvelerer, som jeg har tegnet blomster og fugle til emaljer for samt hoveder, der skulle efterligne kaméer.

På denne måde så jeg mig i stand til at følge min lyst og ganske at opofre mig for kunsten. Jeg henvendte mig til Delacroix, som fra første øjeblik vakte min hele hengivenhed. Jeg har ikke let ved at bede nogen om noget, og det var aldrig faldet mig ind at forlange, hvad han selv tilstod mig.

Den første gang, jeg gik hen til ham, for at søge om en plads på hans akademi, troede jeg der nødvendigt at medbringe nogle skitser. Han betragtede dem, og sagde: "Det er virkelig ikke ilde."

Man havde forberedt mig på, at han ikke var en mand af mange ord, og at jeg måtte være tilfreds, hvis han ikke dadlede mine arbejder. Jeg ville også meget fornøjet gå min vej, da han kaldte mig tilbage igen og spurgte mig, om jeg havde noget at betale akademiet med. Jeg rødmede til op over begge øren og

svarede Ja. Hvad enten han nu gættede min forfatning, eller nogen havde talt min sag hos ham, sagde han, idet han afskedigede mig: "Det er godt. De betaler til kassen."

Siden erfarede jeg, hvad dette ville sige. Når man betaler til kassen, betaler man husleje og modeller, hvorimod mesteren giver sin undervisning gratis. De kan nu selv dømme, om jeg har årsag til at elske min lærer.

Dette liv har nu varet i seks måneder, og jeg nærer intet højere ønske, end at det kunne vare evigt. Men dette kan nu engang ikke lade sig gøre. I stedet for skridt for skridt at bevæge mig fremad i den skønneste karriere, må jeg løbe, indtil åndedrættet standser i mit bryst på – jeg ved ikke hvilken."

Her blev Massaccios fortælling synligt forvirret. Han søgte påskud, men formåede ikke at finde noget, der tilstrækkeligt motiverede denne besynderlige plan. Han viste mig et brev fra sin søster Louison, der indeholdt friske nyheder fra tante Henriette. Den fortræffelige gamle kone var blevet en fuldkommen krøbling, og de to søstre måtte arbejde mere, end kræfterne tillod, for at ernære sig selv og hende. Lægerne havde opgivet den syge, og antog, at hun endnu blot havde tre, højst fire måneder at leve i.

"Når hun er borte," sagde Paul Arsène, "hvad vil der da blive af mine søstre? Skal jeg lade dem blive i den lille by, hvor de nu opholder sig, og derved udsætte dem for alle de fristelser, der omgiver to smukke forladte piger? Det ville min fader for resten aldrig i evighed tillade, og det er hans pligt ikke at tillade det. Men hvis han tager dem hjem til sig, vil deres skæbne blive endnu sørgeligere; for foruden den slette behandling, der kun er dem alt for vis, ville de også have de sletteste eksempler for

øje; for jeg har allerede sagt Dem, at min stedmoder ikke blot er ondskabsfuld. Den eneste udvej er, enten at jeg rejser til provinsen og der ernærer mine søstre som håndværker, eller at jeg lader dem komme til Paris, hvor det da falder af sig selv, at jeg understøtter dem, indtil de engang kan ernære sig selv."

"Alt dette er meget godt og fortræffeligt," svarede jeg, "men hvis Deres søstre er stærke og arbejdsomme, som de siger, vil de ikke længe være Dem til byrde, og jeg indser ikke, at alt dette skulle kunne bevæge Dem til at vælge en stilling, der nødvendigvis må indbringe den betydelige sum, De for nogle dage siden angav. Så vidt jeg kan fatte, gælder det her blot om at få Deres søstre anbragt i Paris og at hjælpe dem i begyndelsen. De har venner, som for at forebygge et så fortvivlet skridt, med glæde ville give Dem et lån – jeg selv –"

"Jeg takker Dem af ganske hjerte," faldt Paul Arsène mig i talen, "men man ved, når man låner; men man ved ikke, når man vil blive i stand til at betale. Jeg skylder allerede andres godhed alt for meget. Den byrde, man selv kan bære, skal man ikke læsse på fremmede skuldre. Jeg elsker kunsten. Jeg er nødsaget til at opgive den. Det må blive min sag. Hvis De i dag bringer et offer, for at jeg kan vedblive at male, vil De måske i morgen ikke kunne hjælpe en ven, der er mere ulykkelig end jeg. Man skal her i verden ikke tænke for meget på sig selv. Når man blot ernærer sig på en ærlig måde, kan det, når alt kommer til alt, være ligegyldigt, om man kaldes kunstner eller håndværker. Så mange store kunstnere beklager sig over skæbnen; det er derfor ikke mere end rimeligt, at en stakkels håndværker tier stille."

Alt hvad jeg indvendte, var og blev frugtesløst. Han måtte og skulle tjene tusinde francs om året, skulle han end for at erhverve dem gøre sig til lakaj.

"Men om jeg nu påtog mig at skaffe Dem mere arbejde, dels med at kopiere manuskripter, dels med tegning, ville De da alligevel udføre Deres fortvivlede plan?" spurgte jeg, for endnu at forsøge et sidste middel.

"Hvis det kunne lade sig gøre," sagde han, et øjeblik rokket i sin beslutning, "men," – tilføjede han hurtigt – "det vil volde Dem for megen ulejlighed; det er desuden intet vist, og jeg må have tusind francs i sikker indtægt."

"Lad mig i det mindste forsøge," bønfaldt jeg. Men han trykkede min hånd, og forlod hurtigt værelset. Hans hemmelighed lå endnu forvaret i hans eget tavse bryst.

5

Horace besøgte mig dagligt og viste mig en interesse, som fra min side blev gengældt, skønt Eugénie var langt fra at dele den. Han stødte ofte sammen med Masaccio; men trods alt, hvad jeg fortalte ham om dette menneskes evner og usædvanlige energi, indgød han ham den dybeste antipati. Men da Masaccio en dag gjorde et udkast til et portræt af Eugénie, som vi alle måtte erklære for fuldendt, såvel fra udtrykkets som behandlingens side, foregik der straks en forandring i Horaces hele opførsel mod den unge kunstner; for han nærede sand ærefrygt for al intellektuel overlegenhed. Men jo mere agtelsen for hans talent steg, jo dybere blev også hans indignation over denne fuldkomne mangel på ærgerrighed, der dannede en så påfaldende kontrast til hans egen romantiske, næsten sygelige trang til verdens ros og beundring.

En dag udtalte han sig i Masaccios nærværelse over denne genstand med den vildeste lidenskabelighed. Paul hørte ham med et sarkastisk smil, og da han havde endt, vendte han sig om til mig og sagde roligt: "Deres ven har gode talegaver."

For øvrigt viste Paul sig hverken gunstig eller ugunstig stemt for Horace. Det var et af disse mennesker, der går lige til målet, uden nogen sinde at lade sig distrahere på vejen. Han sagde aldrig et overflødigt ord; han udtalte sig aldrig om noget som helst, men skyldte på sin uvidenhed, hvad enten denne uvidenhed nu var virkelig eller blot et bekvemt påskud til at undgå al belastende samtale. Altid tavs og indesluttet i sig selv, kom hans egentlige ejendommelighed kun til syne i visse

momenter. Han tilstod mig, at hans nye plan endnu ikke var moden til udførelse; imidlertid tegnede han model, studerede anatomi og fortsatte sine porcelænsmalerier med en iver, som om han aldrig tænkte på at forandre karriere. Denne ro i nutiden, forenet med en så fortærende uro for fremtiden, opfyldte mig med beundring. Jeg har altid set ungdommen nyde øjeblikket, uden at tænke på den kommende dag, eller glemme nuet i feberagtig forventning af fremtiden.

Horace dannede hertil den fuldstændigste antipode. Få dages bekendtskab havde været tilstrækkeligt til at overbevise mig om, at han ikke arbejdede. Han påstod selv, at han på en eneste nat indhentede, hvad han gennem hele ugen havde forsømt; men sandheden var, at han slet ikke arbejdede. Han havde ikke været tre gange i sit liv til forelæsninger, og sine bøger havde han måske ikke åbnet oftere. En dag, da jeg undersøgte bogskabet i hans værelse, fandt jeg blot romaner og digte. Han tilstod mig, at han havde været nødsaget til at sælge sine juridiske bøger.

Denne tilståelse trak andre efter sig. Jeg ytrede, at slige forlegenheder i almindelighed fremkaldtes ved et letsindigt levned; men han retfærdiggjorde sig ved at tilstå mig, at hans forældre var aldeles uformuende. Uden bestemt at angive den sum, der var fastsat til hans underholdning, forsikrede han mig, at hans fortræffelige moder var i en stor vildfarelse, hvis hun bildte sig ind, at hun underholdt ham i Paris, da det, hun månedlig sendte ham, næppe var tilstrækkeligt til det tørre brød.

Jeg vovede ikke at forske videre i denne sag; men uvilkårligt kastede jeg et blik på Horaces elegante og rige garderobe. Intet

manglede ham. Han havde flere veste, kjoler og frakker end jeg, der var i besiddelse af en årlig rente på tre tusinde francs. Det anede mig, at skrædderen ville blive Damokles' sværd over min nye vens hoved. Jeg tog ikke fejl. Der hengik ikke lang tid, før jeg så skyer på hans pande, og ilden i hans tale var pludselig ligesom slukket. Der hengik en hel uge, inden han ville betro mig sine sorger. Endelig frarev jeg ham tilståelsen af den forsmædelse, han havde lidt. Skrædderen, det infame kreatur, havde tilladt sig at præsentere sin regning! Havde man vel nogen sinde hørt mage til uforskammethed? Burde man ikke jage et sådant menneske ud med piskeslag? Denne forbitrelse var mig et godt tegn. Horace havde nemlig endnu ikke nået denne grad af fordærvelse, hvor man roser sig af sin gæld, og skoggerler ved tanken om de store øjne, et par fattige forældre vil gøre, når postbuddet en dag bringer dem et brev, der indeholder en regning på tre til fire tusinde francs. Han elskede desuden sin moder, skønt han fandt hende yderlig bornert, og imod sin fader var han en god søn, skønt han i stilhed nærede en dyb foragt for det afhængighedsforhold, han stod i til regeringen.

Da jeg ikke kunne tåle at se ham mismodig, tilhviskede jeg skrædderen et par ord, der øjeblikkelig beroligede ham. Horace takkede mig med overstrømmende hjertelighed, og var atter glad som før.

Hans ørkesløshed ophørte imidlertid ikke, og hans hele måde at leve på forundrede mig mere og mere, efterhånden som jeg iagttog ham nøjere. Hvorledes var det muligt at forene denne tørst efter hæder, disse dristige drømme om parlamentarisk virksomhed og politisk overlegenhed med denne dybe inerti og

sanselige nydelse af øjeblikket? Han spildte timer, dage, uger på en måde, som om livet kunne være hundrede gange for langt for den smule, han havde at tage vare på. Det var et karakteristisk skue at se denne unge, stolte mand med de atletiske former, det lange kulsorte hår og det dunkle ildblik, fra morgen til aften ligge udstrakt på min balkon, rygende på en enorm pibe, hvis hoved daglig måtte fornys, da han, ved at banke asken ud mod balkongitteret, aldrig undlod at lade det falde ned på gaden, og bladrende i en roman af Balzac eller et digt af Lamartine, uden nogen sinde at værdige at læse et kapitel til ende. Når jeg forlod ham for at gå til mine forretninger, var jeg ved min tilbagekomst næsten altid vis på at finde ham på samme sted og næsten i samme stilling. Eugénie, der var fordømt til at tåle denne slags originale tête-à-tête, men som aldrig havde grund til personlig at beklage sig over ham, da han mere betragtede hende som et stykke husgeråd end som en person, og næppe værdigede at henvende et ord til hende, var i højeste grad indigneret over denne fyrstelige ørkesløshed. Hvad mig angår, indskrænkede jeg mig til at smile en smule vantro, når jeg overraskede ham i denne halvslumrende tilstand, og han endnu med søvndrukne øjne øjeblikkelig tog fat på sine yndlingstemaer: Hæder, politik og magt.

Men i denne min tvivl lå der hverken dadel eller foragt. Hver dag efter middagsmåltidet begav vi os sammen til Luxembourg eller caféen ved *Odéon*, hvor vi straks omringedes af en talrig skare, deles af hans, dels af mine venner. Her var Horace på sin rette plads. I alting var han den mest kompetente dommer, skønt han var den yngste af os alle, i alting var han den dristigste, den lidenskabeligste, den mest frigjorte. Selv de, der

ikke yndede ham, hørte på ham med en vis interesse, og hans afgjorte modstandere tillod sig udfald, der var mere bitre og personlige end egentlig overlegne og retfærdige. I slige samtaler viste Horace sig fra sin mest glimrende side; for diskussionen var netop hans gebet. Enhver måtte tilstå for sig selv, at han var en sindrig, varm og original taler, om hans logik end ikke altid var ufejlbar. De, som ikke kendte ham, troede at fælde ham ved at sige, at han var et menneske uden dybde, uden ideer, der havde arbejdet umådelig meget, og hvis hele inspiration var frugten af et langvarigt og omhyggeligt studium. Jeg, som så udmærket vidste det modsatte, kunne ikke andet end føle den højeste beundring for denne privilegerede organisation, som blot behøvede et overfladisk bekendtskab til genstanden, for straks at tilegne sig den og overlade sig til inspirationens tilfældigheder. For en sådan natur kunne det altid være tidsnok at begynde sin egentlige udviklingsproces.

Hans uafbrudte nærværelse var en sand straf for Eugénie. Som alle aktive og arbejdsomme mennesker kunne hun ikke være vidne til uafbrudt ørkesløshed, uden at føle en ligefrem lidelse ved det. Jeg, som ikke var arbejdsom af naturen, men blot af fornuft og nødvendighed, delte ikke denne indignation; jeg håbede desuden, at min unge vens uvirksomhed blot var en forbigående slappelse af hans evner, og at vi, for at bruge hans eget udtryk, snart ville se ham rejse sig i sin hele styrke.

Da imidlertid to måneder hengik, uden at bringe nogen som helst forandring i hans måde at leve på, mente jeg, at det var min pligt at vække denne unge løve. En dag, da vi drak kaffe sammen hos Poisson, berørte jeg for første gang den delikate

sag. Luften var forunderlig bevæget, da et uvejr nylig var trukket forbi; stærke lynglimt oplyste fra tid til anden Luxembourgs høje kastanjegrupper. Etablissementets dronning var smuk som sædvanlig, smukkere måske; for hendes søde melankolske ansigt harmonerede på en ganske særegen måde med denne halvdunkle aftens mystiske ro.

Horaces blik vendte altid tilbage til hende.

"Siden De virkelig for alvor kan forelske Dem i en kvinde af denne klasse," sagde han, efter længe at have betragtet hende, "forundrer det mig, at De ikke har fået en formelig lidenskab for dette eksemplar."

"Jeg finder hende beundringsværdig smuk," svarede jeg, "men jeg er så lykkelig, kun at have øjne for den kvinde, jeg elsker. Det er snarere mig, der må forundre mig over, at De, som har et hjerte at bortgive, ikke tager mere notits af denne græske profil og denne sylfidefigur."

"Polyhymnia i museet er også smuk," svarede Horace foragteligt, "og har store fortrin for denne. For det første taler hun ikke, og jeg er vis på, at det første ord, der går ud fra disse smukke læber, ville være mere end nok til at kurere den stærkeste lidenskab. For det andet er min marmor-Polyhymnia ikke *limonadiére*, og for det tredje kalder hun sig ikke madame Poisson. Må jeg bede Dem, madame Poisson! Nu beskylder De mig vel igen for at være aristokratisk; men hvad ville De vel sige, om De var nødsaget til at kalde Eugénie Margot eller Javotte?"

"Jeg foretrækker Margot og Javotte for Leocadie eller Pheodora. Men De kan nu sige hvad De vil, så søger De at skjule noget for mig. Jeg vil vædde på, at De er forelsket."

"Højvise doktor," sagde han leende og holdt armen hen imod mig, "behag selv at føle min puls. Det må være en bandsat rolig kærlighed, som jeg ikke selv mærker noget til. Men hvor i alverden kommer De på den idé?"

"Jeg må jo formode, at De er forelsket, siden De slet ikke mere beskæftiger Dem med politikken."

"Hvad mener De dog? Jeg beskæftiger mig mere med politikken end nogen sinde før. Tror De måske, at man blot kan komme til målet ad én eneste vej?"

"Hvilken vej har De da valgt for at komme frem? For mig ville et behageligt *far niente* bestemt være den højeste lykke i livet; men for en mand, hvis mål er ære, bedrifter – – –"

"Æren opsøger dem, som elsker den med en delikat og stolt kærlighed. Jo mere jeg tænker over det, jo klarere bliver det mig, at jurisprudencen er uforenelig med min organisation. Ingen mand, der respekterer sig selv, kan i vore dage være advokat; jeg har derfor besluttet at opgive den hele lovkyndighed."

"Virkelig?" råbte jeg, aldeles forbløffet over den rolighed, han forkyndte mig en sådan beslutning med.

"Hvilken anden vej vil De da slå ind på?"

"Jeg har endnu ikke bestemt mig for nogen," svarede han den ligegyldigste tone, "måske ender jeg med at beslutte mig for litteraturen; det er, når alt kommer til alt, måske den vej, der sikrest fører til målet. Den stemmer desuden mere overens med min higende, utålmodige natur. Der kræves blot én eneste dag for at indtage sin plads i de forreste rækker, og når den betydningsfulde time engang slår, og en stor revolution udbryder, vil partierne lige så let vide at finde sine høvdinge blandt de skønne kunsters dyrkere som for skrankerne."

Idet han sagde disse ord, så jeg i et spejl et ansigt, der forekom mig at være Paul Arsènes, men da jeg hurtigt vendte mig for at forvisse mig om det, så jeg blot fremmede ansigter.

"Litteraturen er et rigt felt," tog jeg atter ordet, "føler De noget kald til en bestemt genre?"

"Vers, prosa, teater, kritik, polemik, satire, enhver form står til min disposition, og jeg indser ikke, at nogen skulle frembyde vanskeligheder, der var i stand til at afskrække mig."

"Nå, det lader jeg gælde, hvad formen angår, – men stoffet?"

"Stoffet er alt for rigt, jeg har ideer, der kunne skabe hundrede digtere – formen er det snævre kar, hvori disse ideer skal tvinges. Vær derfor ganske rolig; jeg skal snart vise Dem og verden, at der gøres store ting under denne ørkesløshed, De hentyder til – det stille vand skjuler uudgrundelige dybder."

Mine øjne, der adspredt svævede fra den ene genstand til den anden, opfangede atter et glimt af Paul Arsène. Mod sædvane var han iført hvidt, fint linned, dertil et hvidt forklæde, og, for at gøre metamorfosen fuldkommen, bar han en præsentérbakke med kaffekopper.

"Denne opvarter har en forbavsende lighed med den lille Masaccio," sagde Horace, hvis øjne havde taget den samme retning som mine.

Selv om han havde klippet sit lange hår og raget knebelsbarten af, kunne jeg ikke et øjeblik drage i tvivl, at det har Masaccio i egen person. Jeg blev uendelig trang om hjertet; men jeg fattede mig hurtigt, og kaldte på opvarteren.

"Behager herren kaffe?" svarede han øjeblikkelig og holdt præsentérbakken hen imod mig uden ringeste forlegenhed.

"Hvorledes, Arsène," hviskede jeg bedrøvet; "De har virkelig været i stand til at tage denne fortvivlede beslutning?"

"Indtil jeg kan finde en bedre plads," svarede han, "er jeg ikke misfornøjet med denne."

"Men her kan De jo umuligt have nogen tid til overs til at tegne," vedblev jeg, da jeg vel vidste, at dette var den eneste indvending, der fandt genklang i hans hjerte.

"Det er en ulykke; men den rammer kun mig alene," svarede han. "Jeg har gjort alt i den bedste mening. De må derfor ikke dadle mig. Min gamle tante er døden nær. Når alt er forbi, henter jeg mine søstre hid til Paris; for har man først engang fået smag på livet her, tror jeg ikke, man kan holde det ud i provinsen. Her kan jeg i det mindste høre unge mennesker tale om kunsten, og når min lærer og velgører Delacroix sender nye malerier til udstillingen, kan jeg altid få en times tid til overs til at løbe hen og betragte dem. Tro De mig, kunsten forgår ikke, fordi Paul Arsène ikke mere blander sig i den. Det er blot kopperne, der svæver i fare," tilføjede han muntert, og greb fastere om præsentérbakken, der var nær ved at falde ud af hans uøvede hænder.

"Det er en smuk forretning for et geni," sagde Horace og lo hånligt. "Enten er De den gerrigste lille jøde, der nogen sinde har gået i to sko, eller også er De forelsket i den smukke madame Poisson."

Efter sædvane sagde han disse ord meget højt, uden hensyn til, hvem der måske kunne høre ham. Madame Poisson rødmede, Arsène blev bleg som et lig og lod præsentérbakken falde? Poisson kom hurtigt til, kastede et blik på den lidte skade, og gik ind i kontoret for at skrive det hele på opvarterens

regning, da denne er ansvarlig for, hvad der går itu. Da han i forbigående bemærkede sin kones slet dulgte sindsbevægelse, sagde han med en rå og vred stemme:

"Kan du da aldrig vænne dig til en smule støj? I vor stilling passer det sig ikke at have nerver som en marquise."

Madame Poisson vendte hovedet bort og lukkede sine øjne, som om synet af dette menneske indgød hende rædsel. Dette lille borgerlige drama foregik på tre minutter; Horace bemærkede det næppe; men for mig var det et lys i mørket.

Den dybe interesse, jeg følte for den stakkels Masaccio, førte mig flere gange tilbage til Poissons café. Jeg opholdt mig der længere end sædvanlig og fortærede mere, for ikke at vække mistanke hos værten, der forekom mig brutal og jaloux. Omendskønt jeg aldrig uden sindsbevægelse åbnede døren til dette hus, da jeg altid ventede en eller anden tragedie, hengik der en hel måned, uden at den daglige orden syntes forstyrret. Arsène opfyldte sine nye pligter med usædvanlig hurtighed, megen renlighed og en vis åben og lystig høflighed, som ikke alene forskaffede ham de daglige gæsters, men også den strenge patrons vejvilje.

"De kender min opvarter?" spurgte denne sidste mig, da han en dag så, at jeg underholdt mig med ham længere end sædvanligt. Arsène havde pålagt mig ikke at sige, at han havde været kunstner, da han frygtede, at dette ville berøve ham patronens tillid, og overensstemmende med min instruks, svarede jeg, at jeg havde set ham i en restauration, hvor man meget savnede ham.

"Det er en perle af en opvarter," svarede værten mig på dette. "Hans retskaffenhed kan jeg i alle måder stole på; han spilder

ikke tiden med passiar; han drikker ikke; desuden er han altid fornøjet og på færde sent og tidligt. Mit etablissement har vundet utroligt siden han er kommet i min tjeneste; det vil derfor forekomme Dem lige så ubegribeligt som mig, når jeg siger Dem, at min kone, som altid har vist den mest absurde overbærelse med mine lømler af opvartere, ikke kan udstå den stakkels Arsène." Da patronen henvendte disse ord til mig, stod han med albuen majestætisk lænet til mahognidisken, bag hvilken hans kone tronede med en mine, der lige så godt udtrykte den dybeste kedsomhed, som nogen virkelig dronnings. Ægtemandens runde, blussende ansigt fremhævedes endnu mere ved en hvid kalvekrøs; de uhyre lemmer syntes at ville sprænge et par nankins benklæder, der på den latterligste måde var spændt ud over hans modbydelige legeme. Horace havde givet ham tilnavnet: Minotauren. Mens han beklagede sig over sin kones uretfærdighed mod den stakkels Arsène, syntes det mig, at et næsten umærkeligt smil svævede over hendes læber. Men hun svarede ikke et ord, og da jeg forsøgte at fortsætte denne samtale med hende, svarede hun med den største koldblodighed:

"Hvad skal man sige, monsieur, disse mennesker" – (hun talte om opvartere i almindelighed) – "er den værste plage i vort byrdefulde liv. De er alle brutale og har ingen hengivenhed for deres herskab; det er, som om de var til for husets skyld, og ikke for herskabets. Min kat har et bedre hjerte; for den holder både af huset og af mig."

Og hun klappede med sin snehvide hånd en prægtig angorakat, som med megen færdighed manøvrerede mellem butikkens forskellige porcelænsvaser.

Madame Poisson manglede ikke forstand, og jeg havde bemærket, at hun læste lutter gode romaner. Som daglig gæst i caféen havde jeg opnået en slags ret til at underholde hende, og den ærbødighed, jeg stedse viste hende, havde beroliget mandens mistænkelighed. Jeg roste hende ofte for valget af hendes lekture. Aldrig så jeg i hendes hænder en eneste af disse halv-ekvivokke bøger, som med en sådan begærlighed læses af personer i hendes stilling. En dag, da hun havde endt *Manon Lescaut*, så jeg en tåre trille ned ad hendes fine kind. Jeg nærmede mig og sagde, at det var den skønneste roman, som nogen sinde var skrevet i Frankrig.

Hun svarede bevæget:

"Jeg ved i det mindste, at det er den skønneste roman, jeg har læst. Troløse Manon! Herlige Desgrieux!" Og hendes blik hvilede længe og dybt på Arsène, som med den største ro talte penge. Var det en uimodståelig magt, der drev hende til dette, eller var det et blot tilfælde? Det var ikke let at afgøre. Arsène så aldrig til den side, hvor hun var, og cirkulerede mellem bordene med en ro, som ville have vildledet den fineste iagttager.

6

Efterhånden havde Horace fundet det umagen værd at åbne sine øjne for madame Poissons skønhed og elskværdige manerer.

"Hvis dette væsen var født på en trone," sagde han engang, efter længe at have betragtet hende, "ville den hele verden tilbedende bøje knæ for hendes majestætiske skønhed."

"Hvortil en trone?" svarede jeg, "er skønheden ikke i sig selv en magt?"

"Hvad der i mine øjne adskiller hende fra alle andre butiksmadammer i verden," vedblev han, "er denne kolde værdighed, der er så uendelig forskellig fra deres sædvanlige koketterier. Med et glas sukkervand sælger de os tillige deres blikke. Den slags kan til evig tid berøve et menneske tørsten. Betragt engang madame Poisson, når en af hendes ivrigste tilbedere tilhvisker hende sine impertinente erklæringer. Hun forekommer mig som en ægte perle i en mødding; hun indgyder ligefrem en slags respekt. hvis jeg var vis på, at hun ikke var alt for enfoldig, kunne jeg næsten have lyst til at blive forelsket i hende."

Det daglige syn af en skare unge mennesker, der anstrengte sig til det yderste for at vinde den smukke patronesses gunst, og som med glæde havde begået alle mulige dårskaber for hendes skyld, vakte til sidst Horaces egenkærlighed, men han fandt det under sin værdighed at betjene sig af de samme midler, som disse uerfarne beundrere. Han ville ikke forøge antallet af denne trivielle skare, sagde han; han ville indtage

fæstningen med storm lige for øjnene af belejrerne. En aften kastede han et yderst passioneret brev på disken; derpå udeblev han den hele næste dag, hvilket efter hans beregning måtte gøre en ganske fortrinlig effekt, da en sådan mangel på iver jo dannede den største kontrast til hans rivalers naive påtrængenhed.

Jeg havde lovet at interessere mig for denne dårskab, da jeg følte mig overbevist om, at Horaces ulejlighed ville være spildt, og at hans brændende epistel ville forblive uden virkning, hvilket ville være en meget gavnlig lektion for hans overmod. Den næste dag var jeg mere end sædvanlig optaget af forretninger; vi satte derfor først hinanden stævne om aftenen i Café Poisson. Patronessen indtog ikke sin sædvanlige plads. Patronen viste sig lige så lidt. Arsène var både herre og tjener, og havde så fuldt op at tage vare på, at han på alle vore spørgsmål blot henkastede et ligegyldigt: *"Jeg ved det ikke."* Vi stod allerede på vejen til at forlade cafeen uden videre oplysning, da Laravinière, studenternes *præsident*, trådte ind, fulgt af en lystig og larmende skare.

Jeg har et eller andet sted læst en vidtløftig definition over studenten, som langtfra er skrevet uden talent, men som ikke forekommer mig ganske præcis. Studenten er alt for nedværdiget i den; han spiller en lav og ydmygende rolle, der langt fra tilkommer ham. Studenten har flere egenheder og latterligheder end laster, og har han laster, er disse så lidt rodfæstede, at han, når han har taget sine eksamener, og vender tilbage til hjemmet, som oftest bliver det skikkeligste og mest positive menneske. Studentens laster er det hele samfunds, hvor *barnet* modtager en på engang overfladisk og

pedantisk opdragelse, der lægger spiren til overmod og forfængelighed, hvor *ynglingen* overgives til alle de dårskaber og synder, som skepticismen føder; hvor *manden* uden nogen som helst overgang træder ind i kampens og den beregnende egoismes sfære. Hvis studenten var så grundfordærvet, som man vil påstå, ville det i sandhed se sørgeligt ud med Frankrigs fremtid.

Det er ikke min hensigt, her i detaljer at modbevise forfatterens påstande; jeg vil blot indskrænke mig til at bemærke, at det er umuligt, i én eneste type at fremstille en så talrig klasse som den studerende ungdom. Der gives lige så mange forskellige klasser studenter, som der gives forskellige klasser borgere. Jeg vil imidlertid indrømme muligheden af, at forfatteren er bedre underrettet end jeg om de skikke, der hersker mellem nutidens studenter. Jeg for min part har altid fundet studenten entusiastisk, romantisk, ædelmodig. Forfatteren må altså have taget fejl, eller også er studenten meget forandret.

I min tid fandtes der ikke to forskellige klasser, af hvilke den første og talrigste tilbragte tiden på offentlige steder med spil og drik og alskens afskyeligheder, og den anden spærrede sig inde for at hengive sig til et materielt arbejde, hvis resultat var kretinisme.

Der fandtes rigtignok lediggængere, svirebrødre, endog idioter; men der var også et stort antal intelligente unge mennesker, hvis sæder var kyske, hvis kærlighedseventyr altid havde et vist romantisk anstrøg, og hvis liv, trods fattigdom og savn, ikke var uden elegance og poesi. Disse unge mennesker var sikkert ofte i besiddelse af en stor portion egenkærlighed,

spildte ofte den kostbare tid, beskæftigede sig hellere med alt andet end med deres studier, forødte ofte flere penge, end deres forældre kunne undvære uden selv at lide savn, brændte for politik og socialisme med mere lidenskab end fornuft og sandhed; men om de også havde fejl og latterligheder, manglede der dog meget i, at de var ligefrem lastefulde, og deres dage var bestemt ikke en fortsat række af vilde orgier. Med ét ord, jeg har kendt mange studenter i Horaces genre, men meget få, der kunne klassificeres under den af den ærede forfatter opstillede type.

Den student, hvis portræt jeg her vil fremstille, Jean Laravinière, var høj og robust, fem og tyve år gammel, let som en gemse og stærk som en tyr. Hans forældre havde gjort sig skyldige i den utilgivelige skødesløshed, ikke at lade ham vaccinere, og følgen heraf var, at hans hele ansigt var gennemfuret af dybe kopar, hvilket var ham en uudtømmelig kilde til lystighed og komiske indfald.

Hans ansigt, omend hæsligt, var ingenlunde ubehageligt; hans hele personlighed bar det samme præg af originalitet som hans ånd.

Han var lige så god og ædelmodig som kæk og uforfærdet, og dette vil sige meget. En vis naturdrift førte ham altid til de steder, hvor der netop var en eller anden strid på færde, og på et øjeblik kunne han rejse en hel hær af eksalterede unge mennesker, som hang ved ham med fanatisme. I Julidagene havde han stridt som en sand helt, senere stred han på et andet sted kun alt for vel.

Det var en slagsbroder, om man vil, men hvilken loyal karakter! Hans hjerte var det prøvede guld. Hans excentricitet

kunne måske fremkalde et smil, men hans natur var så fuldkommen ædel og ufordærvet; han var så naiv i sine overbevisninger, så karakteristisk i sin lystighed, og dertil sine venner så trofast hengiven, at det var umuligt at kende ham, uden tillige at elske ham. Han var også i den grad elsket af sine kammerater, at man aldrig så ham gå alene. Omringet af en larmende skare, der sang og lo omkring ham, tog han sig ud som en mægtig gran i en kratskov, eller som Fenelons Calypso mellem nymferne, eller også som den unge Saul mellem Israels hyrder, hvilken sidste sammenligning han mest yndede. Langt borte kunne man kende ham på den grå bredskyggede hat, på skægget, der var en patriark værdigt, på det lange flagrende hår; og især på et kæmpestort rødt halstørklæde, som på den ejendommeligste måde stak af mod de hvide enorme opslag på hans vest *à la Marat*. I almindelighed bar han en blå kjole med lange skøder og metalknapper, grå og sorte storternede benklæder, og en uhyre stok, som han kaldte sin *Broder Jean*. Føj hertil en cigar, tyk som en tømmerstok, der stikker frem under en rod, halvforbrændt knebelsbart, en stemme, der i august 1830 er blevet noget rå ved den alt for hyppige istemmen af Marseillaisen, tænk dig en mands godhjertede selvtillid, der mere end hundrede gange har omfavnet La Fayette, og du har et fuldtro billede af Jean Laravinière, studenternes præsident.

7

"De spørger efter madame Poisson," sagde han til Horace, som i almindelighed optog hans familiariteter temmelig koldt. "Madame Poisson kan ikke have den ære at møde frem. Madame Poisson har takket af. Hun har min agtelse. Den værdige monsieur Poisson vil ikke oftere kunne unde sig den fornøjelse at banke hende."

"Hvis hun havde valgt mig til sin forsvarer," råbte den lille Paulier, som ikke var synderlig større end en myg, "skulle man ikke to gange have forsøgt at slå hende. Men siden det er præsidenten, hun har givet fortrinnet – – –"

"Så sagte, højstærede, dette forholder sig ikke således," råbte præsidenten, og hævede sin stemme for at høres af alle. "Hejda, Arsène! Et glas rom! Min hals brænder. Den trænger til at forfriskes."

Arsène bragte rom, og blev derpå mod sædvane stående, og betragtede præsidenten med et ubeskriveligt udtryk.

"Nu, hvad siger du nu, min stakkels Arsène," vedblev Jean Laravinière, uden at hæve blikket til ham, mens han dråbe for dråbe tømte sit glas. "Går det dig til hjertet, at du har mistet din madame, eller siger du måske farvel ag lykkelig rejse? Tilstå det kun; for det er os alle bekendt, at madame Poisson, højsalig ihukommelse, ikke kunne udstå dig."

"Det har jeg ikke bemærket," svarede Arsène med sin klare, rolige stemme. "Men hvor i al verden kan hun være blevet af?"

"Jeg siger dig, at hun har takket af, hvilket nærmere forklaret, vil sige det samme, som at hun er, hvor hun finder for godt at

være: overalt, undtagen her."

"Tal ikke så højt," sagde jeg, og skottede uroligt hen til døren i baggrunden, hvor monsieur Poissons modbydelige skikkelse i almindelighed viste sig tyve gange i timen – "vore bemærkninger om hans kære halvdel kan umuligt klinge behageligt i ægtemandens øren."

"Borger Poisson er for øjeblikket ude af stand til at lure," svarede Louvet, en anden student; "vi mødte ham for et øjeblik siden uden for politikammeret, hvor han rimeligvis håbede at erfare noget om sin elskværdige flygtning. Den gode mand kan komme til at søge længe. *Cherche*, Poisson *cherche! Apporte!*"

"Stakkels dyr," tog en anden student ordet, "det kan lære ham, at man ikke fanger myg med eddike. Halløj, Arsène! Kaffe!"

"Hun har opført sig som en hæderskvinde," sagde en tredje.

"Aldrig havde jeg troet hende i stand til en sådan heltedåd; det så ud, som om sorgen rent havde berøvet hende al energi. Halløj, Arsène, øl!"

Arsène betjente enhver med sin sædvanlige hurtighed, men næste øjeblik stod han atter bag Laravinières stol, som om der var noget, han ventede på.

"Hvorfor ser du sådan på mig?" spurgte Laravinière, som så ham i et spejl.

"Jeg troede, at De ønskede nok et glas," svarede Arsène med sin urokkelige kulde.

"Du er en perle af en dreng," råbte præsidenten, og holdt sit glas hen mod ham. "Dit hjerte forstår mit. Give guderne, at du i fjor på denne tid havde stået ved barrikaden i Rue Montorgueil, for, som en anden Hebe, at række mig en læskedrik. Men du havde nok andet at tage vare på, dreng. Der var kommet en

sælsom lyst over dig til at se farven på gendarmernes hjerteblod. Din skjorte var dengang ikke så hvid, som den er i dag, rød af blod og sort af krudt. Men hvor blev du af siden?"

"Fortæl os hellere, hvor madame Poisson har tilbragt natten; jeg er vis på at du ved det," vedblev Paulier.

"De ved det?" spurgte Horace med blussende ansigt.

"Hvad behager? Interesserer den sag Dem?" spurgte Jean, og betragtede ham skarpt. "Hvad skal man sige," vedblev han, "jeg ser på Deres elskværdige fysiognomi, at De overmåde gerne vil vide, hvor den skønne Helene har haft sit nattekvarter; men jeg kan ikke tjene Dem i at sige Dem det; jeg har lovet at holde ren mund, og De indser selv – – –"

"Jeg indser," sagde Horace bittert, "at De vil give os at forstå, at madame Poisson har tilbragt natten hjemme hos Dem."

"Hjemme hos mig! det ville være meget smigrende for mig; for det ville forudsætte, at jeg havde noget *hjemme hos mig*," svarede Jean på sin sædvanlige joviale måde. "Men spøg til side! Madame Poisson er en ærbar kone, der lige så lidt ville tage sin tilflugt til mig som til Dem, det beder jeg Dem være overbevist om."

"Fortæl Dem alligevel, hvorledes du i nat hjalp til at frelse hende," sagde Louvet, der så, med hvilken begærlighed vi søgte at gætte den skjulte mening i Jeans tale.

"Nå, så hør da," svarede præsidenten. "Hvad jeg har at sige kan ikke komme den gode madame til skade på navn og rygte. – Hvad? Lytter du, dreng?" tilføjede han, og vendte sig hurtigt om til Arsène, som fremdeles stod bag hans ryg. "Du vil dog vel ikke agere spion, for siden at fortælle alt til din herre?"

"Jeg ved ikke engang, hvad det drejer sig om," svarede Arsène roligt. "Jeg er til stede for at betjene Dem; er jeg til overs, kan jeg gå min vej."

"Revolutionens barn! jeg tillader dig at blive," råbte Jean med patos.

Det var den sædvanlige spisetid i kvarteret; af denne grund var der ingen i cafeen ud over hans venner og vi.

"I går aftes, eller rettere i morges, for klokken var allerede ét," tog Jean atter ordet, "vendte jeg, efter en lille lystighed, tilbage til mit nattekvarter. Jeg siger hverken, hvorfra jeg kom, eller hvor det var, jeg mødte en vis person; med hensyn til disse omstændigheder er det min hensigt at iagttage den dybeste tavshed.

Pludselig ser jeg foran mig en sand hvepsetalje. Jeg bliver opmærksom, for det er aldeles ikke denne udfordrende gang, som vi alle kender. Jeg betænker mig, om det er passende at tiltale denne skønne; men overbevist om, at det blot kan være en af nattens yndige børn, nærmer jeg mig. Men noget vist uforklarligt, noget vist mystisk (jeg håber, I finder, at jeg har gjort fremskridt i den romantiske stil) ville have afholdt mig fra at tiltale denne sylfide på den sædvanlige ugenerte måde, selv om jeres præsident ikke altid havde beflittet sig på det berømte franske galanteri.

'Allerelskværdigste dame,' sagde jeg, 'er det tilladt at byde sin arm?' Hun svarede ikke, og vedblev at vende hovedet til den anden kant.

Stor forundring fra min side. Ah! Bah! Hun er måske døv, tænkte jeg ved mig selv, og gentager mit ridderlige tilbud. Man går dobbelt så hurtigt som før.

'Jeg er vel ikke så ulykkelig at indjage frygt?'

Intet svar. Jeg bliver dristigere – Ah! et lille skrig, og genstanden støtter sig mod rækværket – – –"

"Rækværket? Det var altså på en kaj?" spurgte Louvet.

"Jeg sagde rækværket, som jeg ville have sagt hjørne, vindue, mur eller hvad som helst andet. Det gør intet til sagen. – Min skønne skælver som et menneske, der er nær ved at falde i afmagt. Jeg standser, forbavset over dette syn. Vil man have mig til bedste?

'Jeg beder Dem, vær dog for alting ikke bange!'

'Min Gud! er det Dem, monsieur Laravinière?'

'Hvad ser jeg! Madame Poisson!' (Det var et *coup de théâtre*, skulle jeg mene.)

'Det er en Himlens tilskikkelse, der fører Dem til mig i dette øjeblik,' sagde hun i en bestemt tone, 'jeg lægger min skæbne i Deres hænder; De er en mand af ære, der ikke vil bringe mig til at angre min tillid. Vil De ledsage mig og love mig tavshed?'

'Jeg går i ilden for Dem og lover alt hvad De vil.'

Hun tager min arm.

'Jeg kunne bede Dem om at lade mig gå, og ikke at følge efter mig, og jeg er vis på, De ikke ville gøre mig imod; men jeg vil hellere betro mig til Dem; jeg kender Dem og ved, at min ære er i gode hænder.'

Jeg rækker hånden ud. Hun modtager den. Jeg bliver sagtens en smule ør i hovedet, men det forhindrer ikke, at jeg byder hende min arm som en marquis, og uden at gøre et eneste spørgsmål ledsager jeg hende – – –"

"Hvorhen?" spurgte Horace, hvis ansigt udtrykte den højeste utålmodighed.

"Hvorhen hun fandt for godt at føre mig," svarede Laravinière. "Undervejs sagde hun: 'Jeg forlader monsieur Poisson for bestandig, men jeg forlader ham ikke for at opføre mig slet. Jeg har ingen elsker, min herre; jeg sværger ved den Gud, der våger over mig, siden han i dette skrækkelige øjeblik sender mig en ven, at jeg ingen elsker har, og ingen vil have. Jeg unddrager mig en rå og tyrannisk behandling, det er alt. Jeg håber at finde et tilflugtssted hos en veninde, en kvinde, der fortjener alles agtelse. Jeg vil herefter leve af mit arbejde. Jeg beder Dem om ikke at besøge mig; for De indser vel, at jeg efter et sådant skridt må iagttage den største forsigtighed i min opførsel; men De må love at beholde mig i venskabelig erindring – jeg skal aldrig glemme, hvad jeg skylder Dem.'

Nyt håndslag. Derpå højtidelig, måske evig afsked, til sidst godnat, og hermed er eventyret ude. – Jeg ved, hvor hun er, men ikke, hos hvem hun er. Jeg vil hverken selv søge at erfare det, eller hjælpe andre på sporet. Så meget er imidlertid vist, at jeg ikke har lukket et øje i nat, og at jeg er forelsket til op over begge ører; se, det er enden på historien."

"Og De tror," sagde Horace, "at hun ingen elsker har, at det virkelig er hos en kvinde, hun har skjult sig?"

"Det angår mig ikke. Jeg tror intet og ved intet. Jeg har lovet at holde ren mund, *ergo* får De ingen flere oplysninger hos Jean Laravinière. – Halløj, Arsène! et glas rom! Taleren er tør i halsen."

Jeg betragtede Arsène. Hans ansigt røbede ikke den ringeste bevægelse. Jeg måtte opgive min tro på hans kærlighed til madame Poisson, hvorimod Horaces sindsbevægelse sagde mig, at hans begyndte at antage en alvorligere karakter.

Vi skiltes ad i Rue Git-le-Coeur. Udmattet på sjæl og legeme vendte jeg hjem. Jeg havde tilbragt den foregående nat hos en ven, og havde heller ikke været hjemme i løbet af dagen.

Skønt jeg nedenfra havde set lys i salonen, måtte jeg næsten tro, at der ingen var hjemme, så lang tid hengik der, inden Eugénie åbnede døren. Først da jeg ringede tredje gang, og man gennem dørlågen havde forvisset sig om, at det var mig, blev den lukket op.

"Du er meget bange for at lukke op i aften?" sagde jeg, idet jeg trådte ind.

"Det har jeg mine gode grunde til," svarede Eugénie smilende. "Men det er godt, at du er kommet hjem, om også kun for et øjeblik. Din nærværelse beroliger mig altid."

Denne indledning ængstede mig.

"Er der hændet dig noget?" spurgte jeg spændt.

"Intet, der er ubehageligt," svarede hun. "Jeg har i din fraværelse disponeret over dit værelse – jeg har stolet på, at du ikke ville have noget imod det."

"Disponeret over mit værelse!" råbte jeg forsagt. "Min Gud, jeg har jo ikke været i seng den hele foregående nat, og er nær ved at omkomme af træthed."

"Tal blot ikke så højt," sagde Eugénie, og holdt hånden for min mund. "Den person, der bebor dit værelse, trænger mere til søvn og hvile end du."

"Men så forklar mig dog, hvad alt dette har at betyde. Jeg tvivler ingenlunde på, at du gør alt i den bedste mening, men ikke desto mindre – – –"

"Ikke desto mindre må du nu straks gå din vej, og bede Horace eller en anden af dine talrige venner om logis for i nat."

"Jeg går ikke ud af stedet, før du siger mig, hvem det er, jeg skal bringe et sådant offer."

"Kan det berolige dig, når jeg siger dig, at det er en veninde af mig, der befinder sig i en fortvivlet stilling, og som i sin nød har anråbt mig om et tilflugtssted?"

"En kvinde i barnsnød! – nå, det manglede bare! og oven i købet i mit værelse – jeg ulyksalige mand! Gid barnets fader brænder op i skærsilden."

"Du tager fejl," sagde Eugénie rødmende. "Her er ikke tale om kærlighed; i det mindste ikke i den almindelige forstand. Jeg har en hel roman at fortælle dig. Men gå nu blot din vej, jeg bønfalder dig."

"Min Gud, er det en bortført prinsesse, siden hun skal behandles med en så ganske ekstraordinær agtelse?"

"Det er en kvinde af min stand og stilling. Mig har du aldrig fundet din agtelse uværdig; vil du være mindre ædelmodig mod en af mine lidende medsøstre?"

"Sig mig i det mindste hendes navn; på denne betingelse går jeg."

"Indtil i morgen har jeg lovet at fortie alt, endog hendes navn."

"Kan jeg også stole på, at det er en kvinde?" spurgte jeg, uden at kunne skjule min forlegenhed.

"Og det kan du tvivle om?" spurgte Eugénie, og betragtede mig forundret.

Derpå tog hun mig ved hånden og førte mig blidt til døren.

Jeg adlød mekanisk. Da vi var kommet udenfor, gav hun mig min lygte, og ledsagede mig munter og venlig lige til trappen. Derpå gik hun atter ind, og jeg hørte hende dreje nøglen to

gange om i dørlåsen, samt skyde slåen for, som jeg havde ladet anbringe til yderligere sikkerhed for Eugénie, som om aftenen ofte var ganske alene i min mansard.

Da jeg var kommet ned af trappen, blev alting sort for mine øjne. Jeg er ikke jaloux af naturen; min blide og oprigtige veninde havde heller aldrig givet mig ringeste anledning til mistanke.

Min følelse for hende var noget mere end kærlighed; jeg havde ubegrænset agtelse for hendes karakter og blind tillid til hendes ord. Uagtet alt dette, blev jeg ligesom grebet af en slags vanvid, og det var mig umuligt at forlade huset. Tyve gange gik jeg op ad trappen og stod lyttende uden for døren, bag hvilken den ubekendte sov, og lige så ofte gik jeg ned igen. Den dybeste tavshed herskede i min mansard og i hele huset. Jo mere jeg anstrengte mig for at besejre min svaghed, jo mere overvældede den fornuft og sanser. En kold sved dækkede min pande. Jeg tænkte flere gange på at brække døren op, og jeg tror, at jeg i hint øjeblik havde haft kraft til det, trods jernslåen og den dobbelte lås.

Frygten for at forfærde Eugénie ved en sådan voldsomhed, og en rest af fornuft, der sagde mig, at min mistanke ville være yderst krænkende for denne rene sjæl, afholdt mig fra at give efter for fristelsen. Havde Horace set mig i denne tilstand, havde han haft ret til, på det bitreste at spotte mig; for alle mine demonstrationer mod det anlæg til jalousi og despotisme, som altid stak frem i hans teorier om kærligheden, gjorde min egen nuværende stilling ubeskrivelig latterlig.

Imidlertid kunne jeg ikke beslutte mig til at forlade huset. Undertiden tænkte jeg på at tilbringe natten med at vandre op

og ned på kajen; men huset havde en bagport, der vendte ud til Rue Git-le-Coeur, og mens jeg var på den ene side, var det en let sag at snige sig ud gennem porten på den anden. Var jeg desuden først kommet uden for huset, var jeg vis på, at jeg ikke ville kunne komme ind igen før efter midnat, for portnere har til alle tider været grusomme mod fattige studenter, og min var det tværeste menneske af den hele agtværdige stand. Jeg forbandede den ubekendte og alle romaner i verden, og da jeg ikke kunne beslutte mig til at forlade huset, og heller ikke længere modstå trætheden, der blev aldeles overvældende, lagde jeg mig ned på stråmåtten foran min egen dør, og faldt snart i en feberagtig slummer.

Heldigvis boede vi i husets øverste etage, og det eneste værelse, der vendte ud til vor gang, stod ubeboet; jeg var således ikke udsat for at overraskes i denne latterlige stilling af bagtalende naboer.

Som man vel kan tænke sig, sov jeg hverken længe eller synderlig trygt. Den kolde morgenluft vækkede mig. Mine lemmer var ligesom sønderbrudne. Jeg tændte en cigar, og da jeg hen imod klokken seks hørte husdøren blive åbnet, rejste jeg mig og ringede på.

Jeg måtte atter vente og underkastes den samme eksamen gennem dørlågen. Endelig tillod man mig at komme ind.

"Min Gud, hvad fattes dig?" spurgte Eugénie og gned sine øjne, der endnu var tunge af en søvn, der lod til at have været fastere end min. "Stakkels Théophile! Du er jo ganske bleg. Fandt du måske et slet natteleje hos din ven Horace?"

"Meget slet," svarede jeg; "man ville have møje med at finde noget slettere. Er din hemmelighedsfulde ven nu borte, og kan

jeg atter tage mit værelse i besiddelse?"

"Min ven?" spurgte Eugénie med en så oprigtig forundring, at jeg et øjeblik følte noget, der lignede undseelse.

Når man har uret, er man sjældent så klog at angre i tide.

Jeg blev mere og mere opbragt; og da jeg meget godt følte, at der ikke var sund sans i noget af, hvad jeg havde lyst til at sige, kastede jeg min stok med megen larm på bordet, og smed hatten på en stol. Den rullede ned på gulvet; jeg gav den et dygtigt spark med foden, da jeg følte en uimodståelig trang til at ødelægge et eller andet.

Eugénie, der aldrig havde set mig i en sådan tilstand, stod aldeles forstenet. Hun tog sagtmodigt min hat op, og betragtede mig derpå med et usigelig ømt og spørgende udtryk. Pludselig gik der et lys op for hende. Hun sukkede dybt, knuste en frembrydende tåre, og gik ind i sovekammeret, hvis dør hun omhyggeligt lukkede. Jeg ville ikke længere tvivle; og dog tvivlede jeg mod min bedre overbevisning. Når en falsk mistanke først har sneget sig ind i sjælen, får den let en sådan magt, at den behersker vor indbildningskraft, selv når fornuft og samvittighed på det bestemteste protesterer imod det. I usigelig sjæleangst gik jeg frem og tilbage i stuen; hvert øjeblik standsede jeg foran den skæbnesvangre dør, med en følelse, der lignede raseri. Hvert minut forekom mig som et århundrede.

Endelig gik døren op, og en kvinde, der i hast var blevet påklædt, med opløst hår, og ganske indhyllet i et stort sjal, kom hen imod mig, bleg og skælvende. Jeg udstødte et skrig af forbavselse. Det var madame Poisson.

8

Hun bøjede sig så dybt, at hendes knæ næsten berørte jorden, og i denne ydmyge stilling, med den marmorblege kind, det opløste hår og de skønne nøgne arme, der stak frem under det skarlagenrøde sjal, ville hun have smeltet en tiger. Jeg for min part var så lyksalig over at se Eugénie retfærdiggjort, at jeg ville have modtaget den afskyeligste heks med samme høflighed som denne skønne knælende. Jeg rejste hende op, førte hende til sofaen, og bad hende om undskyldning for, at jeg så tidligt havde forstyrret hendes søvn. Jeg vovede ikke at kaste et blik på Eugénie, langt mindre bede hende om tilgivelse for min brøde.

"Det er mig, som må bede Dem om tilgivelse for al den sorg og uro, jeg har voldt Dem," svarede madame Poisson bevæget. "Skylden er ene og alene min; for jeg kunne jo allerede i går have tilladt Eugénie at sige Dem alt. Overvæld mig med bebrejdelser, men sig, o sig, at De tilgiver Eugénie! Hun er en engel, og elsker Dem, som De fortjener at elskes. Havde jeg blot én eneste dag i mit liv været således elsket, ville det ikke forekomme mig, at jeg havde levet forgæves. Eugénie vil fortælle Dem, hvorledes jeg er blevet bragt i den fortvivlede stilling, De ser mig i; hun vil fortælle Dem om mine ulykker, og om mit eneste fejltrin, der ikke er af den beskaffenhed, som De formoder, men desværre tusinde gange sørgeligere. Et fejltrin som mit kan et helt livs anger ikke udsone."

Tårer standsede hendes tale. Rørt greb jeg begge hendes hænder. Jeg ved ikke, hvad jeg sagde for at trøste og berolige hende; men mine ord fandt vejen til hendes hjerte. Hun rejste

sig mere fattet, tog Eugénie ved hånden og førte hende hen til mig, for på denne måde at bevirke en eksplosion af mine samvittighedsnag.

Knælende modtog jeg min højmodige venindes tilgivelse. Hun lagde Lauras hånd i min og sagde: "Vær hendes broder, og lov mig i denne stund at hjælpe og beskytte hende, som om hun var vor søster. Se, jeg er ikke jaloux," tilføjede hun smilende, "og dog er Laura langt smukkere end jeg, og jeg føler dybt, at hun overgår mig i alt, undtagen i min kærlighed til dig."

Efter morgenmaden, der var beskeden som altid, men hvorved der herskede en vis munterhed og gribende hjertelighed, traf Eugénie de fornødne foranstaltninger til at installere Laura i det ledige værelse, der vendte ud til vor gang, og som portneren ikke før i dag havde kunnet rømme, skønt det allerede for flere dage siden var blevet lejet i denne hensigt. Mens vor nye naboerske, under navn af mademoiselle Moriat (det var Eugénies familienavn, der udgav hende for sin søster), med en vis melankolsk langsomhed etablerede sig i dette hemmelighedsfulde tilflugtssted, kom Eugénie tilbage for at give mig de oplysninger, der var mig nødvendige fra det øjeblik, Laura havde givet sig under min beskyttelse.

"Du har sagt mig, at du har meget venskab for den lille Masaccio," tog Eugénie ordet. "Ikke sandt, jo kærere Laura er for hans hjerte, jo kærere vil hun blive dig?"

"Hvorledes," råbte jeg forbavset, "min anelse har altså ikke bedraget mig? Og dig – dig har hun betroet den hemmelighed, som jeg med al min skarpsindighed ikke har været i stand til at gennemskue?"

Eugénie rødmede og smilte. Hun vidste alt for længe siden.

Mens Masaccio arbejdede på hendes portræt, havde hun vidst at indgyde ham en aldeles ubegrænset tillid. Han, der var så forbeholden, så tavs og indesluttet i sig selv, havde følt sig domineret af Eugénies alvorsfulde godhed og fordringsfrie tjenstvillighed. Han, folkets søn, der viste sig stolt og mistroisk mod mig, havde åbnet sit hjerte for hende, folkets datter; det var i sin orden.

Eugénie havde lovet ubetinget tavshed, og hun havde endnu aldrig brudt et løfte. Hun underrettede mig nu om: *primo*, at madame Poisson ikke var madame Poisson, men en ung pige, der var født i samme by og i samme gade som den lille Masaccio, der, lige fra deres ungdom af, havde næret en romantisk og ganske ulykkelig kærlighed til hende; for den skønne Marthe (dette var hendes virkelige navn) var næsten et barn endnu, da hun lod sig bortføre af monsieur Poisson, som dengang var *commis voyageur*, men som senere oprettede en café ved indgangen til Luxembourg, uden tvivl i det håb, at Marthes usædvanlige skønhed ville lokke kunder til hans etablissement. Denne hemmelige beregning forhindrede imidlertid ikke, at monsieur Poisson var yderst jaloux. Ved det mindste skin af grund gerådede han i et formeligt raseri, og den arme Marthe følte sig dag for dag mere ulykkelig. Man påstod i kvarteret, at hendes modbydelige forfører endog slog hende.

Secundo underrettedes jeg om, hvordan Paul Arsène for omtrent tre måneder siden, tvært imod sin sædvane, en aften var trådt ind i Café Poisson, for at forfriske sig med et glas øl, og hvordan han i en skøn hvidklædt dame havde genkendt den fattige Marthe, hans første kærlighed. Glæden er nær ved at berøve ham bevidstheden; men Marthe giver ham ved et tegn at

forstå, at han ikke må tiltale hende, da hendes Argus er på post; senere finder hun et middel til at stikke ham en billet i hånden, der indeholder disse ord:

> "Min stakkels Arsène, hvis du ikke foragter din barndoms veninde alt for dybt, så kom til hende i morgen. Monsieur Poisson er medlem af borgergarden, og har vagt den hele dag. Jeg trænger til at tale med dig om vort hjem og vor barndoms skyldfri glæder."

"Jeg behøver vel ikke at sige," vedblev Eugénie, "at Arsène indfandt sig til dette stævne. Da han atter forlod cafeen, var han mere forelsket end nogen sinde. Ulykken havde forædlet Marthes skønhed. Og da hun havde læst en mængde romaner og også alvorligere bøger, havde hun tilegnet sig et smukt sprog og en mængde ideer, der før var hende fremmede. Hun havde skildret ham sine ulykker, sin anger og sit brændende ønske om at forlade denne lige så sørgelige som nedværdigende stilling, som hendes egen brøde havde fordømt hende til. Arsène havde i stilhed lovet at beskytte hende til sit sidste åndedræt.

Fra denne dag holdt han altid et vågent øje med Café Poisson, og hver gang ejeren gik ud, lykkedes det ham at tale nogle ord med Marthe. Hun var fast besluttet på at forlade sin tyran; men det var ikke for at ombytte en nedværdigende stilling med en anden; hun ville bryde sine bånd, sagde hun. Hun overdrog sin barndomsven at søge hende en plads, hvor hun på en redelig måde kunne ernære sig af sit arbejde, enten som husholderske i et rigt hus, eller som butiksjomfru i en galanterihandel; men Paul Arsène fandt enhver sådan stilling uværdig for den, han elskede. Hans hemmelige tanke var at skaffe hende en aldeles

fri og uafhængig stilling. Dette var ingen let sag. For at understøtte Marthe måtte han selv have en indbringende levevej; han besluttede derfor for det første at leve af kunsten og slå sig på en eller anden industri. Hans hensigt var at få sine søstre til Paris, når tanten døde, at etablere dem i fællesskab med Marthe, og selv at underholde dem alle tre, indtil deres arbejde var kommet i gang. Muligt var det også, at dette arbejde aldrig ville blive tilstrækkeligt til at ernære dem, og i dette tilfælde måtte han for bestandig opgive kunsten. Således ofrede Paul Arsène sit kunstnerkald for et endnu helligere, sin fremtid for sin kærlighed.

Da han for øjeblikket ikke kunne finde nogen mere indbringende plads end en opvarters i en café, tog han tjeneste som sådan i Café Poisson, hvor planen til Marthes flugt blev lagt, og hvor han endnu havde i sinde at opholde sig i nogen tid, for at bortlede enhver mistanke. – Den gamle tante er nemlig død," vedblev Eugénie, "Arsènes søstre er på vej til Paris, og jeg har påtaget mig at skaffe dem en passende bolig. Dette hus er propert, og her bor kun skikkelige mennesker. Den lille lejlighed ved siden af vor består af to værelser, og koster hundrede francs i leje. De unge piger ville aldrig kunne finde noget bedre. Til at begynde med låner vi dem linned og hvad de ellers trænger til; længe vil det sikkert ikke vare, inden Paul Arsène anskaffer det fornødne, for i de to måneder, han har tjent penge, har han allerede fundet midler til at købe et net møblement, der, uden dit vidende, har været skjult oppe på vort loft. I forgårs nat, mens du var hos din ven, og hendes tyran havde vagt, tog Marthe mod til sig, og forlod på slaget tolv cafeen med Paul Arsène, der skulle føre hende herhen, og derpå

øjeblikkelig løbe tilbage igen, for at være til stede, når patronen kom hjem. Men næppe var de kommet nogle skridt, før de troede at bemærke lys i Poissons værelse; de overlagde nu, om det ikke var bedre at vende om; men pludselig tager Marthe en fortvivlet beslutning, tvinger Arsène til at gå tilbage til cafeen, og løber alene ned ad gaden, mens hun stoler på sin hurtige fod og på Himlens beskyttelse, for ene at trodse nattens farer. På kajen bliver hun tiltalt af en sildig nattevandrer. Heldigvis er det ingen anden end din ven Laravinière, der ledsager hende herhen, og lover hende tavshed. Paul Arsène har været her et øjeblik i morges," endte Eugénie sin fortælling. "Det stakkels menneske skulle besørge en kommission i den anden ende af Paris. Han var aldeles badet i sved og så bevæget, at jeg frygtede for, at han skulle falde i afmagt. I fem minutters samtale underrettede han Marthe om, at deres frygt havde været ugrundet, at patronen først var kommet hjem ved daggry, og at han, midt i sit raseri over Marthes flugt, ikke nærede ringeste mistanke om Arsènes delagtighed."

"Marthe kan altså nu anses for frelst," sagde jeg, idet jeg rejste mig; "for da hun aldrig har været gift med Poisson, kan han ikke tvinge hende til at vende tilbage til cafeen, hvor hun blot har kendt onde dage."

"Hun har intet at befrygte uden det første udbrud af monsieur Poissons pøbelagtige forbitrelse. Da han er et menneske med de allermest rå sæder, og ikke i stand til at føle en dybere hengivenhed, vil han snart trøste sig med en anden maitresse. Marthe, der kender ham, påstår, at når hun blot kan skjule sit opholdssted for ham en eneste måned, vil hun siden intet have at befrygte."

"Hvis jeg rigtigt har opfattet den rolle, der er tiltænkt mig i dette drama, består den i: *primo*, at give dig fri disposition over alt vort timelige gods, for dermed at hjælpe og understøtte vore trængende naboersker; *secundo*, altid at have en god stav ved hånden, for med den at kunne traktere monsieur Poissons skuldre i tilfælde af angreb. Hvad det første angår, er her en sum penge, som jeg hævede i går, og som du kan benytte ganske efter dit eget hoved, og til det andet, har jeg her den ære at forevise en dygtig stok, som jeg vil stille bag døren for påkommende tilfælde."

Efter at vor underhandling således var endt, kastede jeg mig på sengen, hvor jeg bogstavelig talt sov ind, inden jeg var blevet færdig med at klæde mig af.

To timer efter blev jeg vækket af Horace.

"Hvad i al verden er her på færde?" spurgte han, og så sig forundret om. "Inden man lukker op, hvisker man bag døren, og parlamenterer igennem dørlugen. Jeg tør sværge på, at man skjuler nogen her, enten i køkkenet, eller i skabet, eller på loftet, eller Gud ved hvor. Da jeg gik gennem stuen, hørte jeg en undertrykt latter i kabinettet. Er det dig eller mig, man her mystificerer?"

Uvilkårligt brast også jeg i latter. Jeg klædte mig hurtigt på, for at tage del i det råd, som jeg formodede, at Marthe og Eugénie holdt i kabinettet. Jeg var af den formening, at såvel Horace som mine andre nærmeste venner burde drages med i hemmeligheden. At skjule den for dem forekom mig umuligt, selv om Marthe aldrig forlod sit værelse og jeg lod mig nægte hjemme for alle mine venner – jeg vidste, at de ikke ville respektere et sådant forbud; det behøvedes altså blot, at man et

minut glemte at lukke døren, og den hele hemmelighed var forrådt. Det forekom mig derfor bedre, ligesom at stille den skønne Marthe under mine unge venners ridderlige protektion.

Horace var den første, der erfarede Marthes historie; men såvel for ham, som for de øvrige, skjulte jeg den andel, Arsène havde i hendes flugt, ja endogså deres tidligere bekendtskab. Marthe gjaldt i alles øjne for en barndomsveninde af Eugénie, der vel vogtede sig for at sige, at hun for to dage siden havde set hende for første gang i sit liv. Man antog, at Eugénie havde tilbudt hende tilflugtssted og beskyttelse, og dette var nok til at sikre Marthe alles agtelse; for mine venner nærede for Eugénie en følelse, jeg ville kalde ærefrygt, og som man vel kan tænke sig, roste jeg mig aldrig af mit latterlige anfald af jalousi.

Eugénie tilgav mig imidlertid ikke så hurtigt, som jeg havde håbet; jeg tror også, at jeg ikke tager fejl, når jeg siger, at hun aldrig ret har tilgivet mig min mangel på tillid. Skønt jeg er vis på, at hun gjorde, hvad der stod i hendes magt for at glemme, beholdt hun altid et ubeskriveligt bittert indtryk af det.

Hvor ofte har hun ikke ladet mig føle dette indtryks magt, når hun med en hos hende usædvanlig ildfuldhed påstod, at en mands kærlighed aldrig kan sættes ved siden af kvindens. "Den bedste, den ædelmodigste, den mest tro blandt jeres køn," sagde hun, "vil ved første lejlighed ikke gøre sig nogen samvittighed af at nære en mistanke til den, der har hengivet sig til ham, som, hvis den var grundet, ville stemple hende som et udskud af hendes køn. Kvinden holder sig til moralske beviser, og ikke til skinnet. Hun er i stand til at fornægte sine øjnes vidnesbyrd, og når den, hun elsker, sværger en ed, tror hun på det, fordi hendes hjerte byder hende at tro. Er hendes

ord da mindre helligt? Hvorfor har I af hendes ære og jeres gjort to forskellige ting? Ingen mand af ære vil tåle, at en kvinde siger ham, at han lyver; men I, I har ret til at mistænke os; I våger over genstanden for jeres kærlighed med en ængstelse, der beviser, at I er i stand til at nære tvivl. Hele års troskab og hengivenhed formår ikke engang at sikre en stakkels kvinde mod slige krænkelser. Et ord, en bevægelse, en åben eller lukket dør er nok til at kuldkaste jeres hele tillid – en kvinde kan være stolt af den kærlighed, hun føler, men aldrig af den, hun indgyder."

Disse og lignende udbrud henvendte hun til Horace, der altid gav sig mine af en tilkommende Othello; men jeg følte alt for vel, at det var mod mit hjerte, disse slag var rettet.

9

Paul Arsènes stilling lige overfor Marthe var aldeles ejendommelig. Hvad enten han nu aldrig havde vovet at erklære hende sin kærlighed, eller hun ikke havde villet forstå ham, var deres forhold nu, som den første dag, et blot venskabeligt. Marthe var vidende om de store ofre, hendes barndomsven havde bragt, for at kunne stå hende bi. Han havde ikke skjult for hende, at han en gang havde lagt sig efter og senere opgivet malerkunsten, men han havde ikke sagt, med hvilke glimrende evner Himlen i denne retning havde udrustet ham; han havde desuden foregivet, at han, blot for at understøtte sine søstre, havde måttet vælge en mere indbringende levevej.

Marthe var blottet for alt, da hun ikke havde villet medtage det ringeste fra den mands hus, hun foragtede. Hun stolede på sit arbejde for at kunne leve, og de forskud, hun imidlertid var nødsaget til at modtage, troede hun at skylde Eugénies venskab. Hun var aldrig flygtet fra sin tyrans hus, støttet til Paul Arsènes arm, hvis hun havde troet at skylde ham andet end en bøn til Eugénie om et midlertidigt tilflugtssted. Senere, da hun var flyttet sammen med Arsènes søstre, stolede hun på sin flid og duelighed for at kunne bære sin andel af de fælles udgifter. Paul Arsènes offer havde altså været fuldstændigt. Han havde ofret sig selv, uden at forbeholde sig den ret, engang at træde frem for hende og sige: "Se, dette har jeg gjort for din skyld."

Det stakkels unge menneske var så overvældet af arbejde, og blev holdt så strengt af sin patron, at det ikke blev ham muligt at modtage sine søstre ved deres ankomst til Paris. Marthe

vovede ikke at gå ud, af frygt for at møde nogen, der kunne kende hende; Eugénie og jeg påtog os derfor at gå hen på diligence-bureauet for at modtage Louison og Suzanne, vore tilkommende naboersker. Louison, den ældste, var en landlig skønhed, noget mandhaftig, med en skraldende stemme og et noget kildent humør; hun lod i det hele til at være en person, der var vant til at befale. Denne vane havde hun fået hos den gamle syge tante, der hørte hende som et orakel og havde overdraget hende uindskrænket myndighed over fem-seks unge sypiger, blandt hvilke Suzanne, den yngre søster, figurerede som en magt af anden rang, som et slags minister, der bestyrer arbejdets drift, men som uden nogen appelmulighed må adlyde en overordnet magt. Louison gav sig derfor en mine som en dronning, og havde denne uudslukkelige trang til at regere, der fortærer fyrsterne.

Suzanne havde, uden at være smuk, et behageligt udseende og i det hele en mere distingveret fremtoning end Louison. Det var let at se, at hun var i stand til at opfatte, hvad Louison aldrig ville kunne begribe. Men den ældre søster var ligesom en blyklokke over hendes hoved, der hindrede enhver indflydelse udefra, som havde kunnet gyde liv og bevægelse i de egenskaber, som spiren til lå i hendes sjæl.

De modtog vor venskabelige tilnærmelse, den ene med forundring og en vis undseelse, den anden med en næsten brutal kulde.

De havde ingen idé om livet i Paris, og kunne ikke fatte, at der fandtes hindringer, der kunne være stærke nok til at afholde Paul fra at modtage dem. Ved hvert andet ord gentog Louison i

en vred tone: "Det er dog virkelig højst ubehageligt, at Paul ikke er til stede."

Og Suzanne tilføjede noget mildere: "Jeg begriber ikke, hvad der kan have hindret Paul i at komme!"

Til deres undskyldning må man sige, at det var første gang i deres liv, de gjorde en lang rejse, og at stærkere hoveder end deres nok havde kunnet lade sig forstyrre af den larm, der frembringes ved toldbetjente, der undersøger kufferter, af rejsende, som kommer, og rejsende, som afgår; af heste, som spændes for, og heste, som spændes fra; af tjenere, bude, kommissionærer, og hvad det hele tros forresten hedder. Da de så, at jeg kom dem til hjælp, at jeg vågede over deres kufferter og afgjorde deres regning med bureauet, blev de noget formildede. Da jeg havde fået dem vel placeret i en droske med samt alle deres effekter, deres utallige kurve og æsker, (for som ægte landboere havde de slæbt en mængde ting med sig, hvis transport beløb sig til det dobbelte af tingens værdi), stak Louison armen lige til albuen ned i sin rejsepose, og skreg med sin skingrende stemme: "Vent, vent, jeg har jo ikke betalt Dem – hvad har De givet ud for os? Så vent dog – det har dog vel ikke sådant hastværk!"

Hun kunne ikke fatte, at jeg ikke ville have mine penge tilbage på stedet.

Eugénie og jeg tog plads i en cabriolet for at kunne være ved vor fælles husdør på samme tid som de unge rejsende.

"Herre Jemini, hvilket stort hus," råbte Suzanne forskrækket, "det er jo så højt, at man ikke kan se taget."

Det forekom dem endnu meget højere, da de måtte stige op ad de to og halvfems trappetrin, der adskilte deres

tilkommende bolig fra jorden. Ankommet til anden stage, viste de allerede tegn til forundring; ved den tredje brast de i latter; på fjerde var de smækvrede, og på femte erklærede de, at de aldrig i evighed ville kunne bo i en sådan lanterne. Louise satte sig vred og træt på det sidste trin og sagde:

"Havde jeg vidst, at Paris var et så skrækkeligt opholdssted, skulle jeg nok have vogtet mig for at forlade vor kære by."

Suzanne, der havde mere lyst til at le end til at blive vred, tilføjede:

"Det vil blive bekvemt at fare op og ned ad disse tingester hundrede gange om dagen. Hvis man ikke her brækker sin hals, kan man rose sig af at have lykken med sig."

Eugénie førte dem ind i deres værelser. De fandt dem små og lave. Et værelse førte ud til en lille balkon. Louison trådte udenfor, men fo'r øjeblikkelig tilbage, kastede sig på en stol og sagde i en modfalden tone:

"Man bliver jo ganske svimmel her. Alt er græsseligt i denne by. Det forekom mig, som om jeg stod på spidsen af vort klokketårn."

Vi indbød dem til at spise til aften med os. Eugénie havde tilberedt et lille måltid i vore værelser, og havde i sinde med det samme at forestille dem for Marthe.

"De er virkelig alt for god, at De vil sætte Dem i bekostning for vor skyld, men vi er slet ikke sultne," sagde Louison, og tilkastede søsteren et af sine herskerblikke. Hun så ud, som om der var hændt hende en stor ulykke. Suzanne var allerede i færd med at pakke deres kufferter ud, og ordnede deres effekter med en sådan iver, som om det gjaldt livet.

"Men her er jo tre senge," råbte pludselig Louison. "Paul skal altså bo sammen med os? Det var da en god ting midt al denne elendighed."

"Deres broders forretninger vil endnu i nogen tid hindre ham i at bo sammen med Dem, men De har her i Paris en bekendt, en barndomsveninde, som skal bebo denne lejlighed i fællesskab med Dem. Således er det Deres broders bestemmelse."

"En bekendt, en veninde af os? Og her i Paris? Det må nok være en af den rette sort. Hvorfor har Paul ikke i sine breve omtalt denne veninde?"

"Det vil han selv forklare Dem. Mig har han blot overdraget at forestille denne veninde for Dem, da han ikke selv kunne være til stede. Hun bor her allerede, og er just i færd med at tilberede Deres aftensmad. Vil De måske, at jeg skal hente hende herind?"

"Jeg kan lige så hurtigt selv gå ud og tage hende i øjesyn," svarede Louison, der var blevet yderst nysgerrig. "Hvor er hun? Jeg gad nok se, hvad det er for en veninde, som således falder ned til os fra skyerne."

Hun fulgte mig hurtigt.

"Min Gud, det er jo Marton!" råbte hun med vred stemme, da hun så og genkendte den skønne Marthe. "Ej, ej, det kan man kalde en overraskelse. Du er altså nu enke, min gode Marton, siden du vil bo sammen med os. Det havde forresten været klogere af dig, om du først havde forhørt dig, om vi også ville bo sammen med dig. Hjemme hos os er dit rygte ikke det bedste – man har ikke glemt, at du satte afsted til Paris med probenreuteren. Siden har man rigtignok sagt, at du er blevet

gift med ham, og så må man vel lade nåde gå for ret og slå en streg over den hele smukke historie."

Marthe blev først rød og derpå bleg som et lig. Hun var ikke forberedt på en sådan modtagelse. Den ulykkelige havde glemt sine barndomsbekendte, som Paul Arsène havde glemt sine søstre. Denne virkning har afstanden altid. Den følelse, man kalder hjemve, kaster et magisk skær over mennesker og ting. Man beholder i sin erindring hvad der er skønt, mens det ubehagelige og mangelfulde efterhånden udslettes.

Da Marthe fem år tidligere havde forladt landsbyen, var Suzanne og Louison desuden endnu børn og uden bestemte meninger om noget som helst. Nu derimod var de sande dydsdragoner, især den ældste, der ikke var lidet stolt af en skønhed, som var berømt i hele to miles omkreds, og som var i besiddelse af hele den intolerance, der anstår sig for en uomtvistelig dyd. Paul havde ikke tænkt på, at disse to vilde planter ved at forflyttes fra den jord, hvor de var vokset op, og hvor alle deres fortrin kunne udfolde sig, nødvendigvis måtte tabe meget af deres ynde og virkelige værd. I landsbyen var de sande mønstre for de andre unge piger, som de ved deres eksempel opmuntrede til dyd og arbejdsomhed. I Paris derimod var det en selvfølge, at deres fortjenester måtte forblive ubemærkede. Ingen bekymrede sig om deres dyd, og ingen tænkte på at følge deres eksempel. De egenskaber derimod, der var dem nødvendige i deres nye stilling: fornuft, hjertensgodhed, hjælpsomhed og overbærenhed mod andre havde deres foregående liv ingenlunde været beregnet på at udvikle.

Nu var det for sent at anstille disse betragtninger. Marthes første bevægelse ved synet af Arsènes søstre havde været at kaste sig i deres arme, den næste, at afvente det første skridt fra deres side, og den tredje, at trække sig tilbage i sig selv med en følelse af krænket stolthed. Men en dyb smerte stod malet i hendes blege, skønne ansigt, og store tårer rullede hende ned ad kinden.

Jeg greb med varme hendes hånd, førte hende til bordet, tvang Louison til at sætte sig ved hendes side, og sagde med en bestemthed, der imponerede hende:

"De har ingen ret til at gøre Marthe hverken spørgsmål eller bebrejdelser. Hun er i besiddelse af Deres broders agtelse, og af vor. Dette må være Dem nok. Marthe har været ulykkelig, og ædle mennesker har til alle tider båret respekt for ulykken. Når De lærer Marthe rigtigt at kende, vil De holde af hende og aldrig tale til hende om fortiden."

Louison slog øjnene ned, en smule forvirret, men ingenlunde overbevist. Suzanne, der stod bag ved hende, var synligt bevæget, og bøjede sig allerede hen mod Marthe for at omfavne hende, da et frygteligt blik fra søsteren standsede udbruddet af hendes følelser.

Eugénie, der med sin sædvanlige takt gættede, at Marthe ville føle sig alt for ilde mellem sine to barndomsbekendte, satte sig ved hendes side og bestræbte sig øjensynlig for i de andres nærværelse at vise hende den største agtelse. Det var et trist og uhyggeligt måltid. Louison rørte intet, hvad enten dette nu var af vrede, eller at retterne ikke var efter hendes smag. Endelig kom Arsène. Efter de første omfavnelser gav så han rundt på os alle, og gættede øjeblikkelig, hvorledes sagerne stod. Han førte

sine søstre ind i deres eget værelse, hvor han forblev indelukket med dem en hel time.

Efter at denne konference var endt, trådte de atter ind til os.

Af udtrykket i deres ansigter kunne man slutte, at der var blevet talt med heftighed på alle sider. Den broderlige myndighed, der i de lavere folkeklasser i provinsen endnu har sin fulde udstrækning, var gået af med sejren over Louisons oppositionsforsøg. Suzanne, der ikke manglede en vis skarpsindighed, indså, at broderen herefter ville blive det stærkeste parti, og hvis jeg ikke tager fejl, var det hende aldeles ikke ubehageligt at skifte herre. Hun viste nu åbenlyst sin forkærlighed for barndomsveninden, mens den ældre søster overvældede den forlegne Marthe med affekterede, såre mislykkede og næsten fornærmelige høflighedsbeviser.

Kort efter sagde Arsène til sine søstre, at de skulle sige godnat og gå til sengs for at hvile ud efter rejsen.

"Vi vil vente på madame Poisson," svarede Louison, uden at ane, at hun ved at give den arme Marthe dette navn, tilføjede hendes hjerte et nyt sår.

"Marthe har ikke været ude at rejse," svarede Arsène koldt, "hun er ikke forpligtet til at sove, før hun føler trang til det."

Søstrene måtte give efter. Da vi var ene, sagde han til Marthe:

"Jeg håber, du tilgiver mine søstre deres fordomme; livet i Paris vil snart give dem andre ideer."

"Kald ikke dette fordomme," svarede Marthe mildt. "Dine søstre har ret til at foragte mig, for jeg har begået et fejltrin, der for bestandig vanærer en kvinde. Jeg har hengivet mig til en mand, som jeg aldrig har elsket, og som jeg nu er bragt til at hade. Dine søstre er blot indignerede, fordi mit valg var slet;

havde jeg ladet mig bortføre af en mand, der havde ligeså mange dyder som den anden har laster, af en mand, der lignede dig, Arsène, ville jeg have fundet en kærlig dommer i ethvert kvindehjerte. Se en gang til Eugénie. Hun er æret og agtet af alle; man betragter hende som din vens kone, skønt hun aldrig har udgivet sig for det. Mig derimod agter ingen. Skønt jeg bar min tyrans navn, følte dog alle, at jeg ikke var hans kone; og, hvad der er det sørgeligste, ved synet af denne mand følte enhver, at det ikke kunne være kærlighed, der havde styrtet mig i afgrunden."

Hendes tårer flød ustandseligt, mens hun sagde disse ord. Den så længe tilbagetrængte smerte syntes at ville sprænge hendes bryst.

Arsène trykkede begge hænder mod sit hoved for ikke at hulke højt.

"Hvem skulle vel understå sig i at foragte dig?" råbte han. "Hvad mig angår, skal jeg nok vide at tvinge mine søstre til at vise dig den samme agtelse for dig, som jeg selv."

"Hvorledes, Arsène, er det muligt, at du virkelig skulle føle agtelse for mig? Du tror altså ikke, som de andre, at jeg har solgt mig?"

"Nej, nej!" råbte Paul med kraft, "jeg tror, at du har været forblindet, at du har været vanvittig, at du har elsket denne mand og troet på hans kærlighed; og hvor er så forbrydelsen? Ikke sandt, monsieur," tilføjede han, og vendte sig til mig, "hverken De eller nogen anden kunne være lav nok til at tro, at Marthe var i stand til at sælge sig?"

Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle svare. Horace og jeg havde nemlig i løbet af de sidste dage hvert øjeblik gjort hinanden det

spørgsmål, hvorledes det var muligt, at et så skønt og intelligent et væsen som Marthe havde kunnet forelske sig i *Minotauren*. Undertiden fristedes vi næsten til at tro, at dette nu så plumpe og ubeskriveligt modbydelige menneske nogle år tidligere måske havde været i besiddelse af en vis, ungdommelig skønhed, at der i denne Vitellius-profil, som nu var det væmmeligste, man kunne tænke sig, havde ligget noget vist karakteristisk, inden fedmen udslettede ethvert spor af adel. Til andre tider kom vi til det sørgelige resultat, at løfter om smykker og alskens herlighed, og udsigten til et ørkesløst liv sandsynligvis havde beruset den unge piges hoved, inden endnu forstand og hjerte var kommet til udvikling. Hvorfor skulle hendes historie ikke kunne ligne tusinder af andres, som forfængelighed og udsigten til et mageligt liv styrter i fordærv?

Marthe gættede mine tanker. Hun vidste, at hun i det mindste i én henseende kunne retfærdiggøre sig, og øjeblikket var nu kommet.

"Hør mig," sagde hun med fast stemme. "Jeg har meget at bebrejde mig, men dog ikke så meget, som De tror. Min fader var en fattig håndværksmand, der, som så mange andre, søgte opmuntring og forglemmelse af sine sorger ved flasken. De kender ikke folket, monsieur. De ved ikke, De kan ikke vide, at der i denne klasse findes de største dyder, såvel som de største laster. Der findes blandt folket mænd som han" (og hun lagde blidt sin hånd på Paul Arsènes arm); "der findes også mænd, der synes at have sluttet en pagt med mørkets ånder. Et indædt raseri brænder i deres bryst; den sorteste fortvivlelse over deres elendige stilling fortærer dem uden rast og hvile. Min fader var en sådan mand. Han var ikke uvirksom af natur; men da

modløsheden bemægtigede sig ham, tabte han lysten til at arbejde, og den største elendighed, herskede i vor hytte. To forskellige lidelser, der bestandig vekslede med hinanden, betegner min barndom. Snart følte jeg den smerteligste medlidenhed med mine forældre; snart blev jeg grebet af en uhyre rædsel ved at være vidne til min faders raseri. Det usle leje, vi hvilede på, var så godt som vor eneste ejendom, og selv dette gjorde man os daglig stridigt. Min moder døde ung, et offer for min faders grusomhed. Jeg begræd med smerte hendes tab, skønt jeg altid måtte undgælde for de rå mishandlinger, min fader tillod sig mod hende. Det faldt mig ikke ind at anklage hende, eller at glæde mig over den art frihed, hendes død forskaffede mig. Jeg skrev al uretfærdighed, såvel hendes som min faders, på fattigdommens regning. Fattigdommen var den eneste fjende, den fælles ubønhørlige og rædselsfulde fjende, som jeg fra min spædeste barndom har lært at frygte og afsky.

Min moder var flittig og arbejdsom, og tvang også mig til at arbejde. Nu, da jeg var overladt til mig selv, henfaldt jeg til fuldkommen lediggang. Jeg så næppe min fader. Han gik ud, mens jeg endnu lå i min seng, og kom først hjem ud på natten. Han arbejdede godt og hurtigt; men næppe havde han tjent nogle penge, før han drak dem op i kroen. Når jeg da midt om natten hørte ham komme hjem; når brostenene gav genlyd under vægten af hans tunge, usikre trin, og nattens stilhed blev afbrudt af en smudsig sang, der for øvrigt mere lignede brøl end sang, følte jeg den kolde sved dække min pande og håret rejse sig på mit hoved af forfærdelse. Jeg trak sengetæppet over mit hoved, og således lå jeg i flere timer og vovede næppe at

trække vejret, mens min fader fo'r omkring i stuen og opfyldte luften med sine eder og forbandelser. Undertiden greb han en stol eller stok, og slog om sig i det vildeste raseri, da han troede sig angrebet af en hel hær af fjender. Jeg vovede aldrig at tiltale ham, for engang mens min moder endnu levede, havde han nær myrdet mig, for, som han sagde, at fri mig fra den ulykke at være fattig. Fra den tid skjulte jeg mig altid, når han nærmede sig. Da det var mørkt i stuen, og han slog om sig i blinde, måtte jeg ofte, for ikke at blive slået ihjel, krybe under sengen, hvor jeg lå til den lyse morgenstund, halvnøgen og næsten død af skræk og kulde.

På denne tid løb jeg ofte med børn på min egen alder rundt på marken, der omgav byen. Her har vi ofte leget sammen, Arsène, og du kan ikke have glemt, at den frygtsomme lille pige med de pjaltede klæder, der havde en sådan møje med at holde sit udisciplinerede hår tilbage under et fragment af en kappe, var lige så uskyldig og lige så lidt forfængelig som dine søstre. Min eneste brøde, hvis man i en så elendig tilværelse som min kan kalde sligt en brøde, var, at jeg brændende ønskede, ikke rigdom, men den ro og stilhed, som en vis velstand medfører. Når jeg tilfældigvis kom ind til velhavende håndværksfolk, når jeg så den orden, der herskede i huset, de nette, renligt klædte børn og den venlige husmoder, som sørgede for alting, var mit ideal af jordisk lykke, engang at kunne læse og strikke, mens jeg sad på en ren stol i et stille og fredeligt hus. Når jeg forestillede mig muligheden af, engang at eje et sort silkeforklæde, forekom det mig, at jeg var gået lige til grænsen for jordiske ønsker. Jeg forsøgte at sy ligesom andre unge piger, men jeg var langsom og ubehændig til alt arbejde. Det var, ligesom lidelsen havde

slappet mine evner. Jeg levede i en fuldkommen drømmetilstand, lykkelig, når man ikke mishandlede mig, forfærdet og næsten berøvet forstanden, når min fader lod sin skrækkelige vrede gå ud over mig.

Men hvorledes skal jeg kunne finde ord til at fortælle Dem den første og skrækkeligste årsag til mit fejltrin? Jeg ved desuden ikke, om man har lov til at give et sådant vidnesbyrd for sig. Du er ligesom min samvittighed, Arsène. Sig mig, er det ikke bedre, til evig tid at miskendes af sine venner end at fremmane de hedenfarnes skygger, og vælte en skrækkelig forbandelse over deres minde?"

"Min mening er den, at du siger vore venner alt," svarede Arsène, "eller rettere, jeg vil sige dem det; jeg har netop fortalt mine søstre det samme. – Hendes fader," vedblev han, og henvendte sig til os, "- tilgiv ham, mine venner; for fattigdom fører til drukkenskab, og drukkenskab til alle laster –, fattede en vanvittig lidenskab for sin egen datter. Denne lidenskab brød løs i sin hele afskyelige styrke, en aften, da Marthe ved en landlig fest var blevet stærkt kurtiseret af en handelsrejsende, hvorved faderens jalousi var blevet vakt. Handelsmanden havde, efter slige herrers vis, ikke undladt at tale om kærlighed og bortførelse. Marthe havde næppe værdiget at høre ham.

Den næste nat skulle han rejse, men han var næppe kommet uden for byen, før han så en kvinde med opløst hår og alle tegn på den højeste fortvivlelse komme styrtende efter sig. Det var Marthe, der som en ny Beatrix flygtede for en ny Cencis forbryderiske kærlighed. I ville måske sige, at den ulykkelige kunne have søgt et andet tilflugtssted, at hun kunne have anråbt om lovens beskyttelse, men i dette tilfælde måtte hun jo

vanære sin fader og selv trodse offentligheden ved en af disse skandaløse processer, der ikke sjældent i den offentlige mening brændemærker den uskyldige såvel som den skyldige. Marthe troede at have fundet en ven, en beskytter, en ægtefælle; for handelsmanden, der så, at hun var uskyldig som et barn, havde endog talt om ægteskab. Hun troede at kunne elske ham af taknemmelighed; selv efter at han havde bedraget hende, troede det arme barn endnu at skylde ham en vis hengivenhed."

"Mine første skridt i livet," tog Marthe atter ordet, "havde været præget af så sørgelige optrin – jeg havde været udsat for så skrækkelige farer, at jeg ingen ret havde til at være fordringsfuld. Jeg havde blot skiftet tyran. Den anden havde, trods sin jalousi og opfarenhed, dog en vis opdragelse, der gjorde, at jeg fandt ham langt mindre skrækkelig end den første. Alt er relativt i denne verden. Den mand, I alle finder så afskyelig, og som også, da jeg fik andre at sammenligne ham med, vakte min hele modbydelighed, forekom mig i begyndelsen god og oprigtig. Den fuldkomne underkastelse og blinde lydighed, som jeg i den tungeste skole havde erhvervet mig, begunstigede kun alt for meget min nye herres hang til despotisme, der snart steg til en frygtelig højde. Jeg tålte denne oprørende behandling med en resignation, som bedre opdragne kvinder hverken kunne eller burde have vist. Jeg var på en måde blaseret mod trusler og fornærmelser. Et stille, uafhængigt liv var endnu mit ideal af lykke; men jeg troede, at jeg havde tabt al ret til en sådan lykke. Min energi var brudt, jeg havde ikke kraft til nogen som helst anstrengelse, og uden Arsènes venskab, uden hans bistand og råd havde jeg aldrig haft mod til at forlade min tyran. I denne sorgens og fortvivlelsens

tid gjorde man mig ofte, hvad man kalder kærlighedserklæringer, men dette vakte blot min utålmodighed. Jeg måtte have noget mere end en elsker, jeg måtte have en ven. Denne ven har jeg fundet, og nu forundrer det mig næsten, at jeg så ganske kunne opgive håbet."

"Herefter vil bedre dage opgå for Dem," råbte jeg med varme; "for fra nu af vil De blot møde ømhed, hengivenhed og agtelse."

Hun rystede bedrøvet med hovedet.

"På Dem og Eugénie stoler jeg trygt," svarede hun, "og hvad ham angår," tilføjede hun, og tog Arsènes hoved mellem begge sine hænder, "er hans venskab tilstrækkelig prøvet – for hans skyld vil jeg tåle alt."

Arsène blev først rød, så bleg.

"Jeg skal vide at tvinge mine søstre til at vise dig den tilbørlige agtelse," råbte han med bævende røst, "hvis ikke – – –"

"Ingen trusler," faldt hun ham mildt i talen, "jeg beder dig, aldrig trusler for min skyld. Jeg håber, at det skal lykkes mig at formilde dine søstre: i værste tilfælde vil det være mig en let sag at bære deres små luner. Husk på, at jeg har været ganske anderledes vant. Vær derfor ganske rolig for min skyld. Du havde besluttet at frelse mig. Nu er jeg frelst, og vil velsigne dig, så længe jeg lever."

Ude af sig selv af kærlighed og henrykkelse vendte Arsène tilbage til cafeen. Marthe søgte sin lille seng ved søstrenes side, hvis stærke snorken overdøvede hendes lette trin.

10

Arsènes søstre formildedes virkelig efterhånden. Efter nogle dages vaklen, træthed og stadige forundring over alt, hvad de så og hørte, syntes de at tage deres parti og, uden alt for megen uvilje at associere sig med den påtvungne bofælle. Marthe viste dem en forekommenhed, der grænsede til underdanighed. De smukke manerer, hun havde vidst at erhverve sig, i forening med hendes medfødte blidhed og dybe følelse, gjorde hendes daglige omgang uendelig tiltrækkende og behagelig. På to til tre dage havde hun vidst at indgyde Eugénie og mig en ubegrænset hengivenhed. Hendes høflighed imponerede den trættekære Louison, og når denne viste en uimodståelig trang til at yppe klammeri, tilintetgjorde hendes rørende underkastelse ethvert forsøg i denne retning.

På vor side gjorde Eugénie og jeg, hvad der stod i vor magt, for at forsone Arsènes søstre med dette Paris, hvoraf det første syn i så høj grad havde vakt deres forbitrelse. I deres afsides provins havde de bildt sig ind, at Paris var et eldorado, hvor armod var det, man i provinsen betragter som rigdom. Indtil et vist punkt var deres drøm også realiseret. Når de kørte rundt på Paris' gader i en droske, en fornøjelse, jeg et par gange skaffede dem, betragtede de hinanden med store øjne, og sagde: "Vi generer os ikke her; vi kører i vogn, som fornemme damer." Synet af den ringeste butik vakte deres naive beundring. Luxembourg forekom dem et fortryllet land. Men skønt synet af alle disse nye genstande distraherede dem, kunne dette dog ikke forhindre, at de anstillede sørgelige betragtninger over

deres nye stilling, hver gang de atter befandt sig i deres lille værelse på femte etage, hvor de herefter skulle tilbringe deres ensomme dage. Og hvilken modsætning frembød ikke denne stilling til deres liv i provinsen! Efter denne dag ingen frihed mere, ingen bevægelse i frisk luft, ingen fortrolig passiar foran døren med naboerne, intet bekendtskab til gadens beboere, ingen spadsereture efter endt dagværk med alle landsbyens unge piger i kastanjealleen, ingen dans om søndagen på grønsværen!

De var næppe kommet i gang med deres arbejde, før de lærte at indse, at dagene i Paris er alt for korte i forhold til beskæftigelsernes mængde, og at hvis man tjener det dobbelte af, hvad man tjener i provinsen, må man også give det dobbelte ud og arbejde det tredobbelte. Enhver af disse opdagelser var dem en sørgelig overraskelse. De kunne heller ikke fatte, at unge piger i Paris skulle være udsat for så mange farer, at man ikke skulle turde gå ud alene om aftenen, eller danse på et offentligt sted. "Min Gud, min Gud," råbte Suzanne aldeles konsterneret, "det er da en græsselig ondskabsfuld by!"

De underkastede sig imidlertid, men altid med en vis indre modstand. Arsène holdt dem i respekt ved hyppige tilrettevisninger, og de vovede ikke at lægge deres misfornøjelse så åbenlyst for dagen som i begyndelsen. Dette naboskab med et par utilfredse unge piger, hvis opdragelse langt fra var den bedste, ville have været os højst byrdefuldt, hvis Eugénie ikke i tide havde forhørt sig om tilstrækkeligt arbejde for alle parter, og således blev arbejde, der, når det er afpasset efter vore kræfter, er en lægedom mod så mange onder, også denne gang det middel, der jævnede alt. Ved at se den tillid, der fra alle

kanter blev hende vist, tænkte Eugénie for alvor på at etablere en ordentlig skrædderstue. Marthe havde ingen egentlig færdighed i nålen; men hun havde smag og opfindsomhed. Louison syede hurtigt og med en kyklopagtig soliditet, Suzanne var rask og behændig. Eugénie skulle stå i spidsen for forretningerne, prøve kjoler, lede det hele og troligt dele gevinsten med de andre. Da enhver således var interesseret i etablissementets opkomst, ville man ikke arbejde skødesløst og uden samvittighed, som sypiger, der arbejder som daglejersker, men med al den iver og flid, man var i stand til. Denne store entreprise behagede Arsènes søstre.

Spørgsmålet var kun, om Louisons hovmodige og trættekære karakter gjorde en sådan association udførlig. Vant til at befale, som hun var, kunne det ikke andet end vække hendes højeste uvilje, når hun så, at Marthe, der i arbejdsdygtighed stod så dybt under hende, havde mere geni end hun, hvor det gjaldt om at opfinde en ny prydelse til et ærme, eller at behandle de delikatere dele af et kjoleliv. Når hun, i overensstemmelse med sine antediluvianske traditioner, skar til på sin egen vis, og Eugénie da i det samme kom til og forkastede alle hendes planer og ideer, havde den hidsige *virago* den største møje med ikke at kaste hende sin stol i hovedet.

Et venligt ord af Marthe og et skælmsk smil af Suzanne bragte hende til besindelse, og hun indskrænkede sig til at stønne og udstøde hule sukke, som havet efter en storm.

Mens man i vor mansard var beskæftiget med dette vigtige forsøg på en ny tilværelse, havde Horace spærret sig inde hos sig selv og i flere dage været usynlig for alle sine venner. Så snart jeg fik et øjebliks frihed, opsøgte jeg ham. Jeg fandt hans

lille værelse mærkværdigt forandret. Et lille tæppe, som før havde ligget foran hans sofa, havde han lagt på bordet for at give det udseende af et skrivebord. En af sine madrasser havde han anbragt i dørfordybningen, for at forhindre al larm fra naboerne, og af sit brogede jaconets-gardin havde han arrangeret sig en slåbrok, eller rettere en teaterkappe. Jeg fandt ham siddende foran bordet, med albuerne udstrakte, hovedet støttet til hænderne, og håret i den mest fantastiske uorden. Idet jeg åbnede døren, fo'r en mængde løse papirer, bevæget af trækvinden, i vejret, og flagrede omkring til alle kanter, ligesom en skare opskræmte fugle.

Jeg fo'r omkring for at frelse dem, og efterhånden som jeg tog bladene op, kastede jeg på hvert af dem et indiskret blik. Det var manuskriptblade med lutter forskellige titler.

"En roman!" råbte jeg, og holdt et blad i vejret. "*Forbandelsen*, første kapitel, nej, jeg tog fejl: *Den ny René* er titlen. Første kapitel. Ah! her er jo noget andet, *En Skuffelse*, første bog. Bedrager mine øjne mig, eller er ikke her atter noget nyt? *Den sidste Troende*, første del, og her er jo vers, et helt epos: Første sang: *Verdens Ende*. Nu kommer vi til balladerne: *Maurerkongens skønne Datter*, første strofe. Her er *Skabelsen*, fantastisk drama, første akt, og her er, Gud forlade mig, en vaudeville: *De filosofiske Landstrygere*, første akt, og til syvende og sidst en politisk pamflet, første pagina. Men, min gode Horace, hvis alt dette marcherer frem på én gang, må du jo komme til at gøre epoke i litteraturen."

Horace var rasende. Han frarev mig alle disse begyndelser, hvoraf ingen var skredet videre frem end til den første side,

knugede dem sammen mellem hænderne, og kastede dem i kaminen.

"Hvorledes," råbte jeg, "så mange planer, så mange udkast, som måske kunne bringe dig lykke, vil du opgive for en uoverlagt spøgs skyld?"

"Min kære ven, hvis du er kommet her for at amusere dig på min bekostning, står det dig naturligvis frit for; jeg vil blot indskrænke mig til at bemærke, at hvis man vil spotte mig for, at der kommer vind i mine sejl, kunne det let hænde, at mit fartøj aldrig stak i søen."

"Jeg går min vej," sagde jeg, og greb min hat, "jeg vil ikke forstyrre dig i inspirationens øjeblik."

"Nej, nej, bliv," råbte han, og holdt mig tilbage med magt. "Inspirationen kommer ikke i dag; du kom netop i det belejlige øjeblik, for at udrive mig af denne diaboliske stemning. Jeg er træt; alt bliver dunkelt for mine øjne, det er nu tredje nat, der ikke har været søvn på mine øjenlåg, og i fem dage har jeg ikke nydt frisk luft."

"Det er et mod, der er al ære værd," svarede jeg. "Hvis du har noget færdigt, må du læse det for mig – ... Intet kunne glæde mig mere end at se ærens vej åbnet for dig."

"Jeg har ikke skrevet en passabel linje," svarede han med megen bitterhed. "Hvem skulle have sagt mig, at der er så vanskeligt at kradse bogstaver på et stykke papir. På ære, hele denne anstrengelse ækler mig. Ideer har jeg til overflod. Når jeg lukker øjnene, ser jeg en helt ubekendt verden gå forbi mit indre øje; men alle disse gestalter er alt for fine, alt for åndige til at kunne gribes og gives en form efter jeres ynkelige regler. Når jeg åbner øjnene, forsvinder hele hæren af syner. Jeg skyller den

ene kop kaffe ned efter den anden, jeg ryger piber i dusinvis, og beruser mig i min egen entusiasme og tror allerede at føle udbruddets nærhed; men næppe nærmer jeg mig dette fordømte bord, før lavaen størkner og vulkanen atter bliver en død masse som før. Sagen er den, at den sorte kedsomhed griber mig, mens jeg lægger et stykke papir til rette og skærer min pen – der ligger noget fantasidræbende i alle slige detaljer; lugten af blæk stiger mig desuden til hovedet og gør mig svimmel. Og er det ikke også en skrækkelig nødvendighed at måtte overføre i ord og forme i lige linjer, tanker, brændende og bevægelige som solstrålen, der farver luftens skyer? O! dette er også et håndværk, aldrig vil jeg kunne undslippe håndværket; det forfølger mig, hvor jeg vender mig hen, og er mit livs forbandelse."

"Har du da den prætention at udtrykke dine tanker, uden at give dem en synlig form? – jeg kender ingen sådan måde."

"Jeg kunne måske nok finde mig i at underkaste mig formen," svarede han, "det forekommer mig blot, at jeg med rimelighed kunne gøre fordring på at skrive uden studium, uden anstrengelse, ligesom kilden risler, og nattergalen synger sine sange."

"Kildens rislen er frembragt ved et arbejde, og nattergalens sang er en kunst," svarede jeg. "Har du aldrig hørt de unge fugle med en vis ængstelig usikkerhed kvidre deres første sange? Ethvert udtryk af ideer, følelser, ja endog af instinkter fordrer en opdragelse. Hvor kan du forlange, ved det første forsøg at skrive med den lethed og fylde, som kun lang øvelse giver?"

Horace påstod, at det langt fra var letheden og endnu mindre fylden, der manglede ham, men at den materielle tid, der

hengik med at nedskrive bogstaverne, forstenede hans entusiasme. Han løj, for jeg tilbød at skrive efter hans diktat, mens han improviserede; men han afslog det af gode grunde. Jeg vidste meget vel, at han på stående fod kunne redigere et meget åndrigt og pikant brev; men til at give en idé en mere udstrakt og fuldstændig form kræves arbejde og tålmodighed. Horaces ånd var intet mindre end steril; han havde endog ret til at beklage sig over sine tankers alt for store aktivitet, og mængden af sine visioner, men han manglede aldeles denne udførelsens evne, som skaber formen. Han forstod ikke at arbejde. Senere viste han, at han heller ikke forstod at lide.

Dette var imidlertid ikke den vigtigste hindring. Jeg tror ikke at tage fejl, når jeg påstår, at man for at skrive, må have en klar og præcis anskuelse af den genstand, man agter at behandle, for ikke at tale om en mængde andre underordnede ideer, der ligeledes må være klare og præcise, hvis man med nogenlunde kraft skal kunne bevise sine påstande. Horace havde ingen bestemt mening om noget som helst. Han improviserede sine meninger under samtalen; og det kan ikke nægtes, at han gjorde det på en original og sindrig måde, men da disse meninger ingenlunde var blevet en del af ham, skiftede han dem hvert øjeblik. Masaccio plejede derfor, når han hørte ham, altid at mumle mellem tænderne:

"Dagene følger på hinanden, men ligner hinanden ikke."

Når man vil indskrænke sig til samtale alene, kan man, ved således at improvisere sine meninger, nok opnå at more sine tilhørere, vel at mærke på sin egen risiko. Men når man af talens gave vil gøre en mere betydningsfuld brug, må man begynde med klart og tydeligt at være sig bevidst, hvad man

agter at sige og bevise. Under diskussionen var det Horace en let sag at finde rede i dette virvar af ideer; men da han blot troede på sine meninger i det øjeblik, han fremsatte dem, formåede de ikke at gennemtrænge og opvarme hans hjerte, sætte hans fantasi i bevægelse og bevirke dette mystiske indre arbejde, hvis resultat er inspiration, ligesom kyklopernes værk åbenbarede sig gennem Etnas flammer.

I mangel af almindelige overbevisninger kan vore egne følelser gennemlue os og gøre os veltalende. Dette er ungdommens lykkelige evne. Men Horace var heller ikke i besiddelse af denne evne, for da han hverken selv havde følt lidenskabernes magt eller iagttaget deres virkninger hos andre; med ét ord, da han havde lært alt, hvad han vidste, af bøger, havde han intet udgangspunkt ved valget af sine skildringer. Da han var rig på fiktioner, som kulturen havde efterladt, og som let kunne befrugtes, når først hans egne indtryk blev fuldstændige, troede han sig allerede i besiddelse af den skabende evne, og forsøgte at skrive. Men han kunne ikke med hele sin kraft omfatte disse flygtige frembringelser, der ikke, som hans ubestridelige ejendom, var udgået fra dybet af hans sjæl, men kun var frembragt ved visse kombinationer af hans hukommelse. De manglede derfor al originalitet, hvilken form han end forsøgte at give dem, og dette følte han; for han var i sandhed et menneske med smag, og i hans egenkærlighed lå der intet latterligt. Når han således følte sin afmagt, blev han rasende, og opgav sin idé, for atter at forsøge en ny, der ikke lykkedes bedre.

Da han ikke kunne fatte den sande årsag til denne sterilitet, troede han for fuldt alvor, at den bevirkedes ved hans dybe

afsky for formen. Formen var den eneste rigdom, han på denne tid med anstrengelse af sin hele viljestyrke ville have kunnet erhverve sig; dette ville imidlertid ikke have erstattet den dybde, der manglede ham, og uden hvilken ethvert litterært produkt, hvor rigt det end kan være på sindrige metaforer og lærde vendinger, altid beholder et underordnet værd.

Disse og lignende ting havde jeg ofte gentaget for ham, uden at det var lykkedes mig at overbevise ham. Efter at han i en hel måned havde gjort forsøg på forsøg, var han endnu lige blind.

Han følte sig mere end nogensinde overbevist om, at hans vilde blod, der flød ham som ild gennem årerne, hans overstrømmende ungdomskraft og feberagtige utålmodighed efter at udtrykke sig hurtigt og uden anstrengelse var de eneste hindringer, han havde at overvinde. Han tilstod imidlertid, at alt, hvad han hidtil havde frembragt, allerede ved de første linjer eller første par vers antog en sådan lighed med hans yndlingsforfattere, at han rødmede over blot at levere plagiater. Han viste mig nogle vers og aforismer, som lige så godt kunne have været underskrevet Lamartine, Victor Hugo, Paul Courrier, Charles Nodier, Balzac, ja endog Beranger, der er den vanskeligste af alle at efterligne. Men alle disse forsøg, som man kunne kalde fragmenters fragmenter, ville i det værk, der havde tjent ham til model, blot have været at betragte som ornamenter for individuelle ideer; men denne individualitet manglede Horace. Efter en hel måned at have gjort forsøg på forsøg, var han ikke kommet et skridt videre end den første dag. Da han endelig følte sig udmattet på legeme og sjæl, næsten syg, opgav han sin karantæne og søgte atter sine vante adspredelser. Han ville endog forsøge lidenskaberne, sagde

han, for at se, om hans genstridige muse ikke derved kunne vækkes.

Denne beslutning bragte mig til at skælve. Uden erfaring at indskibe sig på lidenskabens stormbevægede hav, er en farlig og forvoven gerning. I litteraturen havde han allerede lidt skibbrud; men der gik ulykken kun ud over ham alene, og når alt kom til alt, var den hele ulykke kun noget spildt blæk og nogle spildte dage. Men hvad ville der blive af denne blinde, under den blinde guds ægide?

Ulykken var ikke så nær som jeg frygtede. Lidenskabens malstrøm griber ikke enhver, som vil gribes. Horace var ikke født lidenskabelig. Hans selvbeundring havde nået en sådan højde, at hvad der var fristelse for andre, ingenlunde var fristelse for ham. For at hans entusiasme skulle vækkes, måtte han møde en kvinde af en anden og sublimere art end dem, han i almindelighed traf på sin vej. Han foretrak sig selv, og måske ikke uden grund, frem for alle disse vulgære væsner, han hidtil var kommet i berøring med. Der var ingen fare for, at han skulle risikere sin kostbare sundhed med syndens kårne døtre. Hans stolthed kunne aldrig tillade ham at nedlade sig til en af disse døgnets gudinder, der sælger deres gunst til den rigeste. For en falden kvinde nærede han en foragt, der grænsede til grusomhed. Han fattede ikke den i sandhed religiøse betydning, der ligger i *Marion Delorme*. Han elskede den romantiske skildring, uden at være gennemtrængt af dette værks dybe moralitet. Han gjorde sig selv til Didier, men kun i én eneste scene, nemlig den, hvor Marions elsker, bragt til vanvid ved sin ulyksalige opdagelse, overvælder denne ulykkelige med sarkasmer og forbindelser. Han påstod, at

Didier aldrig havde tilgivet, hvis han ikke det næste minut skulle have mistet sit hoved ved bøddeløksen.

Hvad der mest var at befrygte var, at hans egoistiske lidenskab skulle falde på et ædelt og uskyldigt væsen, som hans kapricer og overmod kunne knuse. Heldigvis var et sådant offer ikke let at finde. Den kærlighed, man søger med koldt blod, er lige så vanskelig at finde som den poetiske inspiration, man søger ad samme vej. For at elske, må man begynde med at fatte, hvilke pligter kærligheden til en kvinde pålægger manden. For den, der er gennemtrængt af de gensidige løfters hellighed, for hvem kvinden er et væsen af en højere og finere art, vil kærligheden kunne åbenbare sig i sin hele skønhed. Enhver derimod, der er hildet i de gamle fordomme om den underordnede stilling, der tilkommer kvinden, om forskellen i pligter, hvor det gælder troskab, som blot søger nydelser og ikke et ideal, vil for bestandig være udelukket fra den sande kærligheds tempel. Af denne grund er kærligheden, som Gud skabte for alle, kun kendt af få indviede.

Horaces første lidenskab faldt på Malibran. Han lånte penge for at kunne gå i den italienske opera, hver gang denne sangerinde viste sig på scenen. Dette var en værdig genstand for hans entusiasme, og jeg ville have ønsket, at den guddommelige sangerinde havde fængslet hans tanker mere varigt. En sådan entusiastisk interesse for en ædel kunstnerinde ville på den værdigste måde have forberedt ham på at modtage dybere og fuldstændigere indtryk. Men Horace forstod ikke den kunst at vente. Han ville realisere sin drøm, sagde han, og kastede sig en aften som en galning næsten under hjulene på sangerindens vogn, uden dog at komme til

skade. Den næste aften tilkastede han hende på scenen en enorm buket, og den påfølgende tilskrev han hende et endnu mere lidenskabeligt brev, end det han for nogle uger siden havde tilskrevet madame Poisson. Men lige så lidt som første gang fik han svar; han var fuldkommen uvidende om sit brevs skæbne; han kunne ikke engang er fare, om man havde modtaget det.

Jeg troede, at denne første skuffelse ville ramme ham lige i hjertet; men alt, hvad han følte var en smule ærgrelse. "Han fortjente denne behandling," sagde han, "fordi han havde været dåre nok til at tro, at en af disse kunstens forvænte præstinder skulle kunne føle værdien af et ungt og skyldfrit hjertes udelukkende hyldest." Jeg overraskede ham en dag i færd med at skrive på nok et brev, der begyndte således: "Jeg takker dig, o sangens datter! Du har kureret mig for min kærlighed til geniet." Enden var ikke mindre karakteristisk: "Og hermed siger jeg dig farvel for evigt. Bliv ved, ved din kunst, at hæve dig over andre dødelige. Lad dine triumfer fremdeles opfylde og beruse din sjæl. Den ubekendte, du har forsmået, er ædelmodig nok til at ønske, at du blandt dine berømte tilbedere må finde et hjerte, der er dig mere værdigt end hans."

Jeg overtalte ham til at kaste dette brev på ilden, da der var den største sandsynlighed for, at madame Malibran modtog lignende epistler i det mindste tre gange om ugen, og at hun umuligt kunne have tålmodighed til at læse dem alle. Denne betragtning gjorde et vist indtryk på ham. "Hvis jeg kunne tro," råbte han, og stampede i gulvet, "at hun havde været infam nok til at fremvise mit første brev og gøre sig lystig over det med

sine venner, ville jeg i aften pibe hende ud i *Tancredi*. Hun synger undertiden falsk, og det bør ikke tåles."

"Din protest ville blive overdøvet af bifaldsråb," svarede jeg, "og hvis den skulle nå sangerindens øren, ville hun sige med et smil: "Atter en skrivende tilbeder, der piber mig ud! det er bagsiden af buketten fra i går." Din mishagsytring ville altså blive en hyldest mere, under de almindelige triumfråb."

Horace slog sig for panden.

"Fordømt," råbte han, "at jeg også skulle skrive det vanvittige brev! Lykkeligvis underskrev jeg med et falsk navn. Hvis det engang lykkes mig at gøre min faders navn berømt, skal dette overmodige kreatur i det mindste ikke kunne sige: Også denne celebritet har jeg blandt mine *billets-doux*."

11

Efter disse første skuffelser opgav Horace for nogen tid både de skønne kunster og kærligheden, og installerede sig atter på min balkon, hvorfra han med en sultans mine betragtede de fire kvindelige væsener, som mansarden indesluttede.

Da mine forretninger tvang mig til at være ude den største del af dagen, var jeg nødsaget til at lade ham alene tilbage; thi for at udrive ham af denne superbe indolens, havde jeg tydelig og klart måttet sige ham, at hans besøg i min fraværelse mishagede mig, og når alt kom til alt, forårsagede hans nærværelse i mansarden mig ikke den fjerneste uro. Jeg vidste meget vel, at det aldrig ville falde ham ind at gøre kur til Eugénie, og at Arsènes søstre ikke ville undlade at kaste ham deres strygejern i hovedet, hvis han understod sig til et øjeblik at tilsidesætte respekten. Jeg lod ham derfor i uforstyrret ro, og da jeg virkelig elskede ham, var det mig altid kært at finde ham ved min hjemkomst og se ham dele vort tarvelige måltid.

Hvad Marthe angik, syntes hun ikke at tage mere notits af ham nu, end da han i Café Poisson sendte hende sit øjes mest brændende stråler. Han gengældte lige med lige, for hans ære krævede jo, at han hævnede sin forsmåede deklaration, som den stakkels Marthe slet ikke havde modtaget; mod sin vilje følte han sig imidlertid altid tiltrukket af hendes elskværdige væsen, og milde rolige konversation. Hun forskønnedes påfaldende. Endnu altid melankolsk, havde hun ikke længere dette udtryk af modløshed, som slaveriet giver. En ny patronesse sad allerede bag monsieur Poissons disk; fra denne

kant havde hun altså intet at befrygte. Hver søndag nød hun med os den friske luft, og hendes sundhed, der længe havde været alvorligt rystet, styrkedes øjensynlig ved den simple, sunde diæt, jeg foreskrev hende, og som hun fulgte, uden at vise én eneste af disse kapricer, der er så almindelige hos nervøse kvinder. Hendes nærværelse lokkede sagtens flere af mine unge venner til mansarden, end det tidligere havde været tilfældet; men Eugénie påtog sig at vise dem bort, hvis interesse var alt for synligt improviseret, og hvad mine nærmeste venner angik, tilgav vi dem af ganske hjerte, at de viste sig en smule mere påtrængende end før. Disse samlinger af studenter, hvis livsfriske ungdom, når de var på deres egen hånd, åbenbarede sig på en så vild og energisk måde, og som, for at behage fire kvindelige væsener, hvis dyder imponerede dem, under vort tag pludselig blev stille og sindige, var noget, der i og for sig var rørende og smukt. Alle følte sig vel. Horace blev mindre egoistisk. De unge mennesker fik smag for ædlere sæder, end dem, de i almindelighed havde for øje. Marthe glemte sin sørgelige fortid. Suzanne lo af ganske hjerte og udvidede sine ideer. Den eneste, der ikke drog nogen moralsk gevinst af disse samlinger, var Louison; men hun lærte i det mindste at beherske sig. Omendskønt hun aldrig ophørte at være en stiv moralist i ordets strengeste forstand, var det hende aldeles ikke ubehageligt at blive behandlet som dame af unge mennesker, hvis lærdom og dannelse forekom hende kolossal.

Efterhånden følte Horace sig uendelig tiltrukket af Marthes selskab. Da han troede, at hun havde modtaget hans brev, var han klog nok til at opofre sig som en mand, der ikke vil lade sig forsmå anden gang. Han indskrænkede sig til at vise hende en

vis sympati, der ved den mindste opmuntring kunne blive til kærlighed. Hvis man vedblev aldeles intet at føle for ham, var den opførsel en smuk bod for de dårskaber, han tidligere havde gjort sig skyldig i.

Denne situation er den gunstigste for udviklingen af en gensidig lidenskab; thi, næsten uden at man selv mærker det, kommer man hinanden altid nærmere. Skønt min unge ven hverken ved natur eller opdagelse var blevet indviet i kærlighedens nuancer, gav den respekt, han uvilkårligt følte for Marthe, ham den delikatesse, han manglede. En dag fandt han den sande lidenskabs sprog, for at tolke hende sin kærlighed. Det var første gang, den arme Marthe hørte dette sprog. Det forfærdede hende ikke, som hun havde ventet; hun fandt endog, at der lå en særegen fortryllelse i at lytte til ordene, der strømmede fra hans veltalende læber. Hun viste ham ikke tilbage; hun tilstod, at hun følte sig dybt bevæget, og bad om tid til at fatte, hvad der foregik i hendes sjæl.

Som Horaces fortrolige var jeg, indirekte gennem Eugénie, også Arsènes fortrolige. Jeg holdt af dem begge, jeg betragtede begge som mine sandeste venner; Arsène var i besiddelse af min hele uindskrænkede agtelse; men jeg følte mig uimodståeligt hendraget til Horace. Hvis man derfor havde spurgt mig til råds, ville jeg næppe have vidst, hvilken af disse unge bejlere til den Penelope, hvis bevogter jeg var, jeg skulle have givet fortrinnet. Eugénie stemte ubetinget for Arsène.

"Arsène," sagde hun, "elsker Marthe med en kærlighed, der først vil ende med hans liv. Horace er i det højeste, hvad man kalder forelsket. Arsène vil, hvad enten hans kærlighed bliver gengældt eller ikke, altid være hende en ven, en broder, en

beskytter. Horace vil drive et grusomt spil med hendes kærlighed, måske med hendes ære, og forlade hende for en ny kaprice. Lad ikke din godhed for Horace vildlede dit ellers så klare blik. Det er Marthe, du skylder din hele omsorg. Ulykkeligvis lader det, som om hun ikke er ufølsom for hans hyldest, og jeg frygter meget for, at jo mere ondt jeg siger om ham, jo mere godt tænker hun om ham. Det er din pligt at oplyse hende. Dine ord vil have mere vægt end mine. Sig hende, at Horace ikke elsker hende, at han aldrig vil komme til at elske hende."

Dette var en dristig påstand, der vanskeligt stod til at bevise.

Hvem kunne vel dømme i denne sag? Horace var endnu i den første ungdoms alder; han vidste måske endnu ikke, hvad kærlighed var; men kærligheden kunne blive den guddomsgnist, der pludselig kaldte alle hans slumrende ædle egenskaber til live. Jeg måtte indrømme, at hans karakter, som den hidtil havde vist sig, ingenlunde frembød sikre garantier for Marthes lykke, og at det var tungt, at netop dette ædle væsen, der allerede havde lidt så meget, skulle risikere sin hjertefred på en så uvis fremtid. Jeg lovede derfor at forsøge et middel, som Eugénie havde fundet på, nemlig at indføre Horace i den store verden for at distrahere ham fra hans kærlighed og prøve dens styrke.

Her vil man sikkert udråbe: "En student – en demokrat i den store verden!" Jeg stod i en, om ikke just intim, så dog regelmæssig og varig forbindelse med nogle adelige huse, der, når jeg selv ønskede det, kunne åbne mig adgangen til det elskværdigste og mest glimrende, Faubourg St. Germain har at fremvise. Jeg havde én eneste sort kjole, som Eugénie

opbevarede for disse højtidelige lejligheder; ved hendes indsats kunne et par gule handsker holde tre gange, og jeg havde altid upåklageligt linned. Disse midler satte mig i stand til én gang om måneden at forlade mansarden for at besøge min families gamle venner, der altid modtog mig med åbne arme, skønt man meget vel vidste, at det ikke var synderlig bevendt med min legitimisme. Løsningen til denne gåde er, (og jeg beder dig undskylde, gunstige læser, at jeg ikke allerede har lagt dig det) at jeg er født adelsmand, og det oven i købet af en af de første familier i Frankrig.

Eneste søn af greven af Mont ***, ruineret ved revolutionen, inden jeg endnu så dagens lys, blev jeg opdraget af min ædle fader, der var den retfærdigste og viseste mand, jeg nogen sinde har kendt. Han lærte mig selv, hvad man ellers lærer i de lærde skoler, og førte mig i en alder af sytten år til Paris, hvor jeg skulle underkaste mig den første prøve. Efter heldigt overstået eksamen vendte vi tilbage til vort beskedne hjem i provinsen, og her tiltalte han mig således:

"Det er dig ikke ubekendt, at jeg er angrebet af et alvorligt onde, som måske vil bortkalde mig fra denne verden, inden nogen af os venter det, eller i det mindste svække min hukommelse, min vilje og min dømmekraft. Den smule klarhed, jeg endnu har tilbage, vil jeg anvende til at tale alvorligt med dig om din fremtid."

"Hvad end vor egen stand, der ikke kan trøste sig over tabet af hengivelsens og galanteriets epoke, end indvender imod det, er vor tid i fremadskridende bevægelse. Vort fædreland nærmer sig mere og mere disse demokratiske doktriner, som jeg finder retfærdigere, efterhånden som jeg selv nærmer mig de

regioner, hvor al standsforskel ophører. Jeg ønsker ikke, at din plads i verden må blive glimrende. Jeg ønsker blot, at den må blive uafhængig og hæderlig. Den ringe arv, jeg efterlader dig, vil blot være tilstrækkelig til at ende dine studier. Hvis den opdragelse, jeg har forsøgt ar give dig, har båret frugt, vil du senere kunne ernære dig selv og en familie, hvis Himlen skænker dig én. Jeg ved meget vel, at enhver adelsmand vil dadle mig for, at jeg har givet min søn midler til at forsørge sig selv, i stedet for at anbefale ham til hans konges gunst. Men den tid er måske ikke fjern, da mere end en ædel familie i Frankrig bitterligt vil angre, blot at have gjort deres sønner skikkede til at profitere af et hofs gunst. Jeg har selv under emigrationen lært, hvor ulykkelig en adelsmands opdragelse kan gøre et menneske, og jeg besluttede, at min søn skulle lære noget bedre end at ride og jage. Du har imødekommet mine ønsker med en lydighed, som jeg takker dig for i den kærligheds navn, jeg bærer til dig. Engang vil du takke mig for, at jeg satte denne lydighed på prøve."

Himlen forundte mig endnu at tilbringe to år ved denne ædle faders side. Jeg anvendte dem til at fuldstændiggøre mine første studier, og udvikle de ideer, han havde nedlagt spiren til. Han lod mig undersøge forskellige videnskabers indhold, for at jeg ved valget af min fremtidige karriere ikke skulle handle i blinde. Jeg ved ikke, om synet af hans lidelser, som det ikke stod i min magt at lindre, fra først af indvirkede på mig, men så meget er vist, at jeg følte et afgjort kald til lægevidenskaben.

Da min fader havde forvisset sig om dette, ville han uden ophold sende mig til Paris, men hans sundhedstilstand var så sørgelig, at han gav efter for mine bønner, og tillod mig endnu

at blive nogle måneder for at pleje ham. Vi følte begge, at vi nærmede os den evige skilsmisse. Hans lidelser tiltog dagligt; måneder og årstider vekslede, uden at bringe ham lindring, men også uden at bøje hans mod. Hver gang sygdommen forværredes, ville han sende mig bort, men min ømhed sejrede, og han tillod mig at lukke sine øjne. Et øjeblik før han opgav sin ånd måtte jeg endnu engang gentage det løfte, jeg så ofte havde gjort ham: øjeblikkeligt at påbegynde mine studier.

Dette løfte holdt jeg også; for trods den dybe smerte over tabet af en sådan fader, påskyndede jeg af alle kræfter forberedelserne til min afrejse. Han havde selv bragt orden i mine affærer ved at bortforpagte sin lille ejendom for ni år, for at jeg under mine læreår i Paris kunne have sikre indtægter. På denne måde havde jeg nu levet i fire år; jeg havde samvittighedsfuldt efterkommet den bedste faders vilje, og kunne med sindsro imødese det tidspunkt, da jeg agtede at underkaste mig den sidste eksamen.

Jeg havde, som før bemærket, ikke forsømt at vedligeholde mine forbindelser med dem af min faders venner, som han mest elskede og agtede. Blandt disse hørte grevinden af Chailly, der, efter hvad man påstod, i sin ungdom havde næret såre ømme følelser for min fader. Et loyalt venskab må have overlevet denne kærlighed; for min fader sagde på sit dødsleje:

"Jeg anbefaler dig at vise denne ædle dame den højeste ærefrygt. Det er det bedste kvindelige væsen, jeg har kendt i løbet af min lange vandring."

Jeg fandt hende også lige så god som åndrig. Skønt meget rig, var hun uden al pengestolthed, og skønt af høj byrd, nærede hun ingen aristokratiske fordomme. Hun ejede flere slotte,

hvoraf ét stødte op til min faders lille ejendom, og på dette foretrak hun at tilbringe sommeren. Hun ejede desuden et lille hôtel i Varennes-gaden, og da hun elskede åndrig samtale, forsamlede hun omkring sig en udvalgt kreds. Al falsk etikette var bandlyst fra denne kreds. Foruden personer af stand, der alle tilhørte den gamle adel eller hyldede den legitimistiske opinion, traf man her videnskabsmænd og kunstnere af enhver indstilling. De nyeste og dristigste ideer turde her fremsættes; men *juste-milieu*, og borgerlige parvenuer fandt ikke nåde for madame de Chaillys øjne. Som alle carlister fandt hun sig bedre i republikanske ideer, og stolt og diskret fattigdom indgød hende agtelse.

Vigtige forretninger havde dette forår holdt hende tilbage i Paris, og skønt årstiden allerede rykkede frem, gjorde hun endnu ingen forberedelser til sin afrejse. Næsten alle hendes adelige venner havde forladt Paris; hendes cirkel var derfor meget indskrænket, og det litterære og kunstneriske element, som sjældent tager på landet, og da kun om efteråret, havde øjensynlig overhånd over det adelige element. Hun tilstod mig på den elskværdigste måde den gunst at turde præsentere hende en af mine venner, og en aften førte jeg Horace til hendes salon.

Forinden jeg gjorde dette skridt, som Marthes skæbne måske var afhængigt af, havde Horace med den største naivitet forhørt sig om, hvorledes han havde at forholde sig i denne ham fremmede verden; for skønt det ikke just var første gang, han viste sig for personer af stand, vidste han meget vel, at man på landet er mere overbærende end i Paris, og det var ham meget om at gøre, ikke at tage sig ud som en tølper i grevinden af

Chaillys salon. Han gjorde sig en sand fest af denne udflugt uden for sin egen rede, som han kaldte det. Han ville observere, undersøge og samle stof til en ny roman. Han lovede sig det rigeste udbytte, når han blot kunne undgå de skrækkelige anstødsstene: at glide på et glat poleret marmorgulv, træde en skødehund på halen eller støde an mod et fremstående møbel, med ét ord, spille den komiske person i den klassiske komedie.

Da han havde iført sig sin fineste kjole og smukkeste vest, trukket gule handsker på og børstet sin hat, betragtede Eugénie, der grundede store forhåbninger for Marthe på denne debut i den store verden, ham med synligt velbehag. Hun rettede med megen beredvillighed på hans halstørklæde, som var bundet på en alt for fantasifuld måde, fik ham overtalt til at stikke to tommer ind af sine manchetter, lærte ham at holde sin hat, vidste, med andre ord næsten at give ham udseende af en elegantier.

Horace underkastede sig alle disse rettelser på den elskværdigste måde, og sagde Eugénie flere smukke ting om den kvindelige takt, der fik hende til at gætte, hvad han aldrig var faldet på. I stilhed var han måske en smule pikeret over den ligegyldighed, Marthe viste ved alle disse forberedelser, men denne ligegyldighed var visselig kun fremtvunget; for skønt den arme Marthe endnu ikke havde tilstået for sig selv, at hun elskede Horace, følte hun dog sit hjerte sammenpresset af en hemmelig angst. Hendes tavshed gjorde Horace mere og mere overgiven. Under spøg og latter øvede han sig på at hilse grevinden af Chailly; til sidst nærmede han sig Marthe og bøjede sig dybt som for den virkelige grevinde. Marthe vendte sig skælvende om til mig, og sagde med bævende stemme:

"Er det virkelig på denne måde, man hilser de fornemme damer?"

"Det er ikke så ilde," svarede jeg, "men endnu ikke ærbødigt nok, for grevinden af Chailly er en aldrende dame. Begynd forfra igen, Horace. Og endnu en ting: når du hilser grevinden til afsked, er der al sandsynlighed for, at hun vil anmode dig om at komme igen. Ved denne lejlighed vil hun henvende nogle forbindtlige ord til dig; det er endog muligt, at hun rækker dig sin hånd, for hun viser sig altid såre moderlig for mine venner. I dette tilfælde har du at tage denne hånd, med spidsen af dine fingre, og med den dybeste ærbødighed at føre den til dine læber."

"Således," sagde Horace, og forsøgte at kysse Marthes hånd. Marthe trak den forskrækket tilbage. Hun så bleg og lidende ud.

"Således altså," vedblev Horace, idet han greb Louisons store, røde hånd og kyssede sin egen tommelfinger.

"Vil han blive mig fra livet med sine næsvisheder," råbte Louison aldeles indigneret. "Jo, nu mærker jeg rigtignok, at man har ret i at sige, at alle synder går i svang i den store verden. Skulle man have hørt mage til letsindighed! En gammel grevinde, der lader sig kysse på hånden af de unge fyre! Jo det er nok en af den ægte sort. Nu vil jeg blot råde ham til ikke oftere at forsøge sin lykke hos mig. Kommer han mig nær på tre skridts afstand, giver jeg ham en ørefigen, som jeg lover for, han kan mærke."

"Så sagte, så sagte, min due! Uden at være en helgen, tør jeg nok love, ikke oftere at bukke under for fristelsen," sagde

Horace og lo højt. "Og nu afsted, Théophile. Læg nu vel mærke til, om jeg ikke præsenterer mig som en marquis."

Han overgik min dristigste forventning. Med den største rolighed passerede han forbi en halv snes personer, og nærmede sig husets herskerinde med en mine, der hverken var for dristig eller for ydmyg. Hans ansigt frapperede alle, og, hvad jeg næsten måtte betragte som et mirakel, jeg sporede hos vicomtessen af Chailly, min gamle grevindes svigerdatter, ikke et eneste tegn til den impertinente mistillid, hun sjældent undlod at vise, når en fremmed indførtes i hendes kreds.

Man havde netop drukket kaffe, og begav sig nu til haven, hvor man snart delte sig i to partier, af hvilke det ene spadserede med den altid livlige og raske svigermoder, og det andet grupperede sig om den indolente og romantiske svigerdatter.

Det var en lille gammeldags have, med beklippede træer, små skrøbelige statuer og et springvand, som blev sat i gang, når vicomtessen befalede det. "Når natten bredte sine skygger over Jorden, og en sagte luftning susede gennem træerne, elskede hun at høre denne lyd af vand," sagde hun. "Thi når hun ikke så dette miserable bassin og dette grønlige vand, kunne hun bilde sig ind at være på landet, og at det var hende forundt at høre kildens rislen, når den nynnende ilede gennem de frisk grønne enge."

Efter med meget eftertryk at have udtalt disse ord, lænede hun sig i en melankolsk stilling tilbage i en causeuse, som man havde rullet ud på grønsværen fra salonen. Et lille eksotisk træ, som skulle forestille et palmetræer, bøjede sine sygelige grene ned over hendes hoved. Hendes hof, der var sammensat af det

yngste og mest elegante, Paris på denne tid kunne opvise, grupperede sig omkring hende, og man udvekslede med megen prætention nogle sentimentale hverdagsfloskler.

Denne gruppe ville aldeles ikke have været den, jeg havde valgt, hvis jeg havde fulgt mit hjerte; men nødvendigheden af at være ved Horaces side, for at observere hans skridt i denne fremmede verden, tvang mig til at lytte til en konversation, hvorfra al natur syntes bandlyst. Jeg formodede, at Horace snart ville få nok af denne prøve på en fornem dames ånd; men til min store forundring lod han til at føle sig over al måde vel i denne gruppe, hvor hans stilling ingenlunde var den letteste.

Denne stilling var virkelig ingen ringe prøve for hans sikkerhed og gode tone. Det var tydeligt, at vicomtessen fra første øjeblik havde iagttaget ham med en vis interesse. I stedet for at holde ham på afstand, indtil han havde godtgjort, at han uden al tvivl også var værdig til, at en dame af hendes fortjenester henvendte et ord til ham, lettede hun ham øjensynlig lejligheden til at vise, om han var et geni eller en dosmer. Hun henvendte straks talen på sådanne genstande, som måtte ligge inden for hans idékreds. "Har nogen af mine herrer læst Lamartines sidste *Betragtninger*?" spurgte hun i en tone, der beviste, at det var hendes vilje, at denne sag skulle drøftes grundigt.

"Gælder dette spørgsmål mig?" spurgte en ung smægtende poet, der besang monarkiet og religionen, og som med en kontemplativ mine havde sat sig ved vicomtessens fødder.

"Som De behager," svarede hun, og satte med viften sine lange kastanjebrune lokker, der var rullet i fine spiraler, i en let og fantastisk dans.

Den unge poet erklærede, at han fandt de sidste betragtninger såre svage, for siden han havde opgivet håbet om at efterligne den store digter, nedgjorde han ham med den største bitterhed.

Vicomtessen undlod ikke at lade ham føle, at hun kendte hans motiv. Et adspredt blik, man lod falde på Horace, opmuntrede denne til også at fremkomme med sin mening. Af de tre til fire personer, der iagttog ham, var i det mindste de tre vicomtessens ydmyge beundrere, og følgelig ikke gunstigt stemte for den sidstankomne, hvis lange hovedhår og vibrerende røst forkyndte en vis prætention på overlegenhed. Man tog parti mod ham på en temmelig drillende og udfordrende måde, da man håbede, han ville blive fornærmet og sige noget dumt.

Denne forventning opfyldtes kun halvt. Han blev meget for ivrig, talte meget for højt, modsagde sine antagonister med langt mere bitterhed, end den gode tone kræver, men sagde ikke én eneste dumhed.

Til erstatning opvartede han med en række af sine mest glimrende paradokser, og dette gav såvel vicomtessen som hans øvrige tilhørere de højeste tanker om hans forstand. I en vis overfladisk og forkedet verden hører man hellere på et paradoks end ét ord, der blot er simpel sund sans, og ved at give beviser på originalitet kunne han være sikker på at finde nåde for mere end en blaseret dames øjne.

– Tør jeg også frit udtale min mening om dette? Jeg skylder sandheden det. Om man end skulle beskylde mig for at forråde den klasse, jeg er født ind i, er jeg nødsaget til at erklære, at det legitimistiske selskab endnu i 1831 på få undtagelser nær, var

utrolig åndløst. Den fordum så berømte franske konversation er sporløst forsvundet fra salonerne. Den er steget flere trin ned. Vil man nu finde noget, der ligner den, må man søge det bag kulisserne af visse teatre og visse maler-atelierer. Dér finder den mindre elegant, men lige så livlig, lige så lynsnar og mere farverig, end den fordums adel nogen sinde har besiddet den. Kun dér vil en fremmed kunne danne sig en idé om den kraft i udtrykket, om den åndfulde skæmt, der er ejendommelig for vor nation.

Hvad det lune angår, som dagligt konsumeres i studenternes og artisternes mansarder, tør jeg trygt påstå, at der i et selskab af unge mennesker med cigaren i munden, siges flere vittigheder på en time, end det ædle selskab i Faubourg St. Germain behøver til sin underholdning en hel måned. Man må have overbevist sig om dette ved erfaring. Jeg, der bevægede mig i begge klasser, var i højeste grad forbavset over at se et *bonmot* eller en vittighed, der blandt os ville blive betragtet som henhørende til den daglige føde, i en salon gøre en ganske utrolig lykke.

Jeg taler ikke her om borgerstanden i almindelighed. Den har bevist, at den har mere praktisk esprit end adelen; men hvad man almindelighed forstår ved esprit, har den kun i anden generation. Rastløst arbejde, fabrikkernes tunge, usunde luft, rasende higen efter erhverv og en snæver egoistisk ærgerrighed har ligesom paralyseret vore borgerlige parvenuer. Men deres børn, der er opdraget i de offentlige skoler med den fattige borgers børn, der i mangel af formue vil bringe sine sønner frem ad intelligensens vej, har i almindelighed langt mere dannelse, langt mere ånd og uendelig meget mere liv og

begejstring end de kraft- og marvløse arvinger af et hendøende aristokrati. Disse ulykkelige unge mennesker, der opdrages af hovmestre, hvis intellektuelle frihed bindes ved allehånde politiske og religiøse forskrifter, er sjældent intelligente og aldrig i besiddelse af sand dannelse. På den tid, min fortælling begyndte, var deres rolle, der nu bliver bedre, efterhånden som den bliver dem selv mere anskuelig, ved hoffets fraværelse, tabet af ærestitler og embeder, i forening med det nye aristokratis triumf, den sørgeligste, man kan tænke sig.

Jeg har intet sagt om folket, og det er almindelig antaget, at det franske folk, især i de store byer, er utrolig spirituelt. Jeg vover at protestere imod dette. Hvad man kalder esprit, kan ikke eksistere uden renset gennem en smag, som folket ikke kan have, da den er et produkt af visse laster, der ledsager civilisationen, og som netop er de modsatte af folkets. Efter min formening har folket ingen esprit. Den har noget bedre. Poesien, geniet er folkets ejendom. Her er formen intet. Man udtømmer ikke sin kraft ved at søge den. Men tanken, som denne rå form indeslutter, er fuld af storhed og kraft, fordi den har sit udspring fra dette evige retfærdighedsprincip, som det lovgivende samfund har miskendt, men som ligesom er hjerteslaget i folkets bevidsthed.

12

Horace talte meget. Som sædvanlig lod han sig ganske henrive af diskussionens hede, og forsvarede med ild og energi sine yndlingsforfattere, som man angreb med alle de våben, man havde at byde over. Han brød lanser for enhver især, og blev kraftigt understøttet af vicomtessen af Chailly, der også gav sig mine af at hylde den romantiske skole. Hans modstandere besad hverken hans veltalenhed eller hans kraft i argumenter, og jeg kunne ikke begribe, at han gad spilde tiden med at diskutere med dem.

Den gamle grevinde, der med sine venner spadserede frem og tilbage i en allé i nærheden, kaldte mig til sig ved et vink.

"Du har en meget højrøstet ven," sagde hun. "Hvad er det, der har sat ham således i affekt? Er min svigerdatter måske i færd med at raillere ham? Lad ham tage sig i agt. Hun skåner ikke de svage i ånden."

"Vær ganske rolig, kæreste mama," svarede jeg, (jeg havde fra min barndom været vant til at kalde hende således,) "min ven har forstand nok til at forsvare sig, ja endog til at vække interesse."

"Hvad behager? Du har vel aldrig bragt mig en hjertetyv på halsen? Han ser godt ud, og lader til at være meget romantisk. Heldigvis har Leonie slået sig fra romantikken. Kald ham nu hid, at også jeg kan nyde godt af hans konversation."

Meget mod sin vilje måtte Horace løsrive sig fra det auditorium, han så tydeligt havde fængslet. Jeg blev tilbage, for at høre hvad man ville sige om ham.

"Det kan man kalde en original!" begyndte vicomtessen, og satte på ny lokkerne i bevægelse med sin vifte.

"Det er en nar," råbte den legitimistiske poet, der var blevet meget hidsig.

"De behager at betjene Dem af et strengt ord, min kære herre," sagde den gamle marquis af Vernes, der gjaldt for et orakel i denne kreds. "Det unge menneske er, efter min formening, i besiddelse af store evner. Har han anledning til at bevæge sig i verden, vil han med tiden kunne blive en mand af ånd."

"Forstand har han, så meget er vist," vedblev vicomtessen.

"*Parbleu!* han har forstand for to," svarede marquien smilende; "men han mangler takt og mådehold."

"Han morede mig," tog vicomtessen atter ordet. "At svigermama også skulle bemægtige sig ham netop i det øjeblik, jeg havde fået lyst til at undersøge, hvor vidt hans originalitet kunne bringe ham! Men De, monsieur de Meilleraie, har jo endnu ikke sagt os Deres mening om denne nye Fugl Phønix?"

"Min Gud, madame," svarede denne bittert. "De udtrykker Dem på en så lidet tvetydig måde, at jeg blot kan bøje hovedet og svare Amen."

Vicomtessen af Chailly havde aldrig været smuk, men hun ville absolut synes det, og havde ved hjælp af kunst bragt det så vidt, at hun gjaldt for en smuk dame. Hun havde i det mindste alle en smuk dames kapricer og privilegier. Hun havde smukke, grønagtige øjne med et skiftende udtryk, som nok kunne vække opmærksomhed og imponere, men aldrig indtage og end mindre fængsle. Ved synet af hendes magerhed kunne man næsten blive ængstelig til mode, og hendes tænder var

problematiske. Men hendes hår var det smukkeste, man kunne se, og hun undlod naturligvis ikke at arrangere det på en måde, der fremhævede dets skønhed. Hendes hånd var lang og tør, men altid dækket med ringe fra alle verdens lande.

Hun var i besiddelse af en vis ynde, som nok kunne tiltale andre, ligeledes kunstlede naturer. Med ét ord, hun havde hvad man kalder *en kunstig skønhed*.

Vicomtessen af Chailly havde aldrig haft forstand, men hun ville absolut synes åndrig, og hun havde ved kunst bragt det til, at hun gjaldt for en åndrig dame. Hun udtalte den almindeligste hverdagsfloskel med et sådant udtryk af overlegenhed, og det absurdeste paradoks med en så imponerende rolighed, at de svage i ånden nødvendigvis måtte føle sig grebet af en vis respekt.

Hun havde desuden et ufejlbarligt middel til at sikre sig den hyldest, hun lige så lidt kunne undvære som luften, hun indåndede: hun forstod nemlig den kunst at smigre dem, hun ville lænke til sin triumfvogn. Ingen kvindelig delikatesse afholdt hende fra at sige sine tilbedere smukke ting om fortrin, de aldrig havde besiddet, og ingen kvindelig godmodighed afholdt hende fra på det grusomste at forfølge og raillere dem, hun ville ofre. Kold og sarkastisk, var det hendes opgave at spille den lidenskabelige, entusiastiske, alt forglemmende kvinde, og hun gjorde dette med så megen sandhed, som var nødvendig til at fængsle naturer, der var modtagelige for en smule forfængelighed. Hun lagde an på at synes dyb, excentrisk, ja endog lærd. Hun havde læst en smule af alt, selv politik og filosofi, og intet kunne være mere karakteristisk end den urokkelige kulde, hvormed hun for sit forbavsede

auditorium fremførte lærde bemærkninger, som hun endnu samme morgen havde læst i en bog eller hørt af en gammel videnskabsmand. Med andre ord, hun havde, hvad man kan kalder *en kunstig ånd*.

Vicomtessen af Chailly var datter af en bankier, der havde købt sine titler under regenttiden; men hun ville absolut synes af god, gammel adel, og bar derfor kroner og våben, endogså på skaftet af sin vifte. En dame, der ikke var af stand, værdigede hun ikke et ord, og tilgav aldrig sine venner et ægteskab med en borgerlig arving. Mod unge artister og videnskabsmænd derimod viste hun sig stedse såre nådig; her kunne hun spille den sande patricierinde, der blot hylder fortjenester. Med ét ord, med hendes adelskab forholdt det sig som med alt det øvrige, det var et kunstprodukt som hendes tænder, som hendes bryst, som hendes hjerte.

Disse kvinder er i den store verden hyppigere at træffe, end man tror, og har man kendt en af dem, har man kendt dem alle. Horace, for hvem denne genre var noget aldeles ubekendt, troede i blinde på den erfarne dames samtlige fortrin.

"Det er jo en ganske udmærket dame," råbte han eksalteret, da vi henved midnat atter vandrede henad Faubourg St. Germains lange, mennesketomme gader. "Det er en elskværdighed, en ynde, et vist ... jeg ved ikke hvad, som sproget intet navn har for, men som jeg føler, ligesom jeg føler duften af en blomst. Hvilken uskattérlig juvel er ikke en sådan kvinde, der har bragt det til virtuositet i den kunst at behage! Du kalder det koketteri. Kald det hvad du vil, men tilstå, at det er smukt og en dame ganske værdigt. Det er en hel videnskab, og oven i købet en videnskab, som kommer andre til gode. Jeg begriber

ikke, at man dadler en koket kvinde. En kvinde, der beskæftiger sine tanker med andet end tanken om at behage, er i mine øjne ingen kvinde. Jeg har i aften set den første sande kvinde."

"Der gives imidlertid mange mænd, som vicomtessen i høj grad mishager, og hvad mig selv angår –"

"Vær vis på, at det blot er mænd, hun ikke *vil* behage, som hun ikke værdiger spor af opmærksomhed – hun forstår at gøre forskel, det har jeg allerede bemærket i aften."

"Jeg takker for anvendelsen," svarede jeg leende; men han hørte mig ikke engang, så ganske var hans tanker opfyldt af vicomtessen.

Den næste dag undlod han ikke i Marthes nærværelse at udbryde i de mest entusiastiske lovtaler over denne pragtfigur af en fornem dame, og omtalte simple, fordringsfrie kvinde på en så hård og skånselsløs måde, at Marthe, dybt krænket, forlod værelset.

"Det går jo fortræffeligt," hviskede Eugénie, "min plan er lykkes bedre, end jeg havde ventet. Nå, hvad sagde jeg om din vens kærlighed til Marthe? Han lader sig jo antænde som et knippe strå."

Om aftenen kom Arsène og forkyndte os, at da hans nærværelse i cafeen ikke længere var nødvendig, agtede han nu at skifte stilling.

"Har De måske atter i sinde at tage fat på kunsten?" spurgte Horace.

"Det tør jeg endnu ikke tænke på," svarede Masaccio, "jeg må først se, hvorledes mine søstre slår sig igennem vinteren over. – Skulle det ikke være muligt," vedblev han, og vendte sig til mig, "at få en eller anden betjening, enten som kontorbetjent, som

regissør ned et teater eller kasserer ved et omnibusselskab? – Der gives jo utallige slige embeder, og De ved, at jeg ikke skyer arbejde."

"De skriver hverken smukt eller hurtigt nok til at være kontorbetjent," sagde Horace hånligt. "De forstår jo desuden ikke bogholderi."

"Det kunne man vel sagtens lære," svarede Masaccio.

"Det forundrer mig, at De ikke også vil lære sanskrit," råbte Horace utålmodigt. "Hvis De ville følge mit råd, blev De i Deres nuværende stilling, hvor De virkelig har lagt forbavsende talenter for dagen. Det eneste, jeg har at udsætte på den, er, at den er for besværlig. Søg De Dem en god tjeneste i et fornemt hus; der tjener de mere og arbejder mindre. Hvad siger De, om vor ven, Théophile, som er nidkærheden selv, straks gav sig til at søge Dem en stilling hos en fornem herre eller en værdig gammel dame i det ædle Faubourg? Hvad siger du, Théophile? Jeg er vis på, din gamle grevinde mere end gerne tog denne perle af en opvarter i sin tjeneste."

"Jeg har allerede sagt dem, at jeg ønsker at forlade den tjenende stand," svarede Arsène, som meget vel bemærkede, at Horace søgte at nedsætte ham i Marthes øjne; "jeg ønsker det endnu mere, siden jeg mærker, at det er en stand, man foragter."

"Hvem understår sig i at foragte dig?" råbte Louison ildrød i hovedet, og idet hun med vinene fulgte den retning, Pauls blik uvilkårlig havde taget, tilføjede hun: "Er det dig, Marton, der foragter min broder?"

"Du glemmer at sy," sagde Arsène strengt.

"Jeg kan selv passe, om jeg vil sy eller ikke," svarede hun, og glemte endog respekten for sin broder. "Jeg finder det meget besynderligt, at man tillader sig at foragte dig, og jeg indser ikke, med hvilken ret mademoiselle Marton, som vi alle kender –"

"Jeg forbyder dig at sige et ord mere," faldt Arsène hende i talen. Han vendte hende derpå ryggen og satte sig ved Marthes side, der betragtede ham bedrøvet og lagde hånden på hans arm for at berolige ham.

– Da han var borte, gav Louison sin vrede luft.

"Er det ikke skrækkeligt, monsieur Théophile," jamrede hun, "at jeg med koldt blod skal se på alt dette og ikke engang have lov til at åbne øjnene på min stakkels broder. Jeg er ganske vist fra provinsen og følgelig meget mindre klog end folk i Paris; men jeg har dog forstand nok til at se, at mademoiselle Marton og denne unge springfyr," (her pegede hun på Horace) "der er enige i alt, også er enige i at håne og foragte min broder."

"Hvad tænker De på?" sagde Eugénie, "jeg har aldrig hørt Marthe sige ét ord om Deres broder, der ikke røbede den højeste agtelse."

"Jeg ved, hvad jeg siger," råbte den hidsige landsbymø, og tørrede tårerne af, som forbitrelsen afpressede hende. "Jeg ville ikke sige det, mens Paul var til stede, af frygt for at vi atter skulle få et klammeri; men siden han nu er borte, og de skyldige er her," (hun pegede først på Marthe, der hørte på hende med smertelig medlidenhed, og så på Horace, der, med ryggen på kommoden og benene på en stoleryg, lod til at befinde sig såre vel, og ikke engang værdigede at afbryde hende) "så vil jeg nu sige Dem, hvad jeg hørte i forgårs, da mademoiselle Marton og

denne værdige herre talte sammen alene, hvilket, Gud bedre det, i den senere tid ofte hænder, for når vi er i det ene værelse, passer mademoiselle Marton altid sit snit og smutter ind i det andet, hvilket er meget bekvemt for arbejdet; for hvor storagtig man er, trænger man dog altid til et godt råd, og så går man frem og tilbage, og tiden går også, og de forlibte har jo altid tid at spilde, siger man jo."

"Bravo! Bravissimo!" råbte Horace og betragtede hende med et blik, der udtrykte den dybeste foragt. "Bliv ved, o værdige datter af Herodias – jeg vil siden se til, om jeg vil sende hende milt hoved på et fad til vesperkost. Nå, lad høre – hvad sagde jeg til mademoiselle Marton? Man lytter altså ved døren her i huset? Det er godt at vide til en anden gang."

"Jeg skulle sagtens mene, at det er tilladt at lytte, når man hører sin egen broders navn. Dette onde menneske sagde," vedblev hun og henvendte sig til mig, "at det var jammerskade, at min broder havde gjort sig til lakaj, og at han nu var mærket for livstid. I stedet for at svare ham, som han fortjente, sagde mademoiselle Marton med sin lille hykleriske mine: 'Store Gud, mærket! hvad mener De med det?' – 'Intet andet,' svarede den anden, 'end at Arsène, om han end hundrede gange skifter karriere, dog ikke kan forhindre, at han har været lakaj, og denne skam må han nu bære på, så længe han lever.' Alt dette vil sige det samme, som at min broder nu er mærket ligesom en galejslave! Hvad siger De til det? Er det ikke mere, end en ærlig søster kan tåle, og det oven i købet af en mademoiselle Marton?"

"Hvis du havde hørt vor samtale til ende," sagde Marthe med den største blidhed, "ville du have hørt mit svar. Jeg sagde, at et

så fuldkomment menneske som Paul måtte adle enhver stilling."

"Nå, der tilstår hun det jo selv! Ligger det ikke tydeligt i disse ord, at den stilling, min broder ærligt ernærer sig selv og os ved, i grunden forekommer hende foragtelig? Du har rigtig noget at hovmode dig af, min gode Marton! Hvad var dine bedsteforældre, siden du ikke finder det fornemt nok at tjene sit brød på en skikkelig måde?"

Jeg afbrød denne samtale, som kunne have varet den hele nat, da intet er vanskeligere end at overbevise mennesker, der ikke fatter ordenes betydning, og som forklarer dem efter deres egne indskrænkede begreber. Jeg sendte Arsènes søstre til sengs, gav dem, som sædvanlig, uret og truede for første gang med at sige Paul, hvilket sørgeligt liv de beredte deres stakkels tålmodige stuekammerat.

"Ja, gør kun det; det vil gøre Deres hjerte ære," råbte Louison hulkende. "Det vil ikke falde Dem vanskeligt at sætte ondt for os; for Paul er jo så forlibt i denne Marton, at han, når vi først har trællet os ihjel for at føde hende, er i stand til at kaste os på døren, blot fordi vi ikke er så heldige at behage mademoiselle Marton. Jo, det er virkelig net af dem at satte splid mellem søskende. De vil angre det på dommedag; jeg siger Dem, monsieur, De vil angre det, når Deres Gud og skaber kalder Dem til doms."

Hermed greb hun søsteren i armen, og forlod med en tragisk mine værelset. Vi hørte hende slå dørene i med en voldsomhed, så at det rungede i huset.

"Det er jo to sande djævelinder, Arsène der har ført jer på halsen," råbte Horace, idet han atter tændte sin cigar. "Det er en

smuk tjeneste, denne helgen af en lakaj der har gjort jer. Før levede I som i Paradis; nu er her altid støj og klammeri."

"For vor skyld kan det være ligegyldigt," sagde Eugénie, "for vi har jo vore egne værelser, hvor vi kan trække os tilbage, når det bliver for galt; men for den arme Marthe skærer det mig i hjertet. Hvis du ville følge mit råd, Marthe, kunne du blive fri for alle disse ubehageligheder."

"Jeg ved, hvad du mener, min gode Eugénie," svarede Marthe med et suk; "men vær vis på, at det er en umulighed. Jeg ville desuden blive Arsènes søstre endnu modbydeligere, hvis –"

"Hvis – hvad?" spurgte Horace og fæstede sine øjne på hende, da han så, at hun ikke ville tale ud.

"Hvis hun ægtede Arsène," sagde Eugénie med fast stemme.

"Hun ægte Arsène!" råbte Horace, og glemte pludselig vicomtessen og den hele verden, for blot at tænke på sin kærlighed til Marthe. "Hun skulle ægte dette menneske? Hvor kan en så vanvittig idé falde nogen ind?"

"Det er tvært imod en meget fornuftig idé," sagde Eugénie, der fra grunden af ville underminere deres spirende tilbøjelighed. "De er fra samme by, i samme stilling og næsten af samme alder. De har altid elsket hinanden, og elsker hinanden endnu. Det er blot en falsk delikatesse, der afholder Marthe fra straks at svare Ja; men jeg ved det, og timen til at sige det er nu kommet: Paul Arsène har intet højere ønske på Jorden end at kunne ægte Marthe."

Den virkning, som denne erklæring gjorde, overtraf langt en genis forventning. I Horaces tanker sank den, han nu næsten måtte betragte som Paul Arsènes forlovede så dybt, at han rødmede over nogen sinde at have elsket hende. På det

ømfindtligste krænket i sin stolthed, og overbevist om, at Marthe med vilje havde ført ham bag lyset, greb han sin hat, satte den på hovedet, inden han endnu var ude af værelset, og sagde med den bitreste hån:

"Siden her tales om forretninger, er jeg overflødig. Jeg vil nu gå hen og se Odry, der spiller i *l'Ours et le Pacha*."

Marthe var dødbleg. Eugénie talte endnu om Arsène; men hun hørte hende ikke, og da hun rejste sig for at forlade værelset, faldt hun besvimet om på gulvet.

"Min stakkels Eugénie," sagde jeg, idet jeg hjalp hende at rejse sin syge veninde op. "Ingen kan her i verden agere skæbne. Du har troet at kunne beskytte dette ædle væsen. Nu er det for sent: Horace er elsket."

13

Denne kris endte med en strøm af tårer. Da Marthe var blevet roligere, tog hun atter fat på den afbrudte samtale, og ytrede nu et ønske, som hun i de to måneder, hun havde tilbragt hos os, aldrig havde ladet sig forlyde med, nemlig at forlade os, og alene bebo en mansard, for at vor huslige fred ikke længere skulle forstyrres ved Louisons hidsighed og hadefulde gemyt. "Jeg er vis på, at du, min gode Eugénie, vil blive ved at betro mig arbejde," sagde hun; "jeg kan hente det hver dag, og på denne måde kan vi stå i stadig forbindelse med hinanden, uden at min nærværelse forstyrrer jer i nydelsen af jeres lykke. Jeg føler desuden, at jeg stolede for meget på mine kræfter, da jeg troede at kunne holde disse daglige kævlerier og oprørende beskyldninger ud. Jeg føler, at jeg ville tage min død over dem."

Vi indså, at hun havde ret, og at hun ikke længe ville kunne holde et sådant liv ud; men vi kunne heller ikke beslutte os til at overlade hende til ensomhedens savn og farer. Vi satte os for at tale med Arsène, for at bevæge ham til at etablere sine søstre i et andet hus. Arbejdet kunne drives på samme måde som før, og Marthe, som vi elskede som en søster, kunne fortsætte med at være vor kære naboerske og daglige gæst.

Men dette arrangement tilfredsstillede hende ingenlunde. Hendes ønske om at forlade os havde nemlig en dybere bevæggrund, hvilket vi meget vel forstod; hun følte, at hun ikke længere kunne udholde det daglige syn af Horace, og derfor ville flygte fra ham, det koste hvad det ville. Dette var sikkert det bedste middel til at modarbejde denne farlige tilbøjelighed,

men for at Marthe skulle kunne forlade os, måtte man angive en grund for Arsène, og at angive den rette var jo at give alle hans forhåbninger dødsstødet. Som sagerne nu stod, håbede Eugénie, at alt endnu kunne blive godt, når man blot vandt tid. Horace ville selv kurere Marthe for sin dårlige lidenskab, mente hun, ved den foragt og ligegyldighed, han uden tvivl ville vise hende, eftersom han selv blev mere og mere forelsket i vicomtessen, og Arsènes rørende kærlighed ville ende med at smelte hendes hjerte. Det vigtigste var, så snart som muligt at fjerne Louison og Suzanne, hvis selskab blev os mere og mere byrdefuldt.

En pludselig og uventet forandring i Louisons hele opførsel hindrede udførelsen af denne beslutning.

Den næste morgen ved daggry hørte Marthe, der endnu ikke var stået op, Louison hviske sagte og ivrigt ved søsterens seng.

Hun blev ganske ængstelig til mode, da hun troede, man atter havde noget ondt i sinde mod hende. Man kan derfor tænke sig hendes forundring, da Louison pludselig kaster sig på knæ ved hendes seng og siger med foldede hænder:

"Kæreste Marton, kan du tilgive mig min slette opførsel? Jeg tilstår, at al uret har været på min side, og at du er et fromt lam, som det er blodig synd at fornærme. Jeg er hidsig og ustyrlig, men jeg har foresat mig at forbedre mig; i grunden holder jeg af dig på min måde og har hjertelig ondt af dig. Kom Suzon, kom min søster, og hjælp mig at få tilgivelse af min kære Marton."

Suzanne nærmede sig, men med en uvilje, som Marthe tilskrev en ligefrem modbydelighed for hende. Marthe var god og ædelmodig, og Louisons ydmyghed rørte hende så dybt, at hun øjeblikkelig slog armene om hendes hals og tilgav hende af

ganske hjerte. Af frygt for at krænke Louison, om hvis oprigtighed hun ikke nærede et øjebliks tvivl om, turde hun nu ikke nævne sin beslutning om at forlade huset, skønt hun følte, at kun fraværelsen fra den, hun elskede, kunne gengive hende den tabte hjertefred.

Louisons anger rørte os alle, og dagen hengik under en gensidig hjertelighed, der virkede velgørende på den lidende Marthe.

For at undgå Horaces besøg, foreslog Eugénie om aftenen en spadseretur. Marthe indvilgede med megen iver, og vi var allerede alle på trappen, da Louison pludselig foregav at befinde sig ilde, og ville blive hjemme. "Jeg kender dette tilfælde," sagde hun, "det er min gamle hovedpine; jeg vil lægge mig tidligt, så mærker jeg ikke spor af den i morgen."

Hun blev altså tilbage, men i stedet for at gå i seng, gik hun ud på balkonen. Dette skete ikke uden grund. Horace, der var kommet for at besøge os, og som portneren havde fortalt, at vi alle var ude, hørte en kvinde hoste på balkonen. Han så op, og da han var en smule nærsynet, følte han sig forvisset om, at det var Marthe. Pludselig fik han den idé, ved en eller anden grusom spøg at hævne sig for, hvad han kaldte hendes falskhed. Hvad enten hun havde været enig med Arsène om at have ham til bedste, eller hun havde fundet fornøjelse i at have to intriger på en gang, fortjente hun en eftertrykkelig straf.

Som et lyn var han oppe ad trappen. Hans hjerte bankede i forudfølelsen af hans triumf; men da han i stedet for Marthe så Herodias' datter, fo'r han tre skridt tilbage, idet han udstødte en drøj ed.

Louison lod sig ikke afskrække af så lidt. Hun var blidheden selv, og gjorde ham i de ydmygeste udtryk afbigt for den upassende opførsel, hun den foregående dag havde vist.

Horace blev lige så forbavset som vi over denne omvendelse, og tilgav alt, og da han, for endnu mere at drille Marthe, gerne ville spille en smule Don Juan, trykkede han et rask kys på landsbymøens røde, trivelige kind. Trods sin sædvanlige knibskhed blev hun ikke mere fornærmet end omstændighederne krævede, og sagde i den fredsommeligste tone:

"Min opførsel i går var meget hæslig og meget upassende, men ser De vel, monsieur Horace, jeg kan også undskyldes; for det er tungt for en ærlig søster at se sin broder blive ført bag lyset, og da jeg så, at han var forlibt til op over begge øren i mademoiselle Marton, og til samme tid mærkede, at hun altid havde så meget at aftale med Dem i enrum, troede jeg, med respekt at sige, at De og hun var enige om at narre min stakkels broder."

"Jeg takker for denne smigrende formodning," råbte Horace; "tillad, at jeg bevidner Dem min erkendtlighed, ved også at kysse denne kind, der misunder sin naboerske."

"Nå, så lad det blive sidste gang," svarede Louison, og blev blussende rød, idet hun anden gang lod sig kysse. "Nu synes jeg, at vi kan være forsonet nok. Ser De, jeg tænkte som så, at det var afskyeligt af mademoiselle Marton, at opmuntre to friere på engang, for så sandt jeg er en ærlig pige, har jeg først for nogle timer siden erfaret, at min broder aldrig har sagt et ord til Marton om kærlighed og ægteskab."

"Virkelig?" spurgte Horace med påtagen ligegyldighed, men lyttede fra nu af med spændt opmærksomhed.

"Spøgefugl!" råbte Louison, og stødte ham venskabeligt på armen. "Han ved sagtens bedre end jeg, at mademoiselle Marton ikke vil høre tale om noget ægteskab med min broder; for ser De, (siden vi nu sidder sådan sammen og taler i al fortrolighed, kan jeg sagtens sige Dem det) af et fattigt pigebarn at være, som næppe har klæderne på kroppen, er Marton skrækkelig stolt og hovmodig; hun giver sig af med at have ideer som en prinsesse, hun læser sælsomme romaner, hun finder en ærlig karl alt for simpel for sig, og gad mere end gerne agere kæreste med en ung elskværdig springfyr, der havde smukke klæder og fine manerer. Min stakkels broder finder hun alt for gemen, og når man vil bruge sine øjne, er det desuden tydeligt nok at se, at hun er forlibt i en anden person, som De meget vel kender. Gæt nu engang, hvem jeg mener."

"Jeg vil lade mig hænge, om jeg kan gætte det," råbte Horace, som denne samtale i høj grad interesserede.

"Åh bah!" svarede den tæmmede Xantippe og gav ham atter et venskabeligt stød med armen, "det er ikke mig, De kan bilde ind, at De ikke skulle se, at hun er dødelig forlibt i Dem."

"I mig? Er dette spøg eller alvor?"

"Hvorfor udstafferer og pynter hun sig hver evige dag, i stedet for at spare på sine fattige pjalter? Hvorfor græder og lamenterer hun den hele udslagne nat, i stedet for at sove? Og hvorfor faldt hun i går om på gulvet død som en sild, fordi en vis person smækkede døren i efter sig, da han gik? Behag at svare mig på dét."

"Hvorledes – hun besvimede! – kan jeg også tro Dem, Louison?"

"Som jeg siger Dem – død som en sild, og siden vankede der tårer og tænders gnidsel, så at en sten kunne røres ved det, og nu har hun oven i købet besluttet at forlade huset, og bo mutters alene på en mansard, for at ikke hendes arme hjerte skal briste ved synet af Deres ligegyldighed; for hun har sat sig i hovedet, at De er dødelig fornærmet og ikke vil vide noget mere af hende at sige."

"Men hvem har sagt Dem alt dette? – jeg er vis på, Marthe ikke har gjort Dem til sin fortrolige."

"Det ville være alt for megen ære for mig uværdige," svarede landsbymøen spydigt, "men man har øjne i hovedet; man har gode øren, og man er ikke så dum, som visse folk tror."

"Men Marthe og Deres broder har jo elsket hinanden fra barndommen af – Arsène ægter jo Marthe."

"Bah! det er en idé af Eugénie, som absolut vil smede dem sammen. Men Marthe vil ikke høre et ord om det, og hvis De taler et fornuftigt ord med hende, er jeg vis på, at hun endnu i dag siger min broder besked."

"Men hvorfor har hun ikke gjort det for længe siden! Det er da et formeligt bedrageri!"

"Hvad tænker De på? Den stakkels Marton kan jo dog ikke falde med døren ind i huset, og jeg har allerede haft den ære at sige Dem, at min broder aldrig har talt til hende om ægteskab. Marton har desuden et godt hjerte og vil nødig bedrøve nogen. Det er Eugénie, der har ført os den hele ulykke på halsen. Det er virkelig venskabeligt af hende at ville smede min broder sammen med et fruentimmer, der er forlibt i en anden."

Vor spadseretur var ikke lang; for da min eksamen forestod, havde jeg næppe en time om dagen at afse til mine fornøjelser. Da vi kom hjem, fandt vi, til Eugénies store harme, Horace, hvis stemning syntes aldeles forandret fra den foregående dag. Han kom os i møde i døren og greb Marthes hånd på en måde, som om en indre uimodståelig magt drev ham til det. Hidtil havde frygten for at kompromittere sin værdighed, ved at vise en kærlighed, som ikke blev gengældt, standset udbruddet af hans lidenskab; men nu, da han var vis på sin triumf, nød han den forud med en høj grad af intensiv lyksalighed. Hans ansigt havde et vist rørende og tankefuldt udtryk, der forskønnede ham usigeligt; han så ud som om en stor og uventet glade aldeles havde overvældet ham. Han var bleg, og hans svømmende ildblik trængte som en forgiftet pil ind i den arme Marthes hjerte. Hun havde ikke ventet at finde ham ved sin hjemkomst, og havde troet faren overstået for den dag. Da hun nu så ham, og så ham så ganske anderledes stemt, end hun havde ventet, var al kraft til modstand brudt, og hun overlod ham skælvende sin hånd, som han beholdt i sin, indtil Eugénie bragte lampen.

Han satte sig nu lige over for hende og magnetiserede hende med sine øjne, og mens jeg skrev i sideværelset, og kvinderne arbejdede ved bordet, førte han konversationen med en smag og elegance, som om han havde befundet sig i vicomtessen af Chaillys salon. Jeg kunne gennem den åbne dør høre, at han lod alle sine batterier spille, at hans stemme havde den højst mulige sonore klang og hans udtryk den mest harmoniske fylde. Eugénie tilstod mig senere, at hun aldrig havde set ham så elskværdig, og at hun næsten betragtede det som et mirakel, at

hun i hele to timer havde set ham næsten fuldkommen naturlig og sand.

Marthe vovede ikke at tale; når hun ville sige noget, var det som om åndedrættet standsede i hendes bryst. Af frygt for at give sin modstander anledning til at glimre, ville Eugénie ikke blande sig i samtalen, og således var Louison den eneste, der gav sit ord med i laget.

Hun stillede spørgsmål på spørgsmål, og hvor tåbelige og bagvendte disse end var, vidste Horace på den sindrigste måde at finde forklaringer, der var afpasset efter hendes begreber, og som snart var så vittige og pikante, at de andre uvilkårlig brast i latter, snart endog poetiske. På denne måde underholder man sig med børn, man elsker; man søger ord og udtryk, der ligger inden for grænsen af deres fatteevne, men ofrer ikke af den grund at være sand.

Omendskønt Eugénie troligt gjorde, hvad der stod i hendes magt, for at forvirre og afbryde ham, ja endog søgte at bringe ham til at tage afsked, lykkedes hverken det ene eller det andet, og Marthe var således ubeskyttet udsat for dette farlige trylleri. Med hovedet bøjet over sit arbejde og bankende hjerte, vovede hun af og til at kaste et frygtsomt blik på Horace, og da hun altid mødte hans forskende og ømme blik, slog hun øjeblikkelig sit til jorden med en forvirring, der var fuld af angst og henrykkelse.

Marthe havde endnu aldrig mødt en virkelig dannet ung mand; hun havde derfor med smerte opgivet troen på denne sjælens kærlighed, som hun med hele sin eksalterede naturs kraft havde sværmet for, siden hun ved læsning var blevet optaget i de højere ideers sfære. Den stakkels Arsène havde

aldrig vovet at tale om andet end venskab. Der lå desuden intet tiltrækkende i hans ydre, og hans sprog var uden poesi, eller i det mindste uden kunst, og hvad Marthe ellers havde mødt af kærlighed havde enten båret præget af denne impertinente fortrolighed, der altid mishager en finere kvindenatur, eller af brutal sanselighed, der for bestandig tillukker hendes hjerte.

Siden den dag derimod, da Horace for første gang havde talt til hende om kærlighed, havde hun i sit hjerte og sit hoved beholdt en erindring ligesom af berusende musik. Hun ønskede, hun fattede ingen højere jordisk lyksalighed end at høre hans veltalende læber hviske disse ord, der vækker hjertets længsel, og tanken om for bestandig at være denne salighed berøvet, havde næsten været hende en større smerte, end hendes bryst kunne rumme. Nu, da hun atter turde tro sig elsket, havde hun givet sit liv for at være alene med ham, og på ny opleve et kvarter som det, hvor hun for første gang havde anet, hvor megen lykke livet kan indeholde.

Da alle var borte, sagde Eugénie:

"Marthes undergang er vis. Arsènes kærlighed vil ikke kunne røre hendes hjerte, der er aldeles opfyldt af den andens smukke ord og talemåder. Mit sidste håb står til vicomtessen; kan du ikke endnu i morgen føre ham til hende?"

"Du ser," svarede jeg, "at han blot behøver én dag for at glemme hende. Han elsker Marthe, og jeg nærer det håb, at denne kærlighed vil virke forædlende på hans natur."

"Tal sagtere," hviskede Eugénie. "Det forekom mig, at jeg ligesom hørte noget bevæge sig på den anden side af væggen."

"Det er umuligt. Louisons seng står netop op ad denne væg, og man kan tydeligt høre hendes snorken."

"Jeg frygter for," vedblev Eugénie, "at hun, i stedet for at sove, belurer vore samtaler – vi vil fra nu af være yderst forsigtige."

Trods Eugénies årvågenhed blev blikke, ord, endog billetter udvekslet mellem Horace og Marthe. Jeg foreslog Horace at aflægge et besøg hos vicomtessen, men han afslog det på det bestemteste.

Jeg rådede Eugénie til ikke længere at modarbejde denne lidenskab, der syntes sand, og som blev stærkere ved hindringerne. Louison var fremdeles blyheden selv. Hendes forekommenhed mod Marthe kendte ingen grænser, hun søgte at bevise hende sit venskab på alle tænkelige måder, endog ved at begunstige hendes kærlighed til Horace, og var hende fra nu af behjælpelig med tusinde små kunstgreb, der var overflødige for den alt for klartseende Eugénie.

En dag bebrejdede Eugénie Louison at have sendt Marthe i sit sted ud i et ærinde.

"Hvorfor kan Marthe ikke lige så vel gå ud som jeg?" spurgte hun med foregiven forundring.

"Fordi Marthe er så smuk, at hun nødvendigvis må vække opsigt på gaden; man vil måske følge efter hende, ja ligefrem fornærme hende."

"Man skulle tro," svarede Louison med slet dulgt harme, "at mademoiselle Marton var den eneste smukke kvinde i verden. Jeg kan forsikre, at man også ser på mig, men det falder ingen ind at følge efter mig; for mandfolkene forstår godt at skelne mellem anstændige kvinder og visse andre – jeg mener ikke nogen i særdeleshed," tilføjede hun, da hun mærkede, at hun havde forsnakket sig, "og der vil heller ingen følge efter Marthe; for man vil straks se, at det er spildt ulejlighed."

Sagen var, at Louison den foregående dag havde sagt til Marthe i et øjeblik, da Horace nødvendigvis måtte høre hende:

"Min kære Marton, i morgen klokken tolv skal du bringe arbejde til magasinet i Rue du Bac tæt ved Saint-Thomas."

Disse ord blev sagt med en så affekteret godmodighed, og den hensigt at for skaffe hende en tête-à-tête med Horace var så umiskendelig, at Marthe uvilkårligt blev forfærdet; men det lå i hendes natur altid at tro det bedste; det næste øjeblik følte hun sig derfor overbevist om, at Louison blot af tankeløshed havde sagt disse ord i Horaces nærværelse. Den næste dag begav hun sig beklemt på vej. Omendskønt hendes hjertes ængstelige slag sagde hende, at Horace ville vente hende på det angivne sted, søgte hun dog til det sidste at overtale sig selv til at tro, at han aldeles ikke havde lagt mærke til Louisons ord; hun var derfor nær ved at segne om, da hun udenfor magasinet så Horace, der øjensynlig ventede hende. Hun gik ham forbi. Han standsede hende ikke, tiltalte hende ikke, hilste hende ikke engang, og denne fuldkomne forglemmelse af de sædvanlige former, var det mest talende vidnesbyrd for den kærlighed, der opfyldte hans sjæl. Hun så på ham, og det blik, hun mødte, var så dybt, så smeltende, så lidenskabeligt, at et halvt frygtsomt, halvt lyksaligt smil svævede over hendes læber, og dette blik, dette smil var for dem begge en evighed af lykke.

Selv om der ikke var blevet vekslet et ord mellem dem, skyndte Marthe sig at udrette sit ærinde, i den fuldkomne overbevisning, at Horace ventede på hende. Og hun tog ikke fejl. Han havde besluttet at ledsage hende hjem, for uforstyrret at kunne tolke hende alt, hvad hans hjerte var opfyldt af. Men idet han nærmede sig, for sagte at lægge Marthes arm under

sin, standser en åben vogn foran butikken lige overfor. En galoneret tjener springer af, modtager besked af en dame, der sidder i vognen, og går ind i butikken; imens bøjer damen sig tilbage, og lorgnetterer uafbrudt Horace med en mine, som om hun gjorde sig umage for at genkalde en erindring.

Horace hilser; for han genkender vicomtessen af Chailly. Hun gengælder hans hilsen meget skødesløst, med en yderst spørgende og forundret mine; derpå giver hun sig atter til at lorgnettere ham, ligesom for at overbevise sig, om hun virkelig skulle kende denne person. Horace finder det ikke nødvendigt at afvente udfaldet af denne impertinente mønstring, og vil atter nærme sig Marthe; men den fordømte lorgnet forlader ham ikke et øjeblik. Efterhånden som han kommer længere ned ad gaden, bøjer vicomtessen sig ud af vognen, for at se efter ham, og vognen er uheldigvis således placeret, at damen, hvis hun finder det for godt, kan blive ved at forfølge ham med øjnene lige til enden af gaden. Dette var et kvalfuldt øjeblik for vor ven. Marthe var simpelt klædt, men dog med en vis elegance, der ganske gav hende udseende af en dame *comme il faut*; men ak! hun bar en pakke tøj, indsvøbt i et lommetørklæde; og herved stempledes hun, uden redning og barmhjertighed, til grisette. Denne ubetydelige omstændighed havde herredømme nok over Horaces forfængelighed til at afholde ham fra at følge sit hjertes stemme, der bød ham at ile efter Marthe og sikre sig et øjebliks uforstyrret lykke. Han standsede, gik derpå nogle skridt frem, og så atter nogle skridt tilbage, indtil den forhadte vogn var ham af syne, og nu først gav han sig af alle kræfter til at løbe ned ad gaden. Marthe, der troede ham lige bagefter sig, havde fundet det forsigtigst at

bøje ind i Rue de l'Université, for at undgå de mange spadserende i Rue du Bac. Hvert øjeblik ventede hun at blive tiltalt, men da hun endelig vendte sig om og ingen Horace kunne opdage, vendte hun med bedrøvet hjerte hjem. Imidlertid løb Horace ned ad Rue du Bac lige til Seinen, men naturligvis uden at møde Marthe, og således gik den kostbare lejlighed for denne gang tabt.

Louison sørgede for, at den snart blev fornyet.

Eugénie blev nødsaget til for nogle dage at begive sig til St. Germain, hvor en af hendes søstre lå farligt syg. Under hendes fraværelse tilbragte Horace den hele dag i mansarden; Arsènes søstre holdt sig stedse afsides, og således kunne Marthe nu uforstyrret lytte til disse ord, der for hende var den mest berusende musik. På mine alvorlige spørgsmål svarede Horace, at han elskede Marthe, og at han for hendes skyld var i stand til enhver opofrelse. I en fortrolig samtale med Marthe sagde jeg hende, at hun på den ædleste måde kunne benytte sin magt over Horace ved at bevæge ham til at arbejde, for jeg så, at hans forlegenhed dagligt blev større, og havde jeg ikke sørget for de daglige midler til hans ophold, tror jeg næppe, han havde fået middagsmad. Men netop denne understøttelse satte mig i den på engang delikate og latterlige stilling, ikke at kunne foreholde ham hans ørkesløshed. Ved det mindste ord om denne sag, svarede han opfarende:

"Det er sandt, jeg er dig til byrde; du har ret til at foragte mig!"

Når jeg da søgte at gøre ham begribeligt, at ene og alene omsorg for hans vel og hans fremtid bevægede mig til at tale, lukkede han min mund ved at sige:

"I vort venskabs navn bønfalder jeg dig om ikke at tale til mig om fremtiden. Jeg elsker; jeg er lykkelig; jeg føler livet i hvert eneste af mine pulsslag. Hvor kan du forlange af mig, at jeg skulle tænke på noget andet end på det lyksalige moment, jeg lever i, og hvor alle tilværelsens gåder synes mig løst?"

14

Da Eugénie var kommet tilbage fra sin lille rejse og havde forvisset sig om, at alle hendes anstrengelser herefter ville være frugtesløse, anså hun det for sin pligt at underrette Arsène om sagernes sande stilling. Hun spurgte mig til råds om måden, denne sørgelige tidende skulle bringes ham på. Efter længe at have overvejet sagen blev det besluttet, at Eugénie først skulle tale et alvorligt ord med Horace.

Da hun påstod, at væggene i mansarden havde øren, begav hun sig en morgen hen til ham, et skridt, som hendes karakters uplettede beskaffenhed gav hende mod og ret til at vove.

"Hør på mig," sagde hun. "De har vidst at gøre Dem elsket af Marthe; men De ved ikke, hvilken forpligtelse De herved har pådraget Dem, og det er dette, jeg er kommet for at sige Dem. Arsène elsker Marthe. Det er for hendes skyld, han har ladet sine søstre komme til Paris, det er for hendes skyld, han har forladt kunsten for en mere indbringende levevej, for han vidste meget vel, at vort sølle fruentimmer-arbejde ikke ville være tilstrækkelige til at lade fire kvinder leve i overflod. Marthe er aldeles uvidende om, at det er Arsènes understøttelse, hun skylder den behagelige stilling, der har gengivet hende hendes helbred. Hun har aldrig selv ført en husholdning, og er uvidende som et barn om den praktiske side af livet. Arsène bedrager hende, og vi er ham behjælpelige med det, for at skåne Marthe, der endnu er alt for svag til uden fare at kunne udsættes for savn og overmål af arbejde. Men for at kunne føre Marthe bag lyset, har vi også været nødsagede til at føre Arsènes

søstre bag lyset, da man overhovedet ikke kunne stole på deres diskretion, og således tror alle, at indtægt balancerer med udgift, hvilket er langt fra at være tilfældet. De vil selv indse, at delikatessen kræver, at denne sagernes stilling forandres. Arsène har hidtil i stilhed håbet, at Marthe med tiden ville samtykke at blive hans kone; jeg har delt dette håb, og jeg fragår ingenlunde, at jeg har gjort hvad der har stået i min magt, for at beskytte hende mod en anden tilbøjelighed. Det er ikke lykkes mig, og derfor kommer jeg nu for at spørge Dem, hvad Deres hensigt er med Marthe, om De føler Dem i stand til at indtage Arsènes plads, og om De i sandhed føler Dem kaldet til at være hende en ven og beskytter?"

Disse spørgsmål forvirrede i høj grad Horace. Han gik med heftige skridt op og ned i stuen; derpå standsede han foran Eugénie, og sagde:

"Forlanges der da absolut, at der mellem to væsner, der elsker hinanden, skal være en beskytter og en, der lader sig beskytte? De ved, at jeg er uden formue? Jeg har hidtil ikke kunnet beskytte mig selv; hvorledes er det da muligt, at jeg skulle kunne tjene en anden til beskytter?"

"Arsène er fattig som De, men ernærer dog både Marthe og sine søstre," sagde Eugénie med fast stemme.

Horace blev rasende over denne sammenligning med Arsène, som han afskyede.

"Det er altså meningen, at jeg skal gøre mig til lakaj?" råbte han, ude af stand til at beherske sin vrede. "Der gives ikke en kvinde i verden, jeg ville bringe et sådant offer, og hvis Marthe bilder sig ind, at jeg for hendes skyld kan opofre min ære, min faders ære – – –"

"Jeg beder Dem, nævn ikke Marthes navn! Jeg mærker, hun er for god til at omtales her. Hun er aldeles uvidende om det skridt, jeg har gjort, og vidste hun, at så delikate genstande havde været på bane mellem os, var hun i stand til at flygte ud i den vide verden, for ikke at være nogen af os til byrde. Min anelse har ikke bedraget mig. De elsker ikke Marthe, for De forstår hende ikke, og De agter hende endnu mindre."

Og hun rejste sig for at gå.

"Vi skilles altså som fjender, og De vil fremdeles arbejde imod mig?" spurgte Horace med indædt harme.

"Så meget, det står i min magt," svarede Eugénie roligt.

"De går i det mindste ærligt til værks. De vil altså fremstille mig som et uhyre af slethed og egoisme, blot fordi jeg har den ulykke at være fattig, og således ikke se mig i stand til at underholde en kvinde, og er for stolt til at gøre mig til lakaj? – I sandhed," tilføjede han og lo bittert, "hvis et menneskes fortjeneste skal beregnes efter de penge, han dagligt tjener, er Paul Arsène en helt, og jeg en usling."

"De fornærmer såvel mig som Marthe, og jeg vil ikke svare Dem mere. Lad mig derfor gå. Sandheden er tung at høre, men det er nødvendigt, at Marthe endnu i dag erfarer, båd hun har at vente af Dem, og hvad hun skylder Arsène. For Deres skyld vil den ulykkelige blive nødsaget til at opgive sin ven; for sin egen skyld håber jeg hun vil opgive Dem. Lykkeligvis har hun os tilbage. Théophile vil, så vidt det står i hans magt, søge at erstatte hende Arsène; jeg vil arbejde for og med hende, og aldrig vil det falde os ind, at dette kaldes at *underholde* en kvinde."

"Eugénie," råbte Horace, og greb med varme hendes hænder. "Døm mig ikke, uden at forstå mig – den dag kunne måske komme, da De bittert ville angre at have nedværdiget mig i Marthes øjne og i mine egne. De har indgroede fordomme mod mig; derfor udtyder De alt, hvad jeg siger, til min skændsel, og De ser ikke, De *vil* ikke se, at De først selv gør mig vanvittig ved den parallel, De idelig trækker mellem denne Masaccio og mig. Jeg afskyr alle dydsmønstre; jeg ønsker ikke at efterligne nogen; men hvem siger Dem, at ikke også jeg er i stand til at bringe ofre? Med hvilken ret er De overbevist om det modsatte? Hvor er det muligt, at De skulle kende mig, da jeg næppe kender mig selv. Jeg har endnu aldrig været sat på prøve; men hvorledes jeg end gransker mit hjerte, kan jeg ikke opdage ét eneste lumpent eller lavt element, ikke en eneste spire til utaknemmelighed. Eugénie, De er grusom mod mig! Jeg kan ikke sige et ord, uden at det i Deres øjne bliver et våben mod mig; Marthe kan ikke fælde en tåre, uden at den falder mig til last, og Paul Arsènes navn hænger som en fordømmelsesdom over vore hoveder. Jeg var så lykkelig," tilføjede han med en usigelig blød og rørende stemme, "livet forekom mig fuldkommen skønt; hvor kan De således nænne at forbitre mig min lykke?"

Eugénie lod sig ikke røre.

"Jeg spørger Dem," vedblev hun med sin urokkelige bestemthed, "om De føler Dem i stand til at indtage Arsènes plads hos Marthe, og om De er villig til at gøre for hende, hvad han ville gøre?"

"Men i Himlens navn, hvad vil man da jeg skal gøre?" råbte Horace utålmodigt. "Hvad forlanger Marthe af mig? Vil hun, at

jeg skal ægte hende? Det er der jo ikke nogen sund sans i. Jeg er ikke myndig, og mine forældre ville aldrig i evighed tillade –"

Eugénie lod ham ikke tale ud.

"De ved, at jeg i visse henseender hylder de Saint-Simonistiske principper," sagde hun. "Jeg ser i ægteskabet blot en frivillig pagt, som præst og øvrighed ikke kan give større hellighed end kærlighed og samvittighed. Marthe deler disse anskuelser, og vil aldrig gøre påstand på et ægteskab efter loven. Men der gives et andet i sandhed religiøst ægteskab, og hvis De ikke føler kraft til at indgå dette –"

"Eugénie, min ædle, min fortræffelige veninde," råbte Horace eksalteret, "et sådant ægteskab forekommer mig det skønneste på Jorden. Ved alt, hvad der er Dem helligt, bønfalder jeg Dem om ikke at nedsætte mig i Marthes øjne; husk, kærligheden er en sart og flygtig blomst; den tåler ikke at berøres med umilde hænder, og fordufter let. Sværg, at De ikke vil forstyrre vor unge kærlighedslykke!"

Mens den samvittighedsfulde Eugénie således udforskede Horace, bibragte man i mansarden den arme Arsènes hjerte et føleligere stød. Han var kommet for at besøge sine søstre, eller rettere Marthe, og da Louison just var ude i et ærinde, besluttede Suzanne, der var træt af søsterens despotisme, at benytte lejligheden og slå et rigtigt dommedagsslag.

Hun kaldte Arsène til side.

"Jeg har noget vigtigt at betro dig, min broder," begyndte hun; "men først må du love mig, ikke at lade dig mærke med noget, hverken til Louison eller de andre." Da Arsène havde lovet tavshed, fortalte hun ham fra først til sidst Louisons forræderiske opførsel mod Marthe.

"Du tror," sagde hun, "at hun for alvor har forsonet sig med Marthe; jeg ved med vished, at hun hader hende mere end nogensinde, og gerne vil tilføje hende alt muligt ondt. Da hun så, at du holdt af den stakkels Marton, og at alle hendes bagtalelser var spildt; da du troede Marton lige så godt som Vorherre i Himlen, besluttede hun at gøre hende virkelig foragtelig, og jeg frygter desværre for, at det er lykkedes hende."

"Foragtelig – gøre Marthe foragtelig? – Er det også min egen søster, der taler, og er det min egen søster, man gør slige beskyldninger?"

"Hør mig blot til ende," vedblev Suzanne. "Når man lytter opmærksomt, kan man i vort værelse meget godt høre hvad Théophile og Eugénie taler sammen om i deres, og på denne måde erfarede Louison for nogen tid siden, at Eugénies højeste ønske var, at du skulle ægte Marthe, men at hun frygtede for, at det ikke ville lade sig gøre, da Marthe begyndte at blive forelsket i monsieur Horace. Den næste morgen kom Louison sjæleglad hen til mig og sagde: 'Vi er frelst; vor broder vil snart erfare, at man holder ham for nar. Når vi først har skaffet ham beviser på, hvilket uanstændigt fruentimmer han har givet sine søstre til stuekammerat, vil han jage vor fjende på døren og herefter blot bekymre sig om os.'"

"Hvorledes vil du kunne give ham beviser på, at Marthe er et uanstændigt fruentimmer," spurgte jeg forundret, "hun ofrer sig jo lige så godt som nogen af os."

"Hvis hun ikke er det, vil hun snart blive det," svarede Louison, "gør blot i alt akkurat som jeg, og du skal se, hun løber i fælden." – Fra nu af gav hun sig til at hykle for Marthe, talte hende stadig efter munden og søgte i alting at gøre hende

tilpas; derpå havde hun en samtale med monsieur Horace, hvori hun opmuntrede ham til at kurtisere Marthe, og så gav hun sig til, så lang som dagen var, at gentage for hvem som ville høre det, at monsieur Horace var det smukkeste unge menneske, hun nogensinde havde set, at monsieur Horace var så og så fortræffelig, og at hun i Marthes sted ikke ville lade det arme unge menneske sukke forgæves. For at sætte kronen på værket, skaffede hun dem anledning til at tale sammen i enrum og til at mødes ude, og mens Eugénie var hos sin syge søster, lod hun dem være alene sammen den hele udslagne dag. To eller tre gange kom Marthe blussende og forskrækket løbende ind til os, som om hun ville søge beskyttelse, men da Louison mærkede dette, lukkede hun døren i lås, og lod, som om hun ikke hørte når den stakkels Marthe bankede på. Gud ved, hvad enden er blevet på alt dette, men så meget er vist, at det er afskyeligt, at en så anstændig pige som Louison, der holder det forskrækkeligste hus, når mit halstørklæde ikke netop sidder lige op under hagen, og som ville blive rasende, om nogen understod sig til at røre ved hendes lillefinger, åbenlyst skal begunstige et ungt menneske, hvis hensigter enhver kan vide ikke er de reneste, og med vilje styrte en af sine medsøstre i Djævelens snarer. Jeg har flere gange søgt at gøre Marton begribeligt, at Louison spiller falsk spil, og at Horace er en forfører, men hun har i dette blot set beviser på, at jeg hadede hende. Louison har truet med at ville piske mig til døde, hvis jeg sagde et ord, men jeg kan ikke længere være vidne til, at både den ene og den anden bliver ført bag lyset. – Jeg har nu sagt dig alt, min kære broder, og beder dig have medlidenhed med den stakkels Marton, der visselig ikke her er den mest skyldige."

Arsène vidste også at lukke denne smerte inde i sit eget tavse bryst. Han tvivlede endnu. Han spurgte sig selv, om Louison var et uhyre af falskhed, eller om Suzanne var en løgnerske; i begge tilfælde følte han sig ramt lige i hjertet ved at have et sådant udskud af den menneskelige slægt i sin familie. Han ventede, indtil Louison kom hjem, og udspurgte hende nu med en fuldkommen rolig mine om Marthes forhold til Horace.

"Jeg har tilfældigvis erfaret," sagde han, "at de elsker hinanden. Jeg finder dette ganske naturligt og i sin orden, og har ikke den fjerneste ret til at beklage mig over det, men da mine søstre måtte vide, at det var mig af vigtig hed at få underretning om det, forundrer det mig, at de ikke havde sagt mig ét eneste ord."

Uagtet denne tilsyneladende rolighed så Louison meget godt, at Pauls læber var hvide, og at han måtte anstrenge sig for at få ordene frem. Hun troede, at hans jalousi var vakt, og, allerede sikker på sin triumf, svarede hun smilende:

"Hvad skal man sige, min kære Paul? Det er ikke godt at anklage nogen, inden man har beviser – nu kan jeg sagtens tale om det, siden du selv ønsker det, og siden jeg heldigvis nu har beviser – men du må love ikke at sige et ord til Marton."

Idet hun sagde disse ord, trak hun et brev op af lommen, som Horace havde bedet hende give Marthe. Arsène vilde ikke have åbnet det, om han så havde kunnet frelse sit liv ved det, men et brev var efter hans simple teori om kærlighed allerede et tilstrækkeligt bevis. Han stak brevet i lommen og sagde:

"Jeg takker dig for din tjenstvillighed, og lover, at Marthe aldrig af mig skal erfare, at hendes hemmelighed er røbet. Brevet til jeg give Théophile."

Et øjeblik efter kom han ind til mig, og hilste, som om intet var sket. Eugénie var netop kommet tilbage fra Horace.

"Her er et brev til Marthe, som jeg fandt på gulvet i mine søstres værelse," sagde han roligt. "Det er Horaces hånd; jeg kender den."

"Paul, jeg må tale med Dem," sagde Eugénie bevæget.

"Det er overflødigt. Jeg vil intet vide. Jeg er ikke elsket. Resten angår mig ikke. Jeg har aldrig været påtrængende, og vil heller aldrig blive det. Den eneste, jeg nogen sinde har vist mig indiskret mod, er Dem; jeg har alt for ofte talt om mine egne anliggender og oven i købet påbyrdet Dem mine søstres selskab, der langt fra har været det behageligste. Louison er vanskelig at leve med, og da der netop tilbyder sig en lejlighed til at anbringe dem i et andet hus, er jeg kommet for at melde, at De allerede i morgen skal blive dem kvit. Jeg takker Dem af ganske hjerte for den godhed, De fra den første dag har vist mine stakkels søstre, og hvad mig selv angår, beder jeg indstændigt, at De også for fremtiden vil bevare mig Deres venskab. Hvis Théophile tillader det, vil jeg besøge Dem, så ofte jeg har et øjebliks frihed."

"Deres søstre er mig ingenlunde til byrde," svarede Eugénie, "Suzanne har altid været blid og elskværdig, og Louison er i den senere tid ikke til at genkende. Men om De også skulle ønske en sådan forandring, hvortil da et sådant hastværk?"

"Mine søstre må bort. jo før jo bedre – vær vis på, at jeg har mine grunde til det," sagde han med en hos ham usædvanlig heftighed. Derpå tog han Eugénie til side, og tilføjede: "Jeg håber, De beholder Marthe hos Dem, indtil hun selv tager en anden bestemmelse, og at De sørger for, at alle hendes ønsker

bliver opfyldt, indtil en anden påtager sig den omsorg, der har været mig så dyrebar. Her er halvparten af en sum, jeg modtog i morges; brug den som sædvanlig, og vær tavs som sædvanlig."

"Paul, vor ven, vor broder! dette kan ikke længere lade sig gøre," sagde Eugénie rørt. "Jeg ved, at De sætter al Deres lykke i at beskytte Marthe, men føler De ikke selv, at en sådan beskyttelse fra nu af næsten bliver en fornærmelse mod den arme pige? Endnu i dag må hun erfare, hvad hun skylder Dem, så at hun kan takke Dem, og derpå for bestandig frasige sig Deres velgerninger."

"Eugénie," råbte Paul heftigt, "hvis De forråder min hemmelighed, vil jeg aldrig oftere kunne sætte min fod inden for Deres dør og aldrig gense Marthe. Hun vil rødme over at have modtaget velgerninger af mig; hun vil føle sig krænket og ydmyget ved det og måske hade mig. Er det muligt, at De skulle kunne nænne at berøve mig Marthes venskab og tillid, der er al min lykke i denne verden? De har desuden ingen ret til at unddrage Deres svage, ofte sygelige veninde den hjælp, jeg af et godt hjerte yder hende, og De har lige så lidt ret til at forråde en hemmelighed, der ikke er Deres egen."

Jeg gav Paul ret; Eugénie måtte give efter og love, at Marthe intet skulle erfare. Et øjeblik efter kom hun ind i stuen til os med Horace, som jeg formoder hun havde ventet på trappen. Arsène hilste venligt og talte om almindelige ting, men iagttog dog uafbrudt såvel hende som Horace, en omstændighed, som ingen af dem bemærkede; thi forelskede folk har med hensyn til alt, hvad der foregår omkring dem, en blindhed, der grænser til det mirakuløse. Efter et kvarters forløb gik Arsène sin vej, rolig som han var kommet. Jeg forstod Eugénies blik, og fulgte efter

ham. Jeg var bange for, at denne frygtelige fatning kunne skjule en fortvivlet beslutning, så meget mere som han øjensynlig søgte at blive mig kvit. Vi gik nogle gader sammen. Han var bleg som en døende; til sidst måtte han støtte sig til rækværket på en kaj, og jeg frygtede for, han ville tabe bevidstheden. Heldigvis boede det en apoteker i nærheden; jeg tvang ham til at gå ind og tage nogle dråber æter, og dette oplivede ham en smule. Jeg sagde alt, hvad jeg kunne finde på, for at trøste og berolige ham. Han lod, som om han hørte mig, men jeg tror ikke, han forstod, hvad jeg sagde. Jeg førte ham til hans logi, og forlod ham ikke, før han var i seng. På gaden kom der en uhyre angst over mig ved tanken om de mange natlige selvmord, der fremkaldes ved ulykkelig kærlighed; jeg vendte derfor hurtigt om. Jeg fandt ham liggende i sengen, næsten halvkvalt af tårer, som ikke kunne få luft. Min kærlige tiltale åbnede endelig de kilder, der syntes udtørrede, og tårerne skaffede ham lindring. Da han var blevet noget beroliget og så min angst, sagde han:

"Vær uden frygt! Jeg giver Dem mit æresord på, at jeg skal opføre mig som en mand. Forlad mig nu. Når jeg bliver ene, vil jeg måske kunne græde ud. Stol på mig. I morgen kommer jeg til Dem, hører De, *i morgen*."

Da jeg kom hjem, fandt jeg Marthe i den lykkeligste stemning. Horace, der havde følt sig såre ilde til mode i sin rivals nærværelse, havde efter hans bortgang været elskværdigheden selv, og Marthe var i den syvende himmel. Hun havde ikke haft den ringeste anelse om, at Arsène forlod hende med døden i hjertet; ikke engang mit forstyrrede udseende vakte nogen anelse hos hende om det.

"O, kærlighedens egoisme!" tænkte jeg.

15

Den næste morgen kom Arsène for at hente sine søstre. Næsten uden at give dem tid til at pakke deres sager sammen og sige os farvel, førte han dem til den bolig, han i hast havde skaffet til veje for dem. Her sagde han dem, at det nu stod dem frit for at erklære, om de ville forblive hos ham eller vende tilbage til provinsen.

"Vende tilbage til provinsen!" råbte Louison forbløffet. "Hvorledes, Paul, vil du være af med os? Hvad skal dette betyde? Vil du jage os på døren?"

"I er mine søstre, og jeg kender min pligt. Jeg troede, at I var misfornøjede i Paris og ønskede at vende tilbage."

Louison svarede, at hun nu havde vænnet sig til livet i Paris, at hun ikke mere ville finde arbejde i provinsen, da hendes afrejse havde berøvet hende alle hendes kunder, og at hun desårsag foretrak at blive.

Efter at hun, ved at lytte gennem væggen, havde opsnappet alle vore hemmeligheder, havde hun forsonet sig med livet i Paris.

Hun havde hidtil ikke kendt Arsène. Hun havde gjort regning på en slags bistand; men end ikke i drømme var det faldet hende ind, at der eksisterede et menneske, der for andres skyld kunne ofre sin karriere, sin frihed, sin hele tilværelse, hun havde aldrig vidst, hvilken aktivitet, hvilket mod der lå i broderens natur, og end mindre anet tilværelsen af dette erhvervsgeni, om man tør udtrykke sig således, der udviklede sig hos ham, når en almægtig lidenskab satte hans kræfter i

bevægelse. Fra det øjeblik, hun havde fattet, hvilken nytte man kunne drage af ham, anså hun ham for et bytte, der med lov og ret tilkom hende, og som hun ved alle midler burde sikre sig. De eneste lidenskaber, der behersker uopdragne fruentimmer, når en med født sjæleadel ikke beskytter dem mod indflydelsen af de daglige indtryk, er forfængelighed og gerrighed. Den første leder til vildfarelser og letsindigt levned, den anden til den snævreste, den mest ubarmhjertige egoisme. Hos Louison, der tidligt var blevet berøvet en moders omsorg, som senere havde været udsat for en ond stedmoders vilkårligheder, og som fra den tidligste alder havde haft slette eksempler for øje, måtte spiren til en af disse lidenskaber nødvendigvis udvikle sig. Hendes stedmoders skamløshed havde givet hende afsky for koketteri og letsindige kærlighedshandler; næsten instinktmæssigt åbnedes derfor hendes hjerte for den anden lidenskab, som savn og elendighed kun er alt for skikket til at nære. Hun blev gerrig, og da hele hendes tragten var rettet mod det ene mål: gevinst, udpønsede hun, for at tilfredsstille denne sin lidenskab, intrigerer, der syntes at ligge langt uden for hendes indskrænkede forstand.

Efter at have lokket Marthe i fælden, gjorde hun regning på ganske at kunne beherske broderen. "Hvad han hidtil har gjort for os for denne hednings skyld," sagde hun til søsteren, "vil han sagtens vedblive at gøre, når han ser, hvilken slange han har næret ved sin barm."

Suzanne havde langt fra søsterens slette hjerte, men hun var vant til at lade sig beherske af hende; hendes gode forsætter var derfor kun halve, og hendes anger kom altid for sent. Arsène var langt fra at ane Louisons beregnende ondskab. Hendes

forfølgelser mod Marthe tilskrev han en af disse antipatier, der, næret ved fordomme og religiøs intolerance, ofte hos kvinder antager karakter af det grusomste had. Sagtens fandt han, at der var en skærende kontrast mellem hendes egne højrøstede dydsprincipper og hendes afskyelige opførsel mod den stakkels Marthe; men han skrev alt på uvidenhedens og en misforstået religiøsitets regning. Det skar ham i sjælen, at hans egen søster, hans eget kød og blod skulle kunne falde så dybt; men han besad et menneskes hele barmhjertighed, der aldrig selv er faldet, besluttede derfor efterhånden at åbne søsterens hjerte for bedre følelser og først at bebrejde hende hendes brøde, når hun til fulde var i stand til at fatte den og i ånd og sandhed at angre den.

Senere sagde han i denne anledning til Eugénie, der, trods hans diskretion, dog havde erfaret, hvad der var forefaldet mellem ham og søstrene: "Hvis jeg dengang havde underrettet jer om alt det onde, min grusomme søster har tilføjet mig, ville I alle have fordømt hende og sagt: "Det er jo et udskud af den menneskelige slægt," og da tabet af gode menneskers agtelse er den største ulykke, der kan ramme os i denne verden, følte jeg en så dyb medlidenhed med min vildfarende søster, at min vrede næsten udsluktes."

Fra den første dag viste han hende en melankolsk venlighed, som hun antog for forøget ømhed.

"Hvis I ønsker at blive her," sagde han, "og det virkelig er til jeres bedste, har jeg intet at indvende imod det; jeg skal søge at skaffe jer arbejde og understøtte jer, indtil det kommer i gang. Vi er for fattige til at have mere end én bolig; vi bor altså sammen indtil videre."

"Indtil videre – hvad mener du med det?" spurgte Louison.

"At vi vil bo sammen, indtil I kan undvære mig," svarede han blidt. "Mit liv er ikke sikret mod døden lige så lidt som et hus mod ildebrand, væn jer derfor til den tanke at undvære mig, og lad fra nu af al jeres tragten være henvendt på at erhverve jer en uafhængig stilling ved jeres egen flid og dygtighed."

"Vær overbevist om," svarede Louison, der ville spille den stolte, for at skjule, hvor ængstelig denne broderens tiltale gjorde hende, "at det aldrig har været vor hensigt at lægge hænderne i skødet; vi håber tværtimod, at vi ikke ret længe skal behøve at bebyrde dig med vor nærværelse."

"Det er der ikke tale om," svarede Arsène, der frygtede for at have fornærmet hende, "så længe jeg lever, falder det af sig selv, at vi deler ondt og godt; men, som sagt, jeg er ikke udødelig, og man bør i tide tænke på –"

"Hvad i Himlens navn går der af vor broder i dag?" råbte Louison, og vendte sig forskrækket til søsteren; "skulle man ikke tro, at han havde i sinde at gøre det af med sig? Hvad er dette for ideer, min broder? Jeg skulle dog vel aldrig tro, at du er enfoldig nok til at græmme dig over denne – –"

"Jeg forbyder jer at nævne Marthes navn i min nærværelse," faldt Arsène hende i talen med et udtryk, der jog alt blodet af søstrenes kinder. "Jeg forbyder jer at omtale hende både direkte og indirekte; jeg forbyder jer at sige et ord om hende, hvad enten det så er godt eller ondt. Den første gang, I overtræder denne min befaling, forlader jeg jer, og I ser mig aldrig mere. Jeg håber, I har forstået mig?"

"Du har her at befale, og vi skal adlyde," sagde Louison, der som sædvanlig først gav efter, når det modsatte var umuligt,

"når vi blot ser dig glad og tilfreds, er alle vore ønsker opfyldt. Vil du love os ikke at være bedrøvet?"

"Min bedrøvelse kommer ingen ved," svarede Paul med samme fasthed, "og jeg forbyder jer at gøre hentydninger til den. Jeg talte før om at dø; men jeg er ingen fej usling og kunne aldrig begå et selvmord; men hvis en revolution atter skulle udbryde, indestår jeg ikke for, at jeg jo kunne få i sinde at gribe til våben ligesom forrige gang. Jeg håber, at I nu lægger mine ord på hjerte, og stadig har for øje, at den dag kan komme, da I bliver nødsaget til at forsørge jer selv. Jeg går nu på kontoret. Sæt jeres tøj i stand, for om nogle dage håber jeg at skaffe jer så meget arbejde, som I kan overkomme. Jeg forbyder jer, nogen sinde at modtage arbejde af Eugénie."

"Ser du," sagde Louison til søsteren, da han var borte, "alt er gået, som jeg sagde – nu hader han det hele slæng lige ind til Eugénie, som før var hans intime veninde."

Suzanne sukkede og sagde: "Det lader til, at han er meget bedrøvet; han tænker jo blot på at dø –"

"Bah! det er blot den første dag," svarede Louison, "om ganske kort tid skal du se, at han har glemt den hele historie. Arsène er alt for stolt til at ville bekymre sig om et fruentimmer, der gør nar ad ham, og du skal se, at han snart selv er den første til at tale om dette infame kreatur, og til at le, når man rakker hende grundigt til."

"Jeg vil aldrig i evighed kunne bekvemme mig til at sige noget ondt om Marthe," sagde Suzanne forsagt.

"Det er, fordi du er en tosse, der ville have tålt alt af denne Marton, uden at sige et ord. Du er alt for overbærende, Suzanne. Du tænker ikke på, at en anstændig kvinde

nedværdiger sig ved at have godhed for en skabning som denne Marton. Den dag kan komme, Suzanne, da vor broder strengt vil kræve dig til regnskab for de letsindige principper, du har lagt for dagen i anledning af dette kvindemenneske; jeg beder dig derfor tage dig i agt."

"Lad det blive min sag," svarede Suzanne stødt. "Jeg siger dig endnu en gang, at jeg aldrig i evighed kan bekvemme mig til at sige et ondt ord om Marthe; jeg er desuden vis på, at Paul ikke vil tåle det. Du kan jo forsøge det, siden du er så vis i din sag."

"Du er en slange," råbte Louison, og således hengik dagen i uafbrudte skænderier. Da Paul kom hjem, fandt han imidlertid værelset i fuldkommen orden, alt sit linned repareret, sine klæder børstet og lagt sammen og det tarvelige aftensmåltid vel tillavet og propert serveret. Louison istemmede, som sædvanlig, en klingende lovsang over sine egne fortjenester, og overvældede Paul med alskens forcerede opmærksomheder, som han tålmodigt fandt sig i. Hun forsøgte at opmuntre ham; men det lykkedes hende ikke at fremkalde et smil på hans læber, og da han havde spist et par mundfulde, gik han atter bort, uden at svare på et eneste af hendes utallige spørgsmål. Således hengik den næste og den påfølgende dag; således hengik uger og måneder. Han viste sig stedse utrættelig i at skaffe dem arbejde, og to tredjedele af, hvad han selv tjente, gav han søstrene, men den tredje part beholdt han for sig, uden at det lykkedes dem at erfare, hvad den blev anvendt til. Forgæves gennemsøgte Louison hver krog og sprække i værelset; forgæves undersøgte hun strå-madrassen i hans seng; forgæves stillede hun ham de mest udspekulerede spørgsmål; forgæves rådede hun ham venskabeligt til at placere denne usynlige andel i

møbler, linned eller andet nyttigt husgeråd. Paul lod, som om han intet hørte, lod dem aldrig mangle det nødvendigste, men tillod hverken sig eller dem nogen overflod. Louison fandt, at broderen begik en himmelråbende uretfærdighed, næsten et tyveri, ved således at forbeholde sig nogle daler til en brug, hun ikke kendte. Hun mistede sin nattero over det, og havde Paul ikke altid holdt hende i respekt, ville hun upåtvivlelig have givet sin harme luft i lidet delikate klager, men, uden at hun ville tilstå det for sig selv, beherskede broderen hende ganske ved sin rolige venlighed og isnende tavshed, og således måtte hun opgive håbet om at skue ned i dybet af et hjerte, der for bestandig syntes lukket, eller at udspejde en hemmelig tanke på et ansigt, der for bestandig syntes forstenet.

Disse og lignende detaljer af de personers liv, hvis historie jeg her fortæller, har jeg efterhånden erfaret af pågældende selv, og således kan jeg følge dem gennem alle perioder af deres liv med en nøjagtighed, som om jeg selv havde været øjenvidne til deres færden.

De to søstres afrejse var en sand lindring for os, men endnu havde vi ikke fundet ud af grunden til, at Paul så pludseligt havde iværksat denne skilsmisse. Fra først af troede vi, at det var hans beslutning aldrig at gense Marthe, og at han, ved at fjerne sine søstre, ville berøve sig selv et bekvemt påskud, men der hengik ikke mange dage, inden han atter indfandt sig og fra nu af var hans besøg regelmæssige. På Marthes spørgsmål efter hans søstre, svarede han, at han havde anbragt dem i et hus i Versailles. Jeg vidste vel det modsatte, da jeg undertiden havde mødt dem på gaden, men da de øjensynlig undveg mig, havde jeg heri erkendt og respekteret Arsènes vilje. Eugénie søgte

forgæves at bevæge ham til en forklaring. Da hun troede, at den rolighed, han viste, måske kunne have sin kilde i et falskt håb, søgte hun på den skånsomste måde at gøre ham begribeligt, at Marthe uigenkaldeligt var tabt for ham; men enhver sådan hentydning afbrød han med et kort: "Jeg ved det; det er overflødigt at tale om."

For øvrigt ikke et ord, ikke et blik, der kunne røbe for Marthe, at hun var genstanden for en dyb og brændende lidenskab. Han spillede sin rolle så mesterligt, at hun følte sig overbevist om, at han altid blot havde set en kær veninde i hende; endog Eugénie og jeg begyndte at tro, at han måtte have besejret en følelse, som han selv indså aldrig ville kunne bringe ham lykke.

Da Eugénie forudså, at Marthe på det bestemteste ville afslå Pauls velgerninger, hvis hun var vidende om dem, bevægede hun ham til at tage de penge tilbage, han sidst havde givet hende.

Fra nu af ville hun selv sørge for sin unge veninde, og denne byrde var sandelig ikke tung at bære. Marthe nød kun lidt, klædte sig med den største beskedenhed, og var utrættelig i at hjælpe Eugénie med hendes arbejde. Den eneste rest af Arsènes velgerninger, som vi af frygt for alt for smerteligt at bedrøve ham, ikke ville unddrage Marthe, var brugen af et lille møblement, han havde anskaffet til hende, og som bestod af en seng, to stole, et bord, en kommode, og et lille toilette, som han i lykkeligere dage selv havde valgt for den, han elskede. Vi lod Marthe forblive i den formening, at disse møbler tilhørte os, og at vi lånte hende dem. Hun viste os sin taknemmelighed på en så rørende måde, at vi med glæde havde sørget for hende hele

vort liv, men en dæmon holdt Marthes skæbne i sin hånd. Denne dæmon var Horace.

Efter Eugénies erklæring havde han gjort regning på en kamp med Arsène. Nogle dage tidligere havde han hellere opgivet Marthe, end han var trådt i skranken med en sådan rival, men nu var hans kærlighed steget til en sand febrilsk paroxysme, og han ville have hentet genstanden for sin brændende attrå endog i monsieur Poissons arme.

Til hans store forbavselse viste Arsène en rolighed, der grænsede til ligegyldighed. Han troede nu, at Eugénie havde overdrevet Pauls kærlighed; men da jeg underrettede ham om, at hans rival ingenlunde var uvidende om det forhold, der fandt sted mellem ham og Marthe, og fortalte, i hvilken tilstand jeg havde overrasket ham hin fortvivlelsens nat, blev han urolig, og som et lyn slog jalousien ned i hans indre. De mest vanvittige formodninger afløste hinanden. Marthe så oprøret i hans sjæl; men, trods den ulyksaligste fortid, var hun ren som Himlens engle; hun kunne derfor ikke føle sig krænket ved en mistanke, som hun ikke engang formåede at fatte.

I en af sine anfald af jalousi opfordrede Horace mig til at føre ham til madame de Chailly. Disse besøg gentog han nogle gange, og lod som om han nærede en stedse stigende entusiasme for vicomtessen.

Dette var lige så mange hjertesår for den lidende Marthe; men kærligheden er som en netop sønderskåret slange, der endnu lever i de adskilte dele, og har kraft nok i sig til atter at forene dem. På dage, tilbragt i tårer, og nætter uden søvn, fulgte øjeblikke, fulde af eksaltation og navnløs henrykkelse; på eder om aldrig mere at ses fulgte de dyreste eder om aldrig i

dette liv at skilles. Det var en lykke, fuld af storme og købt med talløse tårer; men det var også en lykke fuld af intensitet, som blev større ved selve reaktionen.

En aften, da Horace gjorde de blodigste udfald mod Arsène, og Marthe fordristede sig til at tage den fraværende vens forsvar, greb Horace i vrede sin hat og fo'r ud af stuen, uden at sige nogen af os farvel. Marthe vidste, at han ville komme tilbage den næste dag og for hendes fødder anråbe om tilgivelse – men hun var et af disse på engang blide og lidenskabelige væsner, der ikke formår med stolt resignation at afvente enden på en smertelig krise. Hun rejste sig hurtigt, kastede sit sjal om sig og ilede til døren.

"Hvor vil du hen?" spurgte Eugénie forskrækket.

"Jeg kan umuligt lade ham gå i denne stemning," svarede Marthe, ude af sig selv, "jeg vil ile efter ham og søge at berolige ham."

"Horace havde uret, Marthe. Din eftergivenhed vil stedse gere ham mere uretfærdig – du vil engang bittert angre, ikke at have vist mere kraft og energi."

"Hvor vil du da, at jeg skal tage denne energi fra, når synet af hans vrede forvilder min forstand? Lad mig gå; for denne kval er ikke til at holde ud."

"Marthe, min søster, min veninde, jeg bønfalder dig om at vente til i morgen. I morgen ser du ham atter angerfuld for dine fødder."

"I morgen! O, du ved ikke, hvad det vil sige at vente til i morgen. Du ved ikke, hvad det vil sige at tilbringe en nat, der ingen ende tager, i feberangst og tårer, og hvert øjeblik at måtte gentage for sig selv: han elsker dig ikke, og, hvad der er endnu

skrækkeligere, at måtte tilstå for sig selv: han er ikke god; han er ikke ædelmodig; du burde ikke elske ham! O Eugénie! Du ved ikke, hvad det vil sige at vente en hel nat, med hjertet opfyldt af fortærende tvivl."

"Ulykkelige!" råbte Eugénie, og greb hende i sine arme, "du indser, at du ikke burde elske ham, og når du et øjeblik kommer til fornuft, er du utålmodig efter atter at tabe den."

"Lad mig hurtigt tabe den; for denne klarhed er en større smerte, end et menneskebryst kan rumme." Og hermed rev hun sig ud af Eugénies arme, ilede ud af værelset og forsvandt som et lyn.

Eugénie vovede ikke at følge hende, af frygt for at vække opsigt i huset. Hun håbede, at Marthe inden nogle minutter ville vende tilbage med sin forsvundne elsker; men Horace var i et fuldkomment raseri, og rendte med stormstridt ned ad gaden. Marthe så ham foran sig; hun vovede ikke at kalde på ham og havde ikke kraft nok til at indhente ham. Ved hvert skridt var hun nær ved at segne til jorden; men når hun da atter øjnede ham på afstand, når hun så ham, i usigeligt raseri, slå med stokken mod brostenene, glemte hun sine egne lidelser over hans, og det brændende ønske, at trøste og berolige, bevingede atter hendes vaklende fjed. Horace ilede fremad, som om jorden brændte under hans fødder; han bemærkede næppe, at han stødte to eller tre fredelige vandrere omkuld, og hørte ikke de forbandelser, man sendte efter ham, og således nåede han Hôtel de Narbonne, hvor han boede, uden at ane, at Marthe fulgte efter ham, og ti gange havde været nær ved at indhente ham. I det øjeblik, portnersken gav ham hans nøgle og

hans lys, hørte han hende i en vred tone sige til en person, der, af retningen af hendes blik at dømme, måtte stå bag ved ham:

"Hvad vil hun her, mamsel? Man trænger sig ikke således ind i anstændige folks huse."

Horace vendte sig om, og så Marthe uden hat, uden handsker og bleg som en døende. Han slog sin arm om hende, trak sjalet som et slør op over hendes hoved, ligesom for at skjule hende for alles blikke, og således ankom hun, halvt båret af hans arm, til hans tavse mansard. Her kastede han sig for hendes fødder. Ingen anden forklaring behøvedes. I dette første lyksalige øjeblik havde de tabt enhver erindring om deres trætte. "O, hvor jeg er lykkelig," råbte han, og betragtede hende med sit dybe ildblik. "Du er hos mig; vi er alene, hører du, Marthe, vi er alene! Ved du også, hvad dette vil sige? Er du i stand til at fatte dette øjebliks navnløse salighed?"

"Lad mig gå," råbte Marthe forskrækket. "Eugénie er sikkert fulgt efter mig. – Er det en drøm," tilføjede hun, og fo'r med hånden over panden, "eller så jeg ikke et eller andet sted på gaden Arsènes ansigt? Han er måske også fulgt efter mig. O lad mig gå! Sig, at du elsker mig og ikke længere er vred, og lad os så skynde os tilbage til vore venner."

"Endnu et øjeblik," bønfaldt Horace, og hans øjes udtryk blev stedse mere uimodståeligt, "hvis Eugénie banker på, svarer jeg ikke, og kommer Arsène, skal han først over mit lig bane sig vej til dig."

Eugénie tæller imidlertid minutterne, går hvert øjeblik til vinduet; men ingen Marthe kommer. Endelig hører hun nogen på trappen. "Der er hun! Himlen være lovet!"

Det var ikke Marthe, men Arsène.

"Hvor er Marthe?" spurgte han med bævende røst.

"Hun er gået et øjeblik ud," svarede Eugénie forvirret, "hun vil straks være her igen."

"Hun plejer jo ikke at gå alene ud om aftenen?" vedblev han.

"Jeg håber, at hun træffer Théophile undervejs og kommer hjem med ham," svarede Eugénie med en rest af fatning.

"Nej, nej! – hun kommer ikke hjem med Théophile," råbte han og sank halvt afmægtig om på en stol. "Gør Dem ikke den ulejlighed at bedrage mig, Eugénie. Marthe kommer ikke hjem i nat."

"Har De set hende? I Himlens navn, svar mig."

"Jeg har set hende på kajen, der fører til Rue de la Harpe."

"Og hun var alene? Horace ledsagede hende ikke?"

"Jeg så kun hende."

"Og De fulgte ikke efter hende?"

"Nej; men jeg vil vente hende." Og han rejste sig heftigt op.

"Hvorfor fulgte De ikke efter Marthe, og hvad søger De her?"

"Hvad jeg søger her," gentog han grundende og med en forvildet mine, "jeg husker det ikke ret – det forekommer mig dog, at jeg havde et ærinde – jo, det er sandt, jeg ville spørge Dem, om det er første gang, hun går alene ud om aftenen. Svar mig på Deres samvittighed, er det første gang, hun går alene ud eller – ledsaget af ham," tilføjede han med halvkvalt røst.

"Det er første gang," svarede Eugénie højtideligt. "Ved alt, hvad der er os begge helligt, sværger jeg, at Marthe endnu er uskyldig – Min Gud! min Gud! hvorfor fulgte De ikke efter hende?"

"Det er måske endnu tid til at myrde denne elendige," råbte han, og fo'r som en såret tiger ud gennem døren.

Eugénie fulgte efter ham, forfærdet over de mulige følger af en sammenkomst mellem de to rivaler. Heldigvis kom jeg i samme øjeblik op ad trappen.

"Hvor vil I hen?" spurgte jeg, og standsede dem begge, da udtrykket i deres ansigter sagde mig, at noget usædvanligt måtte være foregået.

"Hold på ham," råbte Eugénie, ude af sig selv; "Marthe er hos Horace – kommer Paul ud af huset, vil der ske en ulykke."

Arsène havde imidlertid revet sig løs og var allerede nede af trappen. Jeg fo'r efter ham, og greb ham i armen, men uden at være i stand til at standse ham, skønt jeg var langt stærkere end han. Raseriet gav ham en sådan kraft, at han trak mig med sig, som om jeg kunne have været et barn.

Af enkelte forvildede udråb sluttede jeg mig til, hvad der var foregået. Det var klart, at Eugénie havde gjort sig skyldig i en stor uforsigtighed. For altså at forebygge større ulykker, blev jeg nødsaget til at tage min tilflugt til en løgn.

"Hvor kan De tro, at det er første gang de er ude sammen? Det er mindst den tiende gang," sagde jeg, og bestræbte mig for at synes rolig.

Denne forsikring virkede som vand på ild. Han standsede og så mig stift ind i øjnene.

"Er De også vis på, hvad De siger," spurgte han med en stemme, der skar mig i hjertet.

"Ganske vis. Hun har allerede været hans maitresse en måned."

"Død og helvede! Eugénie har altså bedraget mig."

"Eugénie bedrager ingen; men man bedrager Eugénie."

"Hans maitresse! Han vil altså ikke ægte hende! Den elendige! – med sit blod skal han udsone Marthes skændsel."

"Hvor kan De vide, at han ikke vil ægte hende?" sagde jeg, og tænkte blot på at berolige ham. "Horace er en mand af ære; hvis Marthe gør påstand på ægteskab, vil han ikke afslå hende en så retfærdig fordring."

"Er De også vis på, at han er en mand af ære? Tør De sværge mig det til ved Deres egen ære?"

Ved indirekte svar og halve forsikringer lykkedes det mig endelig at bringe ham til fornuft. Han takkede mig for den tjeneste, jeg havde vist ham, og forlod mig, tilsyneladende fattet.

Da jeg havde set ham tage vejen til sin bolig, ilede jeg til Hôtel de Narbonne, og spurgte efter Horace. "Han er lukket inde på sit værelse med en mamsel eller madame," svarede portnersken i en vred tone. "Nu var jeg netop i færd med at gøre alarm; for sligt bør ikke tåles i et anstændigt hus."

Jeg trykkede hende nogle penge i hånden, og bad hende tale sagtere. Man forklarede mig nu, synligt formildet, at damen var smuk, havde sort hår og et skarlagenrødt sjal. Ved at fordoble mine argumenter fik jeg løfte om, at man ingen støj ville gøre, at den ubekendte dame skulle have tilladelse til at forlade huset til hvilken som helst tid af natten og uden at blive besværet med et eneste spørgsmål, samt at man ikke skulle meddele nogen, hvad man havde set.

Beroliget vendte jeg nu hjem. Jeg kunne ikke afholde mig fra at smile ved synet af Eugénies store angst og forfærdelse. Hvad der i sandhed her var sørgeligt, var Arsènes tilstand, men da jeg aldrig havde draget i tvivl, hvad enden ville blive på det forhold,

der havde knyttet sig for vore øjne, var denne pludselige katastrofe langt mindre sørgelig i mine øjne end i min ædelmodige venindes. Hun skændte på mig for, hvad hun kaldte min letsindighed. "Fra det øjeblik, jeg mærkede, at Marthe elskede dette menneske," sagde hun, "forekom hun mig som en person, der var dømt til døden, og nu er jeg lige så lidt i stand til at le, som om jeg så hende bestige skafottet."

Vi ventede en del af natten; men timerne gik, og Marthe kom ikke hjem.

Ved daggry åbnedes porten i Hotel de Narbonne og lukkedes atter sagte efter en kvinde, hvis hoved var indhyllet i et skarlagenrødt sjal. Denne årle vandrerske var alene. Med vaklende trin bevægede hun sig nogle skridt ned ad gaden, men standsede ved et hjørne, og støttede sig, for ikke at segne om. Det var Marthe.

En mand modtog hende i sine arme. Det var Arsène.

"Alene!" råbte han. "Den elendige har ikke engang ledsaget dig!"

"Jeg forbød ham det," svarede Marthe med døende stemme, "jeg var bange for, at nogen skulle se os sammen; jeg ville desuden ikke, at han skulle se mig ved dagslyset; jeg ville helst, at han aldrig mere skulle se mig! Men hvad gør du her på denne tid, Paul?"

"Jeg kunne ikke sove," svarede han. "Jeg ville derfor vente på dig for at følge dig hjem. Der var noget i mit hjerte, der sagde mig, at du ville forlade denne ulykkens bolig alene og fortvivlet."

16

Marthe ville ikke gå hjem. "Før mig til dine søstre," sagde hun til Arsène, "de i det mindste ved ikke, hvor jeg har tilbragt natten."

"Du har her i verden ingen oprigtigere veninde end Eugénie," svarede Arsène, "gør ikke din stilling værre ved et længere fravær. Kom, jeg indestår for, at Eugénie ikke vil gøre dig en eneste bebrejdelse." Han førte hende lige til hendes værelse. Her ville hun lukke sig inde og græde ud i ensomhed, sagde hun. I det øjeblik, Arsène, som hun havde udøst sit hjerte for som for en broder, ville forlade hende, erindrede hun først, at han måske nærede andre følelser for hende end en broders.

"Nu vel, Arsène," sagde hun med en usigelig dyb og klagende betoning, "bedrøver det dig endnu, at du ikke har ægtet mig?"

"Det vil bedrøve mig, så længe jeg lever," svarede han.

"Tal ikke således, Paul, du sønderriver mit hjerte. O, at jeg ikke kan elske dig, som du fortjener at elskes! Men Gud hader mig. Jeg er fordømt både her og hisset."

Da hun var alene, kastede hun sig påklædt på sengen, og græd nu de bitreste tårer, hun endnu havde fældet. Eugénie, der hørte hende hulke gennem væggen, bankede på hendes dør, men fik intet svar. Da hun frygtede, at den ulykkelige måske kunne være angrebet af en af disse nervøse rystelser, hun undertiden led af, prøvede hun flere nøgler i låsen, og fandt til sidst en, der åbnede døren. Hun fandt Marthe henstrakt på sengen, med hovedet skjult i sengeklæderne og hænderne fast klamret om de lange, skønne fletninger, der var gennemvædet af hendes tårer.

"Marthe," råbte hun, og greb hende i sine arme, "hvorfra denne vilde smerte? Ingen bånd binder dig; du skylder ingen regnskab for dine handlinger; ingen har derfor ret til at ydmyge dig. Hvorfor skjuler du dig, i stedet for at komme til mig, der har ventet dig med smerte, og altid genser dig med den samme glæde? Lad mig tørre dine tårer og stå dig bi i denne kummerens time."

"Lad mig græde ud," svarede hun, og skjulte sit hoved ved venindens barm, "det er skamfuldhed; det er den bitreste anger, der afpresser mig disse tårer. Eugénie, jeg er ikke din godhed værdig! Jeg har hengivet mig til en mands vanhellige kærlighed, der ikke agter den, han henrykt slutter i sine arme; jeg har hengivet mig uden glæde, uden begejstring, med hjertet opfyldt af kvalfulde erindringer og frygt for nye krænkelser. Eugénie! Eugénie! Han elsker mig ikke! Jeg har den dybeste overbevisning om min ulykke. Han er jaloux, fordi han ikke tror mig, fordi han ikke finder mig værdig til at indgyde en dyb og sand kærlighed og ikke i stand til selv at føle den."

"Fordi han ikke selv er i stand til at føle den," sagde Eugénie med undertrykt harme.

"O, sig ikke det! det er min elendige skæbne, der bærer skylden – han, som endnu aldrig havde trykket en kvinde til sit hjerte, fortjente at elskes af et væsen, der var lige så rent som han."

"Det er måske af denne grund, han har forelsket sig i vicomtessen af Chailly, der har tre elskere ad gangen," svarede Eugénie og trak foragteligt på skulderen.

"Slige kvinder er i det mindste omgivet af den glorie, som luksus, opdragelse og fornem fødsel giver. Jeg er født i ringhed

og opdraget i uvidenhed. Jeg kan næppe læse; jeg har måske ikke en idé, der tilhører mig selv; hvorledes skulle jeg da kunne gøre fordring på at herske i et hjerte som hans? – O, han har i denne nat kun alt for tydeligt ladet mig føle alle mine mangler," tilføjede hun, og hendes tårer randt atter stridere. "Jeg indser nu, at det var urimeligt af mig at anklage ham for alle vore sørgelige misforståelser. Det er mig, der bærer skylden – var nogen sinde en fortid svanger med forbandelse, så var det min!"

"Ulykkelige, han har altså allerede mishandlet dig," råbte Eugénie med dyb smerte, "ikke engang i den første henrykkelse har han formået at glemme sig selv! I sandhed, Marthe, du gør ret i at skjule dit ansigt, for aldrig blev en kvinde dybere ydmyget!"

"O, anklag ham ikke," bønfaldt Marthe. "hvis du havde set hans tårer og den dybe smerte, han sagde mig alle disse grusomme ting med, ville du have følt medlidenhed med ham som jeg. Han havde ingen anden tanke end at blive befriet fra sine sørgelige tvivl, og når han anklagede mig, var det blot for at høre min retfærdiggørelse. Men jeg kunne ikke retfærdiggøre mig; det var, som om ordene døde på mine læber, når jeg tænkte på alt, hvad han fordrede af mig, på hvad han havde ret til at fordre, og hvor lidt jeg kunne tilfredsstille disse fordringer, blev blodet til is i mine årer. Men han fattede ikke min smerte. "Hvad går der af dig?" råbte han den ene gang efter den anden. "Du er mørk og nedslået – du er altså ikke lykkelig i mine arme; du tænker måske endog på en anden." Anklag ikke ham, Eugénie, men græd med mig; for din stakkels veninde har måttet tåle, at man har beskyldt hende for at stå i et hemmeligt forhold til Arsène. Ved synet af hans smerte var jeg et øjeblik fej

nok til at ville love ham aldrig mere at gense min stakkels barndomsven; men da han under spot og forhånelser fordrede det af mig som en pligt, blev også jeg bitter, og vi sagde hinanden ting – ak, ting, der hviler mig på hjertet som et bjerg."

"Du havde ret i at sige, at han ikke elsker dig; men skylden ligger ikke hos dig, arme barn. Har Arsène vel nogen sinde bebrejdet dig fortiden?"

"Det er en anden sag med Arsène. Jeg tror, at man i kærlighed er ydmyg og ædelmodig, så længe man er forsmået. Lykken gør mændene fordringsfulde og grusomme."

Eugénie gjorde Horace uret. Han var hverken kold eller fordærvet; men lykken gjorde ham let overmodig. Denne fejl deler han imidlertid med så mange andre, at man, hvis man strengt vil fordømme den, må fordømme pluraliteten af vort køn. Han elskede unægtelig Marthe, men da han ikke havde gennemgået kærlighedens moralske opdragelsesproces, og ikke af naturen henhørte blandt de få indviede, elskede han, så at sige, blot af kærlighed til sig selv.

Ude på formiddagen præsenterede han sig med en vis triumferende mine, som jeg fandt yderst smagløs. Han havde gjort regning på stiklerier, men i stedet for tillod jeg mig at gøre ham bebrejdelser.

"Jeg er misfornøjet med dig," sagde jeg, idet jeg førte ham ind i mit værelse. "Hvorfor bad du ikke Marthe om et hemmeligt stævnemøde, i stedet for således åbenlyst at kompromittere hende?"

"Det klæder dig i sandhed højst besynderligt at moralisere!" svarede han pikeret. "Du lever jo selv åbenlyst med Eugénie."

"Kan du, eller vil du ikke begribe, at vor stilling ikke kan sammenlignes? Jeg har omgivet Eugénie med så mange sande venner, at de skrig, som intolerancen udstøder, ikke når hendes øre; jeg præsenterede hende desuden ikke for mine venner efter den første henrykkelsesrus, men hævede først det slør, der skjulte min hemmelige lykke, da jeg var vis på, at vort forhold, fra hvilken side man end forresten betragtede det, i det mindste var evigt og uopløseligt. Jeg sagde ikke til mine venner: 'agter og ærer denne kvinde for min skyld,' jeg sagde til dem: 'agter og ærer hende, for hun er i sandhed agtværdig.'"

"Så har jeg mere mod," råbte Horace og betragtede mig stolt. "Jeg føler mig stærk nok til at tilråbe den hele verden: 'her er min elskerinde,' og jeg vil, at man skal agte hende: vær vis på, at jeg skal vide at tvinge de genstridige til at bøje sig for den, jeg elsker."

"Vi lever ikke længere i de tider, da man flyttede bjerge," svarede jeg. "Vær vis på, at man blot vil agte din elskerinde, som du kalder hende, i samme forhold, som du selv viser hende agtelse."

"Og hvori har jeg da tilsidesat denne agtelse? Marthe kom selv og kastede sig i mine arme – jeg opholdt hende måske en time længere, end jeres tåbelige vedtægter kræver; jeg spurgte ikke efter noget codex for anstændighed og gode sæder – jeg begik den forbrydelse, ikke at tænke på, at en kvindes rygte reguleres efter solens op- og nedgang ligesom et urværk."

"Jeg finder din spøg såre ilde anbragt på en dag, der er så betydningsfuld i din kærligheds historie. Hvis Marthe tog sit parti lige så frejdigt, ville jeg kun have liden agtelse for hende, men hun lader kun alt for meget til at være stemt til alvor og

betragtning, for siden hun kom hjem, har hun uophørligt grædt. Jeg spørger dig ikke om årsagen til disse tårer, jeg anbefaler dig blot at vise dig for Marthe med et mindre smilende ansigt og mindre frie manerer."

"Hør mig, Théophile," sagde han, pludselig alvorlig. "Jeg vil tale oprigtigt med dig, siden du selv tvinger mig til det. Mit venskab for dig har hidtil afholdt mig fra at søge en forklaring, som dit tyranni nu gør nødvendig. Så vid, at jeg ikke længere er et barn, og at hvis det hidtil har behaget mig at lade mig behandle som et barn, har jeg ikke herved for evige tider forskrevet dig min sjæl; når det altså behager mig, kan jeg fratage dig det herredømme, du har anmasset dig over mig. Timen er nu kommet og jeg erklærer herved, at jeg er træt, ganske og aldeles træt af den krig, man her i huset tillader sig at føre mod mig i Paul Arsènes navn. Jeg handler derfor ikke så letsindigt, som du tror, ved i denne morgenstund at lade al forstillelse fare. Det er nødvendigt, at I alle, du og dine venner, ved, at Marthe er min maitresse, og ingen andens; min ære, min værdighed kræver, at jeg ikke her betragtes som overtallig, men som den virkelige og eneste elsker, altså som denne kvindes herre. Og da jeg i den sidste tid, takket være Masaccios latterlige prætentioner, takket være Eugénie, hans tro allierede, takket være din neutralitet, takket være den tvetydige intimitet, der finder sted mellem den jeg elsker, og en mand, der ikke er hendes broder, og takket være min egen jalousi, der ofte gør mig vanvittig af smerte, aldeles ikke har vidst, hvad jeg er for denne kvinde, eller hvad man her i huset antager mig for, er jeg i dag kommet for at erfare det, at min stilling endelig kan blive mig selv og andre klar. Det er af denne grund, at jeg bærer mit

hoved højt, og af denne grund agter jeg nu at sige til hvem som vil høre på det: 'Marthe har tilbragt natten i mine arme, og er der nogen, der har noget at indvende imod det, ønsker jeg at kende hans rettigheder, at jeg kan afstå ham mine, hvis hans skulle være bedre begrundede.'"

"Horace," sagde jeg, og betragtede ham stift, "hvis dette er din mening i dag, vil jeg ingen bebrejdelser gøre dig, men hvis det var din mening i går, hvis du blot opholdt Marthe for at kompromittere hende, ser jeg i dette en forunderlig kold og egoistisk beregning for en mand, der lader så passioneret som du, og langt mere politik end lidenskab."

"Lidenskaben udelukker ingenlunde en vis diplomatik," svarede han med et selvtilfreds smil, "du kan desuden ikke have glemt, at politikken var min første lidenskab. For øvrigt kan jeg berolige din moralitet med den forsikring, at jeg i går var meget lidt diplomatisk; jeg tænkte blot på, at Marthe var skøn og natten hemmelighedsfuld og tavs. Først i morges blev det mig klart, at jeg, i stedet for en flov anger, burde vise al den energi, der anstår en lykkelig elsker."

"Gør, hvad du finder for godt," svarede jeg, "sørg blot for, at denne energi ikke får udseende af det utåleligste overmod." Ikke uden frygt førte jeg ham ind til Eugénie, for der lå i hans hele fremtræden noget vist forfængeligt og arrogant, som på det ømfindtligste måtte såre den arme Marthe. En konvulsivisk skælven greb hende, da han nærmede sig. Han viste sig mere øm og delikat, end jeg havde ventet, men hendes skønne hoved forblev bøjet, og det lykkedes ham ikke at forjage anger og skamfuldhed fra det hjerte, hvor han herskede ene. Han ønskede brændende et øjebliks samtale, men hun vovede ikke at

forlade os, for at tilstå ham en tête-à-tête. I nogen tid håbede han, at hun ville have mod til det, og lettede hende lejligheden ved at opfinde flere påskud, som hun ikke ville forstå. Eugénie tænkte flere gange på at forlade værelset, men en vis kvindelig delikatesse afholdt hende fra det, og så ankom Arsène.

Omendskønt han havde forberedt sig på muligheden af at træffe Horace, havde han al sin selvbeherskelse nødig for at skjule den rasende smerte, der greb ham ved synet af hans lykkelige rival. Horace så, at hans ansigt, der allerede bar kendeligt spor af nattens lidelser, ved synet af ham antog et endnu mere mørkt og lidende udtryk, og, grebet af et uimodståeligt anfald af triumferende overmod, hævede han sit hoved, og rakte ham hånden med en mine som en suveræn, der modtager en vasals hyldest. I sin naive ædelmodighed troede Arsène heri at se et løfte, en hellig forsikring; han greb derfor den hånd, man rakte ham og trykkede den med et usigelig rørende og smerteligt blik, der syntes at sige: "De lover mig at gøre hende lykkelig, og jeg modtager dette løfte."

17

Horace satte sig selv alt for højt til et øjeblik at nære frygt med hensyn til beskaffenheden af Marthes følelse for Arsène, men han havde hende mistænkt for, at der i tidligere dage havde fundet et intimere forhold sted mellem dem, end hun ville tilstå. For med liv og sjæl at være en kvinde hengiven, der elsker en anden, måtte man, efter hans begreber, enten nære en forhåbning for fremtiden eller en ubegrænset taknemmelighed for den lykke, man allerede har nydt, og begge disse muligheder forekom ham som en personlig fornærmelse mod ham. Som han selv havde tilstået for Eugénie, følte han sig på det ømfindtligste krænket ved den parallel, man idelig trak mellem ham og Masaccio; hans eget forhold til Marthe forekom ham desuden ikke klart og tydeligt nok.

De af mine unge venner, som ikke yndede ham, søgte at ærgre ham ved at betvivle hans triumf, og lod, som om de antog Arsène for den lykkelige bejler; de derimod, som yndede ham, dadlede Marthe for, at hun ikke klart erklærede sig for ham ved at afskedige hans rival. Andre fjernere bekendte, som ikke kom til os, og som bedømte os temmelig letsindigt og skånselsløst, tillod sig mod Marthe disse udladelser, der så let flyver en af munden, men hvis følger kan være så grusomme. Grebet af denne misundelse, der så let opstår hos unge mennesker ved at se en kammerat lykkelig i kærlighed, nedsatte de Marthe, for i deres egne øjne at kunne nedsætte Horaces lykke. Nogle af dem, der havde gjort kur til Café Poissons skønne patronesse, hævnede deres forsmåede deklarationer ved at sige, at hun

hverken kunne vær synderlig vanskelig eller værd at eftertragte, siden hun kunne lade sig bedåre af en skvadronør som Horace. Andre påstod, at hun i Café Poisson havde haft sin første opvarter til elsker, og jeg ved ikke, hvilken tanke var uren nok til at undfange, og hvilken tunge giftig nok til at udsprede, at hun på én gang var Arsènes, Horaces og min maitresse.

Uheldigvis var Horace den første til at erfare disse bagtalelser, og han var svag nok til at lægge sig dem på hjerte. Fra nu af gik al hans tragten ud på at slå alle sine modstandere til jorden ved at give et uomtvisteligt og glimrende bevis på sin triumf over alle virkelige og indbildte rivaler. Det stille, tilbagetrukne liv, Marthe førte hos os, bebrejdede han hende nu som en forbrydelse, og fordrede som pligt, at hun skulle vise sig alene med ham i teatrene og på offentlige spadseregange; hver gang Eugénie, hvis utrættelige omhu for Marthe aldrig fornægtede sig, lagde hindringer i vejen for udførelsen af en sådan plan, steg hans raseri til det højeste. "Hvor længe," sagde han, "vil du være fej nok til at lade dig beherske af denne utålelige hyklerske, der gør os en forbrydelse af, hvad hun for sin egen part finder passende og legitimt, og som er lav nok til at beregne en mands værd i klingende mønt? For vær vis på, at denne dydige dame finder den elsker fortrinligst, der kan skaffe genstanden for sin kærlighed de største pekuniære fordele. Hvis du elskede mig, ville du ikke tåle, at man hvert øjeblik angreb og nedsatte mig. Hvorledes skulle jeg kunne være rolig, når jeg ved, at en tredje part indvies i alle vore hemmeligheder? Hvorledes skulle jeg vel kunne føle mig lykkelig, når jeg ved, at din intime veninde er min svorne fjende, og at man i mit fravær ved alle midler søger at gøre mig dit hjerte stridigt?"

Han fordrede, at Arsène skulle fjernes, men da han frygtede for at gøre sig latterlig ved åbenlyst at lægge sin jalousi for dagen, og den tanke desuden var ham uudholdelig, at Masaccio kunne rose sig af at have gjort ham jaloux, fordrede han, at Marthe skulle gøre dette skridt ligesom af sin egen fri vilje, uden at nogen kunne mistænke ham for at have haft del i det. Så længe det stod i hendes magt, modsatte Marthe sig denne feje og ubillige fordring, men Horace vidste at tvinge hende til at bøje sig under hans vilje. Fra nu af kunne hun ikke trykke sin vens hånd, fra nu af kunne hun ikke se på ham med et smilende ansigt, uden at det blev gjort hende til forbrydelse. At Arsène endog i hans nærværelse ikke undså sig for at sige Du til hende var det utvetydigste bevis på, at der havde fundet et utilladeligt forhold sted mellem dem. Når vi alle spadserede sammen, og Marthe tog Arsènes arm, greb Horace det første det bedste påskud til at forlade os, efter først at have hvisket til Marthe: "at han ikke skøttede om at passere for Paul Arsènes rival, at det allerede var ydmygende nok at være monsieur Poissons efterfølger, om man ikke oven i købet delte med hans lakaj." Når Marthe gjorde oprør mod dette grænseløse tyranni, viste han sig ikke hos os i hele uger, og den ulykkelige, der ikke kunne udholde hans fraværelse, søgte da i hans bolig tilgivelse for den uret, hvis offer hun var. Efter et sådant uvejr lovede hun at ville fjerne sin barndomsven, når Horace blot ville tillade hende en oprigtig forklaring med ham. "Ret så," svarede Horace, med sin hjerteløse spot, "forklar dig kærligt og oprigtigt med din tro paladin, at han overalt kan udbasunere, at jeg er en dåre, en tyran, et vanvittigt menneske. I så til fælde vil jeg blot sige dig,

at du tvinger mig til at fornærme ham på et offentligt sted – følgerne falder da tilbage på dig."

Denne afskyelige kamp udtømte til sidst alle hendes kræfter. En dag tog hun derfor Pauls hånd, trykkede den til sine læber og sagde: "Du er min bedste ven i denne verden. Du må endnu gøre mig en tjeneste; det bliver den sidste, og desværre også den sørgeligste for dig og især for mig. Du skal sige mig et evigt farvel. Spørg mig ikke hvorfor; jeg kan og vil ikke sige dig det."

"Det er overflødigt," svarede Arsène. "Jeg har for længe siden gættet, hvorledes sagerne står, men så længe du intet sagde, anså jeg det for min pligt at blive. Siden mit venskab nu skader dig, i stedet for at være dig til nytte, forlader jeg dig; sig blot ikke, at det er for bestandig, og lov mig, at du vil kalde mig tilbage, når du trænger til mig. Der behøves blot et ord, et tegn, og jeg er hos dig. Hvis du tillader det, vil jeg hver dag gå forbi dine vinduer; du kan da, når du finder for godt, give mig et tegn ved at hænge et tørklæde eller et bånd ud. Lover du mig dette helligt?"

Marthe gav ham grædende dette løfte. Fra nu af hørte ingen af os noget fra Arsène, men dette var ikke nok for Horaces stolthed. En dag, da Marthe var gået ud med ham, ventede vi hende forgæves til måltiderne. Hen imod aften modtog vi følgende billet:

> "Jeg tilskriver jer disse linjer, kære og fortræffelige venner, for at I ikke skal vente mig forgæves. Jeg vender aldrig mere tilbage til jer, for jeg har erfaret, at det ikke er jeres ædelmodighed alene, jeg skylder min behagelige stilling hos jer, men at Paul væsentligt har bidraget til den. I vil selv indse, at jeg ikke længere kan modtage hans

velgerninger. Verden er desuden så ondskabsfuld, at den gyder sin gift over de reneste følelser. Jeg vil ikke gentage for jer de afskyelige bagtalelser, man har tilladt sig mod mig. Idet jeg river mig løs fra jer, kan jeg ikke tænke på andet end min smerte, og ikke tale til jer om andet end min evige taknemmelighed.

Til døden jeres veninde

Marthe."

"Atter en slet streg af dette menneske," råbte Eugénie forbitret. "Han har forrådt en hemmelighed, jeg betroede hans ære."

"Fordøm ham ikke for det. Sligt flyver én ud af munden i øjeblikkets forbitrelse."

"Marthe er fortabt," vedblev min bekymrede veninde; "for hun er nu et slet menneskes ubestridelige ejendom."

Også jeg var indigneret mod Horace. Jeg forudså alle de ulykker, han ville nedkalde over den arme Marthes hoved, men søgte forgæves at afvende dem. Horace, der vel vidste, at vi ikke uden kamp ville afstå ham hans bytte, havde øjeblikkelig skiftet bolig. Han havde lejet sig et værelse i et afsides kvarter, hvor han levede så tilbagetrukkent med Marthe, at der hengik en hel måned, inden vi var i stand til at opdage deres tilflugtssted. Da vi endelig fandt dem, kunne intet bevæge dem til at forandre levemåde; alle vore forestillinger tjente blot til at forbitre dem mod os. Horace udøvede et så uindskrænket herredømme over Marthe, at hendes hjerte endog lukkedes for os. Hun glemte, at hun engang havde skriftet os alle sine lidelser, og ville nu bringe os til at tro på en lykke, som hendes blege, udtærede ansigt kun

alt for meget modsagde. Da vi formodede, at hun allerede både manglede penge og arbejde, tilbød vi hende på den skånsomste måde vor bistand, men enhver tjeneste af en sådan art afslog hun med en bestemthed og kulde, der dybt sårede den kærlige Eugénie.

"Jeg vil altid frygte, at Arsènes velgerninger atter skjuler sig bag jeres," sagde hun, "og skønt jeg dybt føler, hvor ædelmodige I altid har vist jer mod mig, har jeg dog vanskeligt ved at tilgive jer den tilsyneladende grundede mistanke, der herved er opstået mod mig i Horaces sjæl."

Eugénie kunne ikke beslutte sig til at opgive Marthe, og vedblev at vise vore utaknemmelige venner en hengivenhed, der grænsede til heroisme. Men alt var forgæves. Horace afskyede hende, og Marthe var således smeltet sammen med ham, at hun ikke kunne nære en følelse, som han ikke delte. Da vi endelig så, at alle vore anstrengelser var spildt, trak vi os med krænket selvfølelse tilbage. I løbet af vinteren sås vi næppe tre gange, og da jeg det næste forår engang mødte Horace, så jeg tydeligt, at han lod, som om han ikke kendte mig, for at unddrage sig et øjebliks samtale.

Jeg måtte altså anse vort brud for fuldstændigt, og dette smertede mig mere, end jeg kan sige. Min ædelmodige veninde kunne ikke nævne Marthes navn, uden at hendes øje fyldtes med tårer.

18

I de forskellige romaner, Horace havde studeret kvinden i, havde han hentet en mængde så ubestemte og modsigende ideer om kønnet i almindelighed, at han legede med Marthe, som et barn eller en kat leger med en genstand, der på en gang fængsler og skræmmer det. Efter disse mystiske, af fortærende lidenskab glødende kvindeskikkelser, romantismen havde opfyldt vore unge hoveder med, havde det kvindelige element fra det attende århundrede, elementet Pompadour, som man begyndte at kalde det, fejret sin genfødelse, og forbi vor ophidsede indbildningskraft gik nu billederne af unge skønne af en mere pikant og farligere slags.

På denne tid gav Jules Janin sin sindrige definition af *det behagelige*; han gav den i smag, i kunst, i mode, og altid med den samme overlegenhed. Hugos skole havde idealiseret *det hæslige* og hævdet dets ret imod de pedantiske forskrifter for det klassiske skønne. Janins skole idealiserede *manéren* og gengav den i sin hele udstrækning den magt, som vi, opfyldt af vore, en smule brutale republikanske indtryk, kun alt for længe havde fornægtet.

Horace, der mere levede i en idéverden end i virkeligheden, betragtede sin elskede gennem disse forskellige skolers typer. Men hvor sande og yndige disse typer end kunne være i den romantiske digtning, var det dog ikke billeder, der levede og åndede i nutiden, men fantomer fra fortiden, der snart viste sig med smil på læben, snart truende og mørke. Alfred de Musset havde til motto for sine henrivende skildringer valgt

Shakespeares: *troløs som bølgen,* og da han i alle tiders kvinder havde vænnet sig til at se *Evas farlige døtre,* vaklede han, selv når det var hans hensigt at gengive mere rene og åndige billeder, mellem en frisk og naiv kolorit og mørke, skarpt vekslende tinter. Denne digter, der har leget med sit geni som et barn, havde en utrolig indflydelse på Horaces hele retning. Efter at have læst *Portia* eller *Camargo* ville han absolut, at den arme Marthe skulle være en af dem. Når han så den næste dag var aldeles fortryllet af en Jules Janin'sk føljeton, forvandledes hun til en koket og elegant patricierinde. Når han kom til Alexandre Dumas, blev hun en tigerinde, der måtte behandles af en tiger, og når han med Balzac havde skuet ned i dybet af det kvindelige hjerte, bildte han sig ind at se en mystisk skønhed, hvis blik og tale måtte forråde uudgrundelige dybder.

Opfyldt af alle disse fremmede billeder, glemte han at skue ned i sit eget hjerte, for der, ligesom i det klareste spejl, at søge sin venindes tro og sande billede.

Efter længe på den grusomste måde at have været jaget mellem Shakespeares og Byrons heltinder, lykkedes det endelig den fromme Marthe at bandlyse alle disse skuffende gøglesyner, og fra nu af så man i hende en virkelig kvinde fra vor tid og vort land, der måske er lige så skøn i sin simpelhed som de store mestres evigt sande heltinder, men modificeret efter den omgivelse, hun lever i, og som allermindst agter at forvandle en students beskedne stue til en stormfuld scene.

Efterhånden åbnedes Horaces hjerte for det lykkelige indtryk af at være elsket af en sådan kvinde. Marthe blev ham nødvendig, og han begyndte at fatte, hvad det vil sige at leve i en anden. Men denne lykke gjorde ham ikke god og tillidsfuld,

den førte ham ikke angerfuld tilbage i vore arme; den vakte ingen ædelmodig sympati for Paul Arsène. Langtfra at lade Marthes fortid vederfares retfærdighed, langtfra at tilstå for sig selv, at han havde miskendt hende, følte han sig overbevist om, at det kun var hans egne kloge forholdsregler, der havde forjaget Masaccios forhadte erindring. Marthe havde vel ønsket at indgyde ham en ædlere tillid. Hver gang hun vovede at sige et ord til gunst for sine miskendte venner, smertede det hende dybt at se vredens og hadets gnist ulme i det hjerte, hun troede at have opfyldt med ømhed og tilgivelse. Hun rødmede selv over de midler, hun måtte anvende for at frede om sin skrøbelige lykkebygning; men da Horaces selskab var hende nok, da hans kærlighed ganske udfyldte hende, da hun så ham lykkelig ved hendes opofrelser og stolt af hendes hengivenhed, følte også hun sig tilfreds med sin beskedne lykke, og bad Himlen bevare hende den uforstyrret.

Dette var en ufuldstændig og i sandhed brødefuld lykke, for ingen af disse to elskende vandt i moralsk eller intellektuel henseende, og dette er det sikreste bevis for, at deres kærlighed ikke var den ene sande og ophøjede. Ædel kærlighed kalder jeg den, der styrker os i alt godt, der udvider vore ideer og giver os den sidste indvielse; uædel den kærlighed, der gør os snæverhjertede og egoistiske, føder frygt og mistillid og holder os i de lavere og blot jordiske ideers sfære. Enhver kærlighed er altså enten legitim eller strafværdig, alt efter som den medfører det ene eller det andet resultat. Samfundet sanktificerer ofte den slette og udsiger sit anathema over den gode.

Således levede Marthe og Horace. Han troede at nå lykken ved at fordoble sine forsigtighedsregler; hun troede at skaffe

denne fredløse sjæl lindring ved at bringe offer på offer. Ingen af dem opnåede hvad de eftertragtede, for grænsen for hans tyranni udvidedes stadig mere og mere, og i slige forhold kan man altid være vis på, at undertrykkeren lider lige så meget som den undertrykte.

En sådan lykke måtte i sig selv bære spiren til sin død: det første stød ville være tilstrækkeligt til at omstyrte den, og dette stød måtte komme, for en fjende vågede ved deres dør, og denne fjende var: armoden. Ved hjælp af en lille sum, som forældrene havde sendt ham i tilskud, var det i hele tre måneder lykkedes Horace at holde denne dødsfjende ude. Han havde af sine kærlige forældre forlangt og fået denne sum til at dække en gæld, hvis totalbeløb han ikke havde vovet at angive, så langt overskred den hans families budget; men i stedet for at betale sin gæld, anvendte han den til de daglige fornødenheder, som hans nye husholdning krævede, og tilstod næppe sine kreditorer et ringe afdrag. Hans skrædder var den, der mindst udsattes for tab ved denne uundgåelige bankerot. Jeg havde givet min kaution, hvilket jeg meget begyndte at angre, thi hver gang skrædderen præsenterede Horace sin regning, opholdt denne ham med løfter og nye bestillinger, der blev betydeligere, efterhånden som gælden forøgedes. Han havde tabt sin ret til at indskrænke den luksus, som den listige skrædder, der vel forstod sin fordel, vidste at pånøde ham. Da jeg mærkede, at det var spekulation fra skrædderens side, og at Horace, i sin utrolige letsindighed, lod sagerne gå, som de kunne, fandt jeg det nødvendigt at indskrænke min kaution til det arbejde, der allerede var modtaget, og betydede skrædderen, at den ingenlunde strakte sig til fremtidige bestillinger. Jeg stod

allerede i stikken for et års indtægt, hvilket jeg følte i samfulde ti år, og jeg havde ingen ret til at udsætte for savn væsener, der var mig mere dyrebare end denne nye ven, som så lidet bekymrede sig om sin egen ære og min. Da han erfarede den af mig gjorte indskrænkning, blev han rasende over, hvad han kaldte min mistillid, og tilskrev mig et brev, fuldt af hovmod og galde, hvori han lod mig vide, at han frasagde sig enhver tjeneste, jeg muligvis kunne ville yde ham, at han havde været i den største uvidenhed med hensyn til den andel, jeg havde i hans affærer, at skrædderen skulle blive betalt inden otte dage, og at jeg herefter ikke havde at blande mig i hans anliggender. Skrædderen blev også betalt, men af mig, for Horace glemte disse løfter som alle de øvrige, og jeg gjorde mig umage for at glemme hans afsindige brev, som jeg ikke besvarede.

Men nu tabte hans andre kreditorer, som jeg hverken kunne eller ville tilfredsstille, også tålmodigheden. Det var vistnok ingen store summer, og en elegant herre fra Chausse d'Antin ville have smilet foragteligt ved synet af disse regninger, men alt er i denne verden relativt, og den forlegenhed, Horace herved blev sat i, var umådelig. Marthe var uvidende om alt. Han tillod hende ikke at arbejde, og skjulte med den største omhyggelighed sin sande stilling for hende. Han havde en sådan modbydelighed for alt, hvad der mindede ham om grisetten, at han næppe tillod hende at sy sit eget tøj, og for sin egen part ville han hellere bære sit linned i pjalter, end se genstanden for sin kærlighed beskæftiget med at reparere det. Den beskedne Marthe måtte altså finde sig i, blot at beskæftige sig med lekture og toilette, hvis hun i sin elskers øjne ikke ville tabe al poesi. I hele tre måneder måtte hun fra morgen til aften

spille Margarethes rolle over for denne improviserede Faust. Hun måtte læse og recitere vers, pleje blomster i sit vindue og flere gange om dagen flette sit lange, skønne hår foran et gotisk spejl, som han havde købt til hende til en pris, der langt oversteg hans evner. Når hun da havde givet efter for hans kapricer, bemærkede han ikke, at det ikke var den sande Margarethe på sine vandringer fra kirken eller kilden, men en vignet-Margarethe, en almanak-heltinde.

Det øjeblik kom imidlertid, hvor Faust måtte tilstå for Margarethe, at han ingen middagsmad havde at give hende, og at ingen Mefistofeles lod til at ville blande sig i deres affære. Efter i lang tid med virkeligt mod at have skjult hende sin stilling, efter at have udtømt sine venners få hjælpekilder, efter i flere dage at have foregivet en pludselig mangel på appetit, der tillod ham at levne den endnu altid svage Marthe nogle flere fødemidler, efter en hel dag at have iagttaget en hårdnakket tavshed, overkom der ham et anfald af fortvivlelse, og han skriftede nu sin ulykke med en dramatisk patos, som lejligheden ingenlunde krævede. Hvor mangen livsglad ung student er ikke to gange om ugen faldet sulten i søvn, og hvor mangen øm og kraftig maitresse har ikke med et muntert sind delt hans hunger? Marthe var opvokset under afsavn; hendes skønhed havde udviklet sig under hungerens ofte gentagne kvaler. Hun forfærdedes over den tragedie, han for fuldt alvor spillede, men kunne ikke fatte, at man kunne tage sig nær af så lidt. "Jeg har endnu to små rugbrød," sagde hun, "det er nok til aftensmad, og i morgen kan jeg gå til Mont-de-Piété og sætte mit sjal i pant for tyve francs, og heraf kan vi leve en hel måned,

hvis du vil tillade mig at føre vor lille husholdning med økonomi."

"Med hvilken koldblodighed du taler om slige rædsler!" råbte Horace, og fo'r som en tirret løve op af stolen. "Min stilling er uædel, og jeg begriber ikke, at du vil dele den. Forlad mig, Marthe, forlad mig! Ingen kvinde kan være bekendt at leve fire og tyve timer under tag med en mand, der ikke formår at beskytte hende mod slige forsmædelser. Jeg er fordømt. Himlen har forglemt mig!"

"Dette kan ikke være dit alvor, Horace. Jeg skulle forlade dig, fordi du er fattig? Har jeg da nogen sinde troet dig rig? Jeg har altid vidst, at nødvendigheden ville tvinge dig, til atter at lade mig tage fat på mit arbejde. Fra i morgen ophører denne ørkesløshed, der aldrig har behaget mig, og jeg vil da altid kunne tjene nok til at sikre os det daglige brød."

"Livet er dog en miserabel ting!" udbrød Horace, hvis mod knækkedes med hans stolthed. "Du sørger for det daglige brød, og lidt efter lidt bringer vi alle vore effekter til Mont-de-Piété. I sandhed en misundelsesværdig tilværelse. Og vore kreditorer, hvad siger du om dem?"

"Vi vil sælge de bijouterier, du mod min vilje har købt til mig, og dermed vindes dog altid nogen tid."

"Arme dåre! Det er jo blot en dråbe i havet. Du lever i skyerne, min stakkels Marthe, og har ingen idé om det virkelige liv."

"Hvis jeg hidtil har levet i skyerne, er det din skyld, Horace, men hvis du vil tillade mig at nedstige fra den sfære, der ikke tilkommer mig, skal jeg vise dig, at jeg hverken har tabt vanen til at lide savn eller lysten til arbejde. Er jeg måske født i

overflod? Har jeg da aldrig manglet, at jeg skulle have ret til at vise mig fordringsfuld?"

"Og er det ikke netop det, der ydmyger og oprører mig?" råbte Horace, mere og mere irriteret. "Da jeg så dig, værdig til at indtage en trone, tabte jeg enhver erindring om den stand, du er født i. Med den mest skinsyge ømhed konserverede jeg duften af din medfødte adel; at se dig prydet var min glæde, min stolthed; jeg vågede over din skønhed som over en kostbar skat, der var mig anbetroet. Og nu skal jeg tåle at se dig løbe i snavset, købslå med afskyelige megærer om nogle sous, koge, feje støvet bort, fordærve dine smukke fingre, gå med nedtrådte sko, lappe dine kjoler! Ha! den blotte tanke om det indgyder mig rædsel. Hellere alt andet, hellere adskillelse! Hvor var det muligt at bevare sin naturs poesi i en sådan eksistens? Jeg ville aldrig kunne tænke, aldrig drømme, aldrig skrive. Hellere end jeg vil føre et sådant liv, skyder jeg mig en kugle for panden."

"I de tre måneder, vi har ført et liv som prinser, har du ikke skrevet noget," sagde Marthe blidt. "Hvem ved, måske nødvendigheden nu vil vække dit geni. Forsøg blot derpå. Du vil måske på en gang blive både berømt og rig."

"Død og helvede! Skal dette være en bebrejdelse?" råbte Horace, og sparkede med foden til det sidste stykke brænde, han selv netop havde kastet i kaminen.

"Himlen bevare mig fra at gøre dig bebrejdelser," svarede Marthe, og så på ham med sine fromme, bedende øjne. "Jeg ville blot trøste dig ved at sige dig, at jeg ikke er stolt, og at jeg, når du atter bliver rig, med glæde vil modtage dine velgerninger. Men i mellemtiden må du tillade mig at arbejde. Vi er altså enige om, at jeg fra i morgen atter tager fat på mine kære,

fredelige sysler," tilføjede hun, og lagde sit hoved smigrende op til hans bryst.

"Aldrig!" råbte han med energi, "jeg tillader aldrig, at du atter bliver en grisette. Forlang det ikke af mig. Alt andet er at foretrække, endog evig adskillelse."

"Det er et grusomt ord, du der gentager for tredje gang, Horace. Du elsker mig altså ikke, siden armod ved min side forekommer dig så umulig at bære?"

"Og er det da for min egen skyld jeg frygter den? Har jeg ikke allerede mere end én gang udstået en fortvivlet krise, og har jeg vel nogensinde beklaget mig over det?"

"Det er altså for min skyld. I så tilfælde kan jeg berolige dig. Den uvirksomhed, du har fordømt mig til, dræber mig. Tillad mig blot at arbejde, og du skal aldrig have set mig stærkere på legeme og sjæl."

"Jeg skulle tillade, at du fordærvede dine øjne med nattevågen? Jeg skulle være fordømt til at se anstrengelsen blege din kind? Det er umuligt, siger jeg dig! Der gives endnu et andet middel. Den lille Paulier har tilstået mig, at han har flere penge. Han skal låne mig nogle francs; så går jeg ind i et spillehus, og er mit lykkehjul netop den dag for opadgående, vinder jeg en million."

"Ved alt, hvad der er os begge helligt, bønfalder jeg dig om ikke at forsøge det skrækkelige middel," råbte Marthe forfærdet.

"Du ville jo selv gå til Mont-de-Piété, – hører du, til Mont-de-Piété, hvor man kun træffer udskuddet af dit køn. Død og fordømmelse! om du havde været der før! Sværg, at det er første gang du begiver dig til denne skændselens hule!"

"Det er første gang," svarede Marthe roligt, "men selv om det ikke var det, ville jeg ikke derfor anse mig for slettere. Vær vis på, at man i Mont-de-Piété ser flere kummerfulde mødre end uanstændige kvinder, og mere end en uskyldig pige har her sat sit sidste klædningsstykke i pant, for ikke at sælge sin ære."

"Du har været der, ulykkelige! Alt siger mig, at du har været der. Men hvorfor har du været der? Hos Poisson levede du i overflod, og Arsène havde aldrig tilladt dig at tage din tilflugt til et sådant middel."

I stedet for at røres af den ømme omsorg, der havde indgivet Marthe et sådant middel til at frelse ham, anstrengte Horace sin sygelige hjerne, for i hendes fortid at udfinde et fejltrin, der kunne have bragt hende til en sådan yderlighed.

"Jeg sværger, at jeg aldrig har sat min fod i Mont-de-Piété," sagde Marthe, på hvis blege ansigt Poissons navn havde frembragt en blussende rødme.

"Hvor kunne denne idé da falde dig ind?"

"Du gav mig selv i morges *Memoires de la Contemporaine*, og heri læste jeg en scene, hvori hun fortæller, hvorledes hun en dag netop havde bragt sit sidste smykke til Mont-de-Piété, da hun uden for porten træffer en kone, der græder, fordi man ikke havde villet antage hendes pant, og nu giver hun hende halvparten af de ti francs, hun selv lige havde fået. Dette træk rørte mig dybt. Ikke sandt. Det er smukt; det er ophøjet?"

"Hvad behager, min bedste? Jeg har ikke hørt hvad du sagde. Du fortæller historier, tror jeg, ligesom jeg kunne være oplagt til at høre historier."

Det er en gammel sandhed, at en ulykke ikke kommer alene. Horace spekulerede netop på, hvorledes han skulle kunne stille

en kreditor tilfreds, han en time tidligere havde haft en yderst stormfuld samtale med, da monsieur Chaignard, hans vært, trådte ind, og forlangte to måneders leje for to møblerede værelser til fyrre francs om måneden. Horace, der allerede var i slet humør, modtog ham på en temmelig kort og hoffærdig måde, og da værten nu blev højrøstet og truede med at lade ham kaste ud, tabte han al besindelse og truede med selv at kaste værtens hellige person ud igennem vinduet. Forskrækket trak denne sig tilbage, efter først at have meldt, at han den næste dag ville have den ære at sende ham to retsbetjente.

"Du ser nu selv, at Mont-de-Piété er vor eneste tilflugt," sagde Marthe, da han var borte. "hvis han udfører sin trussel, og kaster os ud, vil alle dine øvrige kreditorer styrte over os. Vinder man derimod tid, kan alt endnu blive godt."

"Nu vel! skal en af os gå, så lad det blive mig. Jeg bringer mit ur derhen."

"Hvilket ur? – Du har jo intet."

"Min moders ur. – Ha, fordømt! det er jo allerede sat i pant. Min stakkels moder! hvis hun vidste, at hendes kære ur, hendes gamle ur, hendes smukke ur måske i dette øjeblik ligger henslængt på bunden af en kiste mellem gamle pjalter, ville hun få grå hår før tiden."

"Om jeg, i stedet for uret, satte min ny kæde i pant?" spurgte Marthe frygtsomt.

"Altså en sådan pris sætter du på mine gaver," råbte Horace, idet han greb kæden på kaminen, og knugede den mellem sine hænder. "Jeg ved ikke, hvad der afholder mig fra at kaste den ud gennem vinduet, da kunne i det mindste en stakkels hund af en betler gøre sig en glad dag, i stedet for at den nu vil blive

opslugt af en grådig ågerkarl. Jeg forbyder dig at skille dig ved kæden. Jeg har endnu gode klæder. Jeg vil pantsætte min kappe."

"Din kappe! I denne kulde – ved vinterens begyndelse!" råbte Marthe, og foldede forskrækket hænderne.

"Ville du måske ikke skille dig ved dit sjal, og har du noget andet at dække dig med?"

"Det er en anden sag med mig; jeg bliver aldrig forkølet, og du er det allerede. Et ungt menneske kan desuden ikke således uden videre gå afsted med sine klæder. Med et ur er det en anden sag; det er og bliver en luksusartikel; men hvad ville du sige, om nogen af dine bekendte mødte dig med en bylt klæder?"

"Du har ret; dette er det skrækkeligste ved sagen. Om denne Arsène – gid han brændte i skærsildens kvaler; – så mig i min ydmygelse, ville han med et triumferende smil sige: Her er den mand, der har påtaget sig at sørge for Marthe – Marthe må have gode dage med en sådan forsørger."

"Vær vis på, at Arsène aldrig kan tænke eller sige noget, der er fornærmeligt for nogen af os."

"Tilstå i det mindste, at det ville være en triumf for ham, om han kendte vor elendighed."

"Hvem skulle vel underrette ham om det – jeg antager at ingen af os vil rose sig af det."

"Jeg siger dig, at han inden otte dage vil kende vor stilling. Du vil jo arbejde, siger du, du vil da blive nødsaget til ofte at gå ud i ærinder, og du vil ikke kunne gøre mange skridt uden at møde ham; for jeg har meget vel bemærket hans store forkærlighed for dette kvarter, og at han øjensynlig lurer på

lejlighed til at tale med dig. Lad ikke så fremmed, min bedste, du ved det lige så godt som jeg. Du vil ikke altid kunne tage sagen så filosofisk som i dag, og i et mørkt øjeblik skrifter du min dødsfjende alle vore hemmeligheder. Jeg er lige så vis på, at han bliver din fortrolige, som jeg er vis på, at de mørke øjeblikke efter denne dag ikke vil udeblive."

"Jeg forudser også onde, kummerfulde dage, Horace; men armoden vil blot være den indirekte årsag. Hvad jeg af alt i verden mest frygter, er din jalousi." Og hendes øje fyldtes med tårer. Horace bortkyssede dem, og de tilbragte atter en time, fuld af hjerteberusende lykke.

19

Marthe var for længe siden oppe, da Horace vågnede. Det var sent på dagen. Han havde sovet godt, og da han hørte spurvene kvidre og kalde på hinanden på tagene, hvor en oplivende vintersol smeltede sneen fra den foregående dag, åbnedes hans sind uvilkårligt for blidere indtryk. "Deroppe lider man også af sult og kulde," sagde han til Marthe, der venligt syslede om i stuen. "I dag har du selv intet brød; dine små venner vil altså ingen krummer få. Det bedrøver dig sikkert, min stakkels Marthe."

"Jeg gemte i går lidt af min aftensmad," svarede hun muntert, "mine små stakler er ikke kræsne, og har allerede spist en fortræffelig frokost."

"I så fald er de heldigere end vi," sukkede Horace.

"Hvad skader det vel, om man er en smule sulten til frokost, så smager middagsmaden så meget bedre," trøstede Marthe.

"Middagsmaden er en dårlig trøst for den, der længes efter frokost, Marthe. Har du været i Mont-de-Piété?"

"Endnu ikke. Du forbød mig jo i går at gå derhen – jeg venter på din tilladelse."

"Jeg troede, at du allerede var kommet tilbage," sagde Horace og gabte.

Marthe glædede sig over denne forandrede stemning, som hun troede var resultatet af en fornuftig beslutning, men som i grunden blot var resultatet af en mere påtrængende hunger. Hun kastede sit gamle røde sjal om sig, svøbte det nye ind i et ark rent papir, og skyndte sig ud af døren, af frygt for, at Horace

skulle besinde sig. Men efter et øjebliks forløb kom hun bleg og forskrækket tilbage. Værten havde tvunget hende til at gå ind igen; i meget uhøflige udtryk sagt hende, at han aldeles ikke tillod, at noget blev ført ud af huset, før huslejen var betalt. Rasende over denne fornærmelse, fo'r Horace ud på trappen, hvor værten endnu brummede, og der opstod nu den heftigste trætte. Chaignard var så meget modigere, som han havde medbragt de to bebudede politibetjente. Horace følte, at han ikke havde retten på sin side, og at han ville blive nødsaget til at kapitulere; men først ville han unde sit hjerte den tilfredsstillelse at rive den stakkels Chaignard til blods med den hele vægt af sin oratoriske færdighed. Alt, hvad han ved denne lejlighed ødslede af vid og bidende sarkasmer, ville dog have været spildt, hvis han ikke havde haft andre tilhørere end værten og de to lovens mænd; men larmen havde hidkaldt nogle lattermilde unge mennesker, hvis bifald lønnede vor helt for hans ulejlighed. Chaignard skummede af raseri. De to politibetjente, der ikke havde noget at skaffe med så delikate sager som sarkasmer, ventede med begærlighed på, at der skulle falde ord af en anden og solidere art, der kunne straffes efter loven. Portneren, der også var kommet til, og som ikke kunne fordrage sin herre, grinede i skægget, og den ene student efter den anden åbnede deres respektive døre for at lytte til denne pittoreske dialog. I en af disse døre viste der sig pludselig en skikkelse, indhyllet i et gammelt tæppe, der lod et par nøgne, yderst magre ben se, og hvis ansigt var ganske overgroet af røde hår. Ejeren af dette ansigt og disse ben var ingen anden end vor bekendt og ven Jean Laravinière, studenternes præsident, der nogle dage i forvejen havde

indkvarteret sig i et værelse til femten francs om måneden, hvor han, efter sit eget sigende, måtte åbne døren og vinduet, hver gang han ville trække sin frakke på.

"De gør en forskrækkelig støj, min gode herre. De burde virkelig ikke anstrenge Dem således," sagde han til den fnysende og snøftende Chaignard. "De kan risikere at få en apopleksi på halsen. Dette er imidlertid det mindste ved sagen; det værste er, at De klokken otte vækker en respektabel logerende, der først er kommet i seng klokken seks."

"Bliv han på sit værelse, og lad mig skøtte mine egne sager," råbte Chaignard, halvkvalt af forbitrelse. "Jeg siger endnu engang, at dette menneske skal kastes på døren," tilføjede han, og pegede på Horace.

"Ej, ej, så dette er vor levemåde; er det således, vi behandler vore logerende," vedblev Laravinière. "Jeg kan have den ære at melde ham, at han ikke længe vil beholde profitten af min næring, hvis jeg skal være udsat for at se fædrelandets ægtefødte børn blive behandlet som hunde."

"Fædrelandet vil, at man skal betale sin gæld," råbte den rasende vært; "jeg er selv løjtnant i Nationalgarden."

"Netop derfor anbefaler jeg ham at styre sig," svarede Laravinière, "en løjtnant i nationens garde bør frem for alle beflitte sig på en net og fredsommelig opførsel."

"Jeg kender min pligt som borger, og er så god en patriot som nogen," vedblev værten.

"I så fald vil det være os en let sag at blive enige," sagde Laravinière og trådte nærmere. "Jeg kender monsieur Horace Dumontet, og hvis han er i forlegenhed for en kaution, tilbyder jeg min."

Jeg ved ikke, hvorvidt værten fandt Jean Laravinières garanti tilstrækkelig; men han ønskede intet hellere end at kunne ende en kamp, hvor der øjensynlig ingen laurbær var at hente. Uvejret lagde sig altså, og indtil videre trak enhver sig tilbage i sine værelser.

Et kvarter efter bankede Laravinière på Horaces dør. Han havde affført sig sit romerske kostume, som han kaldte det, og viste sig nu i en anstændigere og mindre antik dragt. Horace havde trukket sig tilbage fra alle sine bekendte, med undtagelse af et par intime venner, som var for ubetydelige til at vække hans jalousi, og som nærede denne beundrende respekt for ham, som er menneske, begavet med forstand og en stor portion selvtillid altid kan være vis på at vække hos mere beskedne og mindre begavede kammerater. Jeg tror endog, at jeg, uden at tage fejl, tør påstå, at det hovmod, der ligesom en snigende feber har angrebet alle vor tids unge talenter, er fremkaldt ved deres omgivelsers naive beundring. Men denne bemærkning er her ikke på sit rette sted. Laravinière havde aldrig hørt til Horaces beundrere; han kunne desuden blot føle beundring for politisk overlegenhed. At han altså nu greb det første påskud til at komme ind til ham, måtte have en anden grund end atter at knytte et bekendtskab, som aldrig havde været intimt, og som i flere måneder havde været opgivet fra begge sider.

Horace havde altid næret den dybeste foragt for disse vilde republikanere, der lader hånt om kunst og videnskab, og gerne rev paladserne ned for i deres sted at bygge hytter. Slige midler stemte ingenlunde overens med Horaces trang til luksus og hans hemmelige forhåbninger om personlig storhed. Han anså

Laravinière for en af disse ødelæggelsens redskaber, som klogere og mere forsigtige republikanske kæmpere lader gå foran i striden, men de aldrig ville betro omsorgen for deres eget personlige vel til.

Uden selv at være sig bevidst hvorfor, modtog han ham imidlertid med åbne arme. Han var just i færd med at fortælle den lyttende Marthe, hvordan han havde tugtet den mand, der havde tilladt sig at fornærme hende; det var ham derfor yderst kærkomment at kunne fremstille et vidne til sin sejr. Synet af et kendt ansigt virker desuden altid velgørende i nødens time.

Da Laravinière så Marthe, fremstammede han en undskyldning, og lod, som om han ville trække sig tilbage; men Horace standsede ham og præsenterede ham på den venskabeligste måde for Marthe, der rakte ham hånden og smilende spurgte, om Horaces strid med værten havde moret ham.

Efter at dette emne tilstrækkelig var udtømt, tog Laravinière Horace til side, og sagde til ham: "Som det lader, er De i en af disse finansielle kriser, som vi alle kender af erfaring. Jeg kan af gode grunde ikke tilbyde Dem at betale den værdige monsieur Chaignard; De behøver desuden kun at gøre Dem den ulejlighed at sige ham et godt ord, så lader han sig straks formilde. Skulle De derimod være i forlegenhed for disse par daler til de daglige udgifter, som ofte er så vanskelige at finde i det øjeblik, man trænger til dem, vil jeg med fornøjelse dele de fem eller seks, jeg har tilbage, med Dem."

Horace havde ofte af hjertens grund bagtalt Laravinière; han havde i lang tid båret nag til ham for den beskyttelse, han en vis nat havde ydet Marthe, det var ham desuden modbydeligt at

modtage tjenester af en person, han næppe kendte. Men da han tænkte på den stakkels Marthe, der ikke havde spist frokost, sejrede medlidenheden, og han modtog med et oprigtigt udbrud af taknemmelighed Laravinières ligefremme tilbud.

"De vil snart få anledning til at gøre gengæld," svarede Laravinière, "De behøver altså ikke at takke mig. Når lykken bliver Dem gunstig, bytter vi roller."

"Det er, hvad jeg ønsker og håber," svarede Horace, der allerede følte sig betydelig koldere stemt for Laravinière, da han havde pengene i sin lomme.

Man undgik altså for denne gang vandringen til Mont-de-Piété, dette elendighedens Golgatha. Marthe bønfaldt imidlertid om tilladelse til at søge arbejde, og efter at have taget den højtidelige ed af hende, at hun ikke under nogen omstændighed skulle henvende sig til Eugénie, tillod han hende at indrette sig, som hun ville. Resultatet af den arme Marthes anstrengelser var ingenlunde glimrende; men hun arbejdede med ufortrøden flid, og efter nogen tids forløb kunne hun virkelig skaffe det daglige brød til veje, som hun havde lovet; nogle nye lån af Laravinière dækkede de øvrige daglige udgifter, og Horace tænkte nu for alvor på at arbejde, for at betale sin gæld.

Men trods den enes virkelige anstrengelser og den andens gode beslutninger, sank vore unge venner stedse dybere i armod. Marthe fandt sig i det med en vis melankolsk tilfredshed, for midt under anstrengelse og savn var det hende en lykke at føle sig nødvendig for den, hun elskede, og vi skylder sandheden at tilstå, at uden hende ville middagsmaden ofte have manglet. I visse øjeblikke havde hun herredømme nok

over Horace til at bevæge ham til at formilde sine kreditorer ved nogle små afdrag. En students kreditorer er desuden langt mindre frygtelige end en dandys. Disse folk ved nemlig meget vel, at den unge borgersøn, når han vender tilbage til sin provins, anser det for en æressag at betale sin gæld. Det sker langsomt, men det sker dog. Der gives i denne klasse ingen virkelig bankerot; forlegenheden er blot momentan. Horace kunne således endnu i nogen tid finde kredit nok til at vise sig med en vis elegance, og, forunderligt nok, forøgedes hans trang til luksus i samme forhold, som hans midler til at tilfredsstille den indskrænkedes. Det er ejendommeligt for letsindige naturer, at savnet hidser deres tørst efter nydelse, og forøger deres dristighed, hvor det gælder om at forskaffe sig den.

Efter at han havde skriftet sin sande stilling for den samvittighedsfulde Marthe, efter at have vist hende de breve fulde af milde bebrejdelser, som hans kærlige moder skrev til ham, arbejdede hun med forøget iver, og indskrænkede endnu mere sine få fornødenheder.

Horace vovede næppe at gøre indvendinger mod dette, for Marthe betragtede nu sagen fra den strengt moralske side, og det var ham lige så meget om at gøre at blive beundret for sin karakters ophøjede egenskaber som elsket for sin elskværdighed. Han måtte altså finde sig i at se Marthe tage fat på sine ydmyge sysler; han måtte finde sig i selv at spille en stoikers rolle ved hendes side. Men han brød sig ikke om denne rolle, og fra nu af blev dette hjem, han delte med Marthe, og som hidtil var forekommet ham så skønt, ham næsten modbydeligt. Kedsomheden vandt sejr over jalousien. Han havde et af disse sande kunstnertemperamenter, hvor

kærligheden må dø, når den prosaiske realitet gør sig gældende. I stedet for af Marthes eksempel at hente mod til arbejde, blev det ham mere end nogen sinde umuligt. Han frøs i dette lille, slet opvarmede værelse; den kulde, der ikke formåede at standse den flittige Marthes finger, stivnede den unge mands sjæleevner. Den næring, som Marthe selv tilberedte for ham, var desuden hverken substantiel eller rigelig nok til at nære en ung mands kræfter, der var vant til intet at nægte sig. Når han da følte sig slap og ilde til mode, gjorde han sin tålmodige husholderske bebrejdelser, som han selv rødmede over det næste øjeblik, men som ikke desto mindre snart fornyedes. En dag, da han i lidet delikate udtryk bebrejdede hende, hvad han kaldte hendes gerrighed, og den arme Marthe med tårer i øjnene gjorde ham opmærksom på, at hun kun havde tyve sous om dagen til køkkenet, spurgte han hende med den største bitterhed, hvad hun havde anvendt de hundrede francs til, han havde givet hende ugen forud. Han glemte, at han selv lidt efter lidt havde taget disse penge tilbage, uden at tælle dem, og anvendt dem til teaterbilletter, hos konditoren og til lån til sine venner. For Horace var ædelmodigheden selv. Han holdt ikke af at betale tilbage; men han holdt af at give. På samme tid, som han glemte at betale en stakkels djævel, der havde hullede støvler, ti francs, han dagen forud havde lånt af ham, gav han en lystig kammerat fyrre, for at denne kunne traktere sin elskerinde. Han tog parfumerede bade, og gav opvarteren hundrede sous i drikkepenge; han tilkastede en lille savoyard et guldstykke for at se ham gøre sine lystige narrestreger og for at høre ham kalde sig "min prins"; han købte en silkekjole til Marthe, der var hende yderst overflødig, da hun manglede en af

uld; han lejede rideheste for at kunne vise sig i Bois de Boulogne, kort sagt, han forødede på tre dage de penge, som hans stakkels moder sendte ham efter at have gjort tusinde indskrænkninger for sig og sine, og måtte da atter vende tilbage til kartoflerne og den nødtvungne huslighed.

En streng og retfærdig dommer var imidlertid vidne til den arme Marthes langsomme dødskval. Denne dommer var Jean Laravinière, studenterhøvdingen, hvis nærværelse i huset slet ikke var så tilfældig, som han ville give den ud for. Han var med liv og sjæl en mand hengiven, der selv ikke vovede at nærme sig den helligdom, hvor genstanden for hans kærlighed tilbragte dage uden næring og nætter uden hvile, men som i det mindste i det fjerne ville våge over hende og udstrække til hende sin hemmelighedsfulde beskyttelse. Denne mand var Paul Arsène. Efter den første modløshed havde tanken om fædrelandet opretholdt ham. Det var jo en værdig død for en af dets sønner at lade sig skyde en kugle for panden i republikkens navn. Han havde derfor henvendt sig til Jean Laravinière, der var indviet i alle politiske associationer, og Jean havde modtaget ham med åbne arme.

20

Den vigtigste og bedst organiserede politiske association på denne tid var den populære forening *Folkets Venner*. Flere af de chefer, der repræsenterede den, havde allerede spillet en rolle blandt carbonarierne, og har efter 1830 spillet en endnu vigtigere. Blandt disse mænd, der allerede har historiske navne, var Godefroy Cavignac den, der mest egnede sig til at vække stærke og sympatetiske følelser hos energiske unge mennesker som Jean Laravinière, og populære republikanere som Paul Arsène. Hans ædle ansigt, hans høje skikkelse, noget vist chevaleresk, der var udbredt over hans hele væsen, hans mod, hans veltalenhed, hans sande menneskekærlighed ville allerede have været tilstrækkelig til at opflamme Jeans hoved og gennemvarme den ædle Pauls hjerte, selv om Godefroys doktriner ikke havde været de reneste, de mest logiske, jeg tør sige de mest filosofiske, der nogen sinde forfægtedes i denne epokes populære foreninger. Han stred for folkets emancipation, for offentlig opdragelse på statens bekostning, for alle borgeres fri votum, for progressiv modifikation i ejendomsretten.

Paul Arsène fulgte forhandlingerne under den mærkelige proces, hvor juryen frikendte Godefroy efter det dristigste og mest glimrende selvforsvar. Med spændt opmærksomhed lyttede han til Godefroys tale. Mens en formelig bifaldsstorm bruste omkring ham, mens alle andre, grebet af den magnetisme, som en berømt taler altid udøver over masserne, gav deres entusiasme luft i passionerede udbrud, stod han

stum og ubevægelig, men var måske den stærkest grebne af alle. Han forlod den stormfulde scene for denne mærkelige proces aldeles absorberet af en idé, som Godefroy havde vakt, og som han ord til andet gentog for mig:

"Vor religion er menneskerettigheden. Den tid er forbi, da man blot behøvede at vise forbryderen en straf efter døden, og den ulykkelige en trøst hinsides graven. Nu gælder det om, allerede i denne verden at grunde moral og velvære, det vil sige lighed. Ethvert væsen, der skabtes i Guds billede, bør møde den samme religiøse respekt for sine rettigheder, den samme medynksfulde sympati for sine fornødenheder. Vor religion er den, der forvandler afskyelige fangehuller til pønitentiær-hospitaler, og som i den menneskelige uforkrænkeligheds navn afskaffer dødsstraffen. Vi antager ikke længere en tro, der henviser alt til Humlen; vi antager ikke længere en lighed, der blot gælder for Gud, denne posthume lighed, som paganismen lige så vel proklamerede som kristendommen ..." etc.

"Théophile," råbte han, og greb med varme min hånd, "hvilken herlig, hvilken ophøjet idé! Vi, folket, har altså ret til allerede her i verden at være lykkelige, det er altså ingen forbrydelse at tragte efter det. Gud selv giver os det til pligt. Aldrig er noget sådant faldet mig ind. Jeg har hidtil vaklet mellem revolutionære ideer, der næsten gjorde mig til ateist, og min barndoms fromme tro, der gjorde mig medlidende indtil svaghed. De ved ikke, med hvilken djævelsk kulde jeg myrdede i de tre julidage. Lige til hæftet stødte jeg sværdet i mine medmenneskers bryst, idet jeg sagde til dem: 'Fald for min hånd, du, som har ladet andre falde for din; dø, du, som har bragt død.' Dette forekom mig udøvelsen af en vild

retfærdighed; det var, som om en overnaturlig magt førte min arm. Da jeg siden blev roligere, knælede jeg ned på mine faldne brødres grave; jeg tænkte nu på den kærlighedens Gud, man havde lært mig at tro på, og mine tanker forvildedes. Jeg spurgte mig selv, om min fromme broder var fordømt, fordi han havde hævet armen mod tyranniet, om jeg selv var fordømt, fordi jeg havde hævnet ham og mine brødre, folket. Til sidst troede jeg slet intet, for jeg kunne ikke fatte, at man i den korsfæstede Jesu navn skulle lade sig hugge i stykker af hans tjeneres lejesvende. Således er vi børn af folket, der er opvokset i uvidenhed; det ene øjeblik ateister, det næste overtroiske indtil fejhed, undertiden begge dele på engang. Hvad tænker da vore republikanske chefer på, at de ikke henvender vor opmærksomhed på det, der skulle danne drivfjederen til alle vore handlinger? Anser de vor natur for så dyrisk, at man blot behøver at love os tilfredsstillelsen af vore materielle fornødenheder? Fatter de ikke, at også vi kunne have ædlere fornødenheder? Fatter de ikke, at også vi kunne trænge til en religion ligesom de? Eller har de måske ingen religion? Er de måske mere fordærvede og mere vantro end vi? Det er godt, at jeg nu vil kunne få oplysning om alle disse ting," tilføjede han, "jeg vil spørge Godefroy Cavignac om hans mening. Han skal være min præst, min apostel."

"Godefroy Cavignac vil vistnok ikke sige Dem andet, end hvad der er godt og ædelt," svarede jeg; "imidlertid bør De aldrig betragte et menneske som den inkarnerede sandhed, for menneskene kan alle fejle. Den, der tror at gå fremad, går ofte tilbage; den, der bilder sig ind at vandre på forbedringens vej, geråder ofte i en labyrint af vildfarelser, og, hvad der er det

sørgeligste, mange taber deres ædelmodighed med ungdommen. Jeg anbefaler Dem derimod, med hele Deres energi selv at fæste blikket på disse spørgsmål, hvis løsning er Dem så vigtig. Skærp Deres dømmekraft ved at øse af forskellige kilder. Se, læs, sammenlign og tænk selv. Deres samvittighed vil være det logiske bånd mellem alle disse tilsyneladende modstridende ideer. Efterhånden som De skrider fremad på oplysningens vej, vil det blive Dem klart, at alle tiders retskafne har været mere uenige i ordet end i ideen, og at det ofte blot er en smule egenkærlighed, der hindrer enhed i tro."

"De mener altså, at jeg selv skulle arbejde, i stedet for at søge direkte oplysning hos andre? Det var ingen sag, når jeg blot havde tid, men når jeg har arbejdet hele dagen, lukker mine øjne sig uvilkårligt til, eller også er der feber i mit blod, og da tænker jeg på ganske andre ting, mens jeg stirrer i bogen. Jeg har ofte haft lyst til at kende noget mere til Saint-Simonismen. Jeg vil med det første gå hen i forsamlingen."

Eugénie var her på sit rette terræn. Hun var selv en af de ivrigste tilhængere af den nye idé om kvindens emancipation. Hun forklarede Masaccio nu hvad hun forstod ved Saint-Simonismen, hvilket hun hidtil aldrig havde gjort; for hun var en af disse forsigtige og delikate naturer, der aldrig forgæves risikerer deres indflydelse. Hun havde næppe ti gange talt til mig om sine Saint-Simonistiske overbevisninger, men havde hver gang frembragt et dybt og uudsletteligt indtryk. Jeg kendte måske bedre end hun den stærke og den svage side ved denne filosofi; men jeg måtte altid beundre den renhed i tanken og den sande kvindelige takt, hvormed hun stiltiende vidste at

forbigå, hvad der i de nye doktriner sårede hendes delikatesse, for blot at tænke på, hvad der svarede til hendes medfødte stolthed og dybe retfærdighedsinstinkt. Jeg måtte ofte tænke, at den stærke og intelligente kvinde, som den nye læres apostle ville have kaldet til at begrunde kvindens rettigheder og pligter, måtte have været Eugénie.

Paul Arsène besøgte fra nu af oftere de Saint-Simonistiske forsamlinger, og sluttede sig til flere af denne læres unge apostle.

Uden egentlig at have tid til at instruere sig, foregik der efterhånden en revolution i hans hele moralske liv; hans ideer udvidedes, nye sympatier vaktes, nye forhåbninger spirede, og den kærlighed, han trods sine anstrengelser ikke havde formået at besejre, antog en mere rolig, ophøjet, jeg kunne sige religiøs karakter.

Marthe havde hidtil været genstanden for en kærlighed, som han hundrede gange havde forbandet, men som syntes at hente ny næring fra selve de lidelser, den forskaffede ham. Han foragtede sig selv for denne kærlighed; men da den herskede i en stor sjæl, skønt mystisk og uforklarlig for den, der følte den, frembragte den de herligste resultater: en generositet uden grænse, uden eksempel. Men hvilken smerte for denne stærke, stolte mand at være slave af en lidenskab, som hans opdragelse, hans hele retning bød ham at fordømme! Han, hvis sæder var så rene, ulykkelig af kærlighed til monsieur Poissons eks-maitresse og til en andens nuværende maitresse! Hans tanke var alt for ren, til at det et øjeblik skulle falde ham ind, at den svaghed, Marthe herved havde lagt for dagen, kunne komme ham selv til nytte. Han nærede intet håb, og dog ønskede han

brændende en opløsning af hendes forhold til Horace. Men når han da i sine drømme så hende som sin kone, som sin retmæssige ejendom, rejste alle hans gamle fordomme sig som en hær af truende fantomer, og stillede sig mellem ham og lykken. Han tænkte på sin ældste søsters forbitrelse, på sin yngre søsters bedrøvelse, på hvad hans venner ville sige om en sådan forbindelse, og gyste tilbage for det på en gang latterlige og sørgelige i at ægte en falden kvinde. Vanvittig af smerte, søgte han da at udrive denne kærlighed af sit bryst ligesom en forgiftet pil; men han elskede, fordi han måtte elske, hans sande evangeliske natur tvang ham til det. Had og foragt, som han kaldte til sin bistand, ville ikke trænge ind i et hjerte, som var fuldt af forbarmelse, fordi det var fuldt af retfærdighed.

I løbet af denne vinter, som han tilbragte langt fra Marthe, og anvendte til at studere religionen, naturen og samfundet, udvidedes grænsen for hans ideer i en forbavsende grad. Fra uge til uge måtte jeg beundre hans fremskridt. Det var endelig lykkedes mig at opdage hans tilflugtssted, og da Louisons slette modtagelse på ingen måde afskrækkede mig, overraskede jeg ham ofte midt i sine meditationer. Mens søstrene arbejdede, og uafbrudt udvekslede de floveste bemærkninger, sad han ved den anden ende af bordet med hovedet i sine hænder og en åben bog foran sig, og læste eller drømte ved skinnet af en lampe, hvis svage lysning næppe nåede til ham.

Når man så ham i denne bøjede stilling, med den gulagtige ansigtsfarve og de halvt lukkede øjne, troede man at se en mand, som anstrengelse og elendighed havde knækket; men ved det første ord, han sagde, kom der atter ild i hans blik, hans pande blev atter klar, og hans tale kraftig og energisk.

Undertiden gjorde vi en spadseretur sammen på kajerne, og mens vi røg vore cigarer, udvekslede vi de forskelligste ideer. Engang, da talen kom på vore individuelle følelser, sagde han: "Fremtiden tilhører mig. Horaces herredømme vil ikke blive af varighed, for han fatter ikke sin lykke, og forstår ikke at nyde den. Når Marthe først får øjnene op, og ser, hvor lille, hvor moralsk ringe den kærlighed er, som hun nu indgyder, vil hun lære at indse værdien af en sand kærlighed. Jeg fejrede en stor triumf den dag, det blev mig klart, at en kvindes fejltrin mere må tilskrives samfundet end slette tilbøjeligheder. Slette tilbøjeligheder er, Gud være lovet, kun sjældne, og Marthe har kun gode. At hun valgte Horace i stedet for mig, var fordi jeg endnu ikke var hende værdig, og fordi Horace syntes at være det. Vaklende og ubeslutsom kunne jeg blot tilbyde hende min hengivenhed, men ikke sige hende hvad hun gerne ville høre. Den stærkeste følelse, som erindringen om hendes ulykker indgød mig, var medlidenhed; hun følte det, og hvad hun først og fremmest trængte til, var agtelse. Horace dannede den største modsætning til mig. Han forstod at udtrykke mere, end han følte. Muligt er det jo også, at hans entusiasme var sand, og i dette tilfælde kan man ikke forundre sig over, at Marthe lod sig henrive. Nu er alting anderledes. Jeg er ikke længere det rå og uvidende barn, som blot forstod at elske; jeg vil nu kunne sige hende ord, som for bestandig vil lukke hendes åbne sår, styrke hendes samvittighed, og give hende den tillid til mig, som hun hidtil manglede. Hidtil har hun blot næret for mig denne kolde agtelse, som et skikkeligt og nogenlunde retfærdigt menneske indgyder. Men Marthe trængte til noget mere; hun trængte til en støtte, til en frelser, til en indvier i et nyt liv, fuldt af

eksaltation og barmhjertighed. Jeg gentager det, Horace med sine store, sorte øjne og smukke ord, forekom hende som en sådan kærlighedens apostel. Hun lyttede til ham. *Mea culpa*!"

Jeg fandt Arsène ubillig mod sig selv. Når man ville være strengt retfærdig, kunne man umuligt frikende Marthe for en vis svaghed og forfængelighed, der hos kvinden er resultatet af slet opdragelse. Marthe havde lært alt af bøger, det var bedre end intet, man kan endog sige, at det var meget; for denne slags læsning forædler i det mindste følelsen, og udbreder en vis adel over en kvindes fejltrin. Men det er ikke nok. Det moderne livs drama, således som vi gengiver det, omfatter ikke årsagerne, men fremstiller blot virkninger, der er mere ophidsende og farlige end profitable for en natur, der mangler al anden udvikling. Jeg har altid troet, at gode romaner var nyttige, men kun som en adspredelse for ånden, og ikke som dens uafbrudte og eksklusive næring.

Jeg meddelte Masaccio denne bemærkning, og han uddrog den slutning af den, at Marthe var så meget uskyldigere, som hendes horisont i visse henseender var indskrænket og hun manglede dømmekraft i denne sfære af ideer, der er så nødvendige og dog så negligerede hos kvinden i alle samfundsklasser. Han håbede med fuld fortrøstning, at den tid ville komme, da han skulle kunne indvie hende i det dybere og sandere liv, som anstår kvinden.

Når han udviklede sig for mig om dette emne, måtte jeg beundre den sikre følelse, som han, ligesom Eugénie, vidste at forkaste af Saint-Simonismen med sammen med alt, hvad der ikke var anvendeligt for vor tidsalder, for blot at uddrage de apostoliske og i sandhed guddommelige love om den

menneskelige slægts rehabilitering og emancipation i begrebet *kvinde*.

Jeg måtte beundre denne unge mands privilegerede organisation, som med kunstnerens skabende evne i en så forbavsende grad forenede den meditative evne. Når jeg da så ham gå ved min side med de forslidte klæder, de tunge sko, de grove træk og de simple manérer, måtte jeg uvilkårligt spørge, hvorfor vi omkring os så mennesker omgivet af luksus og pragt og i besiddelse af denne ydre skønhedsform, som de højere livsforhold giver, på hvis pande man dog så umiskendeligt kunne læse sporene af intellektuel, fysisk og moralsk degradation.

21

Den gode Jean Laravinière var langtfra en sådan filosof. Hans hoved var mere stærkt end lyst, det vil sige, han havde mere evne til entusiasme end til analyse. I denne sydende hjerne var der blot én eneste idé: den revolutionære. Tapper, og sin sag lidenskabeligt hengiven, satte han hele sit fremtidshåb til de talrige afguder, han havde opfyldt sit republikanske Pantheon med.

Cavignac, Correl, Arago, Marrast, Trèlat, Raspail, den glimrende advokat Dupont, dannede *tutti quanti* hans samvittigheds dirigerende komité, uden at det nogen sinde faldt ham ind at stille sig selv det spørgsmål, om disse mænd, der sikkert var i besiddelse af åndelig overlegenhed, men som dog var vaklende og uvisse, hvor der gjaldt tidens store idé, også i sandhed var kaldede til at regere et nyt samfund. Vor eksalterede ven fordrede omstyrtelse af det bestående, og hans brændende ønske var at fremskynde en katastrofe. Alt, hvad der hørte til oppositionen, havde krav på hans agtelse, hans entusiastiske kærlighed. Hans motto var: "Giv mig arbejde".

Han nærede et oprigtigt venskab for Paul Arsène, skønt han ingenlunde var i stand til at fatte den ophøjede side af hans karakter. Han fandt, at hans mod og selvopofrelse lignede hans egen, og dette var ham nok. Det forundrede ham, at et menneske kunne vedblive at nære en kærlighed, som ikke blev gengældt; ikke desto mindre fandt han sig på den elskværdigste måde i, hvad han kaldte Arsènes fantasi, og gjorde ikke en indvending, da denne foreslog ham at flytte under tag med den

skønne Marthe og sætte sig på en vis intim fod med Horace. Dette var en vanskelig rolle for en så ligefrem mand som Jean, studenterhøvdingen. Han skilte sig imidlertid ved den med den største loyalitet, og affekterede et venskab overfor Horace, som han ikke følte. Overensstemmende med Arsènes instruks, viste han sig forekommende, selskabelig, munter, intet videre. Horaces egenkærlighed gjorde resten. Han troede, at Jean følte sig uimodståeligt hendraget til ham, og at den magt, som han kun alt for vel var sig bevidst at udøve over så mange andre, også strakte sig til ham. Dette kunne have været tilfældet; men det var ikke tilfældet. Jean behandlede ham som en ægtemand, man ikke vil bedrage, men som man skåner, for at sikre sig hans kones venskab og behagelige omgang. Dette er noget, som i al ære praktiseres i alle samfundsklasser. Jean havde desuden ingen prætentioner for sig selv, og havde oven i købet forud erklæret Arsène, at han ikke på nogen måde ville handle som forræder ved at sige noget til Marthe imod hendes elsker, og for en anden. Dette var heller ikke, hvad den ædle Arsène ønskede. Alt, hvad han ville, var dagligt at høre fra Marthe og øjeblikkelig at blive underrettet om det brud, han forudså snart ville finde sted mellem hende og Horace.

Laravinière så altså Marthe daglig, snart i Horaces selskab og snart alene; for man gjorde ham ikke den ære at være jaloux på ham. Om aftenen opsøgte han Arsène, og man talte nu et kvarter om Marthe på den betingelse, at man siden skulle tale en halv time om republikken.

Selv om det bestemt ikke var Jeans hensigt at udspejde de elskendes hemmeligheder, kunne han ikke lade være med at blive opmærksom på Horaces stedse stigende kulde og

uretfærdighed, og dette skar ham i hjertet for den arme Marthe. Han havde lige så lidt tænkt over kvindens natur og skæbne, som han havde tænkt over samfundets øvrige fundamentalspørgsmål; men hos denne rå og uvidende mand var alle instinkter så gode, at refleksionen kun ville have fundet lidt at rette. Han havde for kvinden denne ædelmodige respekt, som man altid finder hos den modige og virkelig stærke mand. Jalousi, tyranni og voldsomhed er tegn på svaghed.

Jean havde aldrig været elsket. Hans hæslighed gav ham den største tilbageholdenhed over for sådanne kvinder, som han kunne finde sin kærlighed værdig. Skønt man hverken af hans sprog eller opførsel skulle kunne slutte, at han var undselig, var han det dog i den grad, at han næppe vovede at se Marthe i øjnene. Han talte aldrig om kærlighed uden med et slags satirisk eftertryk, som man uvilkårligt måtte le ad. Kvinderne i almindelighed sluttede af dette, at han var et væsen, der var uværdig til at forstå dem, og da denne fordømmelsesdom én gang var fældet, skulle den stakkels Jean have lagt mirakler af elskværdighed for dagen, hvis han ville se den tilbagekaldt. Dette følte han smerteligt, og den trang til kærlighed, der lå skjult i dybet af hans hjerte, var alt for delikat til, at han skulle udsætte den for spot og de ydmygende tvivl, som en forklaring ville have fremkaldt. Da han således ikke et øjeblik formåede at fornægte den rolle, der ligesom var blevet hans anden natur, så han sig fordømt til blot at omgås sådanne kvinder, som stod på et alt for lavt moralsk standpunkt til at kunne indgyde ham kærlighed, men som han ikke desto mindre behandlede med en blidhed og forekommenhed, som de slet ikke var vant til.

Dette er mange unge menneskers historie. En misforstået stolthed afholder dem fra at vise sig, som de er, og hele deres liv igennem bærer de straffen for en uskyldig forstillelse, man på en måde tvinger dem til at fremture i.

Men da ingen ganske kan fornægte sin natur, kunne vor ven, studenternes præsident, trods den hånlige foragt, han altid drog i felten mod de romantiske følelser med, ikke uden den dybeste indignation se en kvinde blive krænket eller mishandlet. Når han på gaden så et offentligt fruentimmer blive slået af en af disse elendige, der søger deres selskab, tog han med livsfare den undertryktes parti. Hvor meget dybere måtte denne indignation da ikke blive, når han så et fint og delikat væsen modtage disse slag, der er de grusomste af alle for et ædelt hjerte, grusommere end piskeslag på et nedværdiget væsens skulder. Han havde ikke længe iagttaget sine nye naboer, før han allerede så spor af tårer i Marthes øjne, og flere gange havde han meget godt bemærket, at det blot var hans nærværelse, der hindrede et uvejr fra at bryde løs over den arme Marthes hoved. Efterhånden vænnede Horace sig imidlertid til at betragte ham som en person, man ikke behøvede at genere sig for, og fra nu af blev han vidne til alle deres huslige scener.

En dag fandt han Horace i et formeligt raseri. Denne havde tilbragt hele natten på operaballet, havde irriterede nerver og betragtede det som en forbrydelse af Marthe, som en indskrænkning i hans frihed, som et forsøg på despotisme, at hun havde gjort ham nogle milde bebrejdelser over denne lange udeblivelse. Marthe var ikke jaloux, eller viste det i det mindste ikke; men da Horace havde lovet at komme hjem klokken to,

havde hun været urolig og ikke lukket et øje den hele nat. Hun havde frygtet et skænderi, et ulykkeligt tilfælde, måske en utroskab.

"Er det ikke afskyeligt," råbte Horace, og henvendte sig til Laravinière, "er det ikke oprørende, at jeg skal behandles som et barn af sin amme, som en dreng af sin skolemester? Jeg har ikke længere net til at gå og komme, når det behager mig; jeg skal først bede om tilladelse, og er jeg så ulykkelig at forglemme mig og udebliver et minut længere end den tid, det er mig tilladt at distrahere mig i, modtager man mig med en strøm af bebrejdelser. Det er en splinterny måde, man har opfundet til at bevise mig sin kærlighed. En anden gang vil jeg lade mig give en skriftlig tilladelse med en forudbestemt bøde for hvert minuts udeblivelse, så ved man i det mindste, hvad man har at rette sig efter."

"Stille," hviskede Laravinière, "De ser jo, at hun er lidende og afkræftet."

"Og går jeg måske på roser!" råbte Horace, så højt han formåede. "Skal man have medlidenhed med miserable kapricer, når store og legitime lidelser som mine dagligt bliver mere uudholdelige at bære?"

"Jeg gør dig altså meget ulykkelig, Horace?" sagde Marthe, og fæstede sine øjne på ham med et usigeligt veltalende udtryk af alvor og smerte. "Det er i dag første gang, du siger mig, at jeg virkelig gør dig ulykkelig."

"Ja, du gør mig ulykkelig," råbte Horace i den højeste lidenskab, "grænseløs ulykkelig. Siden du selv ønsker en forklaring, vil jeg i vor ven Jeans nærværelse sige dig, at din evindelige melankoli har gjort mig mit hjem modbydeligt. Det

er kommet så vidt, at jeg ikke kan ånde i din nærhed; det er som om mit hjerte sammensnøres – først når jeg kommer udenfor denne ulykkesbolig, føler jeg atter livet og tilværelsen. Din kærlighed er ligesom luftpumpen; den kvæler. Det er af denne grund, du i den senere tid har set mig mindre."

"Jeg tror, du tager fejl af datoen," svarede Marthe, der nu også blev bitter. "Det er ikke min melankoli, der har jaget dig ud af dit hjem; men det er din bestandige fraværelse, der har gjort mig melankolsk."

"Der hører De selv, Laravinière," råbte Horace, der begyndte at ane, at han måske i Jean kunne finde en streng dommer, "fordi jeg går ud, fordi jeg benytter min uafhængighed, fordi jeg fører det liv, som passer sig for en mand, tillader man sig ved min hjemkomst at vise et uvenligt ansigt, gør man mig bebrejdelser og holder skarlagensprædikener! Er det ikke en oprørende urimelighed og måtte man ikke være en helgen for ikke at tabe tålmodigheden i en sådan skærsild?"

"Om alt sligt vil jeg ingen mening have," svarede Laravinière, idet han rejste sig, "alt, hvad jeg kan sige, er, at I begge er at beklage, og at det klogeste, I kunne gøre, var at skilles ad."

"Han ønsker intet hellere," sagde Marthe, og skjulte grædende hovedet i sine hænder.

"Og er det måske, hvad du forlanger gennem Laravinières mund?" råbte Horace forbitret, "jeg gennemskuer jeres rænker."

"Jeg beder Dem, bland ikke mig ind i sagen," sagde Laravinière med rolig kulde. "Jeg er lige så lidt den enes som den andens fortrolige. Ingen har forlangt min mellemkomst; hvad jeg sagde før, blev fremkaldt ved denne ubehagelige samtale, og er desuden min fulde overbevisning. I passer ikke

sammen; I har aldrig passet sammen; bliver det således ved, vil I snart hade hinanden; hvis I derfor ville lyde mit råd, standsede I, mens legen endnu er god, da ville I i det mindste kunne mindes hinanden med venskab."

"Jeg vil være ædelmodig og indrømme, at dette mesterstykke af en tale virkelig er en inspiration og improvisation af din ridder, studenternes præsident," sagde Horace spydigt, idet han henvendte sig til Marthe. "Ikke desto mindre vil du gøre mig en fornøjelse ved at erklære, om det er dine anskuelser, han her har udtalt."

"Efter at du i hans nærværelse har anklaget mig for at gøre dig ulykkelig, for at have givet dig modbydelighed for dit hjem, har han i det mindste ret til at antage det," svarede Marthe med værdighed.

Det var ikke en sådan opløsning, Horace ønskede af sit forhold til Marthe. Han havde ofte tænkt sig muligheden af, at han kunne forlade hende, men at *hun* kunne forlade *ham* var endnu aldrig faldet ham ind. Den styrke, hun i dette øjeblik viste, og som en tredje persons nærværelse havde givet hende, bragte hans forbitrelse til en højde, den endnu aldrig havde nået. Han fo'r op, og kastede sin stol mod gulvet, så at splinterne fløj omkring ham. Raseriet gav ham en frygtelig veltalenhed. Poissons forhadte navn blandede sig hvert øjeblik i hans forbandelser, og turen var kommet til Arsène, da Jean Laravinière rejste sig, greb Marthe i armen, og sagde med kraft: "De har valgt til Deres forsvarer et ufornuftigt barn, der ikke har anelse om de pligter, han derved har pådraget sig. I Deres sted blev jeg ikke et øjeblik længere under hans tag."

"Så tag hende under Deres; jeg samtykker af ganske hjerte," råbte Horace med blodig ironi. "Jeg har været en dåre, at jeg ikke for længe siden har anet jeres intriger."

"Under mit tag ville denne ulykkelige i det mindste møde den agtelse, hun fortjener, hvorimod hun her blot har mødt ydmygelser og slet behandling. Min Gud, min Gud," tilføjede han med bævende rost, "hvis jeg blot en eneste dag i mit liv havde været elsket af en sådan kvinde, ville jeg have været hende taknemmelig for det til mit sidste åndedræt."

Og han holdt pludselig inde, som om bevægelsen overvældede ham.

Der lå i hans tone et så uimodståeligt udtryk af sandhed, at Horaces virkelige eller forstilte jalousi faldt i samme minut. Laravinières bløde stemning virkede sympatetisk, og ved en af disse pludselige reaktioner, som voldsomme optrin så ofte medfører, bredte Horace begge sine arme ud mod Laravinière, og sagde med sin skønne vibrerende røst: "Jean, De har et ædelt hjerte, og jeg er en elendig, der ikke fortjener denne engels tilgivelse."

Med denne forandrede stemning endte for denne gang al splid og mistillid. Jean, hvis oprigtige hjerte var let at røre, lagde Marthes hånd i Horaces, og sagde: "Der er mere ved Dem, end jeg havde troet, Horace, det er smukt, at De så hurtigt og så villigt erkender Deres uret; Marthe ønsker vist intet hellere end at kunne glemme den." Og hermed styrtede han ud af værelset, hvad enten han nu ville unddrage sig synet af Marthes glæde, eller han frygtede udbruddet af en følelse, han var vant til at beherske.

Trods alle gode forsætter hengik der ikke lang tid, inden slige scener fornyedes. Horace levede og åndede kun i parterret i operaen. Her var han fordømt til ikke at glimre; men det var ham allerede en nydelse at hæve sine øjne til disse højbårne skønne, til disse rigdommens forvænte børn, som fra logerne stiller deres skønhed og glans til skue for en mængde ynglinge, der brænder af længsel efter glans og nydelse, og hos hvem synet af dem vækker Tantalus' kvaler. Han kendte navnet på de mest fejrede skønheder, hvis titler, rigdom og hovmod syntes at sætte en uoverstigelig skranke for hans længsel. Han kendte deres loger, deres ekvipager, deres elskere. Han stillede sig nederst på trappen, for at se dem gå langsomt forbi sig, med hals og skuldre kun halvt dækkede af det rige pelsværk, der ofte gled ganske ned, idet man gik forbi ham. Jean Jacques Rousseau har ikke sagt for meget om den ganske ejendommelige frækhed, fornemme damer stiller deres yndigheder til skue for mængdens blikke med, men dette var en filosofisk brutalitet, som Horace slet ikke gjorde sig skyldig i. Hans dristige ærgerrighed følte sig på ingen måde afskrækket af de kolde, udfordrende blikke, denne art kvinder synes at sige "Nok se, men ikke røre" med Hans eget blik svarede på den utvetydigste måde: "Dette kan umuligt gælde mig."

Med ét ord, musikkens magt, den sande kunstnerild, som her brændte aften efter aften, bifaldet, der bruste omkring ham, det blændende lyshav og dekorationernes fantasmagori virkede berusende på denne unge mand, som når alt kom til alt, ikke begik nogen anden brøde, end med en rigt udrustet naturs hele lidenskabelighed at hige efter de nydelser, som samfundet

idelig viser armodens søn, ligesom for at gøre hans tørst uudslukkelig.

Når han da i den sildige nattetime vendte tilbage til sin fattige mansard, og fandt Marthe bleg og lidende, næsten segnende ved en udgået ild, blev han grebet af et navnløst ildebefindende. Halvt angerfuld og halvt forbitret ventede han ligesom blot på lejlighed til atter at lade uvejret bryde løs; den udeblev sjældent, og den arme Marthe, der ikke håbede at helbredes for sin ulyksalige kærlighed, satte nu alt sit håb til en tidlig død, som hendes brudte livskraft også syntes at forjætte hende.

Har man i denne slags huslige hemmeligheder én gang ladet sløret falde, føler man på begge sider trang til at lade en tredje optræde som mægler og mellemmand, og til denne tredje henvender man sig nu, snart i egenskab af fortrolig og snart i egenskab af dommer. I begyndelsen fandt Laravinière sig med den største tålmodighed i denne rolle, han tilstod Arsène, at han, trods sine neutralitetsbeslutninger og næsten mod sin vilje, havde knyttet em slags venskabelig forståelse med Horace. Sagen var den, at Horaces virkelige elskværdighed havde smeltet den ærlige Jeans hjerte. Trods alle Horaces fejl lå der et ganske særegent trylleri i hans personlighed. Lige så hurtigt som han blev hidsig, blev han også god igen; et fornuftigt ord fandt næsten altid vejen til hans forstand, og et hjerteligt ord endnu oftere vejen til hans hjerte. Midt i de mest hovmodige bravader kunne han pludselig blive beskeden og naiv som et barn, og sin uret angrede han på en i sandhed rørende måde, med andre ord, hans natur fremstillede de mest forskelligartede instinkter og gemytstilstande, og det skænderi,

vi før har beskrevet, kan anses som en typus for alle de stridigheder, den ærlige Jean fik den vanskelige opgave at mægle i til alle parters tilfredshed.

Da imidlertid disse stridigheder med tilhørende forsoningsscener havde gentaget sig et vist antal gange, begyndte Jean at tabe tålmodigheden, og følte sin sympati for Horace betydelig kølnet. Der ligger nemlig i den hyppige gentagelse af den samme brøde noget, der i høj grad forstyrrer den. Den lethed, Horace angrede og bad om tilgivelse med, som i begyndelsen forekom den godmodige Jean så rørende, vakte nu næsten hans foragt. Til sidst så han heri blot en falsk sentimentalitet, og da denne dom én gang var fældet, fandt han Horace så lille og ynkelig, at han for bestandig unddrog ham sin hengivenhed. Dette var den uundgåelige ende på et forhold mellem et kapriciøst barn som Horace og en så jævn og strengt retfærdig mand som Jean, studenterhøvdingen.

"Min gode mand," sagde han en dag til Horace, da denne atter forlangte hans mægling i en diskussion med Marthe, "jeg kan ikke længere lade Dem være uvidende om, at jeg slet ikke mere interesserer mig for Deres hjerteanliggender. Jeg er træt af at se dårekistegalskab på den ene side og den bedrøveligste svaghed på den anden. Jeg burde måske sige dårekistegalskab og svaghed på begge sider; for Marthes kærlighed til Dem er jo den rene monomani, og Deres vanvittige udbrud med påfølgende lamentationer og hjerteudgydelser er lige så mange beviser på svaghed. Fra først af troede jeg, at De var en egoist; senere bildte jeg mig ind, at De havde et godt hjerte. Nu ser jeg, at De hverken er god eller slet, men De er kold, og finder fornøjelse i at spille den lidenskabelige. De er født til at være

komediespiller. Når vi er dumme nok til at lade os røre af Deres tårer og spilfægterier, er jeg vis på, De morer Dem hjerteligt på vor bekostning. Dette kan nu ikke længere lade sig gøre. Jeg for min part kan ikke længere tjene Dem i at være Deres nar. Jeg beder Dem, rul ikke således med øjnene som en melodrama-helt; vrid ikke Deres hænder på denne energiske og yderst pittoreske måde. Jeg har set alt dette så ofte, at jeg på alt hvad De foretager Dem, blot kan svare, *set før*. Jeg er en blaseret tilskuer; fra denne dag vil De finde mig så kold som en mand, der har fri entré i teatret. Jeg ved, at De er en mester i dramaet, men jeg kan alle Deres stykker udenad. Hvis De vil, at jeg skal høre Dem, må De kaste dolken fra Dem og gebærde Dem som et fornuftigt menneske. Sig i ren og tydelig prosa, ar De ikke elsker Deres maitresse, fordi hun keder Dem, og overdrag mig at melde hende det med al den skånsel, en mand af ære skylder en kvinde. – Kun på denne betingelse giver jeg Dem atter min agtelse."

"Nu vel," sagde Horace med undertrykt raseri, "jeg vil tale i ren og tydelig prosa, og begynder nu med at sige Dem, at De skal stå mig til regnskab for alle de fornærmelser, De har tilladt Dem mod mig."

"Lutter sludder og vindbøjtleri!" råbte Jean foragteligt. "Det er nu tiende gang, De udfordrer mig i en måned, skønt De meget vel ved, at jeg har anden anvendelse for mit liv. I fægtesalen slår jeg Dem jo desuden kården ud af hånden allerede ved de første udfald. Der ville altså ingen ære være at vinde i den kamp. I kraft af disse meget gyldige argumenter afslår jeg Deres udfordring."

"Jeg skal vide at tvinge Dem til at modtage den," råbte Horace, bleg som døden.

"De vil fornærme mig offentligt? Give mig en ørefigen? Det vil jeg dog ikke råde Dem til, for jeg går aldrig ud uden min broder Jean, og det er et bekendtskab, som endnu ingen har længtes efter. Men Himlen bevare os fra, at det skulle komme til sige yderligheder, Horace. Stokkeprygl er et traktement, som kun passer for politibetjente og gendarmer, og selv om jeg ikke længere holder af Dem, tror jeg dog, jeg hellere tålte en fornærmelse af Dem, end jeg tugtede Dem på min egen soldaterfacon. Når jeg altså i forvejen siger Dem, at jeg ikke vil forsvare mig, ville det være fejhed af Dem at fornærme mig."

"Hvem i Himlens navn er da her fornærmeren, De eller jeg? Hvem er her fej, De eller jeg? De kaster mig til jorden, træder på min nakke, og nægter mig derpå satisfaktion. Ha! i dette øjeblik begriber jeg malajernes duelleren, der støder sig en dolk i hjertet i deres fjenders påsyn."

"Det var et herligt ord, De der sagde," råbte Jean, "men det er desværre blot deklamation, som alt det øvrige. Jeg sværger Dem til, at jeg aldeles ikke er Deres fjende, og at det bestemt ikke var min hensigt at fornærme Dem; jeg ville blot en gang for alle sige Dem min mening, som jeg fandt, De kunne have godt af at høre. For øvrigt håber jeg, De aldrig skal angre den tillid, De har vist mig, og som jeg også er mig bevidst aldrig at have misbrugt."

"De misbruger den i dette øjeblik på den mest oprørende måde. De bringer mig til at rødme over den oprigtighed og sande loyalitet, jeg altid har lagt for dagen i mit forhold til Dem."

"Jeg misbruger den ikke," vedblev Jean med fast stemme, "for det er for at De ikke oftere skal nedværdige Dem til løgn og komediespil, at jeg berøver Dem anledningen til det ved at opsige Dem mit venskab."

"Min Gud! Min Gud! Hvad har jeg da forbrudt, at jeg skal tåle en sådan behandling," råbte Horace og vred sine hænder i raseri.

"Hvad De har forbrudt, det skal jeg sige Dem," svarede Laravinière med sin dybe dommerrøst. "De har langsomt undergravet en kvindes lykke; De har på den grusomste måde pint og martret et stakkels væsen, der elsker Dem, og som De ikke engang agter."

"Jeg skulle ikke agte Marthe! Jeg skulle ikke agte den kvinde, som jeg har skænket min ungdom, min første kærlighed, mit hjertes jomfrudom?"

"De taler jo, som om De havde bragt et uhyre offer. Hvis De vil beklages, må De ikke henvende Dem til mig; for jeg tilstår oprigtigt, at jeg finder Dem misundelsesværdig."

"Det er, fordi De ikke fatter kærligheden, fordi de er kold og intet begreb har om de lidelser, som lidenskaberne medfører."

"Det er muligt," svarede Jean, idet et bittert smil fløj over hans ansigt, "men jeg roser mig heller ikke af det modsatte. Men siden vi nu engang er kommet til det kapitel, så forklar mig da, i hvilken henseende De er at beklage."

"Jean," råbte Horace med patos. "De ved ikke, hvad det vil sige, selv at elske for første gang og at blive elsket for anden eller tredje."

"Aha! Slap det så ud?" sagde Laravinière, og trak på skuldrene. "Den hellige jomfru var alene monsieur Horace Dumontet

værdig. *Hørt før*, højstærede, De har kun alt for ofte opvartet den stakkels Marthe med den jeremiade. Men at sige slige ting, endog blot at tænke dem, beviser, at man i det højeste fortjente den skraldende mademoiselle Louison; hvilken oprørende forfængelighed! hvilken bundløs egoisme! Mere end én falden kvinde står højere for Vorherre end visse ynglinge med samt deres lovpriste uskyldighed."

"Jean, De bliver uforskammet; De er en brutal, insolent personage, som jeg skammer mig over at have kaldt min ven."

"Jeg siger sandheden. Der gives rene hjerter under tilstænkede klædebon, og fordærvede hjerter under glimrende veste."

Horace sønderrev sin røde fløjlsvest, og kastede stumperne mod den dristige talers ansigt. Jean bøjede sig til side, og idet han sparkede til dem med foden, sagde han:

"Ret så, riv Deres klæder i stykker, som om Deres gæld hos skrædderen ikke allerede var stor nok."

"Min gæld angår Dem ikke, uden for så vidt jeg står i gæld til Dem. Jeg havde ikke glemt det; jeg takker Dem imidlertid for, at de har erindret mig om det."

"Desto bedre, hvis De erindrer det," svarede Laravinière tørt, "der gives i fængslerne alt for mange fattige patrioter, der trænger til cigarer. Men tænd nu Deres, og lad os tale sammen som fornuftige mennesker; hidtil har vor samtale jo lignet en hanekamp. Det står ikke til at nægte, at De har skrigende uret mod Marthe; men da jeg ved, at De er et forkælet barn, at De har en flydende tunge og et ansigt som sejrsguden, undskylder jeg Dem indtil er vist punkt, for jeg ved, at det er smukke mandfolks såvel som smukke kvinders privilegium at have

kapricer. Det er ikke billigt at fordre det samme af dem som for eksempel af mig, hvis ansigt blev udarbejdet en dag, da der haglede syle ned. Men hvad jeg ikke kan tilgive Dem, er, at De kan tåle at se et stakkels væsen lide, at De ikke hæver en forbindelse, som for længe siden har ophørt at behage Dem, at De mangler oprigtighed og ikke søger, så vidt det står til Dem, at gøre Deres uret god igen. Se, dette er mine ankeposter mod Dem. Hvad kan De svare mig på det?"

"Kan De da ikke, eller vil De da ikke indse, at jeg elsker denne kvinde, trods de lidelser, jeg bereder hende? Jeg vil aldrig i evighed kunne udholde adskillelsen fra hende."

"Og om så var, (hvilket jeg meget betvivler, for De er jo næsten aldrig hjemme) var det alligevel Deres pligt at bringe hendes rolighed dette offer. Husk på, hvor mange ofre hun har bragt Deres lykke. Lad turen nu være kommet til Dem, og vis Dem ædelmodig."

"Men Marthe elsker mig; hun giver aldrig sit samtykke til at skilles fra mig "

"Er De også vis på det?"

"Så vis, som jeg er på mit liv. Forskyder jeg hende, tager hun livet af sig."

"Hvis De forskyder hende på en kold og brutal måde, kunne den ulykkelige måske bringes til en sådan yderlighed. Men hvis De kærligt og mildt forestiller hende, at Deres pligt, Deres ære, Deres venskab for hende tvinger Dem til dette skridt, vil hun skilles fra Dem uden fortvivlelse, og måske mindes Dem med kærlighed."

"Jeg siger Dem, at Marthe elsker mig og ikke kan leve uden mig."

"Det er atter hovmodsdjævelen, der stikker frem. Giv mig blot fuldmagt til at tale oprigtigt med hende; det kunne dog være muligt, at De tog fejl."

"Død og fordømmelse, De elsker hende selv. De håber selv at være elsket?"

"Jeg? Dertil kræves tre ting: 1) at der ikke fandtes et spejl i hele universet; 2) at Marthe tabte synet; 3) at både hun og jeg tabte erindringen om mit ansigt."

"Men i Himlens navn, hvorfor er det Dem da så magtpåliggende at få hende skilt fra mig?"

"Det skal jeg sige Dem uden omsvøb. Jeg har hensigter for en anden."

"For en anden! De kan rose Dem af at have overrasket mig. Nå, lad høre, hvilken russisk prins eller Don Juan fra Café de Paris har overdraget Dem at forføre min blege elskerinde?"

"Her er hverken spørgsmål om prinser eller andre lignende galgenfugle," svarede Jean, som altid blev vred, når talen var om prinser. "Paul Arsène, skomagerens søn, vil ægte Marthe, se det er sagen."

"Paul Arsène! De kender Paul Arsène?"

"Jeg kender ham, og ser ham daglig."

"Og det har De fortiet for mig? Det er højst mistænkeligt."

"Det er tværtimod meget naturligt. Jeg vidste, at De ikke kunne udstå ham, og da jeg elsker ham, ønskede jeg ikke at høre ham blive bagtalt så lang som dagen var."

"En smuk historie, på min ære! De er altså denne Jupiters Merkur, der vistnok allerede har forvandlet sig til en guldregn, for at stikke mig ud hos min smægtende skønne."

"Tredobbelt fornærmelse, for *ham*, for *hende* og for *mig*. Jeg takker på alle parters vegne. Hvilket stykke giver vi i dag? Denne pragtreplik hørte sagtens med til rollen? Ypperlig deklamation. Var jeg klakør af profession, skulle De have en tredobbelt salve."

"Tir mig ikke, Laravinière! Jeg siger Dem, her kunne ske en ulykke! Tilstå selv, at alt dette er til at blive vanvittig over! De forråder mig; De taler en andens sag, mens jeg stoler på Dem som på Vorherre i Himlen."

"Det havde De også grund til; for jeg har aldrig nævnt Arsènes navn for Marthe, og i vore fortrolige samtaler har jeg altid søgt at undskylde Deres vanvittige opførsel. Men efter denne dag forbyder min samvittighed mig at tale Deres sag. Enten forlader jeg i denne dag huset, for aldrig at gense hverken Dem eller Marthe, eller De giver mig fuldmagt til at foreslå hende opløsningen af en forbindelse, som ikke gør Dem lykkelig, og som dræber hende."

Horace, som man således satte kniven på struben, og som ikke vidste, på hvad måde det skulle blive ham muligt at genvinde denne strenge mands agtelse, hvis gunstige dom var ham magtpåliggende, lovede, at han ville overveje hans forslag, og bad om nogle dages betænkningstid. Men dagene gik, uden at han var i stand til at fatte en beslutning.

22

Han løj ikke, da han sagde, at han ikke kunne undvære Marthe. Han havde den største afsky for ensomhed og en medfødt trang til andres hengivenhed, to ting, der gjorde ham Marthe mere dyrebar, end han turde tilstå for Laravinière, for havde denne anet den sande bevæggrund til hans vægring, ville han atter have beskyldt ham for den mest snæverhjertede egoisme. Marthe var lettere at føre bag lyset. Han behøvede blot at lade et ord falde om, at adskillelsen fra hende ville gøre ham ulykkelig, for at se hende modtage alle de lidelser, der syntes uadskillelige fra denne ulyksalige forbindelse, med heroisme, ja endog ikke uden en vis melankolsk glæde.

"Han trænger mere til mig end nogen tror," sagde hun. "Hans helbred er slet ikke så stærkt, som det lader til. Han befinder sig ofte ilde, hvilket er følgen af en irritabilitet i nerverne, som ofte har ladet mig frygte, om ikke just for hans liv, så dog for hans forstand; han er desuden distræt og kan slet ikke hjælpe sig selv; jeg er vis på, at hvis jeg ikke var, ville han rent glemme at spise og sove, for ikke at tale om, at han aldrig ville huske at lægge tyve sous til side til middagsmaden. Han elsker mig desuden, det er jeg vis på. I disse angerens og hengivelsens øjeblikke, hvor man virkelig er sig selv, har han hundrede gange sagt mig, at han hellere vil lide de største kvaler ved sin kærlighed, end helbredes ved at ophøre at elske."

Således talte Marthe til Laravinière, der, da han så, at Horace ikke besluttede sig til noget, havde brudt isen og henvendt sig direkte til Marthe, dog først efter at have underrettet Horace

om denne sin hensigt. Marthes elsker havde svaret ham med spot og givet ham tilladelse til at forsøge, om det stod i hans magt at berøve ham Marthes hjerte. Skønt vor forfængelige helt havde fattet ligefrem aversion for den, der havde opkastet sig til hans dommer, og følte sig i højeste grad indigneret over, at man vovede åbenlyst at arbejde imod ham, var han sig sin magt bevidst og frygtede ingen. Han vidste, at Jean var klodset og undselig og slet ikke forstod at belægge sine ord; det ville altså være ham, Horace, en let sag, med én eneste velvalgt frase at tilintetgøre virkningen af den ærlige præsidents længste og mest energiske tale. Dette blev også tilfældet. Han gjorde sig den ulejlighed at genvinde sit herredømme over Marthe, som om talen kunne have været om et væddemål. Hvor mangen ulykkelig kærlighed er ikke således glødet op igen i trætte eller udslukte hjerter, fordi man frygtede at berede dem en triumf, der spåede dens nære endeligt. Anger og tilgivelse er i sådanne tilfælde ikke altid uden hensigt, og der ligger mere loyalitet, end man tror, i at trodse offentligheden af et brud, der er blevet nødvendigt.

Laravinière anstrengte sig altså til ingen nytte. Der hengik ikke lang tid, inden han overbeviste sig om, at han, i stedet for at bevæge Marthe til at opgive sin ulykkelige kærlighed, tvært imod styrkede hende i troskab og hengivelse. Han tilstod Arsène, at han, langt fra at tjene ham, havde forværret hans sag. Han blev nu atter neutral som før, og trøstede sig med, at Marthe sandsynligvis ikke var så ulykkelig, som han havde troet.

Det er ingen tvivl underkastet, at han på denne tid ville have skiftet bolig, hvis monsieur Chaignards hus, af grunde der ikke

angår vore unge venner, ikke havde været mere sikkert og tjenligt til begunstigelsen af visse hemmelige planer, der beskæftigede ham, end noget som helst andet. Hvorfor skulle jeg ikke tilstå det nu, da den brave Jean ikke længere kan rammes af menneskene, og de, der delte hans skæbne, dels ved døden, dels ved fraværelse, er sikrede mod forfølgelse? Jean konspirerede. Med hvem? Det har jeg altid været og er endnu uvidende om. Det er ikke umuligt, at han på denne tid konspirerede ganske alene. Han var ikke den mand, der skulle lade sig benytte, forføre eller henrive af nogen. Han var før i stand til at anklage sit partis ledere for lunkenhed, og fej forsigtighed og handle på egen hånd, end lade sig komme i forkøbet af nogen, hvor det gjaldt et farligt forehavende. Min stilling forbød mig at være hans fortrolige. Hvorvidt Arsène var det, eller ikke, har jeg aldrig søgt at erfare. Så meget er vist, at da Horace en dag pludselig, da han uheldigvis havde glemt at lukke døren i lås, kom ind til ham, fandt han ham omringet af geværer, som han trak ud af en kuffert og undersøgte med en mands kyndige mine, der er vant til at behandle våben. I den samme kuffert fandtes patroner, krudt, bly, en støbeform, kort sagt alle de rekvisitter, der er nødvendige til at bringe indehaveren for en jury, og derfra til Greve-pladsen eller Mont Saint-Michel. Horace led netop den dag af spleen, og følte sig, trods alle sine beslutninger, oplagt til at lette sit hjerte for Jean, studenterhøvdingen.

"Ej, ej, spiller De det spil?" råbte han, da han så Laravinière med stor hast pakke sine våben sammen. "Sæt ikke et sådan et bistert ansigt op. Her er da endelig noget, vi vil kunne sympatisere i. Hvis De til tid og sted vil betro mig en af disse

klarinetter, håber jeg at kunne bevise, at jeg er så duelig en musikant som nogen."

"Er dette også Deres alvor, Horace?" spurgte Laravinière, og fæstede sine små, blinkende øjne på ham med et gennemtrængende udtryk. "De har så ofte gjort nar ad mig for min revolutionære iver, at jeg ikke ved om jeg tør stole på Deres diskretion. Men hvor liden sympati end min person og mine planer indgyder Dem, håber jeg dog, De ikke vil udbasunere min forkærlighed for skydevåben, når jeg siger Dem, at det her gælder mit hoved."

"At tvivle på det ville være en fornærmelse. Jeg er desuden så langt fra at dadle Dem, at jeg tvært imod misunder Dem. Himlen give, at også jeg havde en forhåbning eller en overbevisning, der var stærk nok til, når lejlighed gaves, at bringe mig til at hugge løs bag en barrikade!"

"Skulle lysten nogen sinde komme over Dem, så henvend Dem blot til mig. Se, er ikke dette en pen, hvormed en ung poet som De kunne skrive et sandt pragtværk og skaffe sig et udødeligt navn?"

Idet han sagde disse ord, løftede han en blank karabin i vejret, som han havde lagt til side til sit eget private brug. Horace tog den, vejede den i hånden, prøvede låsen, lagde den på sine knæ, og hensank i dybe tanker.

"Hvorfor skulle man vel leve i denne elendige tid?" råbte han, idet Laravinière, efter at have pakket sine farlige skatte sammen, tog sit yndlingsvåben fra ham, "et sådant liv er jo en lang dødskamp. Er det ikke en infam lygtemand, samfundet viser os, når det siger: Udvid dine ideer, vær intelligent, vær ærgerrig, og intet mål står dig for højt! Hvad gør dette feje,

dette løgnagtige samfund, for at opfylde disse løfter? Intet. Hvilke midler giver det os til at gøre de talenter frugtbringende, som vi i vort ansigts sved erhverver os, for at gøre os værdige til dets tjeneste? Ingen. Det forstøder og fornægter os, når det ikke tilfældigvis kvæler os. Hvis vi handler i mørket, for at vor fremtidige storhed kan blive frugten af vort eget dagværk, indespærrer det os i sine fængsler eller – fører os til skafottet. Hvis vi forholder os rolige og følger strømmen, foragter det og forglemmer os. I sandhed, Jean, De har ret, tusindfold ret, at De bereder Dem en ærefuld død. Det er et selvmord, men et selvmord, hvor der er ære at vinde."

"Hvis De tror, at jeg tænker på min egen ære eller på mine venners ære, tager De meget fejl," svarede Laravinière. "Jeg for min part er overmåde vel tilfreds med samfundet, så længe det blot tillader mig at nyde min fuldkomne uafhængighed, at drive om på gaderne og more mig, så lang som dagen er. Jeg fører i grunden det behageligste liv, man kan tænke sig, i dette så meget bagtalte samfund; jeg farer igennem det som en letfodet sigøjner, snart hist, snart her, over alt glæde og lystighed, og blot én eneste forretning at tage vare på, den at konspirere til dets omstyrtelse; thi folket lider, og en anden ære end denne verdens kalder dem, der har indviet sig til dets tjeneste. Resten står i Guds hånd."

"Folket, det er et højt klingende ord," svarede Horace; "men, uden at ville fornærme Dem, antager jeg, at De bekymrer Dem lige så lidt om folket, som folket bekymrer sig om Dem. De ynder krig og søger krig; se det er nok løsningen på gåden, min kære præsident. Enhver må her i verden følge sit instinkt. Hvorfor skulle De vel elske folket?"

"Fordi jeg nedstammer fra folket."

"De nedstammer fra folket, men De tilhører det ikke længere. Ved at lade Dem konspirere alene, eller så godt som alene, beviser folket, at det hverken kan eller vil have interesser fælles med Dem."

"Det kan De ikke dømme om, Horace, og jeg har heller ikke i sinde at forklare mig angående så farlige ting. Men vær vis på, at jeg er oprigtig, når jeg siger: jeg elsker folket. Det er sandt, at jeg ikke har levet med det, at jeg har lagt mig til en mængde epikuræiske fornødenheder, som ville genere mig yderligt, om vi engang skulle komme på spartansk diæt, der forbyder øl og *den lille korporal*. Men hvad spørger jeg vel efter mine egne ynkelige fornødenheder? Folket er den miskendte ret, den ubeskyttede lidelse, den krænkede retfærdighed. Det er en idé, om De vil; men det er vor tids sande og store idé. Den er sagtens så skøn, at man kan ofre den sine kræfter, og, om det gælder, sit liv."

"Det er en idé, der vil vende sig mod Dem, når De med livsfare har proklameret den."

"Og hvorfor skulle den vende sig imod mig, hvis jeg ikke selv fornægtede den? Og hvorledes skulle jeg vel kunne fornægte den? Kan en idé tilfredsstilles som en materiel fornødenhed, dø som en lidenskab? *Lighed for alle* vil til alle tider blive en ret; at etablere den er ikke gjort på en dag. Der er arbejde nok for hele mit liv, selv om jeg ikke skulle finde min død ved værkets begyndelse."

Det var ikke første gang, de stredes om disse og lignende teorier. Jean beholdt sjældent eller aldrig det sidste ord; for hans forstand var hverken hurtig eller subtil nok til at afparere

modstanderens indvendinger og sarkasmer. Horace ønskede også republikken; men han ønskede den til gunst for talenter og ærgerrighed. Han var af den uforgribelige formening, at folket ville finde sin fordel i at lægge alle sine interesser i intelligensens og den højere kundskabs hænder; han indrømmede, at det var en statsstyrers første pligt at sørge for folkets velvære og intellektuelle fremgang; men han kunne og ville ikke indrømme, at folket skulle have den samme ret til magten som manden af geni, eller at det skulle kunne gøre en ædel brug af denne magt. Hans store argument mod den demokratiske borger var, at han idelig talte og aldrig handlede.

Da han havde overbevist sig om, at Laravinière spillede en aktiv rolle i tidens bevægelser, steg hans agtelse for ham, og han angrede, at han havde sat sig på en fjendtlig fod med ham. Skønt han vedblev at bestride ideen om en revolution til gunst for folket, troede han dog på denne revolution, og ønskede at spille en rolle i den, for til sidst at vinde den så længselsfuldt eftertragtede hæder. En revolution var jo en uudtømmelig kilde til sindsbevægelser; kun her var anvendelse at finde for den ærgerrighed, man vel indså aldrig ville kunne tilfredsstilles under en konstitutionel forfatning. Han forsonede sig altså med Laravinière, bad ham om hans tillid og forpligtede sig med ed til at holde sig klar ved det første opråb. Han anskaffede sig nu et gevær, og forfærdigede patroner med den samme iver, et barn kaster sig over en ny beskæftigelse med. Fra nu af blev han roligere, og hans humør jævnere. Han faldt ganske til i sin nye rolle som konspirator. Denne rolle tillod ham atter at drømme om fremtidig storhed og om den glimrende måde, hvorpå han ville hævne sig for den ligegyldighed, samfundet hidtil havde

vist ham. Denne rolle gav ham en vis kontenance overfor sig selv; den gav ham en bestemt og yderst fordelagtig stilling over for Jean og sine kammerater. Det var ham desuden behageligt at kunne forskrække Marthe, at kunne jage alt blodet af hendes kinder ved skildringen af de farer, han brændte efter at udsætte sig for. Han begræd sig selv en smule forud; han kastede forud blomster på sin grav; han skrev endog sit epitafium på vers. Når han i operaen mødte vicomtessen af Chailly, og denne hilste ham yderst skødesløst, trøstede han sig med, at den hovmodige dame måske på sine knæ ville anråbe ham om beskyttelse, når han først var blevet en mægtig mand, en stor taler eller en indflydelsesrig publicist i republikken.

Hvad enten nu disse store kommende ting blot eksisterede i hans og Jeans hjerner, eller at uforudsete begivenheder havde standset udbruddet af en revolution, havde den ærlige Jean endnu blot hvæsset sine våben i forventningen om politiske omvæltninger, da koleraen brød ud i Paris og på den smerteligste måde distraherede masserne fra tanken om politik og statsomvæltning.

I en af disse kolde forårsnætter, der syntes at give sygdommen større intensitet, stjal jeg mig ind i hospitalet, indsvøbt i min kappe, til et kvarters urolig søvn, da jeg pludselig følte en hånd på min skulder. Jeg fo'r op, og fulgte den person, der forlangte min bistand, næsten uden at have åbnet øjnene. Først da vi passerede forbi den røde lanterne i forværelset, kom jeg nogenlunde til besindelse, og betragtede den person, der gik ved min side.

"Marthe!" råbte jeg forfærdet. "De her? For hvem søger De min bistand?"

"For hvem skulle jeg vel kunne søge den, uden for ham?" svarede hun og foldede hænderne. "For Himlens skyld kom, kom – her er intet øjeblik at spilde."

"Er han heftigt angrebet?" spurgte jeg undervejs.

"Jeg ved ikke," svarede hun, "men han lider meget, og hans sind er i et sådant oprør, at jeg frygter det værste. Han har allerede i flere dage haft en forudfølelse af denne sygdom, og i dag har han flere gange gentaget, at han føler sit endeligt nær. Han havde imidlertid god appetit i middags, han har været i teatret og har spist godt til aften."

"Hvilke symptomer har hidtil vist sig?"

"Ingen; men han siger, at hans lidelser er uudholdelige, og han forlangte med en sådan heftighed, at jeg skulle ile til hospitalet, at jeg løb afsted, betaget af forfærdelse."

"Min Gud, De skælver jo; støt Dem på min arm."

"Det betyder intet; det er blot en smule kulde."

"De er da også skrækkelig tyndt klædt i denne kolde nat. Svøb Dem ind i min kappe."

"Nej, nej, det vil blot opholde os; lad os for Himlens skyld ile!"

"Stakkels Marthe! De er blevet mager," sagde jeg, idet jeg ved lygternes usikre skin betragtede hendes før så runde kinder, der syntes endnu mere hule ved skyggen af de lange sorte lokker, der flagrede for vinden.

"Jeg befinder mig fuldkommen vel," svarede hun adspredt.

"Men min Gud," tilføjede hun, som om en ny ideforbindelse pludselig opstod hos hende, "hvorledes har Eugénie det?"

"Hun befinder sig vel," svarede jeg, "men græmmer sig endnu over tabet af Deres venskab."

"Over tabet af mit venskab!" gentog hun smerteligt. "O, De ved ikke, hvor lidt jeg fortjener denne bebrejdelse. Sig mig hellere, at hun endnu holder af mig; jeg kan trænge til en sådan forsikring."

"Hun elsker Dem, og vil altid elske Dem som en søster."

"Og De har endnu bevaret Deres venskab for Horace?" vedblev hun, og trak mig i armen for at påskynde min gang.

Et øjeblik efter stod vi for Horace. Da han så mig, udstødte han et gennemtrængende skrig.

"Nu kan jeg dø!" råbte han, idet han styrtede sig i mine arme, "jeg har genfundet min ven." Og han sank atter om i lænestolen, bleg og afmægtig, som om han snart ville drage sin sidste ånde.

Yderst ængstelig til mode, følte jeg hans puls, hvis slag næppe var mærkbare. Jeg bragte ham til sengs, undersøgte nøje hans tilstand, og forberedte mig på at tilbringe natten hos ham.

Hans hjerne var i den frygteligste spænding, og alle hans nerver smerteligt irriterede. Han havde en slags delirium, talte om død, borgerkrig, kolera, skafot, og idet han i sine fantasier blandede alle disse forestillinger, antog han mig snart for knokkelmanden, der kom for at kaste ham i sin skrækkelige hule, snart for bøddelen, der førte ham til retterstedet. På disse eksalterede øjeblikke fulgte besvimelser; når han da atter kom til bevidsthed, kendte han mig, trykkede energisk mine hænder, holdt mig fast ved klæderne og bønfaldt mig om ikke at forlade ham, og frem for alt ikke at lade ham dø. Jeg havde ikke den ringeste lyst til det; men hvorledes jeg end anstrengte min hjerne, var jeg ikke i stand til at finde ud af beskaffenheden af hans sygdom. Jeg kunne ikke se andet, end at det hele var et nerveangreb, som måtte være fremkaldt af en moralsk årsag;

men da de lidelser, han havde klaget over til Marthe, stod i modsigelse til dette, vedblev jeg at iagttage hans tilstand med den mest spændte opmærksomhed. Der fandtes ikke ringeste symptom på kolera, ingen feber, ingen opkastninger, ingen bestemt smerte. Marthe viste ham en omhyggelighed, som han ikke syntes at bemærke. Hendes egen tilstand forekom mig betænkelig; hendes hele udseende vidnede om en så høj grad af afkræftelse, at jeg bønfaldt hende om at gå til sengs, men dette var jeg ikke i stand til at formå hende til. Først da Horace hen imod morgenstunden var blevet roligere, faldt hun i slummer i lænestolen ved foden af sengen. Jeg sad over for hende ved hovedgærdet, og kunne ikke undlade at sammenligne Horaces ansigt, der var fuldt af sundhed og kraft, med denne kvindes, som jeg for ikke så længe siden havde set så blomstrende, og som nu blot forekom mig som en skygge af den før så skønne Marthe.

Jeg var også nær ved at falde i søvn, da Laravinière kom ind på tåspidsen, og, uden at vække nogen, satte sig ved min side.

Han havde tilbragt natten hos en ven, der var angrebet af kolera; da han kom hjem, havde man sagt ham, at Marthe havde været på hospitalet for at hente hjælp til Horace. "Hvad fejler ham?" spurgte han, idet han bøjede sig hen over ham, for at betragte ham.

Da jeg havde tilstået ham, at jeg ikke havde været i stand til at opdage noget alvorligt tegn til sygdom, men at han imidlertid havde beskæftiget og foruroliget mig den hele nat, trak han på skulderen.

"Vil De have, at jeg skal sige Dem hvad der fejler ham," sagde han, og talte endnu mere sagte. "Han er angrebet af en panisk

skræk for kolera. Det er den tredje gang, han opvarter os med den samme historie; havde jeg været hjemme, skulle Marthe ikke have ulejliget Dem, og ikke selv være løbet ud i den fugtige nat. Den stakkels kvinde er mere syg end han."

"Hendes udseende har vakt min hele bekymring, men bedømmer De ikke min stakkels Horace med for megen strenghed?"

"Jeg er blot retfærdig. Jeg vil ikke påstå, at han er fej; jeg er endog vis på, at han i en batalje eller en duel kækt kunne træde faren under øjne. Men han lider af en anden slags fejhed, der er almindelig for alle dem, der gør sig selv til deres gud; han frygter sygdom, lidelse, en langsom, smertelig og obskur død. Han er desuden i høj grad, hvad man kalder ømfindtlig. Jeg har engang på gaden set ham holde stand mod fire fordægtige karle, som hans kækhed jog på flugt; men jeg har også set ham så godt som tabe bevidstheden for en rift i huden, han fik ved at skære sin pen. Han har en formelig fruentimmernatur, trods sit Jupiter-skæg. Han er kapabel til heroisme, men tåler ikke, at man stikker ham med en knappenål."

"Min kære Jean," svarede jeg, "jeg ser dagligt mennesker i deres ungdoms fulde kraft, der gælder for stærke og modige, men som tanken om kolera, ja endog om mindre onder, gør feje og uendelig små. Tro ikke, at min stakkels Horace er en undtagelse. Undtagelserne imødegår sygdom med stoicisme."

"Jeg har gjort den samme erfaring, og ville lade Deres forkælede ven skøtte sig selv, når den stakkels Marthe blot kunne vænne sig til hans galskaber, og ikke forgik af angst hver gang han finder for godt at erklære sig sit endeligt nær."

"Er dette da årsagen til hendes lidende udseende?"

"Det er en af tusinde årsager. Men jeg vil ikke sidde her og være angiver. Jeg har hidtil afholdt mig fra at sige Dem, hvorledes sagerne står; men siden De nu selv har opsøgt Deres ulykkelige venner, kan De se med egne øjne."

23

Da jeg den næste dag havde forvisset mig om Horaces fuldkomne helbredelse, skænkede han mig uopfordret sin fortrolighed. "Nu vel," svarede han på en af mig henkastet bemærkning, "jeg er misfornøjet med min skæbne, misfornøjet med livet, og, hvorfor skulle jeg ikke tilstå det? aldeles ked af at leve. En dråbe malurt til i mit livsbæger, og jeg skyder mig en kugle for panden!"

"Da du i går troede dig angrebet af kolera, bønfaldt du mig imidlertid om ikke at lade dig dø. Er det ikke din spleen i dag, der lader dig se din stilling sørgeligere, end den er?"

"Hvad vil du tage dig af, hvad et vanvittigt menneske siger, jeg var jo syg i går, syg på legeme og sjæl, og med et vist animalsk instinkt hænger enhver ved tilværelsen. Med min fornuft vendte også bevidstheden om min elendighed tilbage; hvor jeg vender mit øje hen, ser jeg blot den sorteste håbløshed. Jeg afskyer denne miserable parodi på et liv."

Jeg forsøgte at tale til ham om Marthe, hvis eneste støtte han var, og som måske ikke ville kunne overleve ham, hvis han selv formasteligt endte sine dage. Han gjorde en bevægelse, der udtrykte den højeste utålmodighed, han kastede et blik ind i det næste værelse, og efter at have forvisset sig om, at Marthe ikke var kommet tilbage fra sine morgenindkøb:

"Marthe," råbte han og skælvede af undertrykt bevægelse. "De nævner der årsagen til alle mine lidelser, min elskede og min dødsfjende, min himmel og mit helvede. Jeg har ikke glemt alle dine sørgelige spådomme, og har hidtil fundet at min ære

fordrede, at jeg skjulte for dig i hvor høj en grad du talte profetisk. I dag forbander jeg denne falske stolthed, hvorfor skulle jeg ikke, når jeg genvinder min bedste, min eneste ven, åbne ham det hjerte, der er hans evige ejendom? Så vid da den hele skrækkelige sandhed. Jeg elsker Marthe, og dog hader jeg hende, jeg forguder hende, og dog foragter jeg hende, jeg kan ikke udholde tanken om at skilles fra hende, og dog lever jeg kun, når jeg ikke ser hende. Forklar mig dette, du, som kan forklare alt, du som gør en teori af kærligheden, og som tror at den kan underkastes en behandling som andre sygdomme."

"Min kære Horace," sagde jeg, "jeg tror, at det i det mindste vil være mig en let sag at analysere din sjælstilstand. Du elsker Marthe, men du ønsker at kunne elske hende endnu højere, har jeg gættet rigtigt?"

"Til visse. Ja, du alene forstår mig – kun hos dig er lægedom at finde. Med hele min sjæl higer jeg efter en sublim kærlighed, men føler kun en miserabel jordisk, med hele min sjæl higer jeg efter idealet, men se, dybere og dybere synker jeg i smudset, og fastere og fastere omklamrer virkeligheden mig."

"Med andre ord," vedblev jeg og søgte ved tonen at formilde det strenge, der kunne ligge i mine ord, "du ønsker at kunne elske en anden højere end dig selv, og kan ikke engang drive det til at elske en anden lige så højt."

Han fandt, at jeg behandlede hans smerte på en plump og upoetisk måde, men alt hvad han sagde for at modificere min dom, tjente kun til at befæste den. Marthe kom nu hjem, og da Horace havde et nødvendigt ærinde, lod han mig alene med hende.

Jeg fandt hende lige så tavs og uigennemtrængelig, som Horace havde været åbenhjertet. Dette havde jeg ventet. Hun var den lidende part, hun havde retfærdig grund til klage, hendes ædelmodighed fordømte hende altså til tavshed. Da jeg imidlertid antog, at det ville gøre hende godt at åbne mig sit hjerte, sagde jeg hende, at Horace selv havde tilstået mig sin uret. Dette var sandhed. Han havde ikke skånet sig, men skriftet alle sine fejl, skønt han ikke ville indrømme, at min påstand havde sin grund i en bundløs egoisme. Men denne opmuntring forandrede ingenlunde den beslutning, hun syntes at have taget. Jeg bemærkede hos hende en vis mørk resignation, et vist fortvivlet mod, som jeg havde troet uforenelig med hendes let bevægelige, entusiastiske natur. Hun undskyldte Horace; sagde at al skyld faldt tilbage på samfundet, der for bestandig stempler en falden kvinde, og ikke tillader hende at hæve sig igen ved at indgyde en sand kærlighed. Hun afslog at forklare sig angående sin fremtid. Hun afslog ligeledes mit tilbud om at føre Eugénie til hende, da de samme grunde, der havde bevirket vort første brud, endnu var til stede, og snart atter ville fremkalde et lignende resultat. Hun forsikrede mig om sin dybe hengivenhed for den trofaste Eugénie, men bønfaldt om ikke mere at berøre denne sag. Hun talte ubestemt om religion og resignation. En eneste idé syntes at beskæftige hende udelukkende, og det var at hun havde en mystisk pligt at opfylde, hvis natur hun ikke angav.

Ved nøje at iagttage hendes udseende og bevægelser, troede jeg at bemærke, at hun var frugtsommelig, men jeg fandt hende så lidt tilbøjelig til at skænke mig sin fortrolighed, at jeg ikke vovede at stille hende noget spørgsmål desangående.

Da jeg med tungt hjerte forlod hende, faldt min vej netop forbi den café, hvor Horace i almindelighed læste aviser. Han kaldte på mig, og tvang mig til at tage plads. Han ville absolut vide, hvad Marthe havde sagt, men i stedet for at besvare hans spørgsmål, begyndte jeg med at spørge, om Marthe ikke var frugtsommelig. Det er umuligt at beskrive det udtryk af forbavselse og komisk forfærdelse, der afmalede sig i hans ansigt.

"Frugtsommelig!" råbte han, "det kan umuligt være dit alvor! Jesus min Gud, hun har dog vel ikke sagt dig, at hun er frugtsommelig? Jeg ulykkelige mand, det manglede blot i min elendighed!"

"Hvor kan dette således forfærde dig? Hvis man bragte mig en lignende nyhed, ville jeg finde den meget glædelig."

Han slog i bordet, så alle porcelænsvarerne i butikken klirrede.

"Med dig er det en anden sag," råbte han; "for det første er du en filosof og for det andet har du tre tusind livres i rente og en stilling. Jeg er ikke filosof, har ingen renter, og kan følgelig ikke befatte mig med at have børn. Du må jo selv indse, at der ikke er sund menneskeforstand i at være fader i min alder, i min stilling, med min gæld og med et par dydige forældre, der ville råbe ak og ve. Hvad skulle jeg ernære barnet med? Hvad skulle jeg opdrage barnet med? For ikke at tale om, at jeg afskyr børn og finder, at en kvinde i barselseng er det græsseligste på Jorden – – Ha! nu falder det mig ind, at Marthe i fjorten dage ikke har læst andet end *Émile*. Det er klart som dagen, hun vil selv amme barnet, og give det en opdragelse *à la* Jean Jacques i et værelse på seks fod. Jeg er fader. Giv mig lige så godt straks en strikke!"

Hans fortvivlelse var så komisk, at jeg uvilkårligt brast i latter, men da jeg endnu stadig nærede gode tanker om hans hjerte, antog jeg, at han blot gav efter for sin sædvanlige trang til at spotte, selv over de alvorligste ting, og ville ikke fornærme ham med at foreholde ham de pligter, hans nye stilling pålagde ham. Jeg kunne jo desuden have taget fejl. Hvis Marthe var frugtsommelig, hvor var det da muligt at Horace skulle kunne være uvidende om det! Jeg lo endnu ad hans skræk for svøbelsesbørn, og han blev ved at ivre mod dem med en uudtømmelig rigdom på argumenter, og således skiltes vi ad.

Da jeg kom hjem, fandt jeg en lang liste over syge, der havde ladet sig antegne. Jeg havde været læge siden forrige efterår, og begyndte min karriere med en større praksis end jeg havde ønsket.

Forretninger optog mig nu så aldeles, at jeg i hele fjorten dage ikke havde et øjeblik til overs for mine venner. En morgen kom Horace bleg og åndeløs styrtende ind til mig.

"Er hun her?" var det første ord han henvendte til mig.

"Eugénie? hun arbejder i sit værelse."

"Nej, Marthe!" råbte han i den højeste sindsbevægelse, "hun er forsvundet, hun har forladt mig med fortvivlelse i hjertet, hun er måske ikke længere blandt de levendes tal!"

Han faldt om i en stol, og denne gang var oprøret i hans sjæl virkelig ikke forstilt. Vi ilede til Arsène. Jeg troede, at Marthe kunne have underrettet denne sin trofaste ven om sine planer. Vi fandt kun hans søstre, hvis forundrede mine tydeligt sagde os, at de intet vidste, og at de ikke engang anede årsagen til Horaces besøg. I porten mødte vi Paul, der kom hjem. Horace

kastede sig i hans arme, og sagde med et af disse pludselige udbrud af følelse, der bragte os til at glemme al hans uret:

"Arsène! min ven, min broder! hvor er *hun*? De ved det, De må vide det. O, vær barmhjertig! Straf mig ikke for alle mine forbrydelser mod hende ved længere at holde mig i denne skrækkelige uvished! Sig mig blot at hun lever, at hun har givet sig under Deres beskyttelse. Tro ikke, at jeg længere er jaloux! I denne skrækkelige stund sværger jeg, at jeg ærer og agter Dem som et væsen af en højere natur. Jeg samtykker i alt, jeg underkaster mig alt! Vær hendes støtte, hendes frelse, hendes elsker. Jeg giver Dem hende, jeg betror Dem hende, jeg vil velsigne Dem, hvis De kan gøre hende lykkelig. Sig blot at hun ikke er død, sig blot at jeg ikke er hendes morder."

Da der kun fandtes et eneste kvindeligt væsen i verden, der interesserede Arsène, gættede han øjeblikkelig alt, skønt Marthes navn ikke var blevet nævnt. Jeg troede, at han skulle falde død om på jorden. Hans tænder klaprede, og uden at kunne fremføre et ord, stirrede han med forvildet mine på Horace, mens han med sin iskolde hånd pressede den hånd, denne havde rakt ham. En blanding af håb og rædsel satte ham i en tilstand, der lignede vanvid.

Efter et minut fattede han sig og vi styrtede alle ud. Vor første gang gik til *La Morgue*. Horace havde haft den samme tanke, men havde ikke haft mod til at søge sin elskede i de dødes hus. Arsène og jeg gik ind; Horace blev stående ved porten og måtte støtte sig for ikke at synke om. Vi trængte lige ind i hovedafdelingen, hvor flere lig, udstrakte på borde, fremstillede for os den hæsligste sociale vunde, en voldsom død

i sin hele afskyelighed, et bevis for eller en følge af elendighed, forbrydelse eller fortvivlelse.

Arsène genfandt sit mod i samme øjeblik. Horace tabte ganske sit. Han nærmede sig en kvinde, som holdt sit døde barn tæt omslynget. Med sikker hånd strøg han håret til side, som vinden kastede frem over den dødes ansigt. Ligesom om en tyk sky havde formørket hans syn, bøjede han sig over dette allerede stivnede ansigt, betragtede det et øjeblik, lod det derpå atter falde tilbage og sagde med stærk stemme: *Nej*. Vi ilede ud, og han gentog for Horace dette Nej, der for et øjeblik måtte lette hans hjerte.

Efter at have gået nogle skridt sagde Arsène:

"Vis mig endnu engang det brev, hun efterlod."

Horace trak et brev op af lommen, som han allerede havde meddelt os. Paul læste det på ny med den største opmærksomhed.

Det lød som følger:

> "Vær ganske rolig, Horace, jeg havde taget fejl. Himlen pålægger dig ikke de pligter, du så meget afskyr. Men efter det, du har sagt mig i disse sørgelige fjorten dage, er det blevet mig klart, at en længere forbindelse mellem os ville være en ulykke for dig og en skændsel for mig. Vi har på begge sider haft tid nok til at forberede os på denne adskillelse, som vistnok vil forårsage dig smerte, men som du vil finde dig i, når du betænker, at den var blevet uundgåelig, og at vi skyldte hinanden at bringe dette offer. Jeg siger dig nu farvel for altid. Søg mig ikke, det vil være forgæves. Ængst dig ikke for min skyld, jeg er rolig og stærk. Jeg forlader Paris; det er muligt at jeg vender tilbage

til min fødeby. Jeg trænger til intet, og bebrejder dig intet. Lov mig, ikke at tænke på mig med bitterhed. Idet jeg forlader dig, anråber jeg Himlen om at beskytte og velsigne dig."

Dette brev tydede ingenlunde på en fortvivlet beslutning, dog var det langt fra at berolige os.

"Der forestår dig endnu en prøvelse," sagde jeg til Horace. "Du må ordret fortælle os, hvad der er foregået mellem dig og Marthe i disse fjorten dage. Måske din frygt er ugrundet. Marthe er religiøs, og har måske en stærkere karakter end nogen af os tror. Tal, Horace; vor medlidenhed med dig er så stor, at vi ikke vil dadle dig, hvad du end har at sige os."

"Du vil at jeg skal skrifte i *hans* nærværelse?" spurgte Horace, og så på Arsène. "Det er en grusom straf, men jeg fortjener den, og jeg modtager den. Jeg vidste kun alt for vel, at han elskede hende og at hans kærlighed var hende mere værdig end min. Jeg led Helvedes kvaler, når jeg tænkte på, at hun hos en anden ville kunne finde den lykke, jeg nægtede hende, og jeg tror, jeg hellere havde myrdet hende, end set hende frelst af ham."

"Himlen tilgive Dem Deres svære synd!" sagde Arsène højtideligt. "Men tilstå lige til enden. Hvorfor gjorde De hende så ulykkelig? Var det for min skyld? De vidste jo at hun ikke elskede mig!"

"Jeg vidste det," råbte han, og hævede hovedet i stolt selvbevidsthed. Men denne egoistiske følelse forsvandt det næste sekund. "Jeg vidste det, ædle Arsène," tilføjede han bevæget, "men jeg ville ikke engang tillade hende at ægte Dem. Den sammenligning, jeg følte, hun i sit hjerte måtte gøre mellem os, forekom mig som en blodig fornærmelse mod mig. I

ser, mine venner, at der selve min urimelighed lå skamfuldhed og anger."

"Marthe har til alle tider beskæftiget sine tanker så lidt med mig," svarede Arsène mildt, "at det måtte være hende en let sag ganske at glemme mig."

"Hun forsvarede Dem i lang tid med en energi, der bragte mig til raseri; pludselig holdt hun ganske op at tale om Dem, men selv heri syntes jeg at se trods og en hemmelig foragt. På denne tid tvang nøden mig til atter at lade hende tage fat på sit arbejde, men skønt jeg tilsyneladende havde overvundet min jalousi, kunne jeg aldrig se hende gå alene ud, uden at føle en angst uden lige. Jeg gjorde imidlertid, hvad der stod i min magt for at skjule den; jeg sværger Dem til, Arsène, at jeg kun ved en yderst sjælden lejlighed kunne lade et indiskret ord falde; men ethvert sådant ord, der fløj mig ud af munden i vrede, og som følgelig kun havde lidt at betyde, syntes at såre hende til døden. Hun kunne ikke tåle at blive mistænkt for en usandhed eller en forstillelse, hvor ringe denne end kunne synes i mine øjne. I de sidste uger kan jeg give mig det vidnesbyrd, at jeg var mere herre over mig selv, men den utaknemmelige antog min dyd for ligegyldighed. Således stod sagerne, da en ulykkelig omstændighed atter bragte uvejret til at bryde løs. Jeg troede, Marthe var frugtsommelig. Théophile gav mig den første ide om det, og jeg tilstår, at den aldeles konsternerede mig. Jeg håber, I vil skånes for den ydmygende tilståelse af, i hvor ringe grad den faderlige følelse er udviklet hos mig. Er det i min alder, at dette instinkt udvikler sig hos mennesket? Jeg ved det ikke, men det forekommer mig, at nød og elendighed må gøre det til en forbandelse, som under gunstigere omstændigheder

måske kunne være en lykke. Med et ord, jeg udspurgte Marthe med mere forfærdelse end ømhed, det tilstår jeg med blødende hjerte. Hun gav mig intet bestemt svar.

Jeg trængte stærkere ind på hende, og nu erklærede hun mig, irriteret over den frygt, jeg lagde for dagen, at hun i det tilfælde, Himlen sendte hende den lykke at være moder, hellere ville betle brødet til sit barn, end anråbe om min beskyttelse, siden mænd i min stand så slet forstod de pligter, dette hellige kald pålægger fader og moder. Jeg fo'r op, og sagde hende måske i min rimelige vrede mere, end jeg strengt kan forsvare. Hun behandlede mig med den mest knusende foragt. Fra denne dag syntes al lykke at være veget fra os. Det var mig ikke muligt at få vished om Marthes tilstand. Snart sagde hun, at hun blot havde tre måneder tilbage af sit svangerskab, snart at hun aldeles ikke var gravid, men at hun, hvis hun var det, ville skjule det for mig, flygte ud i den vide verden med sit barn, og opdrage det langt borte fra mig. Jeg tilstår, at min retfærdige vrede måske gjorde mig grusom. Når hun nægtede sit svangerskab, fremkaldte jeg tilståelsen af det ved en falsk ømhed, når hun tilstod det, knuste jeg hendes hjerte ved min modløshed, mine forbandelser og, hvorfor skulle jeg ikke tilstå alt? ved krænkende tvivl om hendes troskab og de bitreste sarkasmer over den lykke, hun lovede sig af at give min gæld, min dovenskab og min fortvivlelse en arving. På sådanne øjeblikke, hvori Himlen syntes at have forglemt og forskudt os, fulgte øjeblikke, fulde af entusiasme og anger, hvor jeg med en slags febrilsk kraft modtog denne nye skæbne, men snart faldt jeg atter tilbage til min tidligere modløshed, og i slige momenter sagde Marthe: "Vær ganske rolig, jeg har blot foregivet denne

tilstand, for at prøve dig og se, hvilken mand du er. Nu har jeg prøvet både dit mod og din kærlighed." Hvad skal jeg sige jer mere? Hver dag blev vore lidelser mere uudholdelige. I går havde vor uenighed nået en sådan højde, at den måtte have bevirket en katastrofe, hvis vi ikke begge havde været blaserede for slige lidelser. Ved midnat, efter en trætte, der havde varet to dræbende lange timer, forfærdedes jeg således over hendes lidende udseende, at jeg styrtede for hendes fødder, omklamrede hendes knæ og foreslog hende at dø sammen, hellere end at vanhellige vor kærlighed ved et brud. Hun svarede blot med et sønderrivende smil, hævede hænderne mod Himlen og forblev nogle øjeblikke i en stum ekstase. Derpå slog hun begge arme om min hals, og trykkede med sine tørre, brændende læber et langt kys på min pande.

"Lad os ikke længere tale om alle disse sørgelige ting," sagde hun, idet hun rejste sig. "Du må være træt, jeg beder dig, gå til sengs. Jeg har endnu noget arbejde, der skal være færdigt. Sov blot roligt, du ser, at jeg er rolig."

Og hun var også rolig. Jeg, blinde dåre, så ikke, at det var dødens rolighed. Udmattet på legeme og sjæl sov jeg ind, og vågnede først ved lys dag. Min første tanke var, på mine knæ at takke Marthe for hendes barmhjertighed. I stedet for hende finder jeg denne billet. I hendes værelse tydede intet på en ilsom flugt. Alt var i den sædvanlige orden; kun kommoden, der indeholdt hendes få klædningsstykker, var tom. Hun havde ikke været i seng. Portneren var hen imod klokken tre blevet vækket af den indvendige klokke. Han trak mekanisk i klokkestrengen, som han altid gør i denne koleratid, hvor man løber ud og ind den hele nat, for at søge og bringe hjælp. Han så ingen gå ud,

men hørte porten atter blive lukket i. Jeg hørte intet. Jeg lå der, udstrakt som et kadaver, mens Marthe iværksatte den flugt, der for evigt opstiller en uoverstigelig skranke mellem mig og lykken."

Efter at have overvundet det første indtryk af denne sørgelige fortælling, hengav vi os til de forskelligste gisninger. Horace var fast i sin tro på, at Marthe ikke kunne overleve adskillelsen fra ham, og at hun blot havde taget sine klæder med, for at give sin flugt udseende af en rejse, og således bedre skjule sit mørke forsæt. Jeg delte ikke længere denne frygt. Jeg syntes i Marthes hele færd at spore en stærkt udviklet følelse af pligt og moderlig kærlighed.

Arsène var tilsyneladende rolig. Efter at vi havde tilbragt den hele dag med frugtesløse efterforskninger, sagde han os farvel, for at gå hjem til sine søstre. Horace var ude af sig selv af fortvivlelse.

"De må have mere tillid til Gud," sagde Arsène mildt. "Der er noget i mit hjerte, der siger mig, at han ikke har forladt den mest fuldkomne af sine skabninger, og at han våger over hende." Horace bønfaldt mig om ikke at lade ham alene, men da jeg havde pligter at opfylde mod flere af epidemiens ofre, kunne jeg blot love at tilbringe en del af natten hos ham. Laravinière havde, ligesom vi, været i bevægelse den hele dag for at søge efter Marthe. Vi ventede nu med utålmodighed hans tilbagekomst. Klokken et kom han hjem, uden at have været heldigere end vi; men på sit bord fandt han nogle linjer fra Marthe, som posten havde bragt i løbet af aftenen:

"De har vist mig så meget venskab, at jeg ikke vil forlade Dem, uden at sige Dem farvel. Jeg har endnu en bøn til Dem. Gør, hvad der står i Deres magt for at berolige Horace; bønfald ham i mit navn om ikke at nære nogen frygt for min tilstand, hverken i fysisk eller moralsk henseende. Jeg tror på Gud, det er det bedste jeg kan sige, sig dette til min broder Paul. Han vil forstå mig."

Denne billet, der skulle berolige Horace, vakte en frygt af en anden art. Han troede i Marthes sidste ord at se et vink, et skjult løfte til Arsène, og hans jalousi blev atter vakt.

"Det er, hvad jeg altid har sagt," råbte han, "når hun har følt sig ulykkelig i sit forhold til mig, har tanken om dette menneske altid opretholdt hende. Det er denne tanke, der har givet hende kraft til at forlade mig. Vær vis på, at det er Arsène, hun stoler på. Hun har endnu så megen respekt for vor forbindelse, at hun ikke straks vil begive sig under en andens beskyttelse. Jeg har desuden for gode tanker om Arsènes retskaffenhed til at tro, at han den hele dag skulle have spillet den afskyeligste komedie med mig; han måtte jo være en tiger og intet menneske, for at hjælpe mig at søge dén i dødningehuset, som han vidste levende og resigneret."

"At tvivle om det ville være en forbrydelse. Arsène har denne skrækkelige dag lidt mere end du. Nu vil jeg straks løbe hen til ham med denne billet, at han kan sove trygt, om blot en time eller to."

"Jeg vil selv gå," sagde Laravinière, "for hans sorg går mig mere til hjerte end alt det øvrige." – Og uden at bemærke det forbitrede blik, Horace tilkastede ham, tog han billetten og gik.

"Der ser du," råbte Horace rasende, da Jean var borte, "de er alle enige om at føre mig bag lyset. Denne Jean er Pauls værdige hjælper, den sentimentale mellemhandler i denne kyske intrige. Paul, der, efter Marthes sigende, så godt vil forstå, hvorfor og hvorledes hun *tror på Gud*, underrettes af Jean om, hvor min stolte utro er at finde; han iler til hende, kaster sig for hendes fødder etc. etc. eller også sover han den retfærdiges søvn, i det søde håb, at man, efter to eller tre dages tårer, som man tror at skylde mig, vil begynde at blive modtagelig for trøstegrunde. Ja, den hele kombination er mig fuldkommen klar, skønt det ikke kan nægtes, at den er anlagt med en vis kunst. Man har allerede længe søgt et påskud til at gøre mig forhadt af mine venner; man ville forlade mig med frelst samvittighed. Ved at foregive et svangerskab, har man lagt en snare for mig, som man vel vidste, jeg ikke så let ville undgå. Du har, uden at ane det, været medskyldig i denne smukke makination. Man kendte min svage side; man vidste, at denne mulighed altid havde bragt mig til at gyse. Man skaffer mig altså anledning til at vise mig fej, grusom, umenneskelig, og når man da har opnået, at jeg afskyr mig selv og afskys af alle mine venner, forlader man mig med smukke ord og velsignelser som et offer, der i døden tilgiver sin bøddel. Det er virkelig højst sindrigt. Men det er ikke mig, man fører bag lyset ved slige kunster; jeg har ikke glemt, hvorledes man forlod Minotauren; jeg har ikke glemt, hvorledes man holdt sig skjult, for at lade den første storm lægge sig. Den elendige dåre troede også på et selvmord. Hans første gang var også til dødningehuset. Han fandt sagtens også en rørende billet. Jeg tør sværge på, at den ordret klang som

min. Jeg kender stilen; den er klassisk og vil, så længe verden står, blive brugt ved slige lejligheder."

Horace talte endnu længe i denne tone. Men da det ængstede mig mindre at se ham i denne stemning end i den tidligere fortvivlede, lod jeg ham rase, og sagde intet for at bringe ham til fornuft.

24

Da jeg om eftermiddagen atter besøgte ham, fandt jeg ham i seng. Han havde feber, og alle hans nerver var i den voldsomste spænding. Jeg foreholdt ham på en temmelig streng måde hans umandige opførsel. Han blev aldeles rasende. Jeg bebrejdede ham at føle langt mere bitterhed end sand smerte. Han svor med dyre eder, at hans fortvivlelse var grænseløs, og så længe talte han om sin smerte, at han fik et anfald af virkelig fortvivlelse, og til sidst brød ud i en krampagtig hulken. I dette øjeblik trådte Arsène ind. Laravinière havde meddelt ham Horaces mistanke, og, i stedet for at føle sig krænket over den, kom han for at berolige sin rival ved at forsikre ham om, i hvor høj grad han havde taget fejl. Han gjorde dette med så megen værdighed og sand adel, at Horace, der altid gik fra den ene yderlighed til den anden, kastede sig i hans arme, takkede ham med overstrømmede hjertelighed, og i den højeste eksaltation bad ham om at være *hans broder, hans trøster, hans bedste ven på Jorden, den læge, Himlen selv sendte hans lidende sjæl.*

Skønt både Arsène og jeg følte, at der lå overdrivelse i alt dette, lod vi os dog røre af hans veltalende ord og hans endnu mere veltalende ansigt, og lovede at tilbringe resten af dagen med ham. Da Horace intet havde nydt siden den forrige dag, indbød jeg dem begge til at spise til middag med mig hos den ærlige Poisson. Undervejs mødte vi Laravinière, som også sluttede sig til os. Som en naturlig følge af omstændighederne var vort måltid i begyndelsen trist og stille, men efterhånden blev Horace mere og mere livlig. Jeg tvang ham til at drikke en

smule vin, for at styrke sig, og bringe ligevægt mellem det sangvinske temperament og nerverne. Da han sjældent nød stærke drikke, sporede man hurtigere virkningen af to eller tre glas bordeauxvin, end jeg havde ventet, og nu blev han yderst meddelende og fuld af energi. Han viste os alle tre en grad af entusiastisk interesse, som i begyndelsen rørte os, men som snart begyndte at mishage Arsène og i høj grad irriterede den ligefremme Jean. Uden at vi så ganske var i stand til at fatte hvorfor, holdt han klingende lovtaler snart over den ene og snart over den anden. Efterhånden blandede erindringen om Marthe sig i al denne entusiasme. Han var nu aldeles vis på, at han snart ville genfinde hende. Himlen skyldte ham jo en glimrende erstatning for alle hans lidelser. Det ville være ham en let sag at formilde sin sjæls tilbedte. Fra nu af skulle glæden bo under deres tag. For at bringe os til at dele denne hans tillid, skildrede han os i glødende ord og med en slet skjult triumf den lidenskab, han havde vidst at indgyde hende, omtalte vidt og bredt hendes mange opofrelser og øvrige fortjenester, og berørte til sidst hendes skønhed og sin lykke på en så lidet delikat måde, at Arsène gentagne gange blegnede. Det havde nemlig altid ærgret Horace, at hans triumf over hans rivaler ingen rigtig opsigt havde vakt, at han så godt som havde været nødsaget til at nyde sin lykke inkognito. Nu, da en fælles interesse havde bragt os til at berøre dette delikate emne, kunne han endelig nyde den så længselsfuldt attråede triumf, og det var let at se, at han næsten trøstede sig over sit tab, da dette gav ham ret til at omtale og med de stærkeste farver skildre en lykke, som ingen hidtil rigtig havde villet værdsætte. Skønt Arsène led Helvedes kvaler, var han ham med et ganske

særegent mod behjælpelig i denne lidet passende hjertesudgydelse. Han syntes at have besluttet ligesom at studere Marthe gennem Horaces uforsigtige meddelelser. Han havde aldrig rigtig fattet, hvorledes hans rival, der i hans øjne var så uendelig liden, havde kunnet indgyde Marthe kærlighed, og det var denne gåde, hvis løsning han søgte. Han vidste meget vel, hvorledes Horace havde tabt denne kærlighed; for han kendte den alvorlige side af Marthes karakter; men den romantiske side, der havde ladet sig dominere af et vanvittigt menneskes lidenskab, analyserede han og kommenterede over i tankerne, mens han hørte den skildre af denne vanvittige selv. Flere gange greb han Laravinière i armen, for at hindre ham i at afbryde Horace. Da han havde hørt nok, sagde han ham farvel uden bitterhed og uden foragt.

Han havde næppe forladt os, før Laravinière gav sin længe tilbageholdte forbitrelse luft. Horace var nu i en fuldkommen eksalteret tilstand: han drak kaffe, blandet med rum, selv om jeg bebrejdede ham denne overdrevne iver efter at følge mine forskrifter. Da han så Laravinières stumme opmærksomhed, som han havde antaget for overvættes beundring, forvandlet til en tør og yderst nærgående kritik, betragtede han ham forbavset. Han var ikke længere i humør til at tåle bebrejdelser. Angerens og beskedenhedens tid var forbi, og hovmodigheden havde atter overhånd. Han besvarede Laravinières kolde foragt med sarkasmer over hans formodede kærlighed til Marthe, som han skildrede som yderst latterlig og yderst ulykkelig. Han berusede sig i sine egne vittigheder; han blev mere og mere højrøstet og hans angreb stedse mere bitre, og denne middag ville sandsynligvis have endt på en sørgelig måde, hvis jeg ikke

havde afbrudt en samtale, der antog en mere og mere fjendtlig natur.

"De har ret," sagde Laravinière, idet han rejste sig, "jeg glemte, at jeg talte med et galt menneske," og efter venskabeligt at have givet mig hånden, gik han, uden at værdige sin modstander et blik.

Jeg fulgte Horace hjem. Han var aldeles beruset, og hans nerver var mere irriterede end før. Han fik et nyt anfald af feber, og da jeg var nødsaget til at begive mig til mine syge, og frygtede for at lade ham alene, gik jeg ned til Laravinière, der i det samme kom hjem, og bad ham våge hos Horace. "Jeg vil gøre det for Deres og for den stakkels Marthes skyld," svarede han, "men hvad dette menneske angår, tilstår jeg Dem, at han ikke indgyder mig den mindste medlidenhed. Det er en nar, der draperer sig med sin smerte; i grunden er han mindre bedrøvet end både De og jeg."

Da jeg var borte, tog Jean plads ved sin patients seng, og betragtede ham ufravendt i ti minutter. Horace græd, hulkede, skreg, rejste sig op i sengen, holdt taler og udråbte Marthes navn snart med ømhed, snart med raseri. Han vred sine hænder, sønderrev sengetæppet, og var ikke langt fra at rive håret af sit hoved. Jean havde foresat sig at forhindre enhver voldsomhed af en alvorlig art, men ville på ingen måde lade sig dupere af en af disse scener, som han troede Horace i stand til at spille med koldt blod midt i sine største ulykker.

I mine øjne (og jeg tror, at jeg har kendt ham så godt som nogen,) var Horace slet ikke den kolde egoist, Jean antog ham for. Det kan ikke nægtes, at han var kold, men han var også lidenskabelig. Det kan ikke nægtes, at han var egoistisk; men

han havde en sådan trang til andres venskab, omsorg og sympati, at man umuligt kan frakende ham en vis kærlighed til og interesse for sine medmennesker. Egoisten lever alene; Horace kunne ikke leve et kvarter uden selskab. Han besad en høj grad af selvkærlighed, men dette er noget andet end egoisme. Han elskede andre med stadigt hensyn til sig selv, men han elskede dem dog, og da han ikke kunne udholde ensomhed, men foretrak den første, den bedstes selskab for sine egne tanker, kan man, uden at være alt for sofistisk, sige, at han på en vis måde foretrak andre for sig selv.

Når noget gik Horace imod, havde han kun ét middel til at skaffe sig selv lindring og atter at smelte og røre de hjerter, han netop havde krænket til døden. Dette middel bestod i at give sin smerte et voldsomt ydre afløb ved ord, tårer, hulken, skrig, ja endog konvulsioner og delirium. Det var ikke en komedie, som Jean påstod, det var en i sandhed hård og smertelig krisis, men som han selv frivilligt fremkaldte. Man kan ikke sige, at han også frivilligt kunne ende den. Den vedvarede ofte længe efter at han havde følt dens latterlige side. Men der krævedes kun en ringe ydre omstændighed til at ende den. En streng bebrejdelse, en trussel af den person, han havde valgt til sin trøster eller sit offer, det pludselige tilbud af en adspredelse, en hvilken som helst overraskelse, en lille rift i huden, han gjorde sig ved at gestikulere eller lade sig falde om på gulvet, var tilstrækkelig til at bevirke overgangen fra den voldsomste eksaltation til fuldkommen rolighed. Dette var mig det sikreste bevis for, at hans lidelser ikke var forstilte, for havde han været en så stor skuespiller som Jean påstod, ville han ganske anderledes have styret overgangen fra forstillelse til realitet. Laravinière havde

ikke ringeste barmhjertighed med ham. Hvis han i nogen tid havde øvet en læges eller sygeplejers kald, ville han haft anledning til at overbevise sig om, at der gives en klasse mennesker, man kan give en plads mellem børn og gale, som på én gang er stærke og svage, irritable og godmodige, energiske og indolente, affekterede og naive, med et ord, kolde og passionerede, som jeg tidligere har sagt. Disse mennesker er undertiden kun mådeligt udrustet, undertiden i besiddelse af de herligste evner.

Artisternes nervøse og komplicerede naturer fremstiller hyppigst disse fænomener. Selv om de meget vel ved, at disse sindsbevægelser undergraver deres kraft, søger de med en sørgelig begærlighed alle mulige hidsende midler, og fremkalder frivilligt disse uvejr, der kun har alt for megen sand intensitet. Horace gjorde brug af fortvivlelse og delirium, som andre gør brug af opium og stærke drikke.

"Han behøver blot at ryste lidt på sig," sagde Laravinière, "så kommer raseriet ligesom ved hekseri, og man kan pludselig tro ham besat af ti tusinde djævle, men truer man blot med at forlade ham, så bliver han øjeblikkelig rolig ligesom et barn, som ammen truer med at lade alene i mørket."

Jean vidste ikke, at der i Bicêtre findes gale, som ville tage livet af sig, hvis man ikke nøje bevogtede dem, men som bliver stille og frygtsomme, når man truer med at slå dem en smule koldt vand over hovedet.

Jeans hovedargument mod Horace var, at han aldrig spillede sine farcer uden når han havde tilskuere; når han var alene, gik han hen og lagde sig til at sove som et andet fornuftigt menneske, påstod han. Dette kunne desværre ikke nægtes.

Disse kriser gjorde min stakkels ven godt. Det var ham over al måde behageligt at vække interesse, at se andre kærligt beskæftigede om ham eller ængsteligt bekymrede for hans skyld; de, som elskede ham fandt desuden, når de så ham i denne lidende tilstand, på tusinde midler til at adsprede og trøste ham. Den ene beklagede ham, den anden smigrede ham, den tredje tvang ham mod hans vilje til at gå i teatret. Kort sagt, det behagede ham at være syg. Han lignede heri skoledrenge, der udgiver sig for syge, for at kunne blive bragt til sygestuen, hvor de i al magelighed kan pleje sig, og hvor maden er mere lækker.

Uheldigvis var han denne nat overladt til den strengeste af sine sygeplejere. Han vidste det, men han håbede, at det skulle lykkes at besejre og dominere ham. Han forøgede med vilje sin feber, og gjorde sig så syg, som det stod i hans magt. Men Jean var ubevægelig.

"Jeg har ikke den ringeste medlidenhed med Dem," sagde han i en iskold tone. "De fortjente at lide tusinde gange mere, end De gør. Jeg finder Deres hele opførsel mod den arme Marthe skændig, og jeg foragter en anger, der altid kommer for silde. Jeg ved, at De har mange smigrere; men jeg ved også, at hvis disse dårer havde set Dem så tæt på som jeg, ville De vende Dem ryggen med foragt, i stedet for at tilbringe natten ved Deres seng. Jeg, som mishandler Dem, men som tier stille med Deres jammerligheder, gør Dem større tjeneste end alle disse narre, der forkæler Dem med smiger. Men hør nu det sidste råd, jeg agter at give Dem. Disse mennesker vil engang få øjnene op, og da kan De være evig forvisset om, at de ikke vil skåne Dem. Vend derfor om i tide, og bliv en mand. Det passer

sig ikke for en mand at flæbe og vride hænderne af led på sig, fordi en kvinde ikke vil vide mere af ham. De har desuden andre ting at tage vare på. En revolution er i udbrud. Hvis De altså er så ked af at leve, som De påstår, har De nu et simpelt middel til at dø med ære. De har valget mellem at kvæle Dem ved kulos som en grisette, eller slås som en brav patriot."

Dette var al den trøst, Horace fik af Jean, studenterhøvdingen.

Jeans svage side var at tilgive alt og skænke enhver sin agtelse, som gjorde sin uret god igen ved at tage en bøsse og skyde dygtigt løs bag en barrikade. Da Horace derfor tilstod ham, at han mere end nogen sinde brændte efter at kaste sig i de politiske begivenheders strøm, lod Jean sig forsone. Han samtykkede nu i at pleje ham i flere dage, spadserede med ham og adspredte ham ved forberedelserne til den store dag, han bebudede som meget nær. Horace begyndte atter at skrive elegier over sin død for fædrelandet, ophørte at begræde Marthe og vovede næppe at omtale hende.

En måned var forløbet siden Marthes flugt. Man havde endnu ingen underretning om hendes skæbne, og denne hårdnakkede tavshed, som Eugénie og Arsène havde håbet ikke ville strække sig til dem, vakte vor hele bekymring. Jeg begyndte at frygte, at hun langt fra Paris havde skjult et selvmord eller i det mindste en farlig sygdom. Jeg tror, at den samme håbløshed havde bemægtiget sig de andre. Jeg så næsten aldrig Arsène. Horace nævnede aldrig den ulykkeliges navn, og syntes at gå svanger med store planer, som han med en mørk og tragisk mine lod mig ane. Eugénie græd ofte i stilhed. Laravinière

konspirerede mere ivrigt end nogen sinde og politikken opslugte ham fuldstændig.

Således stod sagerne, da den gamle grevinde af Chailly skrev mig til, at koleraen var udbrudt i den lille by, der stødte til hendes ejendomme. Hun var ikke bange for sig selv, men for sine venner, for sin familie, for sine vender, og opfordrede mig på den indstændigste og tillige på den kærligste måde til at tilbringe denne sørgelige epoke i provinsen. Epidemien var så godt som ophørt i Paris; dér ude var der ingen læge. Der var altså en pligt at opfylde såvel mod menneskeheden som mod venskabet, for alle min faders gamle venner boede i denne provins. Jeg gjorde straks forberedelser til min afrejse. Eugénie skulle ledsage mig.

Horace kom flere gange for at tage afsked, han lykønskede mig til at kunne forlade det *afskyelige Babylon*. Han misundte mig i alle henseender. Han ønskede, han kunne gøre som jeg. Jeg så, at han havde noget på hjertet, og jeg opsatte mine rejseforberedelser, og gik med ham til Luxembourg. Her bad jeg ham forklare sig. Han lod sig længe nøde, skønt jeg så, at han brændte af begærlighed efter at tale. Endelig tog han ordet:

"Nu vel, så lad mig da åbne dig mit hjerte, selv om en skrækkelig ed binder mig. I en så alvorlig sag kan jeg ikke handle i blinde. Du skal løse mine tvivl. Forsøg at sætte dig i mit sted. Sæt, at du ved din ære, ved dit liv, ved alt, hvad der er dig helligt, havde forpligtet dig til at dele en mands politiske anskuelser, ja endog til at tage del i en forestående statsomvæltning, og at du pludselig opdagede, at denne mands anskuelser var grundfalske, at han står i begreb med at begå en stor dårskab og kompromittere sin sag. Jeg vil gå endnu videre.

Sæt, at dine ideer havde et højere opsving end hans, at hans principper forekom dig absurde, tror du da, at denne mand havde ret til, tror du, at nogen i verden havde ret til at dadle dig, fordi du vendte ham ryggen og opgav den hele sag dagen før en eksplosion? Svar mig på dét, Théophile. Dette er en alvorlig sag. Det gælder her mit rygte, min samvittighed, min fremtid."

"For det første," svarede jeg, "glæder det mig at høre dig tale om din fremtid; for i en hel måned har jeg blot hørt dig tale om dit endeligt. For det andet forundrer det mig, at du vælger mig til dommer i et politisk spørgsmål. Du ved, at jeg er adelsmand af fødsel og demokrat af sindelag, og at min stilling på dette terræn følgelig er yderst falsk. Skønt jeg i principper, i sympatier, i overbevisning og tro er mere ultra end Laravinière og konsorter, kan jeg dog aldrig gøre fælles sag med dem. Jeg deler skæbne med et ringe antal brave unge mennesker, der ikke fra den ene dag til den anden kan fornægte deres fædres religion, men som ikke desto mindre har varme hjerter og stærke arme. De føler, at fortidens sag er tabt, og at de nye ideers sejr er hellig og retfærdig. Men de har pligter mod den kaste, de tilhører, og må derfor endnu i en række af dage afholde sig fra at deltage i tidens politiske bevægelser. Du ser altså, at jeg ikke er den rette mand til at vise dig vejen. Da jeg har en vis personlig værdighed at iagttage, må jeg forholde mig neutral i alle politiske spørgsmål og søge at gøre mig nyttig for mit fædreland på en anden måde."

"Hvad du der siger, giver mig meget at tænke på," tog Horace atter ordet. "Man kan altså tjene sit fædreland på en anden måde, befordre republikken ved værdigere midler, end ved som

en rasende at styrte sig ud i de vilde partikampe, hvis udbrud er nær?"

"Jeg har bestemt ikke villet opstille dette som et almindeligt princip; jeg har blot sagt, at jeg for min part må afholde mig fra al aktiv andel i tidens bevægelser. Hvad jeg i dit sted ville gøre, som er republikaner af natur, af stilling, jeg kunne sige af fødsel, kan jeg i dette øjeblik ikke bestemme. Var jeg legitimist og katolik, som de fleste unge mennesker af min stand, tror jeg, at jeg sluttede mig til hertuginden af Berry som et princip."

"Du ville deltage i borgerkrigen? Det er netop, hvad man vil forlede *mig* til. Men jeg afskyr alle disse barbariske midler, og håber, at fædrelandet har anden og værdigere brug for mine kræfter."

"Nå, i så tilfælde afholder du dig fra at spille en aktiv rolle. Dette havde jeg ikke ventet af din ærgerrighed. Fristelsen er stor; der skal kraft til at modstå den."

"Ja, i sandhed kraft," råbte Horace med eftertryk, "men et menneske kan, hvad han virkelig vil. Jeg takker dig for, at du har skaffet mig klarhed i denne sag. Du har gjort mig en stor tjeneste."

Jeg kunne, sandt at sige, ikke fatte, hvilken tjeneste jeg havde gjort ham, og ville forlade ham, inderlig glad over at se ham så rolig og enig med sig selv, da han atter holdt mig tilbage.

"Du har jo endnu ikke besvaret mit spørgsmål," sagde han.

"Jeg erindrer ikke, at du har stillet mig noget."

"Jeg spurgte dig, om nogen af mine såkaldte venner og medforbundne, om Jean Laravinière for eksempel, havde ret til at dadle mig, fordi jeg opgav alle konspirationer, og trak mig tilbage til privatlivet, som jeg aldrig burde have forladt."

"Jeg ser af dette spørgsmål, at du har begået den dårskab at slutte dig til en politisk association."

"Det siger jeg ikke," faldt han mig hurtigt i talen, "jeg ved hverken af konspirationer eller associationer at sige. Men du kender jo Jean, og kan sagtens vide, at vi ikke har levet flere måneder under tag sammen, uden at han jo har underholdt mig med sine politiske drømmerier. I et fortvivlet øjeblik ønskede jeg brændende sindsbevægelse, kamp, og frem for alt en hurtig død, og uden nærmere at overveje sagen, lod jeg mig tage i ed. Hvis jeg altså nu trækker mig tilbage, er dette menneske i sin plumpe heroisme i stand til at anklage mig for fejhed – jeg vil til sidst blive nødsaget til at udfordre ham på liv og død."

"Hvad tænker du på? At slås med en af dine bedste venner! Jean er desuden ikke så brutal, som du påstår. En åben og loyal forklaring af dine ideer og principper vil være tilstrækkelig til at overbevise ham om, at du handler, som du fra dit standpunkt må handle."

"Jean har uheldigvis hverken ideer eller principper," svarede han. "Det er jo umuligt at forklare sig for et sådant menneske. Jeg gentager det, han vil anklage mig for fejhed. At veksle et par kugler med ham er imidlertid min mindste sorg. Hvad der mest foruroliger mig er, at han upåtvivlelig vil udsprede rygtet om min fejhed blandt vore medforbundne, der ikke duer til andet end til at skråle *Marseillaisen* i kipperne, og bokse med nogle politibetjente. Lad os engang antage det tilfælde, at det vanvittige foretagende, man forbereder, får et heldigt udfald, lad os antage, at folket tager parti for disse galninge, at borgerregeringen styrtes, og at vi får et stykke af en republik. I

dette tilfælde ville disse pygmæer vokse til kæmper og istemme sejrshymner, der ville genlyde fra den ene ende af Frankrig til den anden. Der er desværre så megen charlatanisme i verden, og de revolutionære bevægelser er så egnede til at begunstige den, at det ikke er umuligt, at man vil proklamere disse mennesker som fædrelandets befriere. De ville da have en fod i stigbøjlen; mig vil man derimod kaste af vejen i en grøft; for disse fædrelandets værdige befriere ville ikke undlade at udbasunere, at jeg på farens dag vendte dem ryggen. De latterligste og ubetydeligste ting har ofte de alvorligste følger. – Lederne af oppositionen i 1830 tabte en stor del af deres popularitet og indflydelse over masserne, fordi de ikke ville erkende opstanden 27. juli, og den 28. juli ikke fattede, at en revolution var i udbrud. Hvor meget lettere vil da ikke jeg kunne miste en indflydelse, som endnu ikke er grundet? Ville det ikke være sørgeligt, om jeg skulle blive standset ved begyndelsen af min karriere, fordi en skare uvidende drenge kastede mig smuds i ansigtet? Hvad tror du om denne sag, Théophile? Jeg ønsker at høre din bestemte og uforbeholdne mening."

"Jeg har blot ét svar at give dig, min kære Horace, og det er, at der gives et ufejlbarligt middel til at gendrive alle falske beskyldninger. Dette middel består i at være konsekvent. Du er enten filosof som jeg, eller revolutionær som vor ven Jean. Der gives ingen middelvej. Hvis du endnu nærer ærgerrige planer, trænger du til massernes opinion. Du har endnu kun et snævert koteri at bevæge dig i; du må altså gøre alt, for at vinde dette koteri; dette koteris ideer må være dine ideer. Du må kæmpe for og med dette koteri, med ét ord, du må adlyde det, for senere at

kunne blænde og dominere det. Hvis du derimod nærer den overbevisning, som du før ytrede, at ethvert foretagende for øjeblikket ville kompromittere frihedens sag, bør du opsætte din politiske virksomhed til en gunstigere periode. Du er endnu ung; du vil måske opnå at se frihedens og civilisationens sag sejre ved midler, der mere stemmer overens med dine principper."

Horace svarede mig ikke, og gik tankefuld og nedslået ved min side. Ved min dør takkede han mig for mine råd, erklærede dem for logiske og fornuftige, og forlod mig, uden at sige mig, hvilken beslutning han havde taget.

Da min afrejse var fastsat til den næste morgen, gik jeg hen til ham ud på eftermiddagen, af frygt for, at han måske kunne beslutte sig til noget, han senere bittert ville angre. Jeg fandt blot den værdige monsieur Chaignard, der på den forbindtligste måde sagde:

"Monsieur Dumontet er afrejst til provinsen for en time siden. Han fik brev fra sine forældre; hans fru moder ligger for døden. Det stakkels unge menneske var aldeles fra sig selv. Han efterlod mig halvparten af sine sager i forvaring; han kommer ganske sikkert snart tilbage."

Jeg gik ned til Laravinière.

"Har De talt med Horace?" spurgte jeg.

"Nej," svarede han, "men Louvet så ham nylig stige på diligencen med en mine, som om han stod i begreb med at arve en onkel, i stedet for at begrave sin moder."

"De er grusom mod min stakkels Horace. Han er i det mindste en god søn. Han tilbeder sin moder."

"Hans moder er ikke mere syg end De og jeg," svarede Jean, og trak på skuldrene.

Han ville ikke forklare sig nærmere.

25

Koleraen rasede med megen voldsomhed i den lille by, der stødte til min gamle grevindes ejendom; men den passerede ikke over floden. Indvånerne på den venstre flodbred, som vi hørte til, blev altså forskånede. I forventning af et stedse muligt udbrud forblev jeg imidlertid på min lille ejendom, så dagligt familien Chailly, hvis slot næppe lå en kvartmil borte, og vågede med den største omhyggelighed over min bedagede veninde og hendes børnebørn, hvis pleje ganske var overdraget hende, da moderen, den *merveilleuse* vicomtesse, Leonie, havde andet at tage vare på. Skønt denne sidste viste mig megen bevågenhed, mishagede hun mig mere og mere. Hun var i besiddelse af visse ydre glimrende egenskaber, der altid ville sikre hende meget naive og meget affekterede menneskers beundring. De første antog hende for fuldt alvor for den fremragende person, hun udgav sig for, og de andre fandt sig i hendes prætentioner, da de begunstigede deres egne; thi enhver erklæret beundrer af vicomtesse Leonie indgik ligesom en stiltiende akkord med hende om, selv at blive anerkendt for en fremragende person. I Chailly som i Paris havde hun et temmelig latterligt lille hof. Da de virkelige *elegants*, hun havde medbragt fra Paris, ikke var fuldtallige til at danne et hof, så hun sig nødsaget til at rekruttere det med nogle landadelsmænd af den velbekendte race *falske elegants*, der på den grusomste måde blev spottet og gjort til nar. Disse af alle gratier forladte unge mennesker anstrengte deres forstand til det yderste, for at tale i de høje

toner ligesom poeten og de tidligere favoritter, men forekom derved kun endnu dummere.

De red imidlertid ud med hende, fulgte hende på jagten og flagrede om hende, hvor hun viste sig, alt med den største naivitet, og uden at ane, at man blot tålte dem for at forøge tilbedernes skare og for at få provinsens damer til at sige: at det dog i grunden var utåleligt, at man ikke kunne beholde én eneste kavaler fra det øjeblik, vicomtessen af Chailly viste sig i departementet.

Den gamle grevinde førte et ganske ejendommeligt liv på slottet, og var, trods sin høje alder, uundværlig for den indolente Leonie.

Hun vågede over børnenes pleje, havde tilsyn med hovmestre og guvernanter, og havde desforuden overopsyn med agerbruget og den indre husorden. Vicomten, hendes søn, var en yderst ubetydelig person, der var overbærende af ligegyldighed og disponeret til at tillade vicomtessen, sin gemalinde, alt, på den betingelse, at hun ingen hindringer lagde i vejen for hans egen smag og tilbøjeligheder. Rig og indskrænket havde han ingen anden tanke end at forøde sin formue med operaens letfodede gudinder. Han opholdt sig helst i Paris, og for at få syndsforladelse for sine hyppige og ofte en smule mistænkelige rejser, viste han sig såre rundhåndet, hvor det gjaldt hans gemalindes toilette, og besørgede samvittighedsfuldt hendes talløse indkøb og kommissioner. Dette var det virkelige ægteskabelige bånd imellem dem, og heri stak også hemmeligheden ved deres gode indbyrdes forståelse. Den stakkels mand elskede sine børn af instinkt, og for sin moder følte han større ømhed end for noget andet

næsen på Jorden; men han forstod hende ikke, og var aldeles ude af stand til at indvirke på sine børns opdragelse. Kastede man et flygtigt blik på denne familie, åndede alt enighed og harmoni; betragtede man den derimod med et opmærksommere øje, så man snart, at det ikke var en familie, og at man, uden den gamle grevindes rastløse anstrengelser og selvopofrende ømhed, ikke ville have kunnet leve fire og tyve timer under samme tag.

Jeg havde blot opholdt mig nogle dage i provinsen, da jeg modtog en billet fra Horace, dateret fra hans fødeby. "Min stakkels moder er frelst," skrev han. "Jeg vender tilbage til Paris i næste uge. Min vej går blot tyve mil fra din barndoms skueplads. Hvis du endnu ikke har forladt den, gør jeg gerne denne omvej for at tale nogle timer med dig under det tag, hvor din vugge stod. Et ord, og jeg indretter min rejserute derefter."

Eugénie så en smule surt til mig, da jeg sagde hende, at jeg havde besvaret denne billet med en indbydelse; ikke desto mindre gjorde hun *honneurs* på min ydmyge borg med den hende ejendommelige gratie og værdighed, og Horace havde bestemt ikke grund til at beklage sig over den modtagelse, der blev ham til del.

Madame Dumontet havde ikke været så alvorlig angrebet, som hendes mand i den første angst havde tilskrevet sønnen. Der havde ikke vist sig ringeste tegn på kolera hans fødeby, og han havde fundet sin moder så godt som helbredet. Han havde imidlertid ikke straks formået at udrive sig af sine kærlige forældres arme, der endog havde villet overtale ham til at tilbringe resten af sommeren i sit hjem; men enhver sådan begæring havde han på det bestemteste afslået, da han sikkert

måtte have skudt sig en kugle for panden, hvis hans onde skæbne havde tvunget ham til at blive tre måneder til ende i provinsen.

Sagen var den, at provinsens beskedne sæder aldeles ikke længere stemte overens med den smag og trang til højere livsnydelse, som opdragelsen havde udviklet hos Horace. Hans forældre havde gjort alt, for at dette skulle blive tilfældet, og nu stod de forbavsede foran resultatet af deres naive ærgerrighed. De fattede ikke de enorme udgifter, dette unge menneske forårsagede dem, som ikke nedværdigede sig til at deltage i én eneste af de adspredelser, hans fødeby frembød, som viste en sådan foragt for de offentlige baller, cafeen, de rejsende aktricer, jagten etc. De følte en dyb og virkelig smerte ved synet af den dræbende kedsomhed, der greb ham i deres nærhed, og som han ikke havde kraft til at skjule. Den bitre ironi, han gik i felten med mod deres forsigtighed i politiske materier, den skærende foragt, han viste deres gamle venner, hans slet dulgte modbydelighed ved kærlige slægtninges en smule demonstrative ømhed, hans melankoli uden synlig årsag, hans tordnende ve-råb mod pengeregimentet og pengenes århundrede (han, der trængte så højligt til penge), hans mørke, ujævne humør, hans mystiske udbrud, når talen faldt på kvinder, kærlighed og ægteskab, var lige så mange årsager til dyb og fortærende smerte for disse fortræffelige forældre, især for hans stakkels moder, der fuldt og fast troede, at han måtte være ramt af en stor og aldeles uhørt ulykke, for alle hans jævnaldrende og skolekammerater var jo tilfredse og lykkelige, og ikke én eneste forbandede sin skæbne som han.

Nogle timers samtale med Horace var tilstrækkelig til at forklare mig hans forældres bekymringer, hans egne lidelser, under alt dette, og den uret, han havde haft, skønt han altid fremstillede mig denne som en nødvendig følge af sin særlige stilling.

De ængstelige spørgsmål, hans fader havde tilladt sig med hensyn til hans studier og fremtidsplaner, havde *højligt fornærmet ham*; hans fromme moders prædikener om flid og sparsommelighed havde været ham *en formelig tortur*. Efter således at have udøst sit hjerte for mig, efter at have fremstillet mig sine *kolossale sorger*, efter at have grædt af ømhed og raseri ved skildringen af sine kære, utålelige forældres uintelligente ømhed, var resultatet af alle disse lidelser, at han følte en rasende trang til at adsprede sig, samt at han brændte af længsel efter at fremstille sig på slottet Chailly, hvor han havde hørt, at et glimrende lagt jagtparti blev foranstaltet.

En time efter blev han indbudt af grevinden selv, der på sin spadseretur kom ind for at hvile ud hos mig, som hun ofte gjorde. Ved første øjekast havde den i verdens skole udviklede dame forstået og vurderet Eugénie. Den agtelsesfulde venlighed, den fornemme dame tog plads ved siden af folkets datter, karabinierens maitresse med, og talte mildt og venligt med hende, frapperede i høj grad Horace. Det undgik ham lige så lidt, med hvilken takt Eugénie vidste at finde den rette tone mod den fornemme gæst. Fra denne dag opgav han de fleste af sine fordomme mod hende, og viste hende en agtelse, der sjældent fornægtede sig.

For vicomtessen var Horaces ankomst en sand *bonne fortune*, for hun begyndte hjerteligt at kede sig ved sine omgivelser, og

erindrede, at hun havde fundet den smukke unge mand i besiddelse af forstand og originalitet. Hun gjorde ham elskværdige bebrejdelser for at have negligeret hende i Paris.

"De må have fundet vort hus kedsommeligt," sagde hun i denne tone, hvor ironien lå smigreriet så nær, at man aldrig vidste, hvilken var den dominerende. "Her vil vi måske kunne vise os fra en fordelagtigere side; på landet er man desuden mindre vanskelig."

"Det er denne betragtning, der har givet mig mod til at fremstille mig for Dem," svarede Horace med en vis impertinent ydmyghed, der blev yderst gunstigt optaget.

Vicomtessen af Chailly forstod sig lige så lidt på virkelig ånd som på virkelig fortjeneste. Hun søgte hos en mand kun én eneste kapacitet, den med en vis virtuositet at kunne smigre og forgude en dame. Ved første øjekast bedømte hun en nysankommen, og så hun, at hendes fortjenester her ikke ville blive anerkendt, gjorde hun sig ingen forgæves ulejlighed. Heri bestod hendes hele takt. Hun kompromitterede sig aldrig ved at vise en gunst, der ikke blev vurderet, og var ingenlunde bange for åbenlyst at lægge sin uvilje for dagen. Hun vidste at skaffe sig tilhængere nok, til ikke at behøve at frygte sine fjender. Hun havde altså blot en eneste målestok for bedømmelsen af en mand. Enhver, der ikke værdsatte hende, blev uden barmhjertighed, og uden appel erklæret for en tølper, et menneske uden smag og levemåde, eller også for en dosmer.

Enhver derimod, der bemærkede hende eller søgte at gøre sig bemærket af hende, blev øjeblikkelig antegnet i registret over hendes favoritter eller protegéer. En ung beundrers stumme henrykkelse behagede hende, men en erfaren kurtisørs

dristighed behagede hende endnu mere. Kold og sygelig kunne hun ikke drive koketteriet til det yderste, men hun drev det på sin egen vis. Hun gjorde sig ingen samvittighed af at give flere mænd ad gangen såkaldte rettigheder over sit hjerte; hun lod alle leve i håbet, opmuntrede alle ved små *faveurs* og forstod den kunst at overbevise enhver især om, at han var hendes første og sidste kærlighed. Men da der yderst sjældent gives en fuldkommen slet karakter, kan man til vicomtessen af Chaillys ros sige, at hun i det mindste ikke søgte skinnet af en dyd, hun ikke besad, og ikke hyklede principper, som hendes liv modsagde.

Hun viste tværtimod megen uafhængighed i sine ideer og stor excentricitet i sin opførsel. Hun troede ikke på nogen dyd, men da ingen last indgød hende afsky, omtalte hun andre kvinder med større loyalitet, end damer i den store verden plejer at gøre.

Det faldt ikke Horace et øjeblik ind at betvivle ægtheden af den dames fortrin, der øjensynlig søgte hans hyldest. Han anerkendte dem *en masse* og *en detail,* ikke alene fordi det var første gang, han kunne hæve sine øjne til en rig, fornem og kurtiseret dame, men også fordi han netop havde den samme målestok i sin bedømmelse af andre, og altid følte sin entusiasme eller antipati vakt efter det indtryk, han selv frembragte. I samme øjeblik, vicomtessens blik første gang havde krydset hans, var denne trang til at lade sig beundre blevet sat i bevægelse hos dem begge – begge brændte af længsel efter at måle sine kræfter og at triumfere på hinandens bekostning.

Vicomtessen tænkte den hele nat på de tre toiletter, der skulle forherlige den næste dag. Om morgenen viste hun sig på altanen i en negligé, så hvid, så fin, så bølgende, at hun mindede om Desdemona, der synger sin smeltende romance. Mens man ordnede jagtturen, iførte hun sig en ridedragt fra Louis den Trettendes tid, og vovede endogså at stikke en sort fjer i sin baret, hvilket ville have været smagløst i Bois de Boulogne, men som i Chaillys menneskeåtomme skove gjorde en yderst pikant effekt. Efter jagten gjorde hun et lige så smagfuldt landligt toilette, og anvendte så mange parfumer, at Horace fik et anfald af nervøs hovedpine.

Hvad ham angår, havde han været oppe før daggry, for, takket være min garderobe, at improvisere et kostume, der ikke alt for meget mindede om Quartier Latin. Jeg advarede ham om, at min hest var noget vild og måtte behandles med varsomhed. I begyndelsen red han med stor sindighed, men næppe var han rigtig kommet under skytset af vicomtessens blikke, før han glemte mine råd og rasende sporede sin hest, der gjorde de vildeste kaprioler.

Galleriet bemærkede, at han aldeles ikke forstod at styre en hest.

"De rider jo, som om De havde foresat Dem at brække Deres hals, højstærede," tilråbte grev de Meilleraie ham. Da greven gjaldt for vicomtessens mest begunstigede tilbeder, behagede denne lektion Horace mindre godt, og for at bevise, i hvor høj grad han foragtede den, lod han sin hest stejle den ene gang efter den anden. Da han ikke havde lært at ride, vidste han meget vel, at han i kunst ikke ville kunne måle sig med de erfarne og pedantiske ryttere, der omgav vicomtessen, han ville

derfor fordunkle dem ved dristighed. Det lykkedes ham også at forfærde sine tankers dame, der blegnende bønfaldt ham om at være forsigtigere. Hans hensigt var opnået, og hans triumf over alle hans rivaler sikret. Mod gælder i en dames, og især i en blaseret dames, øjne langt mere end kunst og skole. Herrerne påstod, at det var en afskyelig måde at ride på, og at ikke én af dem ville låne en sådan galning deres hest, men vicomtessen sagde dem lige øjnene, at ikke en af dem var i stand til lignende galskaber. Hun fattede meget vel, at den hele pragtforestilling havde været til hendes ære; hun måtte altså vise den skyldige taknemmelighed og beskæftigede sig under den hele jagt udelukkende med vor helt. Denne lettede hende anledningen, ved ikke at vige fra hendes side og ved at vise den største ligegyldighed for jagten, for da han lige så lidt forstod at jage som at styre en hest, indså han, at han blot ville begå dumheder, og fandt det derfor klogest at affektere en dyb foragt for slige vilde glæder.

"Hvorfor er De da kommet?" spurgte vicomtessen, der ville give ham anledning til at sige noget smukt.

"Naturligvis for at være sammen med Dem," svarede han naivt.

Dette var mere, end vicomtessen havde ventet. Men omstændighederne var Horace gunstige, for i denne deklaration, som han således kastede hende i hovedet, og som en smule mere *savoir vivre* i det mindste ville have lært ham at give en mere delikat form, troede den erfarne dame at se beviset på den voldsomste lidenskab, der trodsede alle hensyn. Hun vidste meget vel, at hun aldrig havde været elsket. Trods sine høje tanker om sig selv, følte hun smerteligt, at

nysgerrighed og forfængelighed havde haft den største del i den forgudelse, hun havde mødt. Ingen havde brændende ønsket hendes besiddelse; hendes højeste ønske på Jorden var derfor at indgyde en virkelig passion, skulle denne end kompromittere hendes rygte. Måske hun også håbede, at en sådan kærlighed ville åbne hendes fra fødslen af udslukte hjerte for denne sande hengivenhed og entusiasme, hun aldrig havde kendt. Så meget er vist, at hendes forfængelighed var tilfredsstillet i alle andre henseender, og at hun var blaseret for alle andre triumfer. Skulle hun nu være tilfreds måtte hun se et menneske begå himmelskrigende dårskaber for hendes skyld. Horace var træk for træk denne helt, hun havde set i sine drømme, denne rasende, denne forvovne elsker, hvis kærlighed kunne bringe liv og bevægelse i den tilværelse, hvis øvrige glæder var udtømt til bunden.

Denne ulykkelige kvinde havde imidlertid haft én ven i sit liv, og denne ven havde hun bevaret. Det var marquien af Vernes, der i en alder af halvtreds år havde været hendes første elsker, skønt verden aldrig havde erfaret, eller i det mindste ikke haft vished om dette forhold. Den snedige *roué* havde benyttet sig af det første mismod, som vicomten af Chaillys utroskab forårsagede hans gemalinde. Han havde vidst at tilsnige sig den unge forladte ægtefælles fortrolighed, og misbrugt den til at forføre et uerfarent barn, der betragtede ham som en fader og stolede på ham. Hidtil havde den ulykkelige kun haft én fejl: forfængelighed; men denne afskyelige debut i livet med en gammel libertiner lagde spiren i hendes hjerte til virkelige laster. Hun følte den dybeste afsky for sit fejltrin; men marquien hjalp hende til atter at hæve sig i sine egne øjne, ikke

fordi han var i stand til at føle anger, men fordi han midt i sine laster havde dannet sig en slags moral, der forbød ham nogen sinde at kompromittere en dame i verdens øjne eller nedsætte hende i hendes egne. Det var en forunderlig mystisk og snedig mand, i hvis kolde forstillelse der altid herskede en vis loyalitet.

Født til diplomat, men ved begivenhedernes gang fjernet fra denne karriere, havde han anvendt sit geni til uden skandale at tilfredsstille sine lidenskaber. Selv om hans kyniske blik, den fine sanselighed, der åndede i hans tale, og især hans dogmatiske tone, når spørgsmålet var om den store verdens yndlingstemaer: galanteri og kærlighed, i ham lod ane den overlegne libertiner, forføreren af første rang, var dog aldrig navnet på nogen af hans maitresser gået over hans læber, var denne end død for fyrre år siden og gjaldt for en helgen. Aldrig havde han kompromitteret en dame. Aldrig havde han beklaget sig over et nederlag, og aldrig havde han hævnet en troløshed. Antallet på hans erobringer havde derfor også været fabelagtigt, skønt han altid havde været meget grim. Da han ikke var i stand til at føle sand kærlighed, havde han heller aldrig været elsket; men over alt havde han gjort sig nødvendig og havde beholdt sine rettigheder længere end mangen Adonis, som man elsker, men som kompromitterer sin dames rygte og forstyrrer hendes dyrebare hjertefred. Så længe han ikke havde triumferet, var han den farligste og dristigste forfølger; efter besiddelsen blev han ikke alene uskadelig, men endog nyttig og nødvendig. Han var i stand til at vise en ædelmodighed, der grænsede til heroisme, og forstod den ganske særegne kunst ved sin omtale, ved sin ærbødighed, ved sin hele planmæssige opførsel at hæve den dame i verdens øjne, hvis fald han hemmeligt havde på

samvittigheden, han gjorde alt dette med den største kulde og efter et bestemt system. Han inddelte nemlig alle sine intriger i tre afsnit. At bedrage, beherske og bevare. I det første afsnit indgød han venskab og tillid, i det andet skamfuldhed og frygt, i det tredje taknemmelighed og endog en slags respekt, det bizarre resultat af den mest forræderske, men tillige den ridderligste kærlighed, der nogensinde har været undfanget i en menneskelig hjerne.

Vicomtesse Leonie havde været en af marquiens sidste ofre.

Han havde set hende så ulykkelig over sit fejltrin, så dybt krænket og ydmyget ved at tilhøre en gammel, hæslig og kold mand, at han, der aldrig havde angret, virkelig havde følt et svagt anfald af anger og besluttet at anvende alle sit genis ressourcer til at udsone sin brøde. Resultatet havde været mere glimrende end alle hans øvrige mirakler i denne genre. For ingen pris i verden ville han have endt sin karriere med at efterlade et ubehageligt indtryk. Han forsmåede ikke at tage sin tilflugt til anger, til fortvivlelse; han spillede den lidenskabelige, synderen af kærlighed, og skilte sig ved alle disse roller med en sådan overlegenhed, at vicomtessen for fuldt alvor troede, at hun var denne blaserte oldings første kærlighed. Hans første forretning havde været at give hende en elsker, der trøstede hendes forfængelighed. Leonie vidste ikke, at han havde fulgt den samme taktik med alle de damer, hvis venskab han havde ønsket at bevare; kun havde han med de andre spillet filosoffen fra det attende århundrede, hvorimod han for hende nedlod sig til at spille helten fra det nittende. Han lod, som om han opofrede sig, som om han stødte sig en dolk i hjertet ved at give sig en rival, og da vicomtessen fuldkommen troede sig i stand

til at indgyde heroiske følelser, så hun i den rolle, den snedige vellystning skabte til omstændighederne, den sublimeste realitet. Han på sin side fandt behag i at indgyde en eksalteret taknemmelighed, og de vedblev at spille denne komedie deres hele øvrige liv. Han var den resignerede fortrolige i alle hendes kapricer, den sentimentale mellemhandler i alle hendes intriger. Alt for gammel til at have fordringer af en ømmere art, var det ham til stor trøst og husvalelse, at en af modens dronninger ved alle lejligheder erklærede ham for det største geni og det mest fuldkomne menneske, hun nogen sinde havde mødt. Mere end én dame, der havde kendt marquien på sin egen bekostning, lod sig naturligvis ikke dupere af dette problematiske venskab, men ingen roste sig af at ane dets oprindelse. Når det hændte, at en af dem sagde *Amen* til de talløse lovtaler, Leonie ødslede på marquien, var det karakteristisk at se disse to fornemme damers kolde rolige holdning, der gensidigt troede at bedrage hinanden, men som meget vel kendte hinandens bitre hemmelighed.

Marquien behøvede ikke en dag til at gennemskue vicomtessens tilbøjelighed for Horace. Betragtet fra det forsigtighedens standpunkt, der er den fornemme verdens hele moral, mishagede denne tilbøjelighed ham. Han havde ikke kunnet deltage i jagten, men da den unge parvenu hjalp sine tankers beherskerinde at stige af hesten, læste den erfarne olding på denne stolte pande, at hans forhåbninger gik i galop. Han trængte ind i Leonies værelse, mens denne lod sig frisere af en af disse soubretter fra en forgangen tid, som man ikke generer sig for. At være nærværende ved en dames toilette var

også et privilegium fra en forgangen tid, som marquiens alder berettigede ham til.

"Ej, ej, mit smukke barn, De sætter Deres frisure for den sortøjede, der er faldet ned til os fra skyerne. Disse lange lokker, der berører denne fine skulder, er i sandhed fortryllende, men De har uret i at beskæftige Dem med dette menneske. Han har et smukt ansigt, og hans tale har en vis rytme, der klinger behageligt for øret. De ser, jeg er retfærdig – men han passer ikke for Dem, ganske og aldeles ikke."

"Da De har vænnet mig til Deres behagelige spøg," svarede Leonie smilende, "vil jeg ikke spilde et ord på at forsvare mig. Men siden vi engang er kommet på dette absurde kapitel, kunne Deres høje visdom måske oplyse mig om, hvorfor dette unge menneske ikke skulle passe for mig?"

"Det har Deres egen bekendte skarpsindighed vistnok for længe siden sagt Dem," sagde oldingen galant, idet han skødesløst kastede sig i en lænestol.

"Jeg forsikrer Dem, min bekendte skarpsindighed har slet intet sagt."

"Nu, så bliver jeg nødsaget til at komme Dem til hjælp med min. Dette menneske er en tølper, en barbar, en borgerlig i ordets sletteste betydning."

"De glemmer, bedste, at mine ideer daterer sig efter revolutionen."

"De ved meget vel, at jeg er lige så fri for fordomme som De, min dyrebareste, skønt mine ideer rigtignok daterer sig fra det gamle regime. Mennesker af en vis klasse kan have visse kvaliteter, som vi mangler, men de har også tusinde fejl, hvoraf én eneste ville vanære os. Jeg nægter dem hverken talent,

lærdom eller energi, men jeg nægter dem på det allerbestemteste – levemåde."

"Skulle dette unge menneske have vist mangel på levemåde?" spurgte vicomtessen med en distræt mine – "det har jeg virkelig ikke bemærket."

"Han har endnu ikke kastet masken. Så længe hans plads er blandt Deres ydmyge tjenere, vil han i det højeste synde mod formerne, og det kunne man sagtens se igennem fingre med for hans smukke ansigts skyld. Men hvis Deres gunst hæver ham til en højde, som han ikke er født til, vil De snart se ham mangle takt, delikatesse, diskretion – med et ord, alle til en sådan stilling fornødne egenskaber. Jeg gyser ved den blotte tanke om, at De på egen bekostning skulle lære, hvad en borgerlig elsker vil sige."

"Men min Gud, De taler jo, som om den sag allerede var arrangeret," råbte vicomtessen med en forceret latter. "Jeg, som dog skulle være part i sagen, kan forsikre Dem, at jeg næppe har værdiget dette unge menneske et blik."

Horace havde en farlig modstander i marquien, og havde han haft mistanke om det, ville han sandsynligvis have forbitret den fornemme herre endnu mere ved sit hovmod og sine bravader. Men han var alt for uskyldig til at have fjerneste anelse om den gamle libertiners usynlige herredømme, og da denne virkelig var en højst mærkelig levning fra en forgangen tid, gav han efter for den naive beundring, mennesker af stand altid indgød ham, for trods sin republikanisme var Horace med hele sin sjæl aristokrat. Man kunne på ham anvende misantropens ord: *"Fornemheden gør ham ør i hovedet."*

Endelig, endelig havde han fodfæste i den verden, han hidtil kun havde betragtet på afstand. Han ønskede brændende at kunne vise sig som disse polerede menneskers lige, og forsøgte sig i denne nye rolle, i den fulde overbevisning, at den ville lykkes ham. Denne lethed i at forvandle sig, denne fuldkomne mangel på stivhed og frygt var hans ejendommeligste side. Han begik tyve fadæser, hvoraf ikke en eneste mishagede, for han var selv den første til at bemærke dem, og til at le på sin egen bekostning. Han sagde til enhver, som ville høre ham, ar han aldrig havde været i verden, bad ingenlunde om tilgivelse for ikke at vide, hvad man ikke havde lært ham, og viste hverken utidig skamfuldhed eller falsk stolthed. Den landlige frihed begunstigede ham. Vicomtessen affekterede at drive denne til det yderste, naturligvis uden nogen sinde at skride ud over skønhedslinjen. Hun lo hjerteligt ad hans fadæser, efter først selv at have fremkaldt dem; men enhver følte, at denne latter på ingen måde var fornærmelig for den fortryllende unge vilde, der på en eneste dag vandt alle sympatier, endogså grev Meilleraies, der stolede på sine smukke manérer, og derfor ikke længere frygtede ham. Uheldigvis tillagde den fuldendte kavaler disse manerer en vægt, som de i de sidste tolv timer ganske havde tabt i hans dames øjne.

Trods dagens anstrengelser, forblev man denne aften længere end sædvanlig i salonen. Ved midnat drak man te, og endnu to timer senere var konversationen i fuld gang omkring det runde bord, hvor der blev serveret frugt og bagværk. Horace lod sig ikke nøde, men tog for sig uden ceremonier. Grev de Meilleraie, der vidste, i hvor høj grad Leonie var romantisk (det gik så vidt, at hun erklærede lord Byron, som hun aldrig havde

set, for den eneste mand, hun nogen sinde havde elsket) glædede sig over at se den, han om morgenen havde frygtet, vise sig fra en så prosaisk side. Han lagde hele dynger af bagværk på hans tallerken, og alt forsvandt med utrolig hurtighed. Vicomtessen lo for første gang i sit liv uden ironi. Hun fattede meget vel, at Horace havde besluttet at beskæftige hende, ligegyldigt på hvilken måde.

Hun havde i samtalen set ham tordne de samme personer til jorden, som han nu på den godmodigste måde af verden lod sig gøre til spot af. Hun havde på jagten set ham sætte over grøfter og barrierer, som ikke en af dem vovede at nærme sig, da der var større sandsynlighed for, at man ville brække sin hals end slippe fra det med hele lemmer. Han var dem altså overlegen både i forstand og i mod. Så eklatante fortrin at lade sig forhåne og bespotte var, efter hendes mening, det højeste bevis på kærlighed, en mand kunne give sine tankers beherskerinde.

26

Den, der efter vicomtessen mest lod sig bedåre af Horaces tilsyneladende godmodighed, var hans erklærede modstander, marquien af Vernes. Overfor denne spillede Horace ikke en rolle.

Han forelskede sig øjeblikkelig i denne fyrstelige indolens, i denne lette, glimrende uforskammethed, der syntes ham et genskin fra en forsvunden tids sæder. For enhver, der blot har set marquierne fra den gode gamle tid fremstillet på scenen, er det en sand *bonne fortune* at træffe et virkeligt eksemplar af denne så godt som forsvundne race. Uden at tænke på, at det absolutte kongedømmes hofmænd lige så vel var vanslægtede i deres genre som feudaltidernes riddere, troede Horace i marquien af Vernes at se en Lauzun eller Créqui, og hans dybe respekt og beundring åbenbarede sig i det brændende ønske, så vidt muligt at kopiere ham. Horace besad en sådan åndelig elasticitet; han var så letpåvirkelig, at det var ham umuligt ikke at efterligne hvad han beundrede. Han havde næppe været tre gange på slottet før han allerede begyndte at tale med spidsen af læberne ligesom marquien. Han fik mig overtalt til at give sig en af min faders snustobaksdåser, og nu øvede han sig i på en elegant måde at lade tobak falde ned på sin skjorte; han kopierede oldingens graciøse indolens som en mand, hvis hele livserfaring skriver sig fra det latinske kvarter, det vil sige, på den latterligste måde af verden. Eugénie lo ham ud, og dette ydmygede ham meget. Han glemte, at originalen var os nær nok til at ethvert plagiat måtte blive opdaget og straffet. Han

opsatte altså sine øvelser, men opgav ikke derfor at kopiere marquien, for alle havde jo ikke som vi anledning til at sammenligne mesteren med eleven.

Mens han således lod os være vidne til sine forsøg på at agere marquis, udviklede han nogle bøsseskud længere borte hele naturlighedens ynde. Hvem skulle kunne gætte, at også dette var en rolle? Horace var i besiddelse af en virkelig naturlighed, men som han kunne bruge og bortkaste efter omstændighederne. Hvor den kunne anvendes med held, var han sig selv, det vil sige, uimodståelig. Hvor han ikke fandt den på sit rette sted, antog han hvilken som helst anden rolle med en forbavsende lethed, og kunne være sikker på at dominere, hvor de medspillende ikke var ham alt for overlegne. Men med den fine gamle diplomat, der forstod kunsten bedre end han, ville dette spil have været farligt, og måske endnu farligere med vicomtessen, der var opdraget af den fuldendte *roué*, og som endog med fordel var i stand til at træde i skranken mod sin mester. Han tog altså det parti at være naturlig, og fortryllede dem begge. Marquien yndede ikke unge mennesker, skønt han altid var nødsaget til at leve med dem, men Horace viste ham en så umiskendelig interesse, lyttede til hans tale med en så spændt opmærksomhed, lo så hjerteligt ad hans gamle anekdoter, gjorde ham så mange spørgsmål, bad ham om så mange råd, med ét ord, tog ham så blindt til vejleder og dommer, at den forfængelige olding lod sig aldeles fange og erklærede vicomtessen, at han var det elskværdigste, åndrigeste og godmodigste unge menneske af den hele nuværende generation.

Horace, der så at han behagede, gik stedse videre. Bekendtskabet var næppe nogle dage gammelt, før han allerede gjorde marquien til sin fortrolige, idet han sagde, at han alene var manden til at angive ham de rette midler til at behage en dame som vicomtessen. Ved disse ord blev oldingen alvorlig, næsten melankolsk. Efter nogen tid at have grundet i tavshed, slog han sin elev fortroligt på skulderen.

"Unge mand," sagde han med sin sonore stemme, "De sætter mig der i en ganske særegen delikat stilling. Jeg beder Dem om nogle timers betænkningstid. I aften lover jeg at svare Dem."

Denne højtidelige tone vakte i høj grad Horaces nysgerrighed. Hvad var årsagen til, at denne lattermilde bespotter af al moralitet pludselig blev alvorlig, hvor spørgsmålet var om Leonie? Var hun en undtagelse fra reglen? Var hun et væsen af en anden og finere art, selv i denne udlevede skeptikers øjne? Hidtil havde han fundet hende uden fordomme (således kaldte han, hvad andre kalder principper), men fordi hun var koket og excentrisk, var det ikke sagt, at hun havde i sinde at favorisere en fremmed, en borgerlig midt i denne hær af tilbedere af hendes egen stand. Havde hun ikke allerede gjort et valg blandt disse? Var greven af Meilleraie ikke hendes elsker? Var al den elskværdighed, man ødslede på en ubekendt yngling, ikke en snare, for desto hurtigere at bringe ham til at indtage sin plads blandt de forsmåede elskeres tal?

Mens Horace således grundede over sin skæbne, grundede marquien over den opførsel, han havde at angive sin unge ven. Den forslagne diplomat havde ladet sig aldeles dupere af sin discipel. Han troede ham så oprigtig, så ædelmodig, så lidenskabelig, at han forfærdedes over følgerne af en sådan

kærlighed til en så kold, egoistisk og erfaren dame som vicomtessen. Han forudså uvejr, som det ikke ville stå i hans magt at besværge, og da hele den taktik, han hidtil havde lært Leonie, bestod i at undgå skandale, vidste han ikke, hvorledes han skulle forene den virkelige hengivenhed, han følte for denne, med den levende sympati, Horace, ved at smigre hans egenkærlighed, havde vidst at vække hos den forfængelige gamle hofmand.

For første gang i sit liv tog han det parti at gå åbent til værks, som om Horaces oprigtighed havde udøvet den samme magnetisme over ham, som hans skepticisme udøvede over den unge mand.

"Jeg vil tale oprigtigt med Dem," sagde han, da de i måneskinnet vandrede sammen i parkens øde alleer. "Jeg tror af ganske hjerte, at De er forelsket i vicomtessen, og jeg tror heller ikke at tage fejl, når jeg siger, at Deres hyldest behager hende. Men hvis De endnu har fornuft nok tilbage til at høre et godt råd, opgiver De den hele entreprise."

"I så fald måtte man give mig aldeles altovervejende grunde," svarede Horace, "og siden hr. marquien den hele dag har grundet over denne sag, venter jeg af hans mund at høre lutter orakelsprog."

"Jeg spørger Dem, unge mand, om De vil tro en gammel kavaler på ordet og opgive denne erobring, uden at forske efter grunden?"

"Hvor kan en så fin iagttager af menneskehjertet fordre en så himmelskrigende umulighed? Hvad hjælper det, at jeg lover, hvad jeg aldrig i evighed ville kunne holde?"

"*Eh bien*, så må jeg søge at overbevise Dem. Har De allerede elsket?"

"Ja."

"En grisette?"

"En kvinde af min egen stand, men smuk, intelligent og fuld af lidenskab."

"Og tro?"

"Til døden."

"De var jaloux?"

"Som en rasende, eller rettere, som en dosmer."

"Hvorledes brød De denne liaison?"

"Det er et spørgsmål, jeg beder mig fritaget for at besvare."

"*Enfin*, alt er forbi?"

"De tvinger mig til at gøre en tilståelse, der er mit livs kval. Den ulykkelige har endt sine dage ved selvmord."

"Fortræffeligt," svarede marquien, uden at forandre en mine. "Det er ikke forekommet i min praksis. Et selvmord i Deres alder! Det er jo superbt! Det er klart, Deres karriere vil blive glimrende. Lad den sag blot blive tilstrækkelig bekendt, så vil alle damer bejle til Deres gunst, og De behøver blot at gøre Dem den ulejlighed at vælge. Hvorledes optog De sagen? Som sværmer eller filosof?"

"Vil De end foragte mig for min svaghed, skylder jeg sandheden dog at tilstå, at jeg var meget nær ved at skyde mig en kugle for panden."

"Men De gjorde det ikke," fortsatte marquien sit forhør med samme rolighed. "De begav Dem ikke ud i ensomheden med en pistol i lommen? De gjorde Dem intet sår? Svar; De har dog vel ikke en sådan dårskab på samvittigheden?"

Horace forstummede af indignation over oldingens kyniske kulde, men lyttede dog opmærksomt til, for om muligt at finde en undskyldning for sin egen letsindighed. Marquien vedblev i samme tone:

"Jeg ser altså en mand for mig, der virkelig har været forelsket?"

"Tværtimod. Det var et alt for fuldkomment væsen for mig. Jeg kedede mig til døde i hendes selskab."

"Og hun tog livet af sig, for at gøre Dem en tjeneste. Det var et smukt træk af hende. Hvis hun ikke var død, ville jeg endnu forsøge min lykke. Men apropos, fordrer De absolut, at man skal tage livet af sig for Deres skyld?"

Marquiens ondskabsfulde smil sagde Horace, at han havde begået en dumhed ved at tillægge den arme Marthe et så tragisk endeligt. Forvirret og med dyb indre uvilje lod han den gamle endnu i nogen tid vedblive i samme tone; til sidst var det ikke til at holde ud.

"Hr. marquis," råbte han heftigt, "De er ikke ædelmodig, og jeg begriber ikke, at De gider benytte Deres overlegenhed til at sønderknuse et ungt menneske, der henvender sig til Dem i sit hjertes oprigtighed. Jeg må næsten antage, at en dame, hvis navn jeg ikke længere er værdig til at nævne, har givet Dem fuldmagt til at spotte mig; i så tilfælde –"

"Nå, hvad så?" spurgte marquien spændt.

"Hvad kan en mand af ære gøre, når hans modstandere er en dame og en –"

"En olding," fuldendte marquien roligt. "*Eh bien*, De rømmer marken? De lader prisen i stikken?"

"Det tror jeg dog ikke," svarede Horace energisk, "det ligger ikke i min natur at opgive forhåbning uden kamp. Hvor prisen var så skøn, kunne jeg få lyst til at vove en dyst på liv og død."

"Bravo!" råbte marquien, og rakte ham hånden. "De har min agtelse. Hør nu, hvad jeg har at sige Dem. Det er så langt fra, at jeg vil sønderknuse Dem, som De behager at udtrykke Dem, at jeg tvært imod vil gøre Dem en tjeneste. De er endnu alt for ung, har alt for megen følelse og alt for mange illusioner, til med held at spille med i den komedie, man kalder lidenskaberne. De har jo ingen erfaring, min bedste."

"Det ved jeg, og det er derfor, jeg har bønfaldet Dem om at stå mig bi med Deres."

"Men De vil jo ikke følge mine råd! Min absolutte formening er, at De endnu fem til seks år indskrænker Deres amouretter til den klasse, hvor man tager livet af sig af kærlighed og desperation. Først når De har dusinet fuldt, vil De være moden til den store entreprise at angribe en dame af verden."

"Dette er en klar og tydelig lektion, som jeg vil lægge mig på hjertet, hvis De vil give mig den fuldstændigere. Altså uden ondskab og uden spot – en dame af verden er uovervindelig for en mand, der ikke har det tilbørlige antal aner?"

"Tvært imod, intet er lettere end i en vis forstand at overvinde den stærkeste af dem alle."

"I så tilfælde indser jeg ikke – – forklar Dem nærmere, dette er jo en formelig tortur."

"Ulykkelige barn, De vil altså absolut spise af kundskabens forbudne frugt? Nå, så vid, at intet er lettere end at opnå den såkaldte sejr. Sligt praktiseres dagligt, og dertil kræves hverken ungdom eller skønhed, i det højeste en smule dristighed. Men

ikke den næste dag at blive kastet af sadlen af den opsætsige ganger: *refleksionen*, se, det er ikke givet alle, og dertil kræves megen kunst. Endnu i denne nat ville De med overraskelse kunne fejre, hvad man højst uretmæssigt kalder en triumf, men dette ville absolut ikke forhindre, at man i morgen lod, som om man havde mistet erindringen, og at man i overmorgen vendte Dem ryggen, uden at besvare Deres hilsen."

"Er dette deres manér? Er dette Deres kærlighed?" råbte Horace bestyrtet.

"Det er deres rettighed, højstærede. Hvad har De at indvende imod det? Forsmår vi noget middel, det være nok så slet, hvor det gælder at besejre dem? Handler vi ikke mod dem som bedragere, som barbarer. Og de skulle ikke have ret til at betænke sig i det øjeblik vor attrå taber sin intensitet med besiddelsen? De *ved*, at vi spiller falsk, og de skulle ikke have ret til at tage revanche ved første lejlighed? Er vi da muselmænd, at vi ville berøve dem den frie vilje?"

"Jeg begynder at fatte Deres mening. Men hvad er det da for en mystisk videnskab, uden hvilken ingen tør gøre sig håb om at behage en dag til ende?"

"Det er den videnskab, aldrig at mishage. Unge menneske, det er en dyb og vanskelig videnskab."

"Jeg vil lære den," råbte Horace med flammende blik. "På mine knæ vil jeg takke Dem, hvis De vil lære mig den."

Med hemmelig selvbeundring og den stolte bevidsthed af et halvt århundredes triumfer udviklede den gamle diplomat nu for sin forbavsede elev sine samtlige planer og doktriner. Han gjorde det med en højtidelighed, som om det gjaldt at overlevere en ung adept en dyb og mystisk videnskab, en

hemmelighed, som menneskehedens skæbne var afhængig af. Horace hørte ham i stum forbavselse, og forlod ham i en tilstand, der ikke lader sig beskrive. Han gjorde sig endnu den største umage for at beundre marquien; men mod sin vilje var han blevet grebet af en så dyb modbydelighed ved skildringen af alle disse profanationer og kolde makinationer, at det den næste dag var ham umuligt at vende tilbage til slottet. I tre dage var han syg på legeme og sjæl. Han troede ikke længere på noget, begræd sine tabte illusioner, rødmede snart over den verden, der i hans fantasi havde stået så skøn, så ophøjet, snart over sig selv, der stod så langt tilbage i den kunst at lyve, og gjorde sig umage for ikke længere at tænke på vicomtessen, som han nu gennem den gamle skeptikers modbydelige analyser blot så som et uformeligt kadaver, der netop har gennemgået en kemisk prøvning.

Disse tre dages fraværelse bragte ham længere frem i vicomtessens hjerte end noget andet havde formået. Hun havde i sit hoved arrangeret en roman, som hun bestemt ikke havde i sinde at ende ved første kapitel. Fra slotsbalkonen kunne hun gennem en kikkert se vort lille hus med omliggende marker, og herfra observerede hun nu Horace. Den fjerde dags morgen så hun ham spadsere i en allé, der stødte op til slotsparken. Hun går ned i parken, lader sig af den skønne sommermorgen forlede til at gå videre, moder tilfældigvis Horace, spadserer længe med ham, er over al måde indtagende og interessant, men driver det dog ikke til en erklæring. Marquiens instruktioner havde grebet vor helt med en sådan forfærdelse, at han endnu havde kraft til at modstå, trods den smigrede forfængelighed, der hos ham altid antog præget af dyd og

overvældende henrykkelse. Han beholdt denne kraft i hele tre uger, hvilket er en evighed for to væsener, der gensidigt ønsker hinandens besiddelse, og som ikke holdes tilbage af nogen som helst moralsk betragtning. Den unge mands mod ville ufejlbarligt have endt med i høj grad at fornærme den fornemme dame, da Horace pludselig med sin mentor tabte sin hele kraft. Marquien, der nærede den største rædsel for kolera, skønt han altid påstod det modsatte, hørte en dag, at et tilfælde havde vist sig på den venstre flodbred, og foregav skyndsomst et brev, der tvang ham til endnu samme dag at begive sig til Paris. Leonie, der så, at man brændende ønskede hendes besiddelse, og som ikke kunne fatte, hvor et ungt menneske uden erfaring tog kraft fra til at holde inde med en forfølgelse, der i begyndelsen havde været så lidenskabelig, og som hun værdigedes at begunstige, besluttede at sejre, det koste hvad det ville, og satte nu alle sine sirenekunster i bevægelse. Hundrede gange så hun ham nær ved at styrte for hendes fødder, men pludselig besindede han sig, og forlod hende i åbenbar sindsbevægelse uden at have sagt et ord om kærlighed. Vicomtessen vidste midt i sin mest fortryllende frigjorthed altid i tide at få sin koldblodighed tilbage. Horace bemærkede meget vel, at hun, skønt hun næsten kastede sig i hans arme, aldrig opgav sin fordelagtige stilling. Forgæves ventede han på, at hun skulle lade sig henrive til at sige ord, der ikke ville tillade hende at træde tilbage; men skønt hun i tre uger drev koketteriet lige til den yderste grænse for det passende, havde hun dog aldrig sagt et ord, som hun ikke, hvilket øjeblik det behagede hende, kunne tilbagekalde eller give en modsat fortolkning. Denne miserable kamp udtømte alle hans kræfter,

men det var ikke længere muligt at tænke på flugt. Han glemte alt; han fattede ikke muligheden af at vende tilbage til Paris. Da han ikke vovede at tilstå sine forældre, at han blot havde forladt dem for at standse på halvvejen, hvori de naturligvis måtte se et bevis på ligegyldighed, voldte han dem en bekymring af en alvorligere art ved slet ikke at lade høre fra sig.

Hvad Marthe angår, var det, som om hun aldrig havde eksisteret. Absorberet i én eneste tanke: at sejre og ikke den næste dag forstødes, spillede han i vicomtessens nærhed ikke uden held sin stoiske rolle, og vidste i enhver *tête-à-tête* med hende at indhylle sig i en vis mørk og bizar mysticisme. Når han da om aftenen kom tilbage til os, var han mørk og ordknap, og således fortsatte han, fortæret af tusinde furier, sine forsøg på at uddanne sig til *roué*, som han havde fordømt sig til, for at ligne marquien af Vernes.

Efter længe at have søgt forgæves, fandt vicomtessen endelig den svage side ved dette vidunderlige kyrads: *den litterære forfængelighed.* Hun bragte ham til at tilstå, at han var poet; men da han aldrig havde fuldendt noget, satte hun ham i forlegen hed ved sit levende ønske om at se nogle af hans forsøg. Hun viste imidlertid en sådan entusiasme for digtere og digtertalen, at han brændende ønskede at indsuge giften af denne nye art smiger. Han havde i tre måneder næppe rørt en pen, og da han nu ransagede sin fantasis skatte, fandt han blot et eneste fuldstændigt indtryk: Marthes forsvinden og tragiske endeligt. Det må nemlig bemærkes, at denne formodning var blevet til vished hos ham, efter at han havde betroet to eller tre personer den mørke hemmelighed: "*Gribben, der hemmeligt tærede på hans hjerte og underminerede hans ungdoms kraft.*" Sujettet var

dramatisk, og rask lagde han hånd på værket. Han læste sine vers for mig med en bevægelse, der fremhævede deres skønhed. Jeg vidste ikke, at det var første gang i seks uger, han havde tænkt på Marthe; han havde ikke betroet mig sine hjerteanliggender med vicomtessen, med ét ord, jeg var langt fra at gætte, at de tårer, han fældede over sin egen elegi, blot var generalprøve på en scene, han agtede at spille for en anden.

Den næste dag blev hans litterære triumf signalet til hans diplomatiske nederlag. Han reciterede sine vers, som han foregav at have skrevet to år tidligere; thi for ikke i denne blaserede verden at gælde for et barn uden erfaring, gjorde han sig altid nogle år ældre, end han var. Den smerte, han således havde vedligeholdt i sit hjerte i hele to år, gav ham desuden et mere Byron'sk anstrøg.

Han deklamerede med et endnu mere overlegent talent, end det han havde lagt for dagen for mig: ved den sidste hemistik kunne han næppe tale for gråd. Vicomtessen var nær ved at falde i afmagt, således anstrengte hun sig for at græde. Og, o hæder! det lykkedes hende, hun fældede tårer, virkelige tårer. At man her i verden lige så ofte græder af affektation som af sand bevægelse er en fysiologisk-psykologisk opdagelse, man skylder det nittende århundrede.

En ejendommelighed ved subjekter, der er begavet med denne evne, er, at de let lader sig dupere, når de støder på analoge naturer. Horace, der vidste, at han selv græd over Marthe, uden at savne hende, så ikke, at han bragte vicomtessen til at græde, uden at have rørt hende. Ved synet af den virkning, hans vers havde frembragt, glemte han alle sine beslutninger og alle doktriner i verden. Han kastede sig for

Leonies fødder, og tolkede hende sin kærlighed med megen veltalenhed, for øjeblikket var heldigt valgt; alle hans fantasis fibre var spændt. I hans øje funklede endnu en tåre; i hans stemme klang en undertrykt hulken; hans læber var blege. Vicomtessen troede sig tilbedt, og glæden over denne triumf gjorde hende et øjeblik ung og smuk. Men hun var ikke kvinde til at lade sig besejre en dag for tidligt. Efter at have gjort sig så megen ulejlighed for at lade sig angribe, ville hun i det mindste, at man til gavns skulle føle værdien af hendes såkaldte nederlag, og for sin egen part ville hun, så vidt muligt, forlænge den største nydelse, en kokette kender, den at lade sig forfølge.

Hun syntes pludselig at gøre en voldsom kraftanstrengelse, rev sig løs af Horaces arme med hele blufærdighedens og rædslens mimik, forlod hurtigt boudoiret, hvor denne scene var blevet spillet, og lukkede sig inde i sit værelse. Hun troede måske, at Horace ville bryde døren op. Han var hverken så klog eller så dårlig. Han forlod slottet, krænket til døden og i et formeligt raseri. Vicomtessen så heri et bevis på den højeste stolthed. Hun lykønskede sig til sin heldige inspiration; for hun indså, at hun stykke for stykke måtte knække denne stolthed, skulle den ikke udsætte hendes egen for alt for farlige angreb.

Dette grusomme og egoistiske spejl vedvarede endnu i nogle dage. Horace var fornærmet, man vidste at forsone ham, altid i venskabets navn. Man samtykkede i at høre ham, efter først at have tvunget ham til at tale. Man påbød ham tavshed, når han havde sagt alt, hvad man ønskede at høre. Man nærede hans flamme med afslag og forhåbninger. Man bildte sig ind at bekæmpe et billede, der endnu levede i hans hjerte, at triumfere over en mørk og sørgelig fortid. Den stakkels Marthe tjente til

indsats i dette uredelige spil. Vicomtessen troede at fortrænge hendes erindring, og anede ikke, at den hele tragedie blot var en fiction, for at lokke hende i fælden. Hvem blev her bedraget, Leonie eller Horace? Den erfarne dame blev lige så latterligt ført bag lyset, som den gamle libertiners egenkærlige elev, og den dag, der skulle have været den lykkeligste i deres bekendtskabs historie, følte de begge, at deres kærlighed, hvis noget så gudsjammerligt kan kaldes kærlighed, allerede var udtømt under kampen.

27

Denne i Horaces liv så mærkelige dag blev på en alvorligere måde antegnet i tidsbegivenhedernes historie. Det var den 5. juni 1832; men skønt jeg såvel denne dag som den næste var uvidende om den uventede tragedie, Paris var den skrækfyldte skueplads for, og hvori flere af mine venner spillede hovedrollerne, vil jeg her afbryde fortællingen om vor helts skærmydsler med vicomtessen af Chailly, for at følge Arsène og Laravinière gennem en mislykket revolutions blodige drama. Det er ikke min hensigt her at genkalde begivenheder, erindringen om endnu bløder i alt for mange hjerter. Jeg har desuden ikke med bestemthed erfaret andet om disse begivenheder end den del, mine venner tog i dem. Arsène håbede intet af denne revolution, men da han ønskede dåden og så sin kære heltemodige Jean søge den bag barrikaderne, holdt han sig ved hans side, delte troligt hans farer, og lod sig til sidst gribe af den mørke heroiske beruselse, der opfyldte de fortvivlede forsvarere af dette ny Thermopylæ. Da den militære magt trængte ind i klosteret Saint-Méry, slog disse martyrers sidste time. Jean, der allerede blødte af flere sår, faldt, ramt af en dræbende kugle.

"Jeg dør," sagde han til Arsène, "og fædrelandet er fortabt. Du har endnu tid til flugt – afsted, hvis du vil frelse dit liv!"

"Jeg skulle forlade dig!" råbte Arsène, og greb den døende i sine arme. "Aldrig! Jeg søger døden. Lad dem myrde mig ved dit lig."

"Og Marthe," svarede Laravinière. "Marthe, som måske lever, og som måske ikke har nogen anden støtte i verden. En døendes vilje er hellig. Jeg testamenterer dig Marthe; jeg befaler dig at frelse dit liv for hende. Her er alt forbi; det er altså din pligt at unddrage dig disse bødler, disse tyranniets elendige lejesvende, der, hundrede mod én, bilder sig ind at have vundet en sejr."

Klostret Saint-Méry, insurgenternes sidste tilflugtssted, var fyldt af tropper. Arsène undslap gennem taget. Tyve gange skjult i skorstenspiber og tagluger, tyve gange opdaget og forfulgt og lige så ofte frelst på en måde, der syntes at tyde på Forsynets direkte beskyttelse, gjorde Arsène, dækket af sår og sønderknust af flere fald, med udtømte kræfter og udtømt mod, endnu en sidste anstrengelse for at frelse et liv, som en svag forhåbning knyttede ham til. Det gjaldt om at springe fra et tag til et andet, for gennem et vindue, han så i nogle fods afstand, at trænge ind i en mansard, af hvis beboeres ædelmodighed eller fejhed hans liv senere ville være afhængigt. Der behøvedes blot et øjebliks mod og koldblodighed, og frelsen var måske fundet; men Arsène var døende og halvt vanvittig. Laravinières blod, blandet med hans eget, var endnu varmt på hans bryst; hans hænder var tunge; hans hoved brændte som ild. Den moralske smerte var så voldsom, at han ikke følte den fysiske; han følte ikke tabet af sine kræfter; han følte ikke den begyndende dødskrampe; kun selvopholdelsesdriften vågede endnu.

"Min Gud," bad han, idet han nærmede sig spalten mellem to tage, "hvis mit liv endnu kan nytte til noget, da bevar det, hvis ikke, da tillad, at det hurtigt får en ende." Og idet han bøjede sit

legeme forover, lod han sig mere falde, end han sprang over på det modsatte tag. Da hænder og fødder nægtede ham deres tjeneste, krøb han på knæ og albuer hen til det frelsende vindue, og idet han lod hele sit legemes vægt falde mod denne sidste hindring, stødte han vinduet op og faldt bevidstløs om på mansardens gulv. Ved dette sidste stød, som han ikke følte, fik han ligesom en reaktion af bevidsthed, der næppe vedvarede i nogle sekunder. Hans øjne så genstandene omkring ham; hans forstand fattede dem næppe; men hans hjerte gennembævedes af en henrykkelse, der som et lynglimt fo'r over hans ansigt, idet han tabte bevidstheden.

Hvad havde han da set i denne mansard? En bleg, udtæret og fattigt klædt kvinde, der, med sit spæde barn på armen, sad på et elendigt leje. Arsène havde genkendt denne kvinde. I et kort moment, der for ham var en evighed af lykke, havde han betragtet hende. I dette salige moment glemte han alt, hvad han havde lidt, alt, hvad han havde tabt; han nød en lykke, som århundreders lidelser ikke kunne udslette. Således forklarede han senere dette moment i sit liv, som blev ham en kilde til nye betragtninger over den af menneskene skabte tidsfiktion.

Marthe havde ikke genkendt ham. Den hele dag og den hele foregående nat havde hun under kampens bulder, hvis skueplads ikke var fjern fra hendes bolig, blot haft én eneste tanke: Horace er blandt de stridende; ethvert af disse skud er måske rettet mod hans bryst! Hun havde også tænkt på den trofaste Laravinière; men for Arsène var det ikke faldet hende ind at nære frygt; for hun havde alt for ofte set ham gyse ved de blodige erindringer fra julidagene, til at tænke sig ham som deltager i et nyt oprør. Da hun så en mand falde bevidstløs ned

for sine fødder, fattede hun øjeblikkelig, at der var en flygtning, en overvunden, og af hvilket parti han end var, rejste hun sig for at bringe hjælp.

Først da hun holdt lampen hen foran dette af blod og krudt gennemfurede ansigt, fo'r med anelsen om sandheden en gysen gennem hendes lemmer. Hun tog sit forklæde, for at standse dette blod og aftørre dette krudt; hun gjorde det uden frygt og uden modbydelighed – de ulykkelige befatter sig ikke med slige jammerligheder. Hun bøjede sig ned over dette kvæstede hoved, som hun havde lagt på sine skælvende knæ, og først nu fik hun vished om, at hun så for sig sin broder, sin bedste ven på Jorden. Hun troede ham død. Med navnløs ømhed betragtede hun dette ansigt, som endnu i døden tilsmilede hende, lagde sin kind til denne ligblege kind, og trykkede et langt kys på denne kolde, allerede af døden mærkede pande. Hvor længe hun uden at fælde en tåre, uden at udstøde en klage, forblev i denne fortvivlelsens tilstand, der nærmede sig idiotisme, har den ulykkelige aldrig kunnet fortælle.

Da hun atter kom til sig selv, forskede hun i årernes banken efter et symptom til liv. Det forekom hende, at pulsen endnu slog, men hendes egen bankede med en sådan voldsomhed, at hun ikke kunne forvisse sig om sandheden. Hun ilede til døren, for at anråbe husets folk om hjælp; men pludselig faldt det hende ind, at der blandt disse mennesker, som hun ikke kendte, let kunne findes en usling eller en skurk, der ville gøre sig en fortjeneste af at udlevere den proskriberede til lovens hævn. Hun skød hurtigt slåen for døren, knælede atter ved Arsènes side, foldede hænderne og bad inderligt til Gud, hendes eneste støtte i denne verden. Som om hun adlød et hemmeligt

instinkt, forsøgte hun pludselig at rejse den døende ven op. To gange faldt hun selv kraftesløs om på gulvet; tredje gang greb hun ham, ligesom opfyldt af en overnaturlig kraft, i sine arme, som om det kunne være et barn, og lagde ham på det usle stråleje ved siden af en anden ulykkelig, et virkeligt barn, der slumrede sødt, uden bevidsthed om moderens kval.

"Se, således begynder dit liv, min søn," råbte hun fortvivlet. "Her er blod til din dåb, og et lig til dit hovedgærde."

Derpå sønderrev hun sit linned for at forbinde Arsènes sår, vaskede blodet af hans hår, trykkede de brustne årer sammen med sine fingre, opvarmede hans hænder med sin ånde, og bad til Gud fra sin fortvivlede sjæls dyb. Dette var alt, hvad kunne gøre. Hun havde intet at give broderen; med henrykkelse havde hun givet sit liv for hans.

Himlen forbarmede sig over hende – Arsène slog øjnene op.

"Anstreng dig ikke således for min skyld," sagde han med næppe hørlig rost, "hvis mine sår er dødelige, er al møje spildt; hvis de ikke er det, betyder det intet, om jeg bliver lindret en smule før eller siden. Jeg lider desuden ikke meget; giv mig blot lidt vand at drikke, og lad mig beholde dette klæde, at jeg selv kan stille blodet, der flyder af mit bryst. Sæt dig så ved min side og læg hånden på min tinding; det er den bedste lægeurt. Er det også virkelig dig, Marthe? Tal, at jeg kan høre din røst! Sig, at jeg har genfundet dig, og at jeg er ulykkelig! – Lykkelig!" tilføjede han med rædsel, idet han mindedes Laravinière og sine faldne brødre; men han tav med sin mørke hemmelighed, for Marthe var jo allerede ulykkelig nok. Han førte vandet med heftighed til sine læber, men pludselig besindede han sig.

"Tag vandet bort," råbte han, og holdt skålen hen mod hende, "når de sårede drikker, må de dø! Og jeg vil ikke dø, Marthe, for din skyld vil jeg ikke dø."

Den hele nat svævede han mellem liv og død. Fortæret af den ulideligste tørst, havde han kraft nok til ikke at drikke. Det var endelig lykkedes Marthe at standse blodet. Skønt hans sår var dybe, fremkaldtes den egentlige livsfare ikke ved disse. Eksaltation, kummer, og anstrengelse havde tændt en vild fortærende feber: blodet flød ham som smeltet metal gennem årerne; havde han givet efter for raseriet i sin sjæl, havde han berøvet sig livet; for den ødelæggelsens tørst, som i to dage og nætter havde opfyldt martyrerne fra Saint-Méry, havde nu vendt sig mod ham selv. Han havde imidlertid endnu kraft til at bekæmpe fjenden i sit bryst. Hans sjæl var ikke bøjet. Denne mægtige sjæl, der stred mod det fysiske livs desorganisation, var et bytte for kvaler, som ingen ord formår at tolke; men den rejste sig mod sin egen elendighed, og ved næsten overmenneskelige anstrengelser besejrede den fantomernes vilde hær. Tyve gange fo'r han op fra lejet, ville rive forbindingen af sine sår og skød Marthe bort, som han i sådanne øjeblikke ikke kendte, men antog for en fjende; tyve gange var han nærved at forråde sit tilflugtssted ved vilde skrig og sønderknuse sit hoved mod væggen. Men i hans sjæl foregik i disse fortvivlelsens momenter mirakler af viljekraft. Hans dybt religiøse gemyt beholdt selv under feberraseriet et instinkt af bøn og tro.

"Min Gud," råbte han, og foldede fromt sine hænder, "hvad er dette? Hvor er jeg? Hvad foregår i og omkring mig? Har du forladt mig, o min Gud? Forbarmelse, forbarmelse, at jeg i det

mindste kan dø som en kristen. Og idet han vendte sig om til Marthe, tilføjede han: "Jeg er jo dog ingen morder, Marthe? Jeg har jo ikke med vilje udgydt uskyldigt blod? Jeg har jo ikke tabt retten til at påkalde min Gud og skaber? Tal, Marthe, at din røst kan berolige mig. Sig, at du håber, at du tror. Bed, Marthe, bed for og med mig, at jeg må leve eller dø som en kristen."

Og han skjulte sit hoved i puden, for at dæmpe de vilde hyl, der med magt brød frem af hans bryst; han bed i sengeklæderne, for at hans tænder ikke skulle knuses mod hinanden. Når genstandene da antog kimæriske former, når Marthe forvandlede sig til de mest rædselsfulde gestalter, lukkede han øjnene, anvendte sin sidste kraft til at samle sine ideer, og, idet han tvang visionerne til at vige for fornuften, besvor han mørkets magter i kærlighedens og troens navn.

Denne forfærdelige kamp vedvarede samfulde tolv timer.

Marthe havde taget sit barn i sine arme. Når Paul tabte modet, og i navnløs smerte udråbte: "Min Gud, forlader du mig atter!" knælede hun ved hans leje, og holdt det uskyldige væsen, der syntes at indgyde ham en vis frygtsom respekt, hen imod ham. Arsène havde endnu intet ytret med hensyn til dette barn. Han så det; han betragtede det med rolighed; han stillede intet spørgsmål; men når han ikke formåede at undertrykke en smerteslyd, vendte han sig hurtigt om, for at se, om han ikke havde vækket det. En gang, da han længe havde ligget tavs og stille i en tilstand, der lignede ekstase, råbte han pludselig: "Hvor er barnet? De har dog vel ikke myrdet barnet?"

"Min søn er her," svarede Marthe blidt.

"Men han skriger jo ikke længere. Skjul barnet, Marthe! Bødlerne triumferer, de ville ikke betænke sig på at myrde et

barn! Giv mig barnet, Marthe. Jeg vil bære det ud på tagene; der vil ingen søge det. Skynd dig, Marthe, lad os frelse barnet! Alt andet er ligegyldigt; men et barn er helligt."

I det vildeste delirium, hvori ideen om pligt og selvopofrelse endnu altid dominerede, råbte han hundrede gange: "Barnet er frelst! Ikke sandt, de har ikke fundet barnet? Vær kun rolig, Marthe, jeg skal skjule din søn ved mit hjerte." Når han da kom til sig selv igen, betragtede han Marthes søn, og sagde intet mere. Endelig blev han roligere, og faldt i slummer. Marthe, hvis kræfter var udtømte, havde atter lagt barnet på sengen ved siden af den døende. Siddende på en stol, omslyngede hun med den ene arm sin søn, med den anden understøttede hun Pauls hoved; hendes eget var faldet ned på den samme pude, og således hvilede disse tre ulykkelige under Guds øje, adskilte fra den hele øvrige menneskeslægt ved fare, elendighed og dødsangst.

De havde ikke slumret længe, da de pludselig blev vækket ved støj i huset. Marthe hørte ubekendte stemmer, og tunge hurtige trin gennemisnede hendes hjerte med skræk. Politiets agenter gennemsøgte mansarderne. Man nærmede sig hendes. Hurtigt kastede hun sengetæppet over Arsène, jævnede sengen med sine få klædningsstykker, og, efter at have lagt barnet tværs over den syge, åbnede hun døren med den rolighed og kraft, som store farer giver. Levningerne af det knuste vindue havde hun skjult i en krog, og sit forklæde havde hun hængt foran åbningen, for at skjule skaden. En godhjertet naboerske, hvis mansard man nylig havde gennemsøgt, fulgte betjentene lige til Marthes dør.

"Her, mine gode herrer, er en stakkels kvinde, der netop er kommet op af barselseng; hun er endnu meget syg; jeg beder Dem derfor, mine allerbedste herrer, om ikke at forskrække hende, det ville blive hendes død."

Denne bøn rørte ikke de hjerteløse personer, man henvendte den til; men den rolighed, Marthe åbnede døren med, betog dem enhver mistanke. Et flygtigt blik i værelset, der var alt for lille og slet møbleret til at indeholde et skjulested, overbeviste dem om unødvendigheden af en nøjagtigere undersøgelse. De fjernede sig, uden at bemærke blodsporene på gulvet.

Den gamle naboerske havde allerede givet Marthe beviser på sit venlige sindelag ved at stå hende bi under fødslen; til hende turde man altså trygt betro sig. Den fortræffelige gamle hjalp hende at skjule den proskriberede, skaffede fødemidler, ja endogså nogle medikamenter til veje. Selv turde Marthe ikke gå ud, af frygt for, at man i hendes fraværelse skulle anstille nye husundersøgelser.

I en hel måned kunne den syge ikke forlade sengen. I al denne tid sov Marthe på et knippe strå, som hun havde forskaffet sig, under påskud af at sy sig en stråmadras. Hun var alt for fattig til at købe lærred til en sådan. Den gamle naboerske havde næppe det tørre brød. Den syges pleje og hendes egen overordentlige svaghed gjorde det umuligt for Marthe at arbejde. I de to måneder, siden hun forlod Horace, havde hun fristet livet ved efterhånden at sælge sine klædningsstykker; men da hendes nedkomst havde været længere og besværligere, end hun havde ventet, havde hun udtømt denne svage hjælpekilde. Arsène var ikke rigere. Da han gjorde regning på en omvæltning i Paris, havde han givet sine

søstre alt, hvad han ejede, og sendt dem tilbage til provinsen. Han håbede at dø, og havde derfor intet beholdt. Disse to forladte væseners stilling var rædselsfuld. Begge syge, begge udtømte på legeme og sjæl, den ene fængslet til et smertensleje, den anden med et diende barn ved brystet, uden føde, uden ly i denne elendige mansard, hvis vindue man ikke havde vovet at reparere, da et menneskeliv var knyttet til dette tegn på ødelæggelse, og ingen af dem desuden havde kraft til at gå et skridt.

Barnet led mindst under denne elendighed. Moderen havde kun lidt mælk, men den gamle naboerske delte sin frokost med sin lille yndling, og bar ham dagligt ud i solen på Quai-aux-Fleurs. Mere kræves der ikke for et barn i Paris til at trives og vokse op langs ad disse fugtige mure, hvor livet, til trods for alt, udvikler sig mere langsomt, men også mere intensivt end under landets friere himmel og friskere lut.

Under hele denne hårde prøvelse fornægtede Arsènes tålmodighed sig ikke et øjeblik. Han udstødte aldrig en klage, skønt han led unævneligt, ikke af sine sår, der efterhånden lukkede sig uden betænkelige symptomer, men af en voldsom hjerne-irritation, der ustandselig fornyedes, og fulgtes af en dyb slappelse. Han talte kun lidt med Marthe. Når feberen rasede, havde han en gang for alle fordømt sig til at ligge stum og ubevægelig, og Marthe anede da ikke, hvor meget han led; når slappelsen indtrådte, skånede han sig med vilje, for at samle kræfter til at modstå en ny krise. Resultatet af denne heroisme var en bedring, hvis langsomhed forundrede Marthe, der ikke vidste, at det tilfælde, han led af, var livsfarligt, men hvis hurtighed forbavsede mig, da jeg senere af Arsènes mund

hørte hans lidelseshistorie. Trods det mod, Arsène enkelte lyse øjeblikke vidste at indgyde Marthe, forfærdedes hun dog mere og mere over den ligegyldighed, han syntes at betragte sin sygdom og deres elendighed med. Hun begyndte at frygte, at hans sjælekræfter kunne have fået et stød, han måske aldrig ville kunne forvinde. Imidlertid studerede den syge de forskellige stadier i sin tilstand, og talte dage og timer med ubøjet mod og aldrig svigtende standhaftighed. Han følte, at hans lidelser langsomt formindskedes; han følte, at et tilbagefald ville blive dødeligt; han måtte altså uafbrudt holde sin viljes tøjler strammet. Enhver sindsbevægelse kunne blive farlig, derfor talte han ikke til Marthe, og da døden var vis, hvis han tabte modet, gjorde han sig umage for ikke at se den rædselsfulde stilling, Marthe delte med ham.

En dag, da han lå med lukkede øjne og lod, som om han sov, hørte han den gamle naboerske sige til Marthe: "Ved De vel, min skat, at det var en stor ulykke, at denne syge mand faldt ned til Dem fra skyerne? Før var det galt nok; nu er det tusinde gange værre. Når man selv lider hunger, er det tungt at dele med en anden den bid brød, der kunne blive til mælk for et stakkels diebarn."

"Gid jeg så sandt kunne dele med ham!" svarede Marthe med et bedrøvet smil, "men han spiser jo næppe en skive brød om dagen i en smule mælk og vand, jeg begriber ikke, at han kan leve på denne måde."

"Hans sygdom vil derfor også blive evindelig," sagde den gamle, "med en sådan levemåde er det jo umuligt, at han nogensinde kan komme til kræfter. Det kommer til at gå, som jeg har sagt. De tager livet af Dem selv, uden at frelse den syge."

"Jeg vil hellere dø med ham end forlade ham," råbte Marthe, og kyssede den syges hånd, som hun holdt i sin.

"Men hvis De dræber Deres barn?" vedblev den gamle.

"Det vil ikke ske!" råbte Marthe forfærdet. "Himlen kan ikke tillade, at noget så skrækkeligt sker!"

"Jeg siger jo heller ikke, at det *vil* ske," vedblev den gamle blidt, "jeg siger heller ikke, at De driver hengivenheden for denne syge mand for vidt; jeg er ikke hårdhjertet, og ved, hvad man skylder sin næste. Men det skærer mig i hjertet at se Dem lide for to, og jeg ville ønske, at det stakkels unge menneske kunne begribe, at han kun frelser sig fra skafottet, for at føre både sig og Dem til hospitalet. Han har ingen skyld i al denne elendighed, for han ser ikke, at De ligger på gulvet med et åbent vindue i ryggen, han ved måske heller ikke, at De selv har været syg og umuligt kan holde det længe ud på denne måde; han mærker intet til alt dette; for han er jo så syg, at han hverken hører eller ser; men hvis De vil tillade mig at tale et fornuftigt ord til ham, er jeg vis på, han tillader os at føre ham til hospitalet – jeg er stærk, og når vi går langsomt, vil De kunne lede ham ved den ene arm – – han vil blive bedre plejet dér end her."

"Til hospitalet!" råbte Marthe blegnende. "De har jo selv sagt mig, at alle læger, under straf af at gælde for medskyldige, er forpligtet til at angive de sårede, der søger deres bistand, og at enhver oprører, der plejes i et hospital, efter helbredelsen udleveres til politiet, for derfra at føres i fængsel, og derfra til skafottet. Nej, nej, siden verden er blevet en morderhule, må der i det mindste i kvindernes hjerter, i den fattiges usle

mansard findes en smule religion og menneskelighed, ikke sandt, gode naboerske?"

"De gør med mig, hvad De vil," svarede den gamle, og tørrede sine øjne med fligen af sit forklæde. "Jeg vil nu gå ud og hente en smule mælk og sukker til den syge; mit lille engle barn her skal jo også have aftensmad," tilføjede hun, og kærtegnede barnet, der uroligt slumrede ved moderens bryst.

"Gør det ikke, gode gamle," råbte Marthe med tårer i øjnene, "jeg kan ikke tillade, at De giver Deres sidste skærv ud for os; De har allerede gjort mere end nok. Det er ikke rimeligt, at man i Deres alder skal lide hunger og tørst; vi er unge, og har kraft til at bære savn."

"Men hvis jeg nu *vil* give min sidste skærv ud, hvis jeg *vil* lide hunger og tørst?" råbte den gamle hidsigt. "Tror De, at jeg er et egoistisk gammelt menneske, som blot tænker på sig selv? Har De ret til at afslå, hvad jeg af et godt hjerte vil skaffe til veje for mit eget lille englebarn og for den syge, den gode Gud har anbetroet til vor pleje?"

"Gør, hvad De vil!" råbte Marthe og slog sine magre, af pjalter dækkede arme om den fortræffelige gamle kones hals. "Den dag vil komme, og den er måske ikke fjern, da vi vil kunne gengælde, hvad De nu gør for os, for Gud er god, og vil gengive os sundhed og kraft for vor tros skyld."

"Ja, Gud vil gengive os sundhed og kraft for vor tros skyld," gentog Arsène med svag røst, da den gamle var borte.

"Din medlidenhed, Marthe, frelser mit liv; siden kommer raden til mig. Bevar dit mod, min stakkels søster, bevar det, som jeg bevarer mit i tavshed og underkastelse. Jeg vender mig bort, for ikke at se dig lide. Jeg tvinger min sjæl til ikke at tænke,

for ikke at fortvivle ved tanken om, at jeg ikke alene ikke kan lindre din nød, men endog forøger den. I de første dage tænkte jeg ofte på, om det ikke var bedst, at jeg atter krøb ud af vinduet for at dø i en tagrende, som en stakkels fugl, hvis vinge er brudt, men min ømhed for dig sagde mig, at jeg ville overvinde denne sygdom, at min kærlighed ville besejre døden, og at jeg ved at modtage din bistand, sikrede dig min for fremtiden. Ser du, Marthe, Gud ved, hvad han gør. I dine lidelser skjulte du dig for mig, og ville hellere lide nød og savn end ty til din broder; nu, da Himlen har sendt mig hid, for her at modtage pleje i min elendighed, kan du ikke længere, uden at begå en grusomhed, afslå min bistand. Jeg kan intet tilbyde dig uden mit hjerte og mine arme, for jeg ejer hverken guld eller selv, hverken klædning eller tilflugtssted, hverken talent eller beskytter; men mit hjerte tilbeder dig, og mine arme kan ernære mig, dig og dit barn."

Og han tog barnet i sine arme og kyssede det for første gang. Hidtil havde han ofte vugget det på sine knæ, for at skaffe moderen lindring, og om nætterne havde han holdt det i sine arme og opvarmet det ved sit bryst; men han havde endnu aldrig kærtegnet det. I dette øjeblik rullede en ømhedståre ned på barnets ansigt – Marthe bortkyssede den – "Paul, min broder," råbte hun, "kan du elske denne engel for en bedrøvet moders skyld!"

"Stille, Marthe, lad os endnu ikke tale om det, jeg er endnu alt for svag. Jeg har endnu ikke sagt et ord om barnet; senere håber jeg du skal blive tilfreds med mig. Imidlertid vil vi lide, siden det således er Guds vilje. Jeg ser meget godt, at du lider hunger og tørst. Jeg ser meget godt, at du ligger på gulvet med et

knippe strå under dit hoved, og jeg tør ikke sige til dig: tag din seng tilbage, for ved det mindste ord, jeg lader falde om sligt, overvælder du mig med en godhed, der kunne dræbe mig, Marthe; for jeg er endnu meget svag, og jeg trænger til mange kræfter for at kunne kæmpe mod sygdommen."

"Blot du nu ikke gør mig den sorg at glemme, hvad du har gjort for mig, Marthe," sagde han i et roligt øjeblik den næste dag. "Jeg kender dig; når jeg minder dig om dine opofrelser, er du i stand til at svare mig, at du slet ikke har lidt i denne sorgens tid. Vil du love, at du ikke vil forsmå min taknemmelighed, Marthe?"

Et svagt smil oplyste Marthes ansigt, idet hun bøjede sig ned over ham og trykkede et kys på hans pande. Det var det første kærtegn i de fem uger, de havde været lukket inde sammen dag og nat. Hver gang Marthe, i overstrømmende smerte og angst for hans liv, havde slået sine arme om ham, for ligesom at sige ham det sidste farvel, havde Arsène heftigt stødt hende tilbage, og næsten vrede sagt: "Slip mig! Vil du tage livet af mig!" Dette var de eneste momenter, hvor erindringen om hans lidenskab syntes at vende tilbage. For øvrigt var ikke et ord blevet vekslet mellem dem, der tydede hen på fortiden. Mellem deres barndoms skyldfri venskab og ulykkesdagene fra Saint-Méry syntes intet at være passeret; med en sådan omhyggelighed undgik begge at berøre den mellemliggende tid. I dette øjeblik tænkte den ene på hvad han havde lidt, og den anden på sine vildfarelser, og begge fattede for første gang, at denne erindring kunne tabe sin brod. Langt fra at undvige Marthes kærtegn, fo'r en glædesrødme over Arsènes pande; derpå bøjede

han sig ned over barnet, der slumrede ved hans side, og kyssede det endnu ømmere end den foregående dag, idet han med en vis melankolsk munterhed sagde:

"Ved du vel, Marthe, at det er en dejlig dreng. Jeg har altid hørt sige, at børn i denne alder er hæslige, men de, som siger dette, må aldrig have betragtet et barn med en faders øjne."

28

I de første dage af sit ophold hos os havde Horace temmelig tydeligt ladet os ane sine hensigter med vicomtessen og sine forhåbninger. Eugénie havde spottet ham for hans selvtillid, men jeg, som aldeles ikke fandt det umuligt, at han kunne behage, lykønskede ham bestemt ikke til denne erobring, men sagde ham uforbeholdent min mening om den fornemme dames karakter og sæder. Den måde, vi optog hans confidencer på, mishagede ham højligt, han havde derfor fortiet os sine senere manøvrer; men den dag, da han havde fejret sin triumf "over den skønne dames hjerte", var han opfyldt af en stolthed, han ikke var i stand til at skjule, om det så havde været ham livet om at gøre. Hvert øjeblik kom han i konversationen tilbage til vicomtessens skønhed, ånd, ynde, fine takt og øvrige meriter. Eugénie, der havde syet for hende, og som havde set såvel hendes skønhed som øvrige fortrin i negligé, erklærede ham temmelig tørt, at hun ikke kunne istemme hans lovtaler. Horace blev vred, og lod sig ikke utydeligt forlyde med, at Eugénie ikke var værdig at løse vicomtessens skotvinge og på ingen måde kunne fatte og vurdere en så højt begavet dame. Eugénie svarede med den største rolighed:

"Min kære Horace, hvad De der siger, fornærmer mig slet ikke; for jeg har aldrig gjort fordring på at være et lys i Deres øjne. Hvad jeg før sagde, skete af godhed for Dem, for jeg ved med vished, at dette vidunder af en dame har gjort nar af mere end én ung mand, der troede sig lige så sikker i sin sag som De, og hvad der i Deres øjne vist er det værste: hun roser sig af det,

endog i sine syjomfruers nærværelse, hvilket, efter min mening, bestemt ikke røber den fineste takt."

Jeg gav Eugénie ret, og advarede Horace for sidste gang om at betænke sig, inden han udsatte sig for vicomtessens spot. Mere og mere irriteret, lukkede han til sidst munden på os ved i meget utvetydige ord at erklære: "at han aldeles ikke længere stod i fare for at blive spottet, at ingen ville rose sig af at have holdt ham for nar, for i så tilfælde havde han også en djævel, han kunne hviske en og anden i øret; det vidste vedkommende selv bedst; ergo var man nødsaget til at tage sig i agt."

"De vil ikke hviske Deres hemmeligheder nogen i øret; for en mand af ære roser sig aldrig af en dames gunst," sagde Eugénie koldt.

Horace bed sig i læben. Efter et øjebliks betænkning svarede han:

"En mand af ære roser sig ikke af en dames gunst, så længe han er stolt af denne gunst; men når man tvinger ham til at rødme over sin egen lykke, ophører alle forpligtelser. At skåne den, der ikke skåner os, er jo dårekistegalskab."

"Dette er ikke dit orakel, marquien af Vernes system," bemærkede jeg.

"Marquien af Vernes system (og han forstår sagen bedre end både du og jeg) er, aldrig at lade sig forhåne. Det er også mit system; men jeg skøtter ikke om at efterligne nogen, og har ikke forpligtet mig til at benytte de samme midler. Hver har sine, og alle er gode, som fører til målet."

"Jeg ved ikke, hvad marquien af Vernes tænker om slige genstande; men jeg ved med vished, hvorledes De, Horace, ville

opofre Dem, hvis De kom i en så delikat stilling," bemærkede Eugénie.

"I så tilfælde kunne De måske gøre mig den tjeneste at sige mig det," sagde Horace ikke uden ironi.

"Det vil jeg. De ville roligt og retfærdigt sammenligne den uret, man har gjort sig skyldig i mod Dem, med den uret, De selv stod i begreb med at begå; De ville sammenligne den skade, en dame kan tilføje Dem ved at rose sig af at have forsmået Deres kærlighed, med den, De kan tilføje hende ved at rose Dem af at have besejret hende, og det vil da blive Dem klart, at hun i det højeste kan gøre Dem latterlig, hvorimod De kan gøre hende ulykkelig. Er der ikke desuden noget oprørende i den ene dag at nedsætte og bagtale den, for hvis fødder man har ligget den foregående? Er dette smukt? Er dette ridderligt? Le nu ikke, Horace, men svar alvorligt. Har De, for at erobre vicomtessen, som jeg, sandt at sige, ikke tror vanskelig at erobre, ikke i lang tid måttet vise Dem ydmyg og ærbødig? Har De ikke hævet hende til skyerne? Har De ikke været nødsaget til at hykle kærlighed, hvis De ikke har følt den? Svar mig på dét."

Halvt forvirret og halvt tilfreds med hvad han antog var en fin måde at udfritte ham på, svarede Horace:

"Deres spørgsmål er meget indiskrete, min kære Eugénie. Jeg indser ikke, at jeg er forpligtet til at meddele Dem hvad der er foregået mellem vicomtessen og mig."

"De kan trygt besvare mine spørgsmål, uden at kompromittere nogen; for jeg opstiller blot almindelige principper. Ville De vel gøre kur til en dame, der hengav sig uden kamp?"

"Jeg har aldrig fattet, at en mand, der respekterer sig selv, kan beskæftige sig med en kvinde, hvis erobring var vanskelig."

"Denne stolthed havde jeg gjort regning på, og det er derfor jeg trygt tør påstå, at De aldrig vil forråde en kvinde; thi da hun, for at hengive sig til Dem, først har måttet modtage Deres forsikringer om agtelse, kærlighed og diskretion, ville De gøre Dem skyldig i mened ved senere at optræde som hendes anklager."

"Min kære veninde," svarede Horace hånligt, "det er mig bekendt, at alle Deres konklusioner går ud på at forfægte de såkaldte kvindelige rettigheder. Men hvor subtil Deres argumentation end er, må jeg svare, at jeg aldeles ikke har i sinde at underkaste mig det herredømme eller rettere tyranni, der, efter Deres mening, tilkommer kvinden. Er det rimeligt, at I skal have ret til at gøre os latterlige, uden at vi skal have ret til at betale med samme mønt? Skulle en kokette have ret til at anvende alle sine kunster til at lokke mig i sine garn, for dagen efter den sejr, der har givet mig en herres og ægtemands rettigheder, at begynde forfra igen med en anden? Skulle jeg roligt tåle, at man, efter at have anvendt hele uger på at lokke mig i fælden, pludselig fandt for godt at vise mig døren og fordristede sig til at sige til min efterfølger, til sine venner, til sine kammerpiger: 'Ser I dette unge menneske? Han har forfulgt mig med sin kærlighed, men jeg har lét ham ud og kureret ham for hans dumdristige forfængelighed.' Det vilde dog være en smule vel drøjt, og den, der ville tåle det, måtte være en nar eller en helgen. At blive gjort latterlig er for øjeblikket i Frankrig den største ulykke, der kan hænde et menneske, og den, som vil forsøge at gøre mig latterlig, kan

gøre regning på, at jeg hævner min krænkede ære, så at man skal erindre mig så længe man lever. Det er gengældelsesretten, der går gennem alle vore lovbøger."

"Hvis De finder denne ret retfærdig og menneskelig, har jeg intet mere at sige," svarede Eugénie. "I dette tilfælde anerkender De også dødsstraffen og alle de øvrige barbariske institutioner, som jeg troede Deres hjerte dybt afskyede. Jeg har i det mindste så ofte hørt Dem forsikre dette, at jeg følte mig overbevist om, at De i Deres private handlinger, hvor vi alle kan rette op på lovenes grusomhed, ville vise mere storhed og sand sjæleadel, end den, De i dette øjeblik lægger for dagen. Men alt dette er vel blot mundsvejr," tilføjede hun, idet hun rejste sig fra bordet. "Jeg håber for Deres egen skyld, at Deres handlinger vil være bedre end Deres ord."

Eugénies ædle anskuelser havde dog gjort et vist indtryk på Horace. Da hun var borte, sagde han med megen varme:

"Din Eugénie er et fortræffeligt væsen. Når alt kommer til alt, har hun måske ikke alene flere dyder, men også flere ideer end min vicomtesse."

"*Din* vicomtesse! Hvad jeg befrygtede er altså sket – det bedrøver mig mere, end jeg kan sige dig."

"Kondolence frabedes, højstærede!" råbte han med en superb latter. "Har du mistet forstanden, at du beklager mig, fordi min lykkestjerne har hjulpet mig til den guddommeligste maitresse? Jeg påstår ikke, at det er en romanheltinde med de samtlige kardinaldyder, som du forlanger for at elske; men jeg, som er mere beskeden, finder, at det er en glimrende erobring, just en heltinde efter mit sind."

"Elsker du hende?" spurgte jeg.

"Fanden skal tage mig, om jeg ved det. Jeg har elsket, og det var måske første og sidste gang. Jeg keder mig, og søger hos kvinden adspredelse, en læskedrik for mine sanser, et eksaltations-middel for mit halvt udslukte hjerte. Jeg går til mine stævnemøder, som man går i krigen, med meget lidet menneskelighedsfølelse, uden én eneste dydig tanke, med nogen ærgerrighed og en stor portion forfængelighed. Jeg tilstår, at jeg er stolt af denne erobring, da den har kostet mig tid og ulejlighed. Hvad ondt finder du i det? Du vil dog ikke agere pedant? Har du glemt, at jeg er tyve år, og at, om end mine følelser er døde, er mine lidenskaber i deres fulde styrke?"

"Alt delte er falskt og affekteret," svarede jeg. "Tilgiv mig, Horace, at jeg taler til dig af mit hjertes fylde; men alt dette forekommer mig alt for småt og ynkeligt til for alvor at beskæftige dig. Det er så langt fra, at du ikke længere skulle være i stand til at elske, at du tværtimod måske endnu ikke ved, hvad kærlighed er. Tro ikke, at du er eller nogen sinde kan blive den Don Juan, Hoffmann skildrer, og endnu mindre Byrons. Disse poetiske typer beskæftiger alt for levende din fantasi; derfor søger du at gengive billedet i dit eget liv. Sig ikke, at dit hjerte er udtømt af din første kærlighed; det var blot et ulykkeligt forsøg; vogt dig, at den anden ikke bliver dit livs alvorlige, ulykkesvangre kærlighed."

"Er dette min skæbne, skal den finde mig beredt," svarede Horace, hemmeligt smigret ved, at jeg tiltroede vicomtessen en sådan magt. "Jeg fordrer ikke denne fade hverdagslykke, der beruser små sjæle. Lad mit livsskib tumles vildt imellem skær og klipper; jeg er en styrmand, der vel er kapabel til at føre det gennem brændingen; ja, Leonie er den rette kvinde til at tænde

mit livs store lidenskab; for hun elsker selv som endnu ingen har elsket. Det er muligt, at hendes kærlighed vil vække min, og at stormfulde dage forestår os. Det er alt, hvad jeg forlanger af skæbnen; for denne slaphed, jeg længe har levet i, er mig sjæleforhadt."

"Jeg siger dig, at denne kvinde ikke elsker dig, for hun har endnu aldrig elsket nogen; hun elsker ikke engang sine børn."

"Absurd pædagogisk! Det glæder mig, at hun ingen har elsket; så får jeg jo hendes hjertes virginitet. Det er mere, end jeg havde håbet. Du har ikke valgt det rette middel til at afkøle mig, bedste, for denne opdagelse, at Leonie endnu ikke har elsket, henrykker mig. *Parbleu!* tror du, at en øm hustru og moder kunne være den lidenskabelige maitresse, jeg fordrer? Antager du mig for et barn? Antager du mine sanser for så slappe, at jeg ikke skulle kunne føle, om der er ild i en kvindes hjerte eller ikke? Ha, det er noget andet end Marthes kyske kærlighed! Marthe var en helgen – fred være med hendes minde! – Leonie er en kvinde, en tiger, en dæmon."

"Hun er i det højeste en duelig skuespillerinde – ve dig, når du træder bag kulissen med hende!"

Havde vicomtessen haft en klartskuende og oprigtig ven, ville han uden tvivl have sagt hende det samme om Horace, som jeg sagde om hende; men opfyldt af ønsket om at blive elsket med hele det romantiske raseri, hun fandt i bøger, og som ingen tilbeder af hendes egen stand havde vist spor af, ville hun rimeligvis have optaget et godt råd lige så slet, som Horace optog mine.

Jeg har aldrig fattet, hvorledes en dame, der var udviklet i marquien af Vernes skole, kunne tage således fejl af et ungt

menneske som Horace. Jeg kan ikke forklare mig hendes vildfarelse på anden måde, end at hun, ved at vælge en borgerlig elsker, var gerådet ind på et hende aldeles ubekendt terræn. Hun havde i sit hoved dannet sig en typus af intellektuel overlegenhed, som hun for originalitetens skyld havde tænkt sig af lav stand; for man må ikke glemme, at hendes fantasi var lige så levende, som hendes hjerte var koldt. Hun kedede sig i sin kreds, og kunne alle sine højadelige tilbederes fraser uden ad. Horaces naive originalitet vakte altså den nyhedens interesse, hun tørstede efter. Men idet hun gættede den borgerliges fortrin, anede hun ikke tillige de fejl, der følger manden uden *savoir-vivre,* som marquien træffende udtrykte sig. I et samfund uden principper er en stærkt udviklet æresfølelse, eller den opdragelse, der lærer os at antage skinnet af en sådan, mere reelle fortrin, end man i almindelighed tror.

Horace følte disse fødslens fortrin, og forsøgte at indpode sig dem; men om han end kunne det i de mindre ting, lykkedes det dog ikke i de større. Hvor etiketten blot fordrede ringe ofre, var det ham en let sag at overvinde natur og vane, men når den fordrede offeret af hans forfængelighed, forblev den død og magtesløs. Dette var netop det modsatte af, hvad vicomtessen ønskede. Hun yndede Horaces graciøse uopdragenhed, og fandt, at han alt for hurtigt tabte den. Hun havde gjort regning på en fuldkommen selvfornægtelse, på en hengivenhed, der aldrig ville svigte, på en slags heroisme i kærlighed, og enhver af mine læsere ved, hvad hun fandt.

Da hans hjerte imidlertid ingenlunde var fordærvet, følte han sig i de første dage gennemtrængt af en dyb taknemmelighed. Han udtrykte den med talent, og vicomtessen troede endelig at

have fundet den så længe søgte passionerede elsker. Der lå en vis storhed i den måde, hvorpå han både uden mistillid og uden nysgerrighed gled hen over sin nye elskerindes fortid. Hun sagde ham, at han var den første mand, hun havde elsket. Hun sagde for så vidt sandt, som han var den første mand, hun havde elsket på den måde. Han troede hende på hendes ord. Det kostede ham ingen møje at overbevise sig om, at ingen havde fortjent den kærlighed, han vidste at indgyde, og hvad de småsynder angik, han vel formodede Leonie havde på samvittigheden, bekymrede de ham så lidt, at han ikke stillede hende ét eneste indiskret spørgsmål. Han følte ikke længere spor af den jalousi, der havde gjort hans forhold til Marthe til en kval for dem begge. På den ene side var hans ideer om kvindelig dyd blevet betydeligt modificerede i vicomtessens og den gamle marquis selskab, og på den anden side følte han sig ikke således ydmyget ved de forgængere, vicomtessen havde givet ham, som han havde følt sig ved i Marthes hjerte at efterfølge monsieur Poisson, caféværten, og Paul Arsène, opvarteren i caféen. Hans forgængere hos Leonie var lutter fornemme herrer, hertuger, måske endog prinser, og det faldt ham ikke ind at rødme over en så glimrende avantgarde. Mod den arme Marthe, der havde begået ét eneste fejltrin, som smerteligt var blevet angret og begrædt, havde han udsendt tusinde forgiftede pile; den fornemme dame derimod, der satte en mands fantasi i bevægelse ved at sige: "Jeg kan ikke elske," og ved at tilføje: "Jeg ville ønske, jeg kunne elske," og som, uden at rødme, kunne have skriftet en hel række af fejltrin, viste han i det mindste alle ydre tegn på agtelse, og bildte sig dog ind at være retfærdig.

Da Horace blev vicomtessens elsker, befandt de sig så godt som alene på slottet Chailly. Greven af Meilleraie var vendt tilbage til Paris. De sædvanlige tilbedere havde også spredt sig. Nogle frygtede koleraen; andre bragte den rige arvelodder eller følelige tab. Men epidemien ophørte, og endnu kaldte Leonie ikke sit hof tilbage. Absorberet af sin ny kærlighed, og måske også i forlegenhed for, hvorledes hun skulle kunne skjule den for sine øvrige tilbedere, fjernede hun alle besøg, og svarede på alle breve, at hun stod i begreb med at vende tilbage til Paris. Men den ene uge gik efter den anden, og Horace nød den hemmelige triumf at se alle sine rivaler fjernet.

Skønt vicomtessen på ingen måde lagde an på at passere for en dydig dame, og endog havde studeret Voltaire, for at kunne spille den emanciperede, havde hun dog for sin svigermoders og sine børns skyld fordret den dybeste hemmelighed af Horace. Leonies hele måde at leve på, hendes dristige, næsten kyniske tale, hendes prætentioner på originalitet, i forening med en blanding af oprigtighed og falskhed, havde gjort hende til en gåde for verden og kastet et slør over hendes amouretter, som de lykkelige elskere, for at gøre deres eventyr pikantere, ikke havde løftet, og som de forsmåede elskere havde respekteret, for at formindske det latterlige i deres stilling. Horace gjaldt blot for en intim, for en af disse sædvanlige tilbedere, om hvilke man sagde: "de er enten alle lykkelige, eller også er ingen lykkelig; de er alle lige favoriseret eller holdt på afstand." Det var ikke således, Horace ville have arrangeret sin rolle, hvis man havde givet ham valget. Den stærkeste følelse, der havde ført ham for vicomtessens fødder, var ønsket om at fordunkle sine rivaler og fejre en eklatant triumf. Hans lykke

var ham følgelig alt for hemmelig, og han vidste ingen anden måde at trøste sig på, end ved under tavsheds segl at betro denne lykke, ikke alene til mig, men også til nogle andre personer, som han slet stod i et forhold til, der berettigede ham til en sådan fortrolighed, og som fandt hans triumf så lidet sandsynlig, at de slet ikke ville tro på den.

Disse indiskretioner vendte sig altså til Horaces skam og til forøget glorie for vicomtessen, der erfarede dem og gendrev al krænkende mistanke ved med megen blidhed og en koldblodighed, der var Machiavelli værdig, at sige: at Horace var en mand af ære, og at hun var overbevist om, at han umuligt kunne opfinde og udsprede noget, der stred mod sandheden. Men da hun den næste dag blev alene med ham, lod hun ham med en så skærende kulde føle den brøde, han havde begået, at han, nær ved at briste af harme, så sig nødsaget til at indvikle sig i en labyrint af løgne for at genvinde hendes agtelse. Men det var ikke længere muligt. Leonies nysgerrighed var tilfredsstillet; hendes forfængelighed var overmættet ved alle de bombastiske lovtaler, han havde ødslet på hende i prosa og vers. Han havde plyndret den hele moderne romanlitteratur for udtryk til at betegne hendes skønhed og ynde. Hun havde nu fået nok. Hun måtte erkende, at denne nye kærlighed kun i formen var forskellig fra den, hun allerede kendte, og da hun aldrig kunne tilgive en indiskretion, besluttede hun lidt efter lidt at opløse dette forhold, for, mens hun ventede på noget bedre, atter at tage greven af Meilleraie til nåde, der i det mindste var en mand af upåklagelige manerer.

Vicomtessen, der aldrig rødmede over sine fejltrin, rødmede ofte over sine medskyldige, derfor havde hun endnu aldrig, end

ikke til sine intimeste, nævnt en elsker ved navn. Denne smertelige skamfuldhed, som hun nærede i dybet af sin fordærvede sjæl, havde hendes første forhold til den gamle marquis efterladt. Hun havde af dette forhold beholdt et indtryk, som intet havde formået at udslette: et dybt nag til alle mænd. Hun hadede eller foragtede enhver, som ikke behagede hende, eller ikke længere behagede hende; selv til den, der for øjeblikket ejede hendes hjerte, nærede hun mistillid.

Hun havde endnu aldrig krænket nogens rettigheder ved confidencer til sine venner (med undtagelse af marquien, som hun sagde så godt som alt til), endnu mindre ved kompromitterende skridt. Horace, der havde bragt hende til at glemme sin forsigtighed, Horace, som hun havde troet så naiv, så højsindet, så forelsket, Horace, som var den eneste, hun ikke havde følt mistillid til, forekom hende nu den elendigste af alle, og hun svor, at hendes hævn ville ramme ham, hvor han sikrest kunne såres: i denne forfængelighed, der havde bragt ham til at forråde en kvinde.

29

Imidlertid var vi aldeles uvidende om tre personers skæbne, der var os dyrebare, om Marthe, som vi troede tabt for os; om Laravinière, som man forgæves havde søgt blandt de sårede ved Saint-Méry, og om Arsène, der havde lovet at skrive, men som lige så lidt lod høre fra sig som de to andre. Laravinières forsvinden var fuldstændig. Hans venner havde ikke engang haft den trøst at genfinde hans lig. Louvet havde kun fundet hans røde hue, som han opbevarede som en relikvie. Den proces, der senere blev anlagt mod disse frihedens martyrer, bragte heller ingen oplysning. Hans venner begræd ham altså som død, og foranstaltede en fest til hans minde, hvor der blev holdt taler og sunget sange, som den ene skrev teksten til og den anden komponerede musikken.

Ved denne lejlighed skrev de til mig for at spørge, om jeg intet havde hørt fra Arsène, og på denne måde erfarede jeg, at også han var forsvundet. Jeg skrev til hans søstre; men de var ikke bedre underrettet. Louison svarede med et brev, fuldt af lamentationer, hvori hun på den mest naive måde udtrykte sin interesserede ømhed for broderen. Det endte således: "Vi er nu uden støtte, og må trælle over vore kræfter for at friste livet."

Mens vi overlod os til sorgen over vore tabte venner, en sorg, som Horace ikke havde tid til at dele, skønt hans klager var de mest højrøstede, når vi tilfældigvis mindede ham om Paul eller Jean, vendte sundhed og styrke efterhånden tilbage i Marthes fattige mansard. Hun begyndte selv at gå ud, og havde forvisset sig om, at politiet havde standset alle eftersøgninger i

kvarteret. Hendes naboer i mansarderne havde mere end mistanke om, at en patriot var skjult hos hende, men ingen forrådte hendes hemmelighed; af og til sendte man hende endog et stykke brød til at mætte sig selv og den proskriberede med. Det var imidlertid af højeste vigtighed, at Arsène, når han begyndte at gå ud, forlod det kvarter af byen, hvor hans ansigt uden tvivl var blevet set ved barrikaderne og det belejrede kloster. Han besluttede altså at tage sin bolig i den modsatte ende af Paris, og da han allerede var kommet så vidt til kræfter, at han kunne gå ud, sneg han sig en aften forsigtigt ud af huset, og opsøgte Louvet, den fattigste og følgelig den mest ædelmodige af hans venner. Den fortræffelige unge mand skaffede øjeblikkelig en droske, og førte ham til Belleville, hvor han fandt en bolig til ham. Derpå ilede han til Marthe, og pånødte hende de penge, han selv fem minutter tidligere havde lånt af en ven, hvorved hun blev sat i stand til at betale huslejen. Derpå opsøgte han en håndværker, som var den republikanske sag hengiven, og efter at denne i al stilhed havde repareret vinduet, og værten var tilfredsstillet, førte den unge mand Marthe, barnet og den gamle naboerske, der ikke ville skilles fra sine venner, til den beskedne bolig, hvor Arsène ventede dem.

Den lille familie var næppe etableret i Belleville, før Arsène søgte arbejde på et skomagerværksted, men da han endnu var så svag, at han næppe formåede at holde sig oprejst, blev han endnu samme dag afskediget. Han tabte ikke modet, hvilede sig en dags tid eller to, og tilbød sig da som daglejer hos en brolægger. Brødet manglede, og han havde intet valg, men han forstod sig ikke på det arbejde, man gav ham, og blev atter sendt tilbage. Han var skiftevis gårdskarl hos en købmand,

maskinist ved teatret i Belleville, bud, skomager, murer, brygger, bager, og jeg ved ikke alt. Over alt, hvor der var en bid brød at tjene, tilbød han sine arme og sin sved. Men han kunne ikke blive ved med noget, da han endnu var så svag, at han, trods sine anstrengelser, udrettede mindre end den enhver anden. Nøden blev stedse frygteligere. De havde intet mere at sælge. Den gamle naboerske strikkede og strikkede, men tjente næppe nogle sous. Marthe kunne ikke finde arbejde, for hendes pjalter og lidende udseende skadede hende over alt. Endelig lykkedes det hende at få nogle unge mennesker at opvarte til seks francs om måneden. Dette var allerede noget. Senere fik hun syning for skuespillerinderne ved teatret, men da disse damer ofte glemte at betale, ansøgte hun om en loge-åbnerskes plads. Man svarede, at dette var at drive sine ærgerrige ønsker for vidt, men da første-elskerinden og første-koketten gave hende fordelagtige vidnesbyrd, antog man hende af barmhjertighed til pyntekone.

På denne tid fik Arsène, der i den korte tid, han havde været ansat som maskinist, nøje havde iagttaget skuespillerne og lyttet til stykkerne, den idé at prøve sin lykke på teatret. Han havde en vældig hukommelse, han behøvede blot at være til stede ved to prøver for at kunne alle roller udenad. Man prøvede ham. Man fandt, at han ikke manglede anlæg for tragedien, men da alle roller i dette fag var besat, og man netop manglede en komiker, debuterede han i en dum tjeners rolle. Han slæbte sig frem på brædderne med skælvende knæ, tom mave og opfyldt af den dybeste modbydelighed. Han spillede med døden i hjertet, og blev totalt pebet ud. Han bar denne skam som en stoiker. Det var ikke for at vinde hæder, han var trådt frem for

dette publikum, der forhånede ham; det var et fortvivlet forsøg for at ernære kone og barn, for han betragtede Marthe som sin kone, og Horaces søn havde han i sit hjerte adopteret. Direktøren, der var vant til slige nederlag, lo ad sin debutants uheld, men da han havde bemærket hans åndsnærværelse og koldblodighed under uvejret, hans korrekte udtale, hans rene diktion og mageløse hukommelse, fattede han forhåbninger for hans fremtid, og for at give ham anledning til at uddanne sig, uden at forbitre Bellevilles publikum, antog han ham til sufflør. Arsène skilte sig fortræffeligt ved sin nye post, og han havde ikke været længe ved teatret, inden han viste, at han også forstod sig på kostumer og dekorationer, at han skitserede hurtigt og godt, at han havde smag og øvelse. De forskellige kunstgenstande, han havde kopieret hos monsieur du Sommard, kom ham fortræffeligt til nytte. Hans beskedenhed, hans retskaffenhed, hans flid, hans orden og nøjagtighed gjorde ham snart uundværlig for direktøren, og således blev han, efter flere måneders lidelser, et slags faktotum ved teatret, med en sikker indtægt på nogle hundrede francs.

Ved at klæde skuespillerinderne på og fra kulissen at se på forestillingerne, havde Marthe også på sin side gjort sig fortrolig med scenen. Hele scener prægede sig i hendes erindring; når hun da kom tilbage til sit tagkammer, talte hun med Arsène om stykket, kritiserede udførelsen, og, efter med meget lune at have kopieret skuespillerindernes manierede spil, fremsagde hun rollen, som hun havde opfattet den, med et sådant udtryk og en så rørende sandhed, at Arsène ofte fik tårer i øjnene og den gamle Olympe hulkede.

En dag sagde Arsène: "Hvis du ville, Marthe, kunne du blive en stor skuespillerinde."

"Hvis jeg var vis på at beholde din agtelse, ville jeg forsøge," svarede Marthe,

"Og hvorfor skulle du vel miste min agtelse? Er jeg ikke selv en udpebet eks-skuespiller?"

Protegeret af første-koketten, der ville styrte sin rival og fjende, første-elskerinden, debuterede Marthe i en hovedrolle, og gjorde glimrende lykke. Fjorten dage efter blev hun engageret med 500 francs gage foruden kostumer og tre måneders årlig frihed. Dette var rigdom for armodens børn. Den gamle Olympe delte de gode dage med sine unge venner, som hun havde delt de onde.

Triumferende bar hun Horaces barn rundt i Bellevilles pittoreske gader, og sagde til enhver, som ville høre hende: "Det er madame Arsènes barn."

Skønt Marthe bar sin vens navn, boede under hans tag, og alle stod i den formening, at hun var hans kone, var hun dog hverken hans kone eller hans maitresse. I de fleste tilfælde er en sådan usandhed et frækt bedrageri, men i Marthes stilling var dette bedrageri ikke alene undskyldeligt, men endog nødvendigt for at undgå krænkende og uretfærdige beskyldninger. Det beskedne par hadede opsigt, og dog stod de begge nu i en stilling, hvor den var nødvendig. De havde begge erkendt umuligheden af at ernære sig i deres fædres hårde, men respektable stand. Kunstens gebet var det eneste, hvor de såvel kunne finde en tilflugt for deres materielle eksistens som næring for deres intellektuelle liv. I det sociale hierarki erhverves så godt som enhver stilling ved arveret. Det er kun

undtagelsesvis, at en mand ved egen kraft erobrer en sådan stilling, og dertil kræves altid visse talenter, som Arsène ikke kunne have. Da han altid havde tænkt på andre, og aldrig på sig selv eller sin egen fremtid, havde han ikke perfektioneret sig i nogen specialitet. Havde han stået alene i verden, ville ingen kundskabsgren have afskrækket ham, men da han altid havde haft en familie at sørge for, havde han altid været nødsaget til at beskæftige sig med det, der sikrest kunne skaffe hans kære tålelige kår. Til overmål af ulykke svigtede den fysiske kraft ham i det øjeblik, den blev ham mest nødvendig. Han måtte altså forøge det allerede så enorme antal af fortabte børn af denne egoistiske civilisation, der har glemt at finde anvendelse for fattige og intellektuelle unge mennesker med ringe legemskraft. For disse frembyder teatret, litteraturen, de skønne kunster i alle deres glimrende og miserable detaljer i det mindste en karriere, der alt for ofte vælges af forfængelighed og kærlighed til et vist dagdriverlevned, men som også kan være en værdig arena for talent og entusiasme. Arsène havde let ved, man kunne næsten sige geni, til alt. Men alle veje var ham spærret, for han havde hverken penge eller kredit. For at blive kunstner, krævedes forberedende studier. For at komme frem på embedsvejen, krævedes protektion. Den mindste post søges af halvtreds aspiranter, og den, som får den, kan takke nepotismen for det, da hverken hans fortjenester eller virkelige trang kommer i betragtning. Arsène kunne altså blot banke på den dør, som fantasi og tilfælde er nøglerne til: teatrets dør.

Han frygtede ikke det farlige i denne stilling for Marthe. Han følte, at en dyb fred var nedsteget i hendes hjerte, siden hun, i stedet for at nyde andres beskyttelse, selv følte sig i stand til at

beskytte et væsen, der var svagere end hun. Hun hævede sit så længe bøjede hoved, og følelsen af denne uafhængighed forandrede aldeles hendes forhold til Arsène. I stedet for at se i ham den ægtefælle, hun med taknemmelighed måtte modtage, for at sikre sin søn en beskytter, så hun nu kun en ven i ham, der af hengivenhed og ikke af medlidenhed sluttede sig til hendes skæbne; hun følte, at det ikke længere var en velgører, der ædelmodigt tilgav hende fortiden, men en ven, der som en nåde bønfaldt hende om ikke at blive forvist fra hendes nærhed, og i denne egenskab blev han hende dagligt mere dyrebar. Men Arsène talte aldrig om kærlighed.

Hver dag ventede hun en eksplosion af denne så længe tilbagetrængte ømhed; men han var rolig, ærbødig og munter i sin melankoli. Ingen anden forklaring havde fundet sted mellem dem end hans gentagne bøn om ikke at blive fjernet fra hende i de onde dage. Da de gode kom, ville han give hende tid til at granske sit hjerte. Endelig talte han, og med en sådan simpelhed, kraft og sand adel, at Marthe styrtede til hans bryst og sagde:

"Det er længe siden, jeg besluttede at blive din kone; jeg frygtede blot, at du skulle have opgivet det."

"Min Gud, min Gud! Du har altså haft medlidenhed med mig!" råbte Arsène og hævede sine arme mod himlen.

"Men mit barn," tilføjede Marthe, idet hun kastede sig over sin søns vugge. "Har du også tænkt på, Arsène, at du må elske mit barn, om du elsker mig?"

"Du og dit barn er ét for mig!" råbte han, "hvorledes skulle jeg vel kunne adskille jer i mit hjerte? Men i denne anledning må jeg stille dig et vigtigt spørgsmål, Marthe. Du må finde dig i at

høre et navn, som i al denne sorgens tid ikke er gået over vore læber. Siden vi nu skal tilhøre hinanden, må denne engel tilhøre os, og ingen anden må have rettigheder over, hvad der er os kærest i verden. Har du hørt noget fra Horace, siden du forlod ham?"

"Slet intet," svarede Marthe. "Jeg er endog aldeles uvidende om hans opholdssted."

"Hvad har du med hensyn til ham besluttet for fremtiden?"

"Jeg har slet intet besluttet. Jeg håber, aldrig at gense ham."

"Men hvis han nu trådte hen for dig og krævede sit barn, Marthe, hvad ville du da svare ham?"

"Hans barn," råbte Marthe forfærdet, "et barn, som han aldrig har set, hvis tilværelse er ham ubekendt! Et barn, han ville have forbudt mig at føde til verden, hvis det havde stået i hans magt! Nej, det er ikke hans barn. Paul, begriber du da ikke, at jeg kunne tilgive ham at træde mig under fode, men at jeg aldrig kan tilgive ham at have hadet og forbandet mit barn. Nej, nej, dette barn tilhører os; det tilhører dig, Paul, hører du Paul, dig og ingen anden."

"Lad os tage os i agt, at vi ikke bliver uretfærdige, Marthe. Horace er mere svag end ond. Han vil måske en dag græde blod ved erindringen om sin uret mod dig. Det er ikke umuligt, at han da, for at udsone sin brøde, vil opsøge sin søn. Når han da ser dette smukke barn, vil du da nægte ham den lykke at trykke det til sit hjerte?"

"Din ædelmodighed omtåger dit ellers så klare blik," svarede Marthe med smerte. "Horace vil aldrig elske sit barn. Hvis det havde egenskaber, der kunne smigre hans forfængelighed, ville han måske more sig over det nogle dage; men vær vis på, at han

aldrig kan blive en fader efter mit hjerte. Jeg beder dig, Paul, bedrøv mig aldrig mere ved at minde mig om, at mit barn er Horaces søn."

"Jeg må endnu stille dig et spørgsmål, Marthe. Når vi genfinder vore fordums venner, vil du da udgive dit barn for min søn? Den mistanke, som så dybt krænkede dig hos Horace, vil du, at vore venner skulle dele den?"

Marthe blegnede.

"Det ville være meget sørgeligt," svarede hun, efter at have grublet i tavshed. "Jeg følte mig så dybt indigneret, når man vovede at anklage mig. Mine venner ville beskylde mig for at have løjet; jeg vil for bestandig miste deres tillid."

"Det er uundgåeligt, Marthe; for Horace vil ikke undlade at sige til dine venner: Der ser I, at jeg havde ret til at nære mistanke til Marthe. Hun har været Arsènes maitresse på samme tid som min. Der ser I, at jeg havde ret til at forbande hendes svangerskab; for det barn, hun ville give mig, har to fædre."

"Du har ret," råbte Marthe. "Vi vil ikke lyve for vore venner, og hvis jeg engang skulle være ulykkelig nok til at møde Horace, vil jeg have kraft til at sige ham, at det barn, han forsmåede, har fundet en fader."

Og Marthe slyngede sin arm om Arsènes hals, og hendes tårer faldt på hans ansigt, Paul gik hen til vuggen, tog barnet i sine arme, hævede det mod himlen og adopterede for Guds øjne Marthes søn.

30

Vicomtessen skrev til sin ven marquien, for at indhente hans råd med hensyn til den farlige elsker, hvis indiskretion hun frygtede. Hun fortalte ham omstændeligt gangen i deres bekendtskab, sin tilbøjelighed for den unge mand, sin store vildfarelse med hensyn til hans originalitet og ophøjede tænkemåde, samt den forbrydelse, han havde gjort sig skyldig i. Hun endte med at fortælle, hvorledes hun havde forsøgt at tale i de høje toner, for at vænne ham til respekt, men at dette middel havde slået fejl. Den indiskrete elsker havde beråbt sig på sine rettigheder, og, for at indgyde frygt uden tillige at gøre sig foragtelig, havde han talt om jalousi og hævn som en af Calderons helte.

"Jeg har fra først af forudset, hvad der er hændt," lød marquiens svar. "Det unge menneske besidder den farlige evne at kunne bedåre, det har han bevist med os begge, dyrebareste! Disse entusiaster er de allerfarligste elskere. Nu tilbeder han Dem; han vil snart hade Dem; for De kan hverken elske eller hade, som han vil elskes og hades. Såvel hans had som hans kærlighed kan skade Dem; De må derfor arbejde på at vække hans ligegyldighed. Men for at opnå dette mål, må De for alting ikke vise, at han er Dem ligegyldig, for det ville bevirke det modsatte resultat, gyde ny olie i ilden og drive ham til det yderste. Spil tværtimod den lidenskabelige, den vanvittige af kærlighed; overbyd ham i jalousi, i trusler og uretfærdighed. Lad ham ikke have et øjebliks ro; jag ham fra den ene sindsbevægelse til den anden; forfølg ham, pin ham til døde

med Deres kærlighed. Gør han sig til en Calderonsk helt, så indser jeg ikke, hvad der er i vejen for, at De optræder som spansk heltinde. Gør ham det så broget, at tålmodigheden forgår ham, søg at bringe det til et brud; men sørg vel for, at al uret bliver på hans side. Har han først selv ladet et ord falde om brud og skilsmisse, er De frelst; thi at De, efter en sådan krænkelse, straks bryder ethvert bånd, vil blive betragtet som retfærdig stolthed, som en ædel karakters krænkede værdighed, som en stor og mægtig kærligheds uforsonlige had. Jeg indestår for resten. Når jeg træffer ham, skal jeg tage ham i skole. Jeg skal sørge for, at han gør mig til sin fortrolige, og påtager mig at bevise ham så klart som dagen, at han er den eneste skyldige. Det er da ikke usandsynligt, at han vil forfølge Dem med sin kærlighed, kaste sig under hjulene på Deres vogn og bryde Deres døre op. Vær uden barmhjertighed. Han vil måske skyde sig en kugle for panden; men vær ganske rolig – kuglen vil ikke ramme. Langt fra at kompromittere Dem, ville hans dårskaber tvært imod blive Dem en ny triumf. Den hele verden vil erfare, at det unge menneske tilbeder Dem, men den vil også erfare, at De bringer ham til fortvivlelse, og skulle det falde ham ind at pukke på visse rettigheder, vil man antage, at kærligheden har berøvet ham forstanden. Resultatet af alt dette vil blive forøget hæder for Dem, min skønneste. Alle damer vil misunde Deres magt, og herrerne vil i skarevis ligge for Deres fødder."

Vicomtessen fulgte nøjagtigt sin mentors råd. Hun spillede den lidenskabelige med en sådan virtuositet, at Horace forfærdet trak sig tilbage. Hun gik altid videre, og foreslog en bortførelse. Denne idé fristede Horace, for hvilken opsigt ville en sådan affære ikke vække i provinsen, ja selv i den store

verden. Vicomtessen fo'r sammen, da hun så ham vakle. Efter at have betænkt sig i fire og tyve timer, fandt han det imidlertid alt for skrækkeligt at leve med en så herskesyg og jaloux maitresse. Han tænkte også på sine lidelser, når hans venner og bekendte blev stående, for at se ham gå forbi med sin nye erobring og han ville høre den ene sige: "Bah, er hun ikke smukkere end som så!" og den anden: "Det er længe siden, hun trådte sine barnesko." Alt vel overvejet, afslog han det offer, man ville bringe ham, under påskud af, at han var fattig, og at han ikke kunne forsvare for sin samvittighed at udsætte et væsen for savn, der var vant til al livets overflod.

Vicomtessen overbød ham i ædelmodighed. Hun lod hånt om rigdom, og for menneskene med samt deres domme og meninger nærede hun den dybeste foragt. Da hun havde overbevist sig om, at Horace ingenlunde havde lyst til at tage hende på ordet, slog hun sit dommedagsslag. Hun ville og måtte bortføres. Horace var ubevægelig. Det spanske blod kom i flamme – hun beskyldte ham for mangel på kærlighed, for det sorteste forræderi; hun græd endog, og rev nogle falske hår af sit hoved. Derpå lukkede hun døren til boudoiret op, forviste Horace fra sit åsyn på en yderst dramatisk, og effektfuld måde, gjorde over hals og hoved anstalter til sin afrejse, afslog på det bestemteste at høre hans undskyldninger og modtage hans farvel, og vendte tilbage til Paris, træt af sine anstrengelser, men sjæleglad over på en så sindrig måde at være blevet af med sin påtrængende elsker.

Nogle af de unge adelsmænd, der dannede Leonies hof, forblev på deres slotte i jagttiden. En af dem, der havde fattet venskab for Horace, og som for fuldt alvor antog ham for et

geni, indbød ham til at ende sæsonen på hans godser. Horace modtog med glæde dette tilbud. Hans vært var rig og ugift. Han havde kun liden forstand og ingen kundskaber, men et godt hjerte og lutter aristokratiske sædvaner. Dette var just en mand, som Horace kunne forbavse ved sin lærdom og blænde ved sit vid på samme tid, som han selv ville kunne profitere af adelsmandens selskab, for at give sine manerer det rette aristokratiske sving.

Louis de Mérans hus var for ham alle glæders bolig, og han glemte snart de sidste ugers pinsler. At have smukke heste at ride på, en tilbury til sin disposition, udmærkede geværer og fortrinlige jagthunde, et godt bord, muntre selskabsbrødre, for ikke at tale om visse andre distraktioner, som han hengav sig til, for at ligne sine mønstre og forbilleder, de sande *dandys*, var i hans øjne indbegrebet af al jordisk lykke. Da han virkelig var sine nye venner overlegen i forstand, erstattede han herved hvad han manglede i fødsel og formue. Han udgav sig stadig for at være af god familie, der, om just ikke rig, dog nød en vis velstand. Hans tarveligt forsynede vadsæk syntes at modsige disse gasconnader; men han var på en rejse; det var blot ved et tilfælde han var standset i denne egn, hvor han blot havde haft i sinde at opholde sig et par dage. For i Louis de Mérans øjne at undskylde sin åbenlyse pengemangel, lod han flere gange, som han ville rejse, for hos sin bankier at hæve de fornødne summer.

"Er det ikke andet, som fattes Dem," svarede hans vært, der havde den ulykke at kede sig, når han var alene på sit slot, og som fandt behag i Horaces selskab: "Min pung er til Deres disposition. Kan De være tjent med hundrede louisdorer?"

"Hundrede francs ville være tilstrækkeligt," svarede Horace, der gjorde store øjne ved et så glimrende tilbud, da al hans sorg havde været, hvorledes han skulle kunne betale drikkepenge ved sin afrejse fra slottet.

"Hvad tænker De på?" vedblev den rige aristokrat, "om nogle dage vil her indtræffe en del unge mennesker i anledning af en landlig fest, vi alle deltager i. Jeg siger Dem forud, at der vil blive spillet højt. Hvis De ikke har nogle dynger guld at afse, vil De blive anset for en parvenu."

Horace vidste meget vel, at han ikke ville kunne betale disse penge tilbage, med mindre han skulle være heldig i spil; men aldrig så snart havde han øjnet denne udsigt, før han, stolende på sin gode stjerne, modtog sin værts tilbud. Han havde af gode grunde aldrig spillet, og var ubekendt med alle spil, med undtagelse af billard, som ingen overgik ham i, et talent, der havde forskaffet ham hans nye venners agtelse. Han behøvede blot at se nogle gange på for også at opfatte finesserne i *bouillotte*, og på festdagen debuterede han med passion på denne nye arena. Til sin ulykke havde han på denne dag et glimrende held. Med hundrede louisdorer vandt han tusinde. Han betalte øjeblikkelig sin gæld til Louis de Méran, lagde fem hundrede louisdorer til side, og med de øvrige fire hundrede louisdorer vedblev han at spille. Han tabte, vandt atter, og efter den ene dag at have tabt så godt som alt, og den næste dag atter at have vundet, vendte han tilbage til slottet Méran med 17.000 francs i guld og banknoter. Han var nær ved at tabe forstanden over denne lykke, og, sandt at sige, tror jeg, at den fra denne dag også var en smule omtåget. Før daggry kom han til mig, for at melde mig sin utrolige lykke. Det faldt ham imidlertid ikke

ind at betale mig de hundrede og halvtreds louisdorer, han skyldte mig; men skønt jeg var i forlegenhed, ville jeg dog ikke minde ham om dem, da det forekom mig umuligt, at han skulle glemme at betale mig. Han glemte det imidlertid, og jeg har siden tilgivet ham af et oprigtigt sind, da jeg er vis på, at hans hjerte ingen del havde i det. At han, uden at være spurgt, underrettede mig om sin uventede rigdom, er det bedste bevis på dette.

Hans første forretning var at sende hundrede louisdorer til sin moder; men han vovede ikke at sige hende, at de var vundet i spil. Han sagde, at det var honorar for litterære arbejder, som han beskæftigede sig med i sin eremitage, og som han sendte til Paris til sin forlægger.

"Jeg har foresat mig at forsone hende med litteraturen," sagde han smilende, "jeg er vis på, at hun herefter vil finde, at det er en yderst agtværdig stand; om nogle måneder sender jeg hende atter tusinde francs, og så fremdeles, så længe jeg har noget tilbage. Hvilken glæde ville det ikke være mig at sende hende den hele sum på én gang, som en ringe gengæld for alle de opofrelser, hun har gjort for mig, så længe jeg har været til i verden. Men det er umuligt, uden at forfærde hende. Hun vil fordre forklaringer, som jeg ikke kan give. Hvis naboer og venner så hende anskaffe sig nyt sølvtøj og købe mere end en kjole til min søster, ville man fuldt og fast antage, at jeg i mindst måtte have myrdet et menneske, for at kunne forskaffe min familie en så uhørt velstand. Min fortræffelige fader vil sagtens forlange at se mine værker; men det er min mindste sorg. Jeg skærer en snes blade ud af et nylig oversat tysk digt af den rette mystiske sort, og sender ham dette mesterværk som

mit foster. Han vil ikke forstå et ord af det, hvilket dog ikke vil forhindre, at han vil vise det til alle provinsens skønånder, som heller ikke vil forstå et ord af det, og som følgelig vil erklære mig for et geni."

Horace var oprigtig, da han sagde, at han med glæde ville have sendt sin moder alle sine penge; men uheldigvis glemte han den næste dag alle sine beslutninger. Hans moder fik intet mere, og hans kreditorer i Paris blev ligeledes glemt. Af den sande entusiasme, der et øjeblik havde opvarmet hans hjerte, beholdt han blot en bizar tro på sin stjerne i pengesager, ligesom Napoleon troede på sin i krigerhæder. Denne absurde tro på et Forsyn, der skulle beskæftige sig med at favorisere hans kapricer, gjorde ham forfængelig og forvoven. Med femten tusinde francs indrettede han sig som en mand, der havde tredive tusinde i årlig rente. Han købte sig en hest, kastede det ene guldstykke efter det andet til sin værts tjenere, skrev til sin skrædder i Paris, at han havde fået en arv, og ønskede sig tilsendt det nyeste og smukkeste fra hans atelier. Fjorten dage efter viste han sig udstafferet på det aller latterligste. Hans venner lo ham ud, og rådede ham til at afskedige sin skrædder og henvende sig til en celebritet i faget. Han lod sig det ikke sige to gange. Han uddelte sin nye garderobe mellem disse herrers jægere og bestilte sig en ny hos Humann, Louis de Mérans skrædder. Anbefalet af den rige unge patricier, fik han hos skræddernes konge en kredit, der udhulede en afgrund under ham, som han ikke ville se.

Da de muntre staldbrødre, der omgav ham, så ham klædt på en måde, der i en utrolig grad skjulte hans plebejiske herkomst, og dagligt havde anledning til at se ham ødsle med penge som

en millionær, adopterede de ham ganske og hævede ham til skyerne. Den uventede rigdom bevirkede mirakler hos Horace, for den gengav ham med nydelsen af øjeblikket og troen på fremtiden den evne til arbejde, som han syntes for bestandig at have tabt. Hans humør blev jævnt og muntert. Han genfandt alle de evner, der var slappet ved den foregående vinters bekymringer, og intet hæmmede nu hans glimrende lune og dristige fantasi. Hans ideer udvidedes, uden derfor at blive mere sunde og dybe. Hans stil formede sig med ét. Han skrev en højst mærkelig lille roman, som den melankolske Marthe var heltinden i, og hans kærlighed til hende sujettet. Han gav sig selv en smukkere rolle, end han i virkeligheden havde haft, da han på en højst sindrig måde vidste at motivere og idealisere sine fejl. Var hans bog blevet mere læst, ville den have været en af de mest skadelige af den romantiske skole, for den var ikke alene egoismens apologi, men endog dens apoteose. Horace var visselig bedre end hans bog. Den havde imidlertid sandt værd, da den var skrevet med talent. Da han havde penge, fandt han let en forlægger. Den udkom kort efter hans tilbagekomst til Paris og gjorde en vis opsigt, især i den elegante verden.

Dette komfortable liv, blandet med intellektuelt arbejde og legemsbevægelse, var Horaces ideal og sande element. Jeg bemærkede, at hans manérer, der havde været latterlige, da han pludselig havde villet forvandle dem fra borgerlige til aristokratiske, blev smukke og værdige, da han, stærk ved sin egen fortjeneste og rig ved sine egne penge, idet han omdannede sig, ikke længere søgte at efterligne nogen. I Paris præsenterede hans nye venner ham i forskellige dels rige, dels adelige huse, hvor han havde anledning til at se såvel den gamle

adel som det nye pengearistokrati. Han deltog i fester, der blev givet af israelitiske bankierer, og i nogle hertuginders mindre glimrende, men mere udvalgte soireer. Over alt viste han sig med den samme sikkerhed, for efter at have været vicomtessen af Chaillys elsker og elev, var han vis på, ikke nogetsteds at være på sin urette plads.

Efter i to måneder at have ført dette liv, var Horace aldeles forvandlet. En morgen kom han til os i sin tilbury med sin *groom*, der skulle holde hans smukke hest. Han steg de fem etager i vejret, som om han aldrig havde foretaget sig andet, og havde smag nok til slet ikke at lade, som om han var forpustet. Hans dragt var ulastelig. Hans flagrende hår var endelig blevet civiliseret af Boucherot, Michalons efterfølger. Hans hånd var hvid som en damehånd, hans negle smukt tilskårne; han bar lakerede støvler og en stok fra Verdier. Men hvad der mest forbavsede mig var, at hans tone var fuldkommen naturlig, og at ingen skulle kunne gætte, at alt dette var et resultat af studium. Det eneste, som røbede metamorfosen, var et slags triumferende glæde, der som en glorie omstrålede hans ansigt. Eugénie, hvis hånd han ved sin indtrædelse kyssede for første gang i sit liv, havde møje med at bare sig for at le, men endte med at forundre sig over den lethed, denne unge sommerfugl havde afkastet sin larve med. Han havde været i en så god skole, at han ikke alene havde lært at føre sit legeme, men endog at konversere. Han talte slet ikke mere om sig selv. Han spurgte os om alt, hvad der personligt kunne interessere os, og lod til selv at finde interesse i det. Vi havde set hans første anstrengelser for at nå den typus, han nu havde tilegnet sig, og kunne derfor ikke noksom forundre os over, at han aldeles havde tabt den

arrogance og opblæsthed, man almindeligvis tillægger en parvenu.

"Hvorledes står det sig med dine egne affærer?" sagde jeg, efter at vi i en halv time blot havde talt om mig; "jeg håber, at dine glimrende formueomstændigheder ikke længere hviler på den usikre spillelykke, men på litteraturen, hvor du har gjort en så smuk debut."

"Hvad kommer let, går let," svarede han naivt, "og jeg tilstår, at spillegevinsten snart er fløjten; men denne kilde er, så vidt jeg ved, endnu ikke udtørret, og jeg skal ikke forsømme at øse af den, som Himlen giver sin velsignelse til! Men da man her i verden må være forberedt på alt, har jeg litteraturen i baghånd som et solidere fundament. Min forlægger har netop i disse dage udbetalt mig tre tusinde francs for en lille novelle, som jeg agter at skrive i de næste fjorten dage, og hvis publikum optager den med den samme overbærelse som den forrige, håber jeg at være ovenpå."

Tre tusinde francs for en lille novelle, tænkte jeg, det er bandsat dyrt; men det kommer jo ganske an på, hvilken aftale man har lavet.

"Jeg har levende ønsket at tale med dig om din roman," sagde jeg, "den har jo gjort furore."

"Jeg beder dig, tal ikke til mig om mine værker; det er det tema, jeg allermest afskyr. Denne roman er så slet, at jeg helst ønsker aldrig at høre den omtale."

"Den er aldeles ikke slet," vedblev jeg. "Fra kunstens standpunkt betragtet, kan man endog sige, at det er en højst mærkværdig omarbejdelse af *Adolphe*, dette lille litterære

mesterværk af Benjamin Constant, som du synes at have taget til mønster."

Denne kompliment behagede Horace kun slet. Hans ansigt antog et aldeles forskelligt udtryk.

"Du finder altså," sagde han, idet han søgte at beholde sin ligegyldige mine, "at min bog er et plagiat. Det er meget muligt, skønt jeg må sige, at jeg overhovedet ikke har læst *Adolphe*."

"Men jeg lånte dig den jo i fjor."

"Virkelig?"

"Jeg er sikkert på det."

"Nå, så havde jeg glemt det. I så tilfælde er min bog en reminiscens."

"Det er umuligt," svarede jeg, "at en ung forfatters første arbejde skulle være noget andet; men din bog er velskrevet og interessant; ingen har altså ret til at beklage sig over den. Men om du end atter skulle beskylde mig for at agere pedant, vil jeg skænde på dig med hensyn til sujettet. Det er jo en formelig apologi for egoismen."

"Jeg beder dig, forskån mig for moralen," svarede han med et let anstrøg af ironi. "Du er i stand til at sige, at min bog *er en slet handling*. Jeg har i denne måned i det mindste læst femten føljetoner, der sluttede således."

Jeg ville ikke give efter, men bestred hans teorier med en hårdnakkethed, som mit venskab for ham gjorde mig til pligt. Den fernis af beskedenhed, som omgangen med verden havde givet ham, kunne ikke stå sig mod et sådant angreb.

Han blev mere og mere utålmodig, forsvarede sig med hidsighed, angreb mine ideer med bitterhed, og idet han tabte al sin påtagne rolighed for at vende tilbage til sine gamle

deklamationer, sin højrøstede tale og sine teatergestus, lod han den gamle Adam træde frem af sarkofagen, hvor han bildte sig ind for bestandig at have skrinlagt ham. Da han mærkede, at han havde forglemt sig, blev han pludselig mørk og tavs. Men dette var os lige så lidt nyt som hans støjende vrede – vi var vant til at se ham gå over fra den ene yderlighed til den anden.

"Ved De vel, Horace," sagde Eugénie, og lagde sine hænder fortroligt på hans skuldre, "så elskværdig som De var i begyndelsen af Deres visit, og så utålelig som De er nu, foretrækker jeg Dem dog således. Det er i det mindste Dem med alle Deres fejl, som vi kan uden ad, men som ikke hindrer os i at holde af Dem; når De derimod vil være fuldkommen, kender vi Dem slet ikke igen, og ved ikke, hvad vi skal tænke."

"Jeg takker skyldigst," svarede Horace og søgte at omfavne hende for at straffe hende for hendes impertinens. Hun beskyttede sig ved at true ham med at rive ham i ansigtet med sin synål, hvilket ville have hindret ham i at vise sig i verden om aftenen, og det ville han dog ikke udsætte sig for. Inden han forlod os, søgte han atter at påtage sig sit fornemme væsen; men det ville ikke lykkes ham, og da han følte sig stiv og generet, forkortede han sin visit.

"Jeg er bange for, at vi har fornærmet ham, og at han ikke kommer så snart igen," sagde jeg til Eugénie, da han var borte.

"Når han atter har vundet penge, og har en vogn og to heste at vise os, kommer han nok igen," svarede hun, og trak på skuldrene.

"I en halv time troede jeg ham helbredet for alle sine fejl, og glædede mig inderligt over det," vedblev jeg.

"Og jeg bedrøvede mig over det," svarede hun. "Jeg troede, at han havde tabt sin oprigtighed, der er hans eneste gode egenskab. Lykkeligvis vil han aldrig kunne lade være med at gøre sig latterlig; for trods al sin affektation har han et fond af naivitet, som er stærkere end alt andet."

Endnu samme dag blev vi ganske anderledes overraskede og rystede af et andet besøg. Vi stod endnu på balkonen og fulgte Horaces hurtige tilbury med øjnene, da vi, idet han drejede af til broen, så ham nær ved at køre et par folk over, der arm i arm kom ham i møde og som, fordybet i deres samtale, ikke bemærkede, hvad der foregik omkring dem. Horace råbte: "Pas på!" med en så stærk stemme, at den trængte op til os gennem al den øvrige larm, og vi så ham piske på sin vælige hest i den åbenbare hensigt at forfærde de uopdragne mennesker, der havde tvunget ham til at standse et sekund. Vi fulgte uvilkårligt med øjnene det beskedne par, der stadig kom os nærmere, og som hverken syntes at have bemærket dandyen eller hans ekvipage.

"Har du nogen sinde lagt mærke til," sagde Eugénie, "at man af den måde, to mennesker af forskelligt køn giver hinanden armen på, kan slutte sig til de følelser, de nærer for hinanden? Her er et par folk, som jeg tør vædde på tilbeder hinanden. De er begge unge, det kan man se af deres figur og gang. Damen er sikkert smuk; i det mindste har hun en såre ædel holdning, og af den måde, hun støtter sig til denne unge ægtemands eller elskers arm, kan man se, at hun er lykkelig ved at tilhøre ham."

"Du arrangerer jo der en hel roman," svarede jeg, "men se dog engang, Eugénie! – når nu denne mand kommer nærmere,

synes jeg, jeg skulle kende ham. Han ser op – min Gud, det er jo Arsène!"

"Og damen, som ledsager ham," råbte Eugénie åndeløs, "det er hverken Susanne eller Louison!"

"Det er Marthe," sagde jeg. "Hun så op, jeg er vis på det. De kommer her ind!"

Eugénie ville ikke tro mig, og forlod bevæget balkonen. Jeg var så vis i min sag, at jeg styrtede ud på trappen for at modtage begge de to forsvundne, der et øjeblik efter trykkede Eugénie i deres arme. Den tro veninde, der havde begrædt dem begge som døde, var så overvældet af bevægelse ved at genfinde dem, at hun var nær ved at tabe bevidstheden. Hun græd glædestårer ved Marthes bryst. Denne modtagelse rørte dem dybt, og de tilbragte nu flere timer med os, hvori de underrettede os om alle detaljer af deres liv siden vor adskillelse. Da Eugénie hørte, at hendes veninde var skuespillerinde, betragtede hun hende forundret, og sagde til mig:

"Ser du, Théophile! Hun har også forandret stilling; men hun er altid den samme. Hun er smukkere klædt; men hendes stemme, hendes tone, hendes manérer, intet er forandret. Det er ikke som – –"

Hun brød pludselig af, for ikke at nævne et navn, som Marthe i sin fortælling havde gentaget flere gange uden synlig sindsbevægelse.

Da jeg fandt det bedre, åbent og naturligt at tale til dem om Horace end at tvinge dem til at spørge efter ham, fortalte jeg dem om den visit, han netop havde aflagt hos os, og forklarede dem anledningen til denne hans pludselige velstand. Jeg berørte også hans forhold til vicomtessen af Chailly, for, hvis

det var fornødent, at fuldende denne frelste sjæls helbredelse. Hun smilede; der fo'r en sagte skælven gennem hendes lemmer, og idet hun kastede sig i sin mands arme, sagde hun:

"Der ser du, at jeg ikke havde taget fejl af Horace."

Klokken fire måtte de forlade os, da Marthe skulle spille endnu samme aften. Vi tog til Belleville for at se hende, og kom tilbage, aldeles forbavsede over hendes talent og dybt rystede ved at have genfundet disse vore dyrebare venner forenede og lykkelige.

31

Introduceret i den fornemme verden, kunne Horace med sit smukke ansigt, en upåklagelig holdning, en glimrende konversation, med en begyndende litterær hæder, med skin af en vis formue og med et navn, som han selv skrev *du Montet*, ikke forfejle at gøre en vis opsigt, og der var en tid, hvor han, uden alt for stor selvtillid, kunne tro sig kaldet til en glimrende karriere i salonverdenen. To eller tre koketter af en problematisk alder ville have bragt ham på mode, hvis han havde spillet sine kort med forstand; men han sigtede for højt, og dette styrtede ham. Han satte sig i hovedet, at slige erobringer var ham alt for lette, og at det stod i hans magt at gøre et glimrende giftermål. Siden han havde fået smag for rigdommens nydelser, forekom det ham, at disse var de eneste reelle og ønskværdige i verden. Talent og hæder betragtede han nu kun som midler til at erhverve rigdom, og han stolede på de gaver, Himlen havde udrustet ham med, til at vinde en ung arvings hjerte. Hvem ved, om ikke hans drøm med tid og klogskab kunne være blevet realiseret? Men han forstod ikke at beregne sin stillings ressourcer, og hans alt for store selvtillid vildledte ham. Altid beredt til at overvurdere de følelser, han vakte, indlod han sig i en kærlighedsforståelse med en bankiers datter, en romantisk ung pige, der for nylig var trådt ind i verden, og som besvarede hans billetter, gav ham stævnemøder og aftalte en bortførelse med ham tillige med en vielse i Gretna Green. Uheldigvis havde Horace ikke penge nok til at tage på denne udflugt. De to til tre tusinde francs, honoraret for hans

anden roman, var fortæret, inden de endnu var hævet, og han begyndte at blive lige så uheldig i spil, som han smigrede sig med at være heldig i kærlighed. Han ville hugge knuden over, forlangte frøkenen af hendes forældre, omtalte i store ord den lidenskab, hun nærede for ham, og lod sig endog forlyde med, at det ikke længere var tid til at give ham et afslag. Dette var en romanlist, som han håbede at gøre den unge pige delagtig i, skønt han i virkeligheden havde respekteret den uforsigtige lille romanheltinde mere, end de fleste mænd ville have gjort i en lignende stilling. Forældrene, som besad hele den forsigtighed, man tillægger folk, der selv har erhvervet sig deres formue, kom snart efter sandheden. De tog deres datter fra den ømme side, skildrede Horace som en overmodig nar, som et hjerteløst menneske, der ikke tog i betænkning at kompromittere hende for at berige sig ved et giftermål. De parlamenterede, afbrød korrespondancen og de hemmelige stævnemøder, vandt tid, talte om at give hånden men holde medgiften tilbage, og det lykkedes dem på få dage at gøre de elskende så kede af hinanden, at Horace trak sig tilbage, rasende af forbitrelse mod sin troløse, der på sin side tilbageviste ham med foragt. Dette sørgelige eventyr blev ikke bekendt, for man følte sig på ingen af siderne fristet til at rose sig af det. For at hævne sig, henvendte Horace sig øjeblikkelig til en enke af god familie, der havde tredive tusinde livres i årlig rente, og som endnu var ung og smuk.

Da hun var hengiven, sentimental og koket, bildte han sig ind, at hun uden videre ville tilhøre ham ved lovligt ægteskab; men heri bedrog han sig atter. Hvad enten enken blot i al dyd og ærbarhed ville gøre ham til sin cicisbeo, eller om hun drev

koketteriet til en større yderlighed og ville elske, uden at tabe friheden, modtog hun hans hyldest på den mest smigrende måde, begunstigede ham åbenlyst og forstod således at hilde ham i sine garn, at han begyndte at føle sig forelsket, inden han endnu vidste, hvad han havde at holde sig til.

Trods sin store ungdom, som han skjulte under et vældigt skæg, sit borgerlige navn, som han på sine visitkort arrangerede på bedste måde, og sin fattigdom, som han endnu i nogen tid kunne dølge under nye klæder, ville han måske kunne have tilfredsstillet både sin kærlighed og sin ærgerrighed; men han havde en uforsonlig fjende, der havde svoret hans undergang. Denne fjende var vicomtessen af Chailly.

Skønt hun ikke længere elskede ham, havde hun dog, i overensstemmelse med marquien af Vernes' spådomme, håbet at se denne unge mand for sine fødder; men den erfarne libertiner havde i ét og alt taget fejl af Horaces karakter. Horace besad ingen virkelig stolthed, og hans ubestandighed, i forening med hans naturlige godmodighed, hindrede ham i at bære noget alvorligt nag til vicomtessen. Han så meget vel, at hun havde taget greven af Meilleraie til nåde; men da hun viste ham en tilsyneladende velvilje og tilstod ham en plads blandt sine venner, vedblev han at gøre hende sin opvartning, uden nag såvel som uden fordring på følelser af en ømmere slags. Det er muligt, at den fornemme dames had havde kunnet lade sig afvæbne; men Horace kunne ikke leve en uge uden at begå en dumhed. Ved en frokost i Café de Paris berusede han sig i champagne, blev mere og mere åbenmundet, og lod sig til sidst aflokke tilståelsen om sit sande forhold til vicomtessen. En af

de tilstedeværende hadede Leonie og var en intim ven af greven af Meilleraie. Endnu samme dag blev denne underrettet om sin donnas utroskab. Han elskede hende ikke nok til af en sådan grund at bryde med hende, men indskrænkede sig til at gøre hende nogle pikante bebrejdelser. Hun eftersporede hans kilde, fandt den og blev enig med marquien af Vernes om, at Horace måtte forjages fra den verden, hun bevægede sig i. Hun kendte den unge enke, han kurtiserede, og havde allerede mærket hvilken vending sagerne tog. Hun vidste at insinuere sig hos hende, vandt hendes tillid, og forvandlede hendes forkærlighed for Horace til modbydelighed ved at sige de simple ord: *Han er ikke tavs.* Man vendte ham ryggen med foragt. Han gjorde modstand, men måtte overvundet trække sig tilbage.

Denne grusomme ydmygelse kunne ikke ramme i et mere ubelejligt øjeblik. Hans anden roman var netop udkommet og var blevet en fiasko. Han havde i sin første udtømt sin smule talent, fordi han i den havde udtømt sin smule virkelige entusiasme. For at frembringe et nyt værk, måtte ydre gunstige omstændigheder have opvarmet hans hjerte tilstrækkeligt til atter at inspirere ham. Tvunget til at skrive, forsøgte han at skildre Leonie og sin kærlighed til hende, men blev kold og usand som hans model, og som hans følelser for hende havde været. I en vis verden kunne han imidlertid have gjort en slags lykke med sit dårlige værk, hvis han havde leveret et genkendeligt portræt af vicomtessen, og skaffet sine elegante læsere fornøjelsen af en lille skandale; men Horace var alt for ædel til at søge lykken ad denne vej. Han havde idealiseret sin heltinde på en sådan måde, at hun blev usand på en anden måde end originalen og aldeles forskellig fra denne. Han var

ikke i stand til at tie med sin lykke i kærlighed, men lige så lidt i stand til med forsæt og af hævngerrighed at kompromittere en dame.

Samme dag, han var blevet afskediget af den forsigtige enke, tabte han sine sidste louisdorer i spil og kom hjem i en desperat stemning. Han fandt et brev fra sin forlægger til svar på en billet, han havde tilskrevet ham den foregående dag om forskud, med løfte om en tredje roman. "Afskyelige håndværk!" råbte han, idet han åbnede brevet, "jeg skal altså atter skrive, bestandig skrive, skrive i de ulyksaligste stemninger, skildre ømme følelser med hjertet opfyldt af forbitrelse, finde friske og glødende billeder med en fantasi, der er udtørret af vandringen gennem den modbydelige pøl, man kalder livet." Han bryder seglet med en krampagtig bevægelse, men finder til sin store forbavselse et kort og bestemt afslag, affattet i den bekendte forlæggerstil, hvori en kat kaldes en kat, og et nederlag en slet streg. Den værdige mand var snydt for sine omkostninger. I de fjorten dage, siden bogen var udkommet, var der næppe solgt tredive eksemplarer. Bogen var tydeligvis for kort. Havde Horace fulgt hans råd, havde han trukket de sidste scener mere i langdrag. Titlen var desuden *ikke klingende nok.* Sujettet var *ikke moralsk;* der var alt *for mange refleksioner*, foruden tusinde andre årsager til nederlag, som kunne gøre en stakkels forfatter gal af desperation.

Et ungt menneske med luvslidt frakke og hullede støvler taber ikke modet, fordi den første forlægger afslår hans arbejde, men i sin egen tilbury og ledsaget af sin egen *groom* at fare fra dør til dør og tigge om almisser er et hårdt stykke arbejde. Horace måtte tømme denne kalk. Over alt blev han

modtaget med den største høflighed, men med et vantro smil, der gjaldt hans litterære fremtid.

Hans første roman havde gjort en slags lykke; men var blevet for lidt læst til at bringe reel gevinst; hans anden roman havde været en komplet fiasko. Den ene forlangte en fortale af Eugène Sue, den anden et anbefalingsbrev af Lamartine, den tredje en føljeton af Jules Janin. Alle var enige om ikke at påtage sig forlaget, og ingen ville risikere en sou i forskud. Horace ønskede dem alle på havsens bund, og kom hjem i en desperation, der dag for dag voksede sig større.

Den næste dag solgte han sin hest for at kunne betale og afskedige sin tjener; den følgende solgte han sit ur, for endnu en dag til ende at kunne spille den rige mand. Om aftenen gik han hen til Louis de Méran, der spillede whist med sine venner, vandt nogle louisdorer, tabte igen, vandt atter, og kom klokken tre om morgenen hjem med en gæld på 500 francs, som han ifølge ærens love var forpligtet til inden tre dage at betale til en af sine bedste venner, der havde tredive tusinde livres i årlig rente, hvis han ikke ville blive foragtet i den verden, for hvis agtelse han havde solgt sin sjæl, hvis det havde stået i hans magt. Efter forgæves at have søgt at få disse 500 francs hos en forlægger, måtte han beslutte sig til at låne dem af Louis de Méran, skønt han vidste, at han ikke ville kunne betale dem tilbage, med mindre han atter skulle være heldig i spil, hvad han begyndte at tvivle på; thi den tro på sin stjerne, han før havde haft, havde forvandlet sig til mistillid og rædsel, siden han havde lært den riges nydelser og den ruineredes kvaler at kende. Disse kvaler forøgedes, da det forekom ham, at han i sin

vens blik og hele væsen sporede noget koldt og tvungent, der stod i kontrast med hans sædvanlige forekommenhed.

Når denne før havde lånt ham penge, havde han gjort det på en måde, som om han gjorde sig selv en tjeneste ved det, og Horace havde også hver gang samvittighedsfuldt betalt tilbage, hvad han havde lånt, for siden han udgav sig for rig, betalte han nøjagtigt, ikke sin gamle gæld, men den han pådrog sig i sine ny omgivelser. I dag forekom det ham, som om Louis de Méran tilkastede ham en almisse med en ulyst, som høfligheden kun halvt skjulte. Gættede han, at Horace for første gang ikke havde midler til at betale? Men hvorledes skulle han kunne gætte det? Horace havde skilt sig af med sin ekvipage og forladt sit smukke logi under påskud af en rejse til Italien, et projekt, han havde forkyndt for lang tid siden, og som havde fritaget ham for selv at købe sig møblement og indrette sig i overensstemmelse med sin foregivne velstand. Han lod, som om uventede forretninger endnu opholdt ham i nogle dage i Paris.

Hans sidste håb var, at spillelykken og måske også kærlighedslykken i løbet af disse dage atter ville blive ham gunstig og tillade ham at udsætte denne rejse på ubestemt tid.

Imidlertid voldte hans fornemme vens kolde ansigt og en vis affekteret måde, denne søgte at undgå at ledsage ham i operaen på, ham en dødelig angst. Han befrygtede, at hans modfaldne mine måske kunne have vakt anelse om hans sande stilling, og besluttede at udslette enhver tvivl ved endnu samme aften at vise sig offentligt med sin sædvanlige dandyisme. Han henvendte sig til en jøde, han tidligere havde haft forretninger med, og solgte ham med stort tab sin brillantbrystnål. Han

havde nu et hundrede francs i lommen, iførte sig den bedste frakke, han havde tilbage, stak sig en pragtfuld rose i knaphullet, tog en vogn og begav sig til operaen, hvor han tog plads i en af disse fremspringende loger, der nu til dags, hvis jeg ikke tager fejl, kaldes *løvebur*. På denne tid bar de unge *elegants* fra Café de Paris endnu ikke dette bizarre navn, men det var i det store og hele den samme race. Horace var indrulleret i denne sammenslutning, hvis hovedbestilling det er at vise sig. Han havde entré i denne loge, hvori Louis de Méran betalte en part af lejen, og blev altid af de øvrige abonnenter modtaget med megen hjertelighed, for man yndede ham, og hans vid og munterhed animerede denne ørkesløse gruppe. Men denne aften vendte man næppe hovedet om, da han trådte ind. Ganske vist sang Nourrit netop i dette øjeblik med madame Damoreau duetten af *Wilhelm Tell*:

O Mathilde, idole de ma vie, etc.

og man lyttede sikkert med spændt opmærksomhed. Et øjeblik forfærdet, beroligede vor helt sig snart, og da en af de unge mennesker efter ariens slutning bøjede sig tilbage og indbød ham til efter forestillingen at spise til aften hos sig med de øvrige, genvandt han sin hele sikkerhed. Han ville absolut være åndrig, og det lykkedes ham også. Men det sædvanlige bifald udeblev, og det forekom ham endog, at man af og til vekslede et foragteligt smil. Alt blev dunkelt omkring ham; det susede for hans øren; han hørte ikke længere orkestret; rundt omkring i det opfyldte teater så han blot fantomer, der betragtede ham, pegede med fingre ad ham og lo græsseligt; i logerne så han grinende skikkelser, der forestillede kvinder, som også betragtede ham, og tilhviskede hinanden bag vifterne:

Lykkejæger! Lykkejæger! Eventyrer! Løgner! Han var nær ved at falde i afmagt. Da han atter kom til sig selv og forvissede sig om, at det hele blot havde været et febersyn, gjorde han en voldsom anstrengelse for at fatte sig og skjule sine lidelser.

En af de tilstedeværende spurgte ham, hvorfor han var så bleg. Denne bemærkning forvirrede ham atter, og stammende svarede han, at han ikke befandt sig vel. "*De har måske glemt at spise til middag?*" bemærkede en anden. Horace tabte aldeles sin fatning. Han troede i disse simple ord at se et grusomt epigram. Han tænkte på at trække sig tilbage, skjule sig for den hele verden og aldrig at vise sig mere.

Et øjeblik efter fandt han det fejt at lade sig besejre uden kamp, og fulgte den muntre skare til nattens udskejelser.

Værtens maitresse, der gjorde honneurs ved bordet, var en meget smuk, meget klog, meget spottende og i højeste grad ondskabsfuld person, som Horace altid havde hadet og frygtet, skønt hun havde gjort sig den ulejlighed at vise sig såre elskværdig for ham. Hun var denne aften iført en kjole af skarlagenrødt atlask; hendes blonde hår faldt hende i lange lokker om hals og skuldre, og udtrykket i hendes ansigt var endnu mere impertinent end sædvanlig.

Hendes øjne brændte med en dæmonisk glans. Således måtte Lucifers datter se ud. Hun modtog Horace med en kats venlighed, gav ham ved bordet plads ved sin side og skænkede med sin egen smukke hånd de mest berusende vine i hans glas. Man blev stedse muntrere; man behandlede Horace med den sædvanlige forekommenhed; man opfordrede ham til at recitere vers; man applauderede ham; man smigrede ham, og

der hengik ikke lang tid på denne måde, før han ganske havde genvundet sin selvtillid. En af de tilstedeværende sagde nu:

"Apropos om kvinder! Fortæl os dog engang, min kære Horace, hvorfor komtessen af Chailly er så forbitret på Dem. Er det sandt, at De under en frokost i Café de Paris har kompromitteret hende?"

"Jeg vil være fordømt, om jeg erindrer det," svarede Horace; "men det er min overbevisning, at jeg ikke har gjort det."

"I så tilfælde burde De retfærdiggøre Dem hos hende, for jeg ved med vished, man har sagt hende, at De har rost Dem af, hvad en mand af ære aldrig roser sig af."

"Ja, på fastende hjerte," bemærkede en anden. "Men *in vino veritas*, ikke sandt Horace?"

"*In vino veritas*," gentog Horace leende, "jeg kan altså ikke have rost mig af noget, siden jeg intet har at rose mig af."

"Han vil dermed sige," bemærkede Proserpina, (således kaldte Horace den aften sin værts maitresse,) "at vicomtessens gunst ikke er noget at rose sig af, og det er også min mening. Hun er jo så tør og kantet som en benrad."

"Hun har megen ånd," bemærkede en tredje. "Tilstå nu straks, Horace, at De har været forelsket i hende."

"Det vil jeg gerne tjene Dem i; men har jeg været det, så har jeg glemt det."

"Man påstår, at De har erindret det så godt, at De har set Dem i stand til at fortælle de forunderligste ting om Deres ophold på landet forrige sommer."

"Hvad betyder alle disse spørgsmål?" sagde Horace, og hævede stolt sit hoved, "står jeg her for en jury?"

"O nej," sagde Proserpina, "vi danner i det højeste en politiret. Vær nu føjelig, min smukke poet; skjul ikke Deres hemmeligheder for os, Deres bedste venner. Vicomtessen ville ikke hade Dem nu, hvis hun ikke før havde elsket Dem."

"Og hvor længe har hun beæret mig med sit had?" spurgte Horace ironisk.

"Fra det øjeblik, De blev hende utro, smukke ubestandige."

"Hvis jeg ikke har været det, er det Deres skyld, smukke ubønhørlige."

"De tilstår altså, at De har svoret hende troskab til døden?"

"Skal det blive længe ved på denne måde?" spurgte Horace leende.

"Det er vist," tog en anden ordet, "at vicomtessen hader Dem og siger alt det onde om Dem, hun kan opfinde."

"Og hvad ondt siger hun da om mig, med Deres tilladelse?"

"Er det Dem meget om at gøre at vide det?"

"Ja, hvorfor ikke?"

"Nu vel! Hun påstår, at De er fattig, og giver Dem ud for at være rig; hun påstår, at alle damer vender Dem ryggen, og at De roser Dem af det modsatte."

Nu bryder uvejret løs, tænkte Horace; det gælder nu at være på vagt.

"Hvis vicomtessen finder for godt at tillade sig slige impertinenser, kan jeg blot indskrænke mig til at sige, at hun tager fejl, da jeg ikke kender noget middel til at hævne mig på en dame; men hvis en mand gentog dem med mindste tvivl om min retskaffenhed, ville jeg sige, at han løj."

Den unge herre, dette svar blev henvendt til, gjorde en heftig bevægelse; men hans sidemand greb ham i armen og skyndte

sig at sige i en temmelig tvetydig tone:

"Der er ingen her, der tvivler om Deres retskaffenhed. Hvis De i en af disse tilstande, hvori sandheden mod vor vilje undslipper os, har forrådt et af disse intime forhold, som en ædru mand respekterer, er vi alle enige i, at vicomtessen driver sin hævn for vidt ved at bagtale Dem. Hvis hun derimod med foragt har tilbagevist Deres kærlighed, som hun påstår, og De, for at hævne Dem, har løjet hende et sådant forhold på, kan ingen fortænke hende i, at hun gør lige for lige."

"Men De selv, monsieur," sagde Horace stolt, "De lader selv til al nære tvivl; jeg vil gerne høre Deres mening om denne sag."

"Min mening er, at De har været hendes elsker, at champagnen har forledt Dem til at betro det til en eller anden, og at De derved har begået en stor uforsigtighed."

"Nå, og hvad bliver dommen?" spurgte Proserpina, og fyldte atter Horaces glas. "Her er delinkventen og her er tribunalet; en ringe tilhørerinde venter med spændt opmærksomhed."

"En sådan bagatel fortjener i det højeste to dages indespærring i madame H***s bedekammer."

Her nævnte man den smukke enkes navn, Horace havde håbet at ægte.

"Er der også en anklage med hensyn til denne?" spurgte Proserpina, og fæstede sine øjne på Horace med et så ømt bebrejdende udtryk, at han kunne miste forstanden af forfængelighed.

Skønt han allerede havde noget i hovedet, følte han, at han trængte til sin hele åndsnærværelse; han afholdt sig fra at tømme sit glas, og søgte i de tilstedeværendes blikke at læse, om denne skærmydsel var en snare eller et venskabeligt drilleri.

Hvad man sagde ham oplyste ham om et punkt, der hidtil havde været ham gådefuldt, nemlig at vicomtessen havde bevirket bruddet med den unge enke. Han så også, at hun havde gjort, hvad der stod i hendes magt for at nedsætte ham i hans venners mening; men han fandt alle tilbøjelige til at skrive dette på krænket kærligheds regning, og til at absolvere ham, i tilfælde af at han virkelig havde stået i det forhold til den hævngerrige dame, der nu af jalousi søgte at vække krænkende tvivl om hans ære. Han kunne altså blot retfærdiggøre sig ved at give uomtvistelige beviser på, at et sådant forhold havde eksisteret; men dette var atter at synde mod ærens love. Han havde altså blot en retning at tage, og det var fuldkommen at beruse sig, for at kunne sige sandheden, uden at være ansvarlig for det.

Han drak nu glas på glas; men ved en af disse forunderlige modsætninger i den menneskelige forstand, der kun forlader os, når vi anstrenger os for at holde på den, og som bliver os tro, når vi vil være den kvit, blev han mindre og mindre beruset, jo mere han drak. Men ak! han skulle tale over sig, og han talte over sig.

På mine alvorlige spørgsmål skriftede han mig siden, at han fuldkommen ædru spillede den berusede, for i denne tilstand at kunne give detaljer til pris, der noksom godtgjorde, at et intimt forhold måtte have fundet sted mellem ham og den fornemme dame. Han så sit overbeviste auditorium applaudere hans tilståelser og indregistrere dem, for at demaskere hans fjende, og troede allerede at triumfere over den ondskabsfulde person, der havde søgt at vanære ham, da han hørte sin vært, som i det

samme rejste sig for ar sige farvel til selskabet, der brød op, sige i den foragteligste tone:

"Jeg beder jer, mine venner, om at føre dette menneske hjem; for skønt han er lige så ædru som jeg, er han dog i en tilstand – –"

Horace hørte ikke de sidste ord. Alt blev dunkelt og forvirret omkring ham. Da hans ven ikke kunne bære ham, og hans tunge ikke formåede at frembringe et ord, førte man ham bort og kastede ham, snarere end man satte ham, udenfor Louis de Mérans der, hvor han havde haft et provisorisk tilflugtssted, siden han forlod sit logi. Hvad han led, da han blev alene, kan kun den fatte, der har lige så miserable fejl på samvittigheden. Et bytte for de ulideligste fysiske kvaler, formåede han ikke at slæbe sig hen til sin seng, men måtte tilbringe resten af natten i en lænestol i betragtninger over sin sørgelige stilling; for til hans kval var hans begreber fuldkommen klare. Han indså, at han nu for bestandig havde tabt de menneskers agtelse, han havde villet blænde og bedrage, og som, trods hans virkelige overlegenhed, havde lokket ham i en fælde. Det var ham klart, at man havde villet sætte ham på prøve, og for sent indså han nu, hvorledes han havde måttet ofre sig for at bestå denne prøve. Hans dommere var hverken synderlig oplyste eller delikate i slige materier; havde han altså respekteret vicomtessens hemmelighed og på dette punkt vist sig som en mand af ære, ville de have tilgivet ham hans dårskaber for hans gode hjertes skyld. Disse frivole unge mennesker, der i mange henseender ikke var bedre end han, havde dog i verdens skole erhvervet sig en vis ridderlighed; havde Horace derfor foregået dem med et godt eksempel, ville de have været i stand til i

sandhed at vise sig ædelmodige. I mangel af at have opfattet sin rolle fra den ædleste side, faldt han nu dybere, end han fortjente at falde.

Han kunne ikke længere tvivle. På hjemvejen hørte han de skrækkeligste ord klinge for sine øren. Han var fordømt til ikke at forsvare sig, da han måtte lade, som om han ikke hørte de beskyldninger, man gjorde ham. Han havde lyst til at skrige; rasende kramper gik igennem hans lemmer; men for første gang tvang han sine nerver til ikke at give efter; for han følte, at man ikke ville tro på hans lidelser. Dette var en alt for stor straf for et ungt menneske, der, når alt kom til alt, blot var forfængelig, letsindig og endnu for lidt øvet i løgn til at kunne gennemføre den.

Da det var blevet dag, kom Louis de Méran ind til ham med et så alvorligt ansigt, at Horace, der ikke kunne udholde denne forandring, skjulte sit ansigt, for at skjule sine tårer. Afvæbnet ved denne smerte, tog hans vært en stol, satte sig ved hans side, og, idet han greb hans hånd, talte han til ham med mere forstand og klarhed, end man skulle tro ham i stand til. Det var et uvidende ungt menneske, der var opdraget som et forkælet barn, men hvis hjerte var ufordærvet, og hjertets delikatesse erstatter i mange tilfælde al anden udvikling.

"Horace," sagde han, "jeg ved hvad der er foregået i nat i dette selskab, jeg ikke ville deltage i, dels for ikke at være vidne til Deres ydmygelse, og dels for ikke at komme i splid med ældre kammerater, som jeg er forpligtet til at foretrække for Dem. Jeg gjorde, hvad der stod i min magt for at bevæge Dem til at blive hjemme; men De ville ikke forstå mig. De har begået en brøde, som jeg for min egen part kan tilgive, men som aldrig vil blive

Dem tilgivet i denne kolde, stolte verden, der kun regeres efter én lov: ærens, en verden, De, uden at kende, har villet blande Dem i. De har en uforsonlig fjende, som jeg har lært at kende på min egen bekostning. Det står i Deres magt at tilføje hende sår for sår; men om end latteren vil blive på Deres side, vil indflydelsen dog blive på hendes. Hun vil forjage Dem fra salen til salon. Følg derfor mit råd: forlad Paris; rejs; Deres rolle her er udspillet; det bedste, der nu kan ske, er at De bliver ganske glemt; vil De nogen sinde igen vise Dem i, hvad man ganske vist temmelig fejlagtigt kalder *det gode selskab*, da lad det først ske, når De har en sikker stilling og et navn i litteraturen. De har begået en stor fejl, og det er, at De har villet bedrage os. Ingen af os ville have gjort Dem en forbrydelse af Deres fattigdom og ringe stand. Med Deres forstand og øvrige egenskaber havde vi alligevel optaget Dem blandt os, måske noget langsommere, men derfor også desto sikrere. Havde jeg vidst, at De kun var tyve år i stedet for fem og tyve, havde jeg taget mig af Dem på en ganske anden måde. Havde jeg vidst, at De var søn af en ringe embedsmand i provinsen, og ikke sønnesøn af en minister, havde jeg frarådet Dem at forandre Deres navn. Havde jeg vidst, at De ingen formue har, havde jeg ikke tilladt Dem at indrette Dem på en måde, der nødvendigvis måtte kompromittere Deres ære. Men ulykken er nu sket. Overlad det til tiden, der udsletter al bagtalelse, og til mit venskab, der ikke skal svigte Dem, at gøre alt godt igen. De har talent og kundskaber. De vil ved Deres egen fortjeneste kunne hæve Dem højt over de personer, De har villet efterligne, og som De da måske vil se ned på med medlidenhed. De må love mig at forlade Paris og ikke på nogen som helst måde at søge at hævne

Dem. Om De har ti dueller, beviser De ikke derved, at De har sagt sandheden, og den hele sag vil derved vække en opsigt, der i alle tilfælde vil gå ud over Dem selv. De trænger til penge for at kunne rejse. Her er en sum, der vel ikke er tilstrækkelig til i et fremmed land at leve som en rig mand, men tilstrækkelig til at leve tarveligt, mens De afventer resultatet af Deres arbejde. De kan betale mig, når det er Dem belejligt. Lad dette ikke ængste Dem; jeg er rig, og jeg kan forsikre Dem, at jeg aldrig har gjort Dem en tjeneste med mere fornøjelse end i dette øjeblik."

Gennemtrængt af anger og taknemmelighed, trykkede Horace med dyd bevægelse sin vens hånd, afslog på det bestemteste den portefølje, han ville pånøde ham, takkede med megen blidhed for hans gode råd, som han lovede at følge, og forlod hurtigt huset.

Louis de Méran skrev øjeblikkelig til mig, for at underrette mig om det passerede, og for at bede mig om i mit eget navn at bevæge Horace til at modtage den pengesum, han havde afstået at modtage af ham, og som han havde brug for til at kunne foretage sig den rejse, der var nødvendig.

Uheldigvis kunne den fortræffelige unge mands ædelmodighed ikke straks komme Horace til nytte. Han kom ikke til mig, og i nogle dage forskede jeg forgæves efter hans opholdssted.

32

I flere dage skjulte han sig for alle mennesker. Han havde udtømt den største smerte, hans sjæl kunne rumme. Hverken kærlighedens lidelser, samvittighedsnag eller fattigdommens byrder havde formået dybt og alvorligt at ryste denne sjæl; men det stød, der blev bibragt hans forfængelighed), slog ham til jorden, han tabte alt mod og al energi. Om dagen indespærret på et tagkammer, vankede han om natten om i gaderne, vred sine hænder i afmægtig smerte, og græd som et barn. Verden, det vil sige dette liv fuldt af blændværk og bedrag, denne eliksir mod hans samvittigheds nagende påmindelser, dette hans drømmes Elysium var nu for bestandig lukket for ham. Han var alt for stolt til at gøre noget forsøg på at tilbagevinde sin stilling; selv om han havde kunnet håbe at sejre i en kamp mod vicomtessen, var den blotte tanke om atter at udsætte sig for ydmygelser som dem, han lige havde gennemgået, nok til at bringe ham til at gyse af smerte og modbydelighed.

Såvel til sine fordums venner som i sine breve til sine forældre havde han gjort så meget ud af sin korte velstand, at han nu i nøden ikke vovede at henvende sig til nogen. Det var ham umuligt at bestemme sig for nogen plan. Han følte, at det fornuftigste, han kunne gøre, var øjeblikkelig at vende tilbage til sin provins, og der beskæftige sig med et nyt litterært arbejde, for at kunne betale sin gæld og erhverve sig midler til at rejse til Italien; men han manglede mod til dette som til alt andet.

Han vidste, at hans forældre ikke havde undladt at udbasunere hans litterære hæder, og frygtede med god grund, at en eller anden rejsende i Paris kunne opfange en bagtalelse, der, hvis den blev gentaget i provinsen, pludselig ville forvandle den beundring, han nu nød, til foragt.

Seks måneder tidligere ville han med den største frejdighed have lånt en louisdor om ugen af forskellige af sine venner, for i den klasse, han havde forladt, skammer man sig ikke ved at være fattig: man fortæller hinanden med den mest smilende mine, at man ikke har spist til middag, fordi man ikke havde ni sous at betale restauratøren med. Men har man først vist sig i salonerne, der er lukkede for armodens børn, har man med sin ekvipage overstænket venner, der går til fods, skjuler man sin fattigdom som en last, og sin hunger som en skændsel.

Efter lang kamp besluttede Horace sig endelig til at opsøge mig. Hans udseende var i sandhed sørgeligt. Hans kinder var indfaldne, og ilden i hans øje slukket. Hans hår, der endnu bar spor af frisure, søgte atter at antage sit naturlige fald, og krøllede sig i vilde lokker om hans pande. Han havde ikke engang gjort et forsøg på at skjule sin elendighed. Af hans hele negligerede person så man den dybe modløshed, der havde bemægtiget sig ham. Hans fine, omhyggeligt foldede skjorte var snavset og krøllet. Hans kjole, der havde et elegant snit, manglede flere knapper, og man så, at den i flere dage ikke havde været børstet. Hans støvler var dækket med et tykt lag af gadesmuds. Han havde ingen handsker, og i hånden holdt han en tyk jernbeslået stok, som om han hele tiden ville være på post mod et overfald.

Eugénie og jeg var heldigvis allerede underrettet; vi lod, som om vi aldeles ikke bemærkede denne metamorfose. I stedet for at komme med spørgsmål foreslog vi ham straks at spise til middag med os. Vi havde allerede spist; men på mindre end et kvarter arrangerede Eugénie et nyt måltid, som vi lod som om vi deltog i. Horace var selv alt for udtømt af hunger til at mærke vor list.

Efter at have spist blev han så overvældet af mathed, at han faldt i søvn på stolen, han sad på, endnu inden dugen var taget af bordet. Det værelse, Marthe havde beboet ved siden af os, var heldigvis ledigt, vi lod en seng og nogle stole bære derind; derpå nærmede Eugénie sig Horace, og sagde blidt:

"De er syg, kære Horace, og trænger til hvile. Vi har et værelse ledigt, der er til Deres disposition. De gjorde nok bedst i straks at gå til sengs."

"Jeg føler mig virkelig syg," svarede han, "og hvis det ikke generer Dem, modtager jeg Deres gæstfrihed til i morgen."

Han lod sig nu føre ind i Marthes værelse, uden at vise tegn på, at han genkendte det. Han lod overhovedet til hverken at have ideer eller erindringer. Denne tilstand, der så ganske stod i modsætning til hans sædvanlige livlighed, var i sandhed gribende.

Han sov endnu den næste morgen da Arsène trådte ind til os med Marthes søn i sine arme.

"Jeg bringer Dem her Deres gudsøn," sagde han til Eugénie, der havde fattet kærlighed til drengen og i dåben givet ham navnet Eugène. "Marthe og jeg har forretninger til op over begge ørene i dag; De ved, at hun i aften debuterer på *Gymnase*, hvor jeg er antaget til kasserer. Den gode Olympe befinder sig

en smule ilde, og så frygtede vi, at vor skat ikke skulle blive tilstrækkelig plejet. Hvis det ikke generer Dem, ville vi bede Dem beholde drengen hos Dem hele dagen; han kan aldrig være i bedre hænder."

"Arsène," sagde Eugénie, idet hun greb drengen i sine arme. "De trænger nu til Deres hele mod – Horace er her."

Arsène blegnede.

"Jeg har jo længe vidst, at jeg engang måtte træffe ham," sagde han efter et øjebliks tavshed; "altså lige så godt først som sidst. Drengens navn står jo ikke skrevet på hans pande. Jeg går nu min vej og overgiver Dem det kæreste, vi har her i verden, jeg ved, at De ikke vil udlevere vor skat til den retmæssige ejer."

"Vær ganske rolig," svarede Eugénie bevæget, "han vil ikke gøre Dem den stridig. Sig til Deres kone, at hun ikke må komme her i nogle dage; Horace forlader Paris; det er altså let at undgå dette møde."

"Jeg vil sige hende det; men hvis hun ønsker at se ham, skal hendes vilje ske; hidtil har hun rigtignok altid sagt det modsatte. *Adieu*. I aften kommer jeg tilbage for at hente vor kære dreng."

"Ah! De har fået et barn i huset," sagde Horace ligegyldigt, da han klokken ti kom ind for at spise frokost med os.

"Ja, er det ikke en dejlig dreng?" spurgte Eugénie halvt drillende og halvt bevæget.

Horace betragtede drengen.

"Han ligner Dem ikke," sagde han med den samme ligegyldighed, "men det er jo sandt, De ligner alle sammen hinanden i denne alder. Jeg har aldrig begrebet, hvorledes man

kan skelne den ene fra den anden. Hvor gammel er han? En måned, to måneder?"

"Man kan se, at De aldrig har betragtet et barn med ømhed," svarede Eugénie. "Min dreng er otte måneder gammel, og stor og stærk for sin alder. Tilstå nu straks at det er en dejlig dreng."

"Jeg vil tilstå alt, hvad De vil, hvis det kan være Dem til fornøjelse. Men jeg så Dem jo for otte måneder siden; det kan altså ikke være Deres barn?"

"Det er heller ikke mit barn," svarede Eugénie halvt vred. "Det er portnerens barn; det er min gudsøn."

"Og De finder fornøjelse i at bære ham rundt i Deres arme, mens De har andre forretninger at passe?"

"Vil De måske holde ham lidt, mens jeg serverer frokosten?" sagde hun, og tilkastede mig et blik.

"Hvis det kan bidrage til, at vi få frokosten hurtigere, kan jeg sagtens tjene Dem med det; men jeg siger Dem forud, at jeg aldeles ikke ved, hvorledes man holder sådan et kreatur, og skulle det falde ham ind med at give hals, sætter jeg ham øjeblikkelig ned på gulvet. Fy, siden De ikke er hans moder, kan jeg tilstå Dem, at jeg finder ham afskyelig med de tykke kinder og de store, runde øjne."

"Han er meget smukkere, end De er," råbte Eugénie smækvred, "og De er ikke værdig til at røre ved ham med Deres lillefinger!"

"Se så, nu begynder musikken," sagde Horace og holdt hånden for ørene; "kan jeg ikke bringe ham ned til de kære forældre; det påtager jeg mig med fornøjelse."

Forskrækket over Horaces store skæg, havde barnet skrigende kastet sig tilbage i Eugénies arme.

"Hvor besynderligt det dog går til i verden! Jeg ville være så lykkelig ved at have et så smukt og elskværdigt barn," sagde Eugénie bevæget, idet hun kærtegnede drengen for at bringe ham til tavshed.

Horace smilede foragteligt, og kastede sig tilbage i lænestolen.

Erindringen om fortiden syntes endelig at blive vakt; for da Eugénie, efter at have sat drengen på mine knæ, forlod værelset, sagde han:

"Eugénie vil aldrig kunne tilgive mig min ringe sans for de hellige faderglæder. Siden min ulykke har jeg ofte tænkt over denne sag; men hvorledes jeg drejer og vender den, kan jeg ikke fatte, hvorledes et ungt menneske på tyve år skulle kunne føle sig kaldet til at nyde disse sublime glæder. Hvis et barn kom til verden i en alder af ti år i sin skønheds og forstands fulde udvikling (jeg forudsætter, at min søn hverken var grim, rødhåret, pukkelrygget eller tosset) ville jeg til nød begribe disse udskregne glæder; men selv at pleje dette malpropre, arrige, skrigende og oven i købet despotiske kreatur er en forretning, der kræves en kvindes mod og resignation til, og Himlen har til det formål dannet dem af et andet stof os."

"Hvad du der siger, er sandt indtil et vist punkt," svarede jeg. "Kvindernes kærlighed er mere selvopofrende end vor; derfor er de bedre skikkede end vi til at pleje børn i den første alder; men jeg for min part har aldrig kunnet fatte, at dette svage, mystiske væsen, der bærer i sig en hel ubekendt fortid og fremtid, nogen sinde skulle kunne vække modbydelighed. Fædre i de lavere stænder er bedre end vi, Horace. De elsker deres små med en beundringsværdig naivitet. Har du aldrig været grebet af hellig

ærbødighed ved synet af en bomstærk arbejdsmand, som i sine nøgne arme, der endnu er sorte af dagens arbejde, bærer sin spæde ud i den friske luft i døren for at fornøje barnet og skaffe moderen et øjebliks hvile?"

"Det er dyder, der er uforenelige med renligheden," svarede Horace i en stædig tone, uden at erindre, at han i dette øjeblik selv var meget lidt renlig. Derpå fo'r han med hånden over sin pande, ligesom for at samle sine tanker. "Jeg takker dig for, at du har givet mig husly og mad," sagde han efter en lang pause. "Jeg ved ikke, om det er for at vække gavnlige samvittighedsnag, at du har indlogeret mig i dette ulyksalige værelse, men jeg ved, at jeg har haft afskyelige drømme, og siden jeg nu engang er kommet i denne diaboliske stemning, vil jeg stille dig et delikat spørgsmål: Har du nogen sinde erfaret, Théophile, hvad der er blevet af en person, hvis hjerte jeg knuste ved den mest originale af alle forbrydelser: den i en alder af tyve år ikke at have sans for de berømte faderglæder?"

"Horace," svarede jeg alvorligt, "stiller du mig dette spørgsmål i den stemning, der står afpræget i dit ansigt, og med en temmelig lunken nysgerrighed, eller gør du det med den følelse, du bør have, når talen er om en person, der har været dig dyrebar?"

"Mit ansigt er forstenet for evigt," svarede han i en tone, der atter begyndte at blive en smule deklamerende, "og jeg ved ikke, om jeg nogen sinde mere vil kunne græde eller le. Spørg mig aldrig om årsagen. Det er min hemmelighed. Hvad mit hjerte angår, er det dets skæbne at blive miskendt; men hvor er det muligt, at du, Théophile, der altid har bedømt mig mildere end alle de blinde dårer, der har kaldt sig mine venner, hvor er det

muligt, at du kan tvivle om, at dette sår altid vil bløde? Hvis jeg var vis på, at Marthe levede og havde trøstet sig, ville der blive væltet en sten fra mit hjerte."

"I dette tilfælde glæder det mig at kunne berolige dig. Marthe lever, og har trøstet sig."

Horace modtog ikke denne efterretning med den bevægelse, jeg havde ventet. Han så mere ud som en mand, der kaster en byrde fra sig, end som et menneske, der forsoner sig med Himlen.

"Gud være lovet!" udbrød han, uden i fjerneste måde at tænke på Gud, og hensank på ny i sine drømmerier, uden at tilføje ét eneste spørgsmål.

I løbet af dagen kom han tilbage til denne genstand, og ville vide, hvor Marthe opholdt sig.

"Jeg er ikke berettiget til at give dig nogen som helst forklaring," svarede jeg, "og for din egen roligheds skyld, såvel som for hendes beder jeg dig om ikke at gøre noget skridt for at nærme dig hende. Det er nu for sent at gøre din uret mod hende god igen, det må være dig nok at vide, at hun lever og er lykkelig."

"Min uret?" gentog han, og lo hånligt. "Hvis Marthe forlod mig, fordi hun var ked af mig, og uden nogen som helst tanke om selvmord, indser jeg ikke, at hverken hun eller nogen anden kan have ret til at anklage mig."

"Lad os ikke tale om denne sag, Horace; jeg kunne blive bitter, og øjeblikket til at gøre dig bebrejdelser ville ikke være heldigt valgt."

Han blev vred, tog sin hat og gik. Da middagsmaden stod på bordet, kom han imidlertid tilbage. Eugénie havde ikke vovet at

indbyde ham, af frygt for at synes underrettet om hans stilling. Jeg ville ikke sige, at jeg kendte den, men ventede på, at han selv ville gøre mig til sin fortrolige. Han syntes endnu ikke at have bestemt sig til dette, og sagde blot, idet han trådte ind:

"Her har I mig atter – jeg var noget kort for hovedet, da jeg gik, og på denne fod kan jeg ikke stå med dig, Théophile."

Han rakte mig hånden.

"Det er godt," svarede jeg, "men for at bevise, at du ikke længere er vred, må du spise til middag med os."

"Hvis der ikke forlanges andet, så hjertens gerne."

Vi satte os til bords, og havde endnu ikke spist, da den gamle Olympe kom for at hente barnet.

Under dagens mange forskellige beskæftigelser havde Marthe og Arsène glemt at pålægge den gamle ikke at sladre af skole i tilfælde af, at hun traf Horace hos os. Den fortræffelige gamle kone kendte ingen større lykke i verden end at kunne tale om sine unge venner, og på denne dag, der ligesom gjorde epoke i Marthes og Arsènes liv, var hun så eksalteret over deres glimrende stilling ved et stort og anset teater, at det ikke var Eugénie muligt at bringe hende til tavshed. Den ene fortælling afløste den anden, og monsieur og madame Arsènes navn forekom hvert øjeblik. Horace, der fra først af havde troet, at det var portnerens kone, havde ikke værdiget at høre på hendes passiar; men efterhånden blev han opmærksom, lyttede, og spurgte, da hun var borte, hvilken Arsène det var, hun havde talt om? Om den lille Masaccio var blevet ægtemand og fader? Om barnet, vi først havde udgivet for vort eget og derpå for portnerens, nu til syvende og sidst tilhørte ham? Hvorfor vi ikke straks havde sagt ham det?

"Jeg burde have gættet det," tilføjede han; "for drengen er et værdigt afkom af denne grimme, braknæsede person; han ligner ham på et hår."

Ved disse ord tabte Eugénie den sidste rest af tålmodighed.

Hun slog to tallerkener itu, og jeg tror, at hun, trods sin sædvanlige blidhed, havde stor lyst til at kaste Horace den tredje i hovedet.

Da Arsène havde givet mig fuldmagt til at handle, som jeg fandt det bedst og fornuftigst, besluttede jeg straks at sige Horace sandheden, hvorved jeg skaffede den stakkels Eugénie en stor lettelse.

"Det forundrer mig, Horace," tog jeg ordet, "at du ikke for længe siden har gættet, at Arsènes kone er en person, du kender, og som er os meget dyrebar."

Han betragtede os forbavset. Endelig besindede han sig.

"Ah! Slap det så ud," sagde han, og kastede sig tilbage i lænestolen i en af disse stillinger, han kopierede efter marquien af Vernes. "Jeg var en dåre, at jeg ikke straks begreb jeres forlegenhed, da feen med de millioner rynker kom for at hente barnet. – Men barnet? Hvad er det for et barn? Ha! Nu erindrer jeg det. Heksen sagde jo, at det var Arsènes barn. – Et barn på otte måneder; for De vil vel ikke fragå, Eugénie, at De sagde at drengen er otte måneder gammel – hvis jeg ikke fejler er det ni måneder, siden Marthe forlod mig – Ha! Ha! Ha! Dette er en opløsning, som alle djævle i Helvede må le over!"

Og han kastede sig atter tilbage i stolen, og slog en skoggerlatter op, der klang i vore øren som en døendes rallen.

"Spar Deres latter, Horace," sagde Eugénie, og rejste sig med et udtryk af ædel harme, der i sandhed gjorde hende skøn og

imponerende; "dette barn, som Arsène opdrager og elsker som sit eget, er *Deres* barn. De finder det hæsligt, fordi det, efter Deres mening, ligner ham, han finder det smukt og indtagende, skønt det stakkels uskyldige væsen ligner det mest egoistiske og utaknemmelige menneske, der findes i verden."

Hun sagde disse ord med en så heftig indre bevægelse, at hun, rystet til sjælen, atter sank om i sin stol, mens en tårestrøm gav hendes sammenpressede hjerte luft. Horace, der forbitret havde rejst sig, mens denne forbandelse udslyngedes mod ham, sank, ramt af sin samvittighed, også tilbage i stolen, og skjulte hovedet i sine hænder.

Således forblev han en hel time. Eugénie, der havde fattet sig, beskæftigede sig atter med sine huslige forretninger, og jeg afventede i tavshed udfaldet af den kamp mellem stolthed og tvivl, anger og skamfuldhed, der udkæmpedes i Horaces sjæl.

Endelig rejste han sig.

"Eugénie! Théophile!" råbte han, idet han greb os begge ved armen og betragtede os stift, "jeg kan ikke tro, at I ville drive et grusomt spil med mig. Dette er en afgørende krise i mit liv; det er min frelse eller undergang, I holder i jeres hænder. Jeg må nu vide, om jeg har været en dåre eller et slet menneske. Jeg giver jer mit æresord på, at jeg foretrækker det første for det andet."

"Jeg antager, De bekymrer Dem lige så lidt om Deres ære som om Deres retskaffenhed," svarede Eugénie med foragt.

"Eugénie, min kærlige veninde," tog jeg ordet, "jeg beder dig om skånsel og overbærelse for Horace. Han er meget at beklage; for han har været meget vildfarende, og det er ikke ved bebrejdelser, man helbreder en syg sjæl. Tillad mig at tale til

ham, og vær vis på, at jeg ikke skal glemme den kærlighed og agtelse, jeg skylder vore fraværende venner."

"Kærlighed! Agtelse!" gentog Horace hånligt, "kan du ikke finde udtryk, der bedre betegner dine følelser for den store, den uforlignelige Paul Arsène. Jeg siger Amen til alle dine litanier; men først, når du har givet mig uomtvistelige beviser på, at jeg er fader, det vil sige, den eneste og virkelige fader til dette barn, man vil påbyrde mig."

"Du er i en stor vildfarelse, hvis du tror, at man vil påbyrde dig dette barn," svarede jeg strengt. "Man ønsker tvært imod, at du vil glemme, at denne søn eksisterer. Man har ikke fremstillet ham for dig som din søn, og i tilfælde af at det nogen sinde skulle falde dig ind at gøre dine rettigheder over ham gældende, vil jeg sige dig forud, at loven ikke erkender disse rettigheder, og at man vil vide at unddrage ham en beskyttelse, der kommer for sent og som følgelig vil blive betragtet som en usurpation. Dette er, hvad vore venner fordrer af dig. Hvad *jeg* fordrer af dig er, at du besejrer følelser, der er dig uværdige, og dybt og alvorligt angrer din brøde. Hvad jeg fordrer af dig er, at du forlader dette hus, gennemtrængt af agtelse for din søns moder og af taknemmelighed mod en mand, der i ordets ædleste forstand vil være ham en fader. Hvad jeg fordrer af dig er, at du ydmyger dig og tilstår, at du har handlet uforsvarligt; hvis ikke, har vi i dag set hinanden for sidste gang, og du har for bestandig tabt min agtelse."

"Fortræffeligt!" råbte han tænderskærende, "jeg skal gøre afbigt, fordi man pludselig gør mig til fader til et barn, som jeg ikke har vidst var til. Hvilken ildprøve skal jeg gennemgå for at bevise grundigheden af min anger? Hvilken pønitense skal jeg

udstå, for at rense mig fra den uhørte forbrydelse, ikke at have villet erkende et vildfremmed barn for kød af mit kød?"

"Ingen. Hele sagen er hidtil kun kendt af fire personer; du er selv den femte; men hvis det skulle falde dig ind at fortælle den på din egen måde, siger jeg dig forud, at jeg, for at frelse en persons ære, der er mig dyrebar, vil blive nødsaget til at erklære dig for en løgner. Du forlanger uomtvistelige materielle beviser, som om der her kunne være spørgsmål om andet end moralske beviser. Det er jo det samme som at erklære, at din sjæl er alt for lav til at fatte andet end dine sansers vidnesbyrd. Gik man ud fra denne hypotese, ville der ikke gives en fader i verden, som ikke havde ret til at forstøde og fornægte sine børn under påskud af, at han ikke kan være vis på sin kones troskab, da han ikke har været nærværende i ethvert øjeblik af hendes liv."

"For fanden! Hvad fordrer man da af mig?" råbte han med undertrykt raseri. "Skal jeg for den hele verden proklamere Marthes dyd og min egen utaknemmelighed? Gælder det en duel på liv og død mellem denne kvindes rygte og mit?"

"Aldeles ikke. Du må ikke glemme, at den verden, hvor du befinder dig, regeres efter andre love end den, du nu har forladt. Tyve saloner har ikke øjnene fæstet på hemmelighederne i dit private liv, og Marthes ære kræver ikke, som en vis vicomtesses, at din kompromitteres. Hele dit forhold til Marthe er kun kendt af få personer. Hvis du siger til disse mennesker, at Marthe har været Paul Arsènes maitresse på samme tid som din, og følgelig er en person, der er uværdig til gode menneskers agtelse, kan rygtet om det udbrede sig og skade hende i den mindre obskure og mere misundte stilling, hun ved talent og flid har vidst at erhverve sig. Din ære og

hendes står ikke i fjerneste modstrid. Hvis du ikke selv føler, hvilken opførsel du må iagttage, vil jeg sige dig det. Hvis nogen stiller dig indiskrete spørgsmål, afslår du på det bestemteste at svare. Du giver ingen forklaringer angående det barn, som Arsène udgiver for sit, men erklærer i den faste tone, der anstår en mand, at du nærer for Marthe al den agtelse hun fortjener. Havde du handlet på samme måde med hensyn til en anden kvinde, der mindre fortjener din agtelse, men som du skyldte skånsel, ville du nu stå rehabiliteret i de dommeres øjne, der holder strengere på æren end dine fordums kammerater."

Denne bemærkning fremkaldte en anden forklaring. Tavs og konsterneret modtog han mine strenge irettesættelser; men da talen atter kom på Marthe, havde jeg en svær kamp at bestå, ikke mod hans vantro, for den var blot påtaget, men mod hans forbitrelse og egensindighed. Men trods hans modstand så jeg, at jeg vandt terræn. Klokken ni gik han ud, da han, som han udtrykte sig, trængte til luft og ensomhed.

"Jeg kommer hjem før midnat," tilføjede han, "og skal da oprigtigt sige dig resultatet af mine betragtninger. Vi vil da atter tale om denne sag, hvis du ikke allerede er hjertelig træt af mig."

Klokken ét kom han hjem, meget bleg, men med et højst animeret udtryk i sit ansigt og med et såre mildt og venligt væsen.

"Nå?" spurgte jeg, idet jeg trykkede den hånd, han rakte mig.

"Jeg har vundet sejr," svarede han, "eller rettere, det er Marthe, der har besejret mig. Hør, hvad der er sket for mig. Da jeg forlod jer, gik jeg lige til *Gymnase*. Jeg ville gense Marthe travesteret til gøglerske, at jeg for bestandig kunne helbredes

for det savn, hun har efterladt i mit hjerte. Jeg ville høre hende i et affekteret sprog fremplapre vort borgerlige dramas sentimentale obskøniteter, så jeg kunne have ret til at foragte hende og foragte mig selv for min kærlighed til hende. Med spændt forventning afventer jeg hendes fremtræden. Pludselig ser jeg for mig en kvinde, et fuldendt skønhedsbillede, der taler et sprog så rent og rørende, at jeg tror at høre mademoiselle Mars. Det var min stakkels Marthes skønhed, det var hendes søde stemme, men idealiseret ved kunst og studium. I har vist ofte hørt mig sige, at en kvinde, der ikke frem for alt tænker på at behage, i mine øjne ikke er en kvinde. Marthe manglede, mens jeg kendte hende, aldeles dette koketteri, der fremhæver skønheden, og skaber den, hvor den ikke er. En vis melankolsk indolens, en trist og ydmyg tilbageholdenhed gjorde, at alle hendes virkelige fortrin trådte i skygge; man tænkte ikke på dem, fordi hun selv ikke gjorde noget for at minde om dem. I aften har hun vist sig for mig som en kvinde i ordets dybeste betydning. Hvilken adel i hendes manerer! Hvilken ynde, hvilken sikkerhed! Og alt dette, uden at tabe denne glorie af uskyld og renhed, som ofte midt i mit raseri bragte mig til at styrte for hendes fødder. Jeg kan forsikre jer, at hun i denne aften har gjort en sand og velfortjent, om ikke just glimrende lykke. Hendes rolle var slet, endog latterlig; hun vidste at gøre den sand og gribende uden store anstrengelser, uden forvovne midler. Man applauderede ikke meget; man sagde ikke: det er sublimt, det er til at miste forstanden over! Men enhver betragtede sin sidemand, og sagde: *det er godt, det er i sandhed godt.* Ja, *godt* er det rette udtryk. I verden, hvor man blandt mange slette ting også lærer nogle gode, har jeg lært, at det

gode er vanskeligere at nå end det skønne eller rettere, det er den mest raffinerede side af det skønne. Ha! Hvilken triumf for denne fattige grisette at kunne fordunkle alle disse hovmodige væsner, man kalder damer af verden; for jeg kan forsikre jer, at hun går, sætter sig, holder sin buket, konverserer, smiler med mere ynde og anstand end nogen af dem alle. Hvor har hun lært alt dette, som jeg troede kun fødsel og opdragelse kunne give? Der må ligge skaberkraft i denne sjæl. "Hvor jeg har miskendt hende!" var min tanke under hele forestillingen. Når jeg ikke fandt hende bornert, fandt jeg hende eksalteret og ekstravagant. Hun har hævnet sig ved at vise sig fuldendt og triumferende for mig, for det hele publikum; – snart vil det hele Paris strømme til for at se og applaudere hende. Jeg skammede mig over mig selv, og aldrig så snart var stykket til ende, for jeg styrtede op på teatret, skubbede alle til side, bragte alle bevogtere af denne forunderlige helligdom til raseri, søgte og fandt hendes loge, bankede på, og, uden at vente på, at man kommer til døren for at parlamentere med mig, skyder jeg den op og ligger for hendes fødder. Hun var endnu iført sit elegante kostume; men sminken havde hun tørret af; hendes hår, som blomsterne var taget bort fra, faldt rigere og skønnere end nogen sinde ned over hendes kongelige skuldre. Hun var endnu skønnere, end hun nylig havde vist sig på scenen. Jeg presser hendes knæ mod mit bryst til stor skandale for pigen, der forresten forekom mig meget naiv af en teatersminkøse at være. Jeg vidste, at jeg ikke ville finde Arsène hos hende, for som kasserer måtte han være beskæftiget ved kassen, mens hans kone klædte sig om. Mine venner, Marthe er gift; hun agter og ærer sin mand; alt dette er meget godt og fortræffeligt; men

hun elsker mig, jeg er vis på, at hun elsker mig; – skønt hun forsikrede mig om det modsatte, kan jeg ikke tvivle om min lykke. Da hun så mig, blev hun bleg som en døende; hvis jeg ikke havde grebet hende i mine arme, var hun faldet besvimet om på gulvet, I flere minutter kunne hun ikke få et ord over sine læber, bevægelsen overvældede hende. Da hun endelig åbnede læberne, for at prise sin mand og sin lykke, talte hendes våde øjne og voldsomt arbejdende bryst et ganske andet sprog, de ord, der nåede mit øre, forstod jeg kun halvt; men med hele min sjæl lyttede jeg til dette andet sprog, der talte højere og mere gribende. Hun ønskede, at jeg skulle vente på Arsènes ankomst, rimeligvis for at undgå skinnet af at have haft en hemmelig sammenkomst med mig; men Arsène har pint mig således i et helt langt år, at jeg ingen samvittighed gjorde mig af at skaffe ham en urolig aften. Jeg følte mig desuden aldeles ikke oplagt til at høre dette simple, prosaiske væsen sige Du til Marthe, se ham omfavne hende, og føre hende hjem med sig lige for mine øjne. Jeg forlod hende med løfte om ikke at gense hende, uden når hun selv ville, og i hvis nærværelse hun ville, men dette kan ikke forhindre, at jeg i en hel time har været mere bevæget og – hvorfor skulle jeg ikke tilstå det? – mere forelsket, end jeg nogen sinde troede at kunne blive. Du ved, Théophile, at jeg altid har sagt, at Marthe har været min eneste kærlighed, og jeg føler nu, at jeg vil elske hende, så længe jeg lever, om hun end tusinde gange forbyder mig det, og jeg tusinde gange beslutter at lade det være. Men hvorfor rynker du således dine øjenbryn? og hvorfor trækker Eugénie på skuldrene med denne bekymrede mine? Er jeg ikke en mand af ære? Er Marthe ikke en retskaffen kone? Har hun ikke selv erklæret, at hun blot i sin

mands nærværelse samtykker i at gense mig? Og hvis hendes mand tillader mig at komme i hans hus som en ven, vil da ikke dette være en stiltiende forpligtelse for mig til ikke at misbruge hans tillid? I ser altså, at her ikke er fjerneste grund til frygt – jeg ønsker ikke at rivalisere med Paul Arsène, og agter ikke at berøve ham hans kone, skønt han har berøvet mig min maitresse. Han har opført sig beundringsværdigt såvel mod hende som mod min søn – siden det nu engang er min søn. Marthe nævnte ikke et ord om barnet, og jeg heller ikke, som I vel kan begribe. Det er ikke desto mindre dog vist, at et helligt og uopløseligt bånd forener os. Hvis jeg nogen sinde ved mit arbejde erhverver mig formue, skal jeg ikke glemme, at jeg har en arving. På denne måde vil jeg indirekte kunne lønne Arsène for hans højmodighed; kun på en hemmelighedsfuld og mystisk måde vil jeg udøve mine faderrettigheder. Jeg vil agere forsyn for min søn. I ser altså, mine venner, at jeg hverken er så lav eller så ondskabsfuld, som I i morges antog. Langt fra at bagtale Marthe og optræde som hendes fjende, er jeg mere end nogen sinde hendes beundrer og ven. Arsène kan ikke have noget at indvende imod dette. Da han ægtede en kvinde, der har været min maitresse, kunne han forud vide, at hverken hun kunne være ganske død for mig eller jeg ganske død for hende. Det er en kold og forstandig mand, der ikke vil tyrannisere hende. Han kender mig desuden, og ved, at man kan stole på mig. Hvad mig angår, føler jeg mig trøstet, styrket og ligesom genfødt ved denne dags begivenheder. Jeg var ulykkelig i morges og følgelig uretfærdig. I vil nu som altid glemme min uret, og atter se i mig den gamle Horace, som I har holdt af, og som verden ikke har formået at fordærve. I vil tillade mig at

elske Marthe med en høj og forsagende kærlighed, som hun kan være stolt af at indgyde ligesom jeg er stolt af føle den."

Mens Horace således skildrede sine indtryk, priste sine egne og Marthes dyder og lagde tusinde planer, der krydsede og modsagde hinanden, fortalte Marthe med den største oprigtighed sin mand det møde, hun havde haft. Dybt rystet og bevæget, lyttede Arsène til denne fortælling.

"Det er altså din mening," sluttede hun, "at jeg skal vedblive at se Horace og vise ham venskab?"

"Jeg kan ikke have nogen bestemt mening om denne sag," svarede han, "din egen dom må gøre udslaget. Hvis du beslutter dig til at se ham, må du behandle ham venligt; du ville ikke kunne vise dig streng imod ham, selv om du foresatte dig det, og det behøves jo heller ikke, hvis du i alle henseender har grund til at være tilfreds med hans opførsel i aften."

"Paul," sagde Marthe, og så ham dybt og kærligt ind i øjnene. "Du skjuler noget for mig; dit ansigt er blegt, og din stemme skælver. Har du mistillid til mig, Paul?"

"Jeg sværger dig for Gud, min elskede, at hvis du selv føler dig lige så rolig og lykkelig som før dette møde, vil jeg også være rolig og lykkelig, som om der intet var hændet."

"Paul," råbte hun, "jeg vil ikke lyve for dig, som jeg elsker højere end alt i verden. Jeg føler mig ikke så rolig, som da jeg i morges forlod vort hjem. Jeg føler mig lykkeligere ved at tilhøre dig, efter at jeg har genset den mand, der har gjort mig så grænseløs ulykkelig; men jeg følte mig ikke stærk og rolig i hans nærværelse, og endnu i dette øjeblik er jeg rystet og bevæget, som om jeg havde set lynet slå ned for mine fødder."

En skælven fo'r gennem Arsènes lemmer. Da han havde fattet sig, bad han Marthe forklare hvad hun havde følt, uden frygt for at ængste eller bedrøve ham.

"Det ville være mig umuligt at forklare dig det; for jeg har forgæves søgt at forklare det for mig selv. Det forekommer mig, at det er en følelse af rædsel, som den, man efter torturen ville gribes af ved synet af torturredskaberne. Alt, hvad jeg med vished kan sige, er, at alt i denne følelse er smerteligt, at der blander sig anger og samvittighedsnag i det, og den dybeste skamfuldhed over at have foretrukket dette menneske for dig, Paul. Alt, hvad han siger, forekommer mig affekteret og falsk. Når du ser ham således, som han nu er, elegant og malproper, ydmyg det ene øjeblik, og fuld af prætentioner det næste, vil du foragte mig, fordi jeg har kunnet elske denne komediant, der er slettere end nogen af dem, jeg har været fordømt til at spille elskerinde med på teatret i Belleville."

Marthe skriftede oprigtigt, hvad hun følte, og gjorde ingen hykleriske anstrengelser for at berolige sin mand. Hun tilbragte en højst urolig nat. Når hun et øjeblik slumrede ind, forekom det hende, at hun atter boede under Horaces tag og oplevede scener, der var skrækkeligere i hendes fantasi, end de havde været i virkeligheden. Flere gange kastede hun sig med et dæmpet skrig til Arsènes bryst, ligesom om hun der ville søge beskyttelse mod sin fjende. Arsène beroligede hende, og velsignede hende for dette bevis på tillid og ømhed, men følte sig langt ulykkeligere, end om Horaces nærværelse på anden måde havde bevæget Marthes sind.

Marthe var netop stået op, og søgte ved sit barns uskyldige kærtegn at glemme nattens lidelser, da den gamle Olympe

bragte hende et brev, som Horace havde skrevet i løbet af natten. Han havde vist mig det, inden han afsendte det. Det var i sandhed et lille mesterværk, ikke alene i stilen, men også i dets ideer. Således skriver kun et godt menneske, og det var umuligt ikke at tro på disse løfter. Han bad om Marthes og Pauls venskab. Han talte om sit forhold til Marthe, om hendes dyder og sine vildfarelser. Han talte om Arsène med overstrømmende varme. Som en nåde bad han om at måtte se sin søn i deres nærværelse, for at nedbede Himlens velsignelse over dette uskyldige væsen, og derpå højtideligt overlevere sin søn til den mand, der havde adopteret ham, og som var værdigere end han til at være hans fader.

Da Paul kom hjem, fandt han sin kone med dette brev i hånden og med øjnene fulde af tårer.

"Her er et brev fra Horace," sagde hun, idet hun rakte ham det. "Du ser, at det har bragt mig til at græde, og dog er der noget i mit hjerte, der siger mig, at dette blot er ord ligesom alt det øvrige."

Arsène læste brevet opmærksomt, og idet han atter rakte Marthe det, sagde han bevæget:

"Du gør Horace uret, Marthe. Dette brev er ædelt og smukt. Han har grædt, mens han skrev det. Du behøver ikke at skamme dig over at have elsket denne mand, Marthe, for det er umuligt andet, end at han må være et godt menneske, trods sine vildfarelser. Du skylder ham den tilgivelse og det venskab, han på en så ædel måde anholder om. Hvis jeg frarådede dig det, gav jeg dig et fejt og egoistisk råd."

"Nu vel, så vil jeg se ham, men kun i din nærværelse, Paul. Hvad der mest smerter mig er, at han skal se Eugène, kærtegne

ham som sin søn, og i mig se sit barns moder. Jeg havde håbet, at Himlen, i betragtning af min anger, ville have forskånet mig for denne prøvelse. Jeg havde vænnet mig til at betragte mit barn som dit barn, Paul; det var kun en yderst sjælden gang, jeg erindrede, at du ikke er drengens fader. Nu forekommer det mig, at dette menneske vil stille sig imellem os og berøve os vort barn."

"Denne tanke er også smertelig for mig, Marthe. Jeg har tænkt hele natten over denne sag. Gud gør intet, der er overflødigt. Han har villet, at Horace skulle blive fader, skønt Horace ikke følte sig kaldet til at opfylde en faders pligter. Han har villet at Horace skulle gense dig og føle trangen til at se og omfavne sin søn. Gud alene ved, hvilken skjult og mægtig indflydelse dette barn kan have på vor vildfarende vens fremtid. Det er et bånd mellem Himlen og ham, som det ikke står i nogen dødeligs magt at sønderrive. At ville forsøge på det var en brøde, en gudsbespottelig gerning. Ved at berøve ham lejlighed til at se og elske sin sen, kunne vi tilføje hans moralske væsen en ubodelig skade; det ville være et rov, Gud strengt kunne kræve os til regnskab for. Langt fra egoistisk at beholde vort elskede barn for os selv, er det vor pligt at give Horace sin andel i denne lykke. Det er umuligt, at synet af dette barn ikke skulle styrke ham i alt godt og bevirke en sand og varig forandring i hans hele retning."

Marthe måtte give efter for sådanne grunde, og endnu aldrig var Arsène forekommet hende så stor og højmodig. En frokost blev arrangeret hos os i anledning af dette møde, og Marthe og Arsène bragte barnet, som Horace henrykt trykkede i sine arme. Jeg havde ikke troet ham i stand til at vise sig så

fuldkommen ædel og elskværdig, som jeg så ham i løbet af hele denne dag, som han selv erklærede for den skønneste i sit liv.

Det smerter mig at måtte sige, at det blot var forfængelighed, der havde frembragt denne pludselige omvendelse. Krænket og forhånet i verden, såret og ydmyget af os, havde han følt en heftig trang til at rehabilitere sig i sine egne øjne og i vore, siden det endnu ikke stod i hans magt at gøre det i verdens. Han ville ikke indskrænke sig til at vise sig god og angerfuld; han ville vise sig stor og forvandle vor dadel til beundring. Og et så stort trylleri lå der i Horaces forsonlighed, at det lykkedes ham en hel dag. Dette pludselige højsind havde i det mindste den fordel, at det lærte ham at kende nye egoistiske glæder, der ganske anderledes tilfredsstillede ham end den miserable satisfaktion, en snævrere forfængelighed giver. Fra denne dag af indtrådte han i stolthedens sfære, og, uden at hans natur forvandledes, udvidedes den i det mindste i den retning, den nu engang var bestemt til at bevæge sig i.

Den næste dag vågnede han træt og udtømt af alle disse store sindsbevægelser. Han tænkte allerede mere på Marthe end på Arsène, og langt mere på sig selv end på sin søn. Hans entusiastiske venskab for Marthe begyndte atter at antage karakter af en genvakt lidenskab med dens hele følge af bedrageriske og forbryderiske forhåbninger. Jeg følte, at det var nødvendigt for Horace at komme bort, og, efter i mit navn at have overleveret ham den sum, Louis de Méran havde sendt mig til ham, fastsatte jeg dagen for hans afrejse til Italien, uden at tillade ham at gense Marthe.

Slutning

Glæden over atter at se sig i besiddelse af en lille formue og over at kunne udføre en af sine yndlingsplaner, eksalterede Horace i en sådan grad, at jeg forfærdedes over den ekstravagante stemning, han gjorde sine rejseforberedelser i. Efter en uges spleen og fuldkommen håbløshed, som hans fiasko i den store verden havde forårsaget ham, havde han haft en uges sublim entusiasme. Alle disse store sindsbevægelser havde udtømt hans legeme, der i forvejen var svækket ved det enerverende liv, han havde ført hele vinteren, og jeg bemærkede med virkelig uro symptomerne til en feber, der var så meget virkeligere, som han ikke beklagede sig og næppe bemærkede den. Da jeg befrygtede, at han kunne blive syg undervejs, besluttede jeg at ledsage ham til Lyon, og pleje ham der, i tilfælde af at de første dages bevægelse, i stedet for at bevirke en forandring til det bedre, skulle fremskynde udbruddet af en sygdom.

Vi gjorde altså vore rejseforberedelser sammen, og jeg holdt et vågent øje med ham, at han ikke ved en pludselig dårskab skulle kuldkaste alle vore planer. Jeg havde forudfølelsen af en forestående krise. Der herskede en påfaldende uklarhed i alle hans ideer, hans mindste handlinger røbede åndsfraværelse og distraktion, selv i hans ansigt bemærkede jeg noget forunderlig omtåget og bizart, som ligeledes frapperede Eugénie.

"Jeg ved ikke, hvad det kommer af," sagde hun, "men jeg kan ikke betragte dette menneske uden at tænke, at han er bestemt til at dø vanvittig. Alt hos ham er mig mistænkeligt, selv de virkelig ædle følelser han i denne uge har lagt for dagen

forekommer mig at være resultatet af en hemmelig forstyrrelse i hans hele væsen; for skønt jeg meget godt ser, at de ikke er påtagne, er de ham lige så lidt naturlige, og det står ikke i noget menneskes magt således at forvandle sin karakter fra den ene dag til den anden."

Jeg skændte på Eugénie, at hun tvivlede på, at Gud kunne bevirke et sådant mirakel i et menneskes sjæl; men i mit stille sind var jeg ikke langt fra at dele hendes frygt.

Sandheden var, at Horace for første og sidste gang i sit liv ikke var sig klart bevidst. Den ydmygelse, han havde lidt i verden, havde efterladt en hemmelig og fortærende kummer. Ved med magt at kaste sig ind i en ny sfære af sindsbevægelser lykkedes det ham at bedøve sig, men hvor meget han end ved indre deklamationer søgte at hæve sig i sine egne øjne, vågede denne nagende erindring, og bragte ham til at blegne midt i nydelsen af de reneste glæder. Jo mere han ved at hidse sig op i denne ny retning troede at triumfere over denne hemmelige lidelse, jo mindre lykkedes det ham at opnå den stoiske rolighed og foragt for dårlig omtale og feje angreb, som han roste sig af. For endnu en gang at definere ham i det øjeblik, jeg skal til at slutte dette afsnit af hans liv, vil jeg sige, at det var en meget velorganiseret, meget intelligent og meget solid hjerne, som ikke desto mindre på et øjeblik kunne forstyrres, ligesom en fortræffelig maskine hvis hovedfjeder knuses. Hovedfjederen i Horaces hjerte var forfængeligheden, og denne havde fået et voldsomt stød ved hin souper hos Proserpina. Trods den lægeurt, som det milde sammenstød med Marthe og hans søn havde lagt på dette sår, herskede dog mørke og forvirring i dybet af denne forvildede sjæl.

Vor afrejse var fastsat til den 25. maj 1833, og vore pladser var allerede bestilt på diligencen. Da Horace var færdig med alle sine forberedelser, benytter han et øjeblik, hvor jeg er beskæftiget, smutter behændigt ud af huset og iler til Marthe, opfyldt af en uimodståelig trang til at se hende alene, og sige hende det sidste farvel. Den rolige milde måde, hun havde taget afsked med ham ved deres sidste møde, havde sandsynligvis ikke tilfredsstillet ham. Han ville nok forlade hende, og som han selv udtrykte sig, "opgive den lykke at ånde i hendes nærhed," men han ville at denne generøsitet skulle påskønnes. Ved at frasige sig sine rettigheder og sin magt over denne kvindes sjæl, bragte han et offer, der i hans tanker fortjente en større tribut af beundring end den der hidtil var blevet ham til del. Hvorom alting er, forekom det ham at han endnu ikke stod højt nok i Marthes mening, som han vilde efterlade et evigt savn, i Arsènes, som han ville indgyde taknemmelighed og beundring, og i vor, som han på alle måder ville blænde og forbavse. Ved sammenkomsten med Marthe og Arsène havde han vistnok lutter gode tanker og beslutninger, men da han så, at vi ikke havde i sinde at forny denne delikate scene, var han misfornøjet med os alle. Han ville nu medbringe nogle kys og tårer fra Marthe, så at han kunne holde sit indtog i Italien som en kvindes ædelmodige besejrer, og ikke som et offer for tre eller fire. For at undskylde ham, vil jeg hurtigt tilføje, at disse tanker ingenlunde var ham klare; det var ikke marquien af Vernes kolde discipel, der gik for at hente sin revanche hos Marthe, men den virkelige Horace, i hvis sjæl krænket forfængelighed havde tændt en fortærende feber, og som nu

søgte en lindring for denne ulidelige smerte, skulle denne lindring end kun bestå i et blik eller et ord.

Han trådte ind i en café nogle skridt fra Marthes bolig, og skrev her med blyant et par linjer, som han lod en dreng bringe.

Efter et kvarter kom drengen tilbage med følgende svar:

"Arsène og jeg vil med Eugène i vore arme indfinde os ved diligencekontoret. I dette øjeblik er det mig umuligt at modtage nogen."

Horace smilte bittert, knugede billetten i sine hænder, kastede den på gulvet, trampede på den, tog den atter op, læste den atter, og forlangte den ene kop kaffe efter den anden for at bringe klarhed i sine ideer, der mere og mere forvirredes. Endelig standsede han ved denne hypotese:

"Enten har hun en ny elsker hos sig, og er et udskud af sit køn, eller også er hun alene og vover ikke at se mig. I dette tilfælde vil jeg endnu engang trykke hende til mit bryst, i det andet vil jeg med mine egne øjne overbevise mig om hendes skændsel."

Han stak billetten i lommen og ordnede sit hår foran spejlet.

Forfærdet over sit blege, lidende udseende, forlangte han likør, men i stedet for at styrke ham, frembragte alle disse hidsende midler den modsatte virkning. Endelig står han ved indgangen til dette ham ubekendte hus, stiger de fem etager i vejret, ringer, lader som han ikke hører den gamle Olympes bestemte afslag, skyder hende til side, iler igennem to små værelser, og trænger ind i et simpelt boudoir, hvor han finder Marthe alene med et rollehæfte i hånden, og med sit slumrende barn ved sin side i sofaen. Marthe udstøder et skrig, og rædsel maler sig i ethvert af hendes træk. Hun fatter sig imidlertid,

rejser sig, og beklager sig skælvende over Horaces påtrængenhed. Men han kaster sig for hendes fødder og skildrer hende sin vanvittige kærlighed med denne veltalenhed, der allerede en gang har smeltet hendes hjerte. Marthe hører ham først med bitter kulde, derpå søger hun med en godhed der er Paul Arsènes hustru værdig, at foreholde ham den uret, han i dette øjeblik begår, og at føre ham tilbage til de bedre følelser, han for nylig har lagt for dagen, og som for bestandig kunne have sikret ham hendes og den ædle Arsènes venskab.

Men jo mere stærk og højmodig Marthe viser sig, jo dybere føler Horace værdien af den skat, han ved sin egen brøde har tabt, og en slags fortvivlelse, mørk og voldsom som den sande kærlighed, bemægtiger sig ham. Forfærdet ville Marthe kalde på Olympe for at sende hende til teatret efter Paul, da Horace i det samme trækker en meget smuk dolk frem og truer med at støde den i hendes bryst, hvis hun ikke tillader ham at tale ud. Nu skildrer han hende på sin vis det ensomme, sørgelige liv han har ført siden hendes flugt, sine uhyre anstrengelser for at glemme hende i andre kvinders arme, og sine glimrende erobringer, hvoraf dog ingen har formået at udslette hendes billede. Han forkyndte hende, at han drager til Rom for at drukne sig i Tiberen, hvis det ikke lykkes ham i de dødes stad at helbredes for sin ulyksalige kærlighed, og efter lange tirader, der var så smukke, at han burde have sparet dem til sin forlægger, foreslår han hende at flygte sammen eller dø i hinandens arme.

Marthe hører ham med denne radikale vantro, man i kærlighed erhverver på sin egen bekostning. Hun finder hans opførsel absurd og hans hensigter feje og brødefulde, og dog

føler hun med rædsel, at den magnetisme denne mand til hendes undergang har øvet over hende, atter er nær ved at fornys, at en mystisk og dæmonisk indflydelse, som hun selv afskyr, sniger sig gennem hendes årer, ligesom dødens kulde. Hendes hjerte sammensnøres, hendes hånd, som Horace med magt holder tilbage i sin, bevæges af en krampagtig skælven og da han til sidst kaster sig på knæ foran hendes slumrende barn og i dette uskyldige væsens navn, der trods skæbnen og menneskene for bestandig forener dem, anråber hende om en smule medlidenhed, føler hun en ulyksalig ømhed blandet med foragt og medlidenhed snige sig ind i hendes hjerte for hendes barns fader. Horace ser hendes øje fyldes med tårer, han ser bevægelsen i hendes sjæl. Henrykt griber han hende i sine arme og siger:

"Du elsker mig! Du elsker mig, jeg ser det, du kan ikke skjule det!"

Men Marthe river sig med magt ud af hans arme og for bestandig at befri sig fra sin onde dæmon, råbte hun:

"Horace, jeg fortjener ikke din kærlighed – dette barn er ikke dit barn, det Arsènes barn – du havde ret i at anklage mig, du havde ret, da du påstod, at jeg var Arsènes maitresse på samme tid som din!"

Marthe begik, idet hun forvildet udstødte disse ord, en sand fanatisk gerning. Ved at ville frelse sig ved en løgn, troede hun *i den Ondes navn at fordrive den onde.* Horace var så oprørt, at han ikke tænkte på det usandsynlige i denne påstand, efter den opførsel Arsène havde vist, og grebet af et virkeligt anfald af vanvid styrter han hen mod hende med ordene:

"Så dø, elendige, du og din bastard, og jeg og vi alle!"

Han holdt dolken i hånden, og skønt hans hensigt sikkert kun var at forfærde Marthe, modtog hun dog, idet hun kastede sig over sin søn, ikke dødsstødet, men et let rift i huden.

Ved synet af en dråbe blod, der viste sig på Marthes skønne arm, troede Horace fuldt og fast, at han havde myrdet hende, og vendte dolken mod sig selv. Jeg ved ikke, hvor vidt vanviddet kunne have bragt ham, men næppe havde han berørt sit bryst, før et menneske, eller rettere en skygge, som han troede at se træde ud af væggen, kaster sig over ham, afvæbner ham, griber ham i armen, og kaster ham ud på trappen, idet han med bitter latter råber efter ham:

"Gå hen og debutér på *Funambule*-teatret, min kære Oreste, og bliv os fra livet med dine farcer."

Horace tumlede mod muren, men fik heldigvis fat i rækværket, og da han i det samme hørte Arsène komme op af trappen, trykkede han hatten dybt ned over øjnene og styrtede, opfyldt af rædsel, ud af huset; thi Jean Laravinière, som pludselig havde vist sig for ham, var jo faldet ved klostret Saint-Méry, og havde opgivet sin ånd i Paul Arsènes arme.

Han kastede sig i en cabriolet, og lod sig i fuldt firspring føre til Bourg-la-Reine, hvor han, overbevist om at han ville blive forfulgt for mord, benyttede den første den bedste diligence til at komme bort, for jorden brændte under ham i Paris. Jeg ventede ham forgæves hele aftenen. Det faldt mig ikke ind, at han skulle være rejst uden mig, uden sit tøj, uden sine penge. Da den til vor afrejse fastsatte time var overskredet, og vognen for længe siden måtte være borte, gik jeg til Marthe, hvor jeg erfarede det passerede.

"Der var ingen fare for, at han skulle tage livet af sig," sagde hun med et foragteligt smil; "men han kunne have tilføjet sig en ringe skade, hvis en genganger ikke var kommet til vor bistand."

"En genganger, hvad mener De, Marthe?"

"Er De også forberedt på den glædeligste, den mest uventede begivenhed, der nogen sinde kunne hænde os?" spurgte hun med tårer i øjnene.

"Lad det nu være nok med fortalen," sagde Jean, der trådte ud fra Marthes boudoir. "Jeg ville give hende tid til at forberede Dem på at omfavne en død; men kunne selv ikke modstå længslen efter at omfavne de levende, som jeg elsker."

Det var virkelig Jean, studenterhøvdingen, jeg trykkede til mit bryst. Henslængt blandt de døde i kirken Saint-Méry havde han endnu følt en rest af liv i sine årer. Med anstrengelse af sine sidste kræfter havde han slæbt sig hen over det blodige gulv, for at skjule sig i en skriftestol, hvor en barmhjertig munk havde fundet ham den næste dag. Denne værdige Herrens tjener havde holdt ham skjult hos sig og plejet ham i flere måneder, hvor han svævede mellem liv og død. Men da det var en svag og frygtsom mand, havde han meget overdrevet ham de forfølgelser, som martyrerne fra 6. juni måtte lide, og forhindret ham i at gøre sin skæbne bekendt for sine venner, da han forsikrede, at dette ikke kunne ske uden at bringe fare over deres hoveder og uden at udsætte ham selv for lovens hele strenghed.

"Jeg var så svag på legeme og sjæl," endte Jean sin fortælling, "at jeg lod mig lede som et barn. Den fortræffelige mands frygt var så stor, at han, så snart det kunne lade sig gøre, førte mig til sin provins, hvor han lod mig blive tilbage hos sine forældre, et

par ærlige bønderfolk, der skjulte mig mellem deres bjerge, forbandt mine sår, satte mig på sultekur, og forgav mig med præst og skriftemål, i den stadige tro at min sidste time var nær. Og denne time er heller ikke fjern, I må ikke tro, at Jean er en kæmpe, fordi I har set ham gøre jagt på monsieur Horace Dumontet. Jeg er så godt som en død mand, jeg har to kugler i brystet, ikke at tale om et snes andre sår, der alle er mere eller mindre dødelige. Men jeg kunne ikke holde det længere ud mellem bjergene – jeg ville dø under den grå himmel, der hvælver sig over mit elskede Paris, hos mine venner og hos min søster Marthe. Mit ønske er nu opfyldt og jeg er stærk og rolig. Jeg er vant til at lide og I ser mig fast besluttet på ikke at gøre mig nogen ufornøden ulejlighed med at pleje mig, og er henrykt over at være undsluppet skriftemålet, samt over at kunne henleve resten af mine dage uden historier med lovgiverne, siden forfølgelses-akten mod patrioterne fra 6. juni ikke omtaler mit hæslige ansigt. De ser, at jeg ikke er blevet forskønnet, Marthe, og De behøver nu ikke længere at være bange for at blive forelsket i den Jean, De har kendt så smuk, med en så glat og skær hud, med et så pragtfuldt skæg, og så glimrende sorte øjne."

Da Arsène imidlertid også var kommet hjem og havde omfavnet Jean, spiste vi alle til aften sammen, og gengangerens munterhed fornægtede sig ikke et øjeblik. Da Marthe så ham så munter og lykkelig, kunne hun ikke fatte at han skulle være dødens bytte, og ved at bemærke, hvor megen livskraft, der endnu var tilbage i dette udtærede legeme, kunne jeg selv ikke opgive håbet.

Den næste dag underkastede jeg ham en lang og omhyggelig undersøgelse. Hvor stor var ikke min glæde, da jeg fandt de organer, som Jean havde troet angrebne, så godt som ubeskadigede, og overbeviste mig om, at helbredelse var mulig. I flere måneder var vor kære syges pleje min hovedbeskæftigelse, og takket være hans kraftige konstitution og beundringsværdige tålmodighed, så vi ham langsomt vende tilbage til livet og sundheden. Marthes og Arsènes utrættelige omhu bidrog væsentligt til Jeans frelse. Han boede hos dette unge ægtepar, og var et lykkeligt vidne til deres ædle forhold.

"Da jeg så Marthe ulykkelig med Horace," sagde han en dag til mig, "bildte jeg mig ind, at jeg var forelsket i hende, men nu da jeg ser hende lykkelig med en anden, føler jeg på glæden i min sjæl, at jeg elsker hende som en søster og ikke anderledes."

Det er ikke her stedet til at fortælle Laravinières senere livsvandring. Alt, hvad jeg kan sige, er at han fremturende i sin uforbederlige og vilde heroisme, udåndede sit sidste suk på gaden med geværet i hånden, hvorved han i det mindste undgik den tortur, der beredtes patrioterne på Mont-Saint-Michel.

Fra Horace modtog jeg få dage efter hans afrejse et brev dateret Issoudun, hvori han endnu engang skriftede mig sine synder og sin anger. Jeg tænkte et øjeblik på at ile til ham og ledsage ham til grænsen, men da hans brev var meget fornuftigt, indskrænkede jeg mig til at sende ham sin portefølje og kuffert, idet jeg såvel i mit eget som de øvriges navn lovede ham tavshed, glemsel og tilgivelse.

Udgiveren af denne historie beder læseren om at give ham det samme løfte, så meget mere som Horaces sidste dårskab ingenlunde gjorde skår i Marthes lykke, og som Horace selv er

blevet en fortræffelig og arbejdsom ung mand, der endnu er en smule deklamerende i sin tale, men sindig og tilbageholden i sin opførsel.

Han har set Italien og beriget journaler og revuer med nogle meget poetiske beskrivelser, som ingen har lagt mærke til, for talentet er over alt i vore dage. Han har været hovmester hos en rig neapolitansk adelsmand, og jeg har ham stærkt mistænkt for at have måttet forlade sine elever for at have gjort kur til deres moder. Han har skrevet et effekt-drama, som er blevet udpebet på *Ambigu*. Han har skrevet tre romaner om sin kærlighed til Marthe, og to om sin kærlighed til vicomtessen. Han har skrevet politiske artikler for flere journaler af oppositionen. Men da hans held på den litterære bane slet ikke ville komme i balance med dans fornødenheder, fattede han den heroiske beslutning at tage sin eksamen, og arbejder nu på at skaffe sig praksis i sin provins, hvis mest glimrende advokat, jeg håber, han snart vil blive.

Om "Horace"

Forfatter: George Sand (1804-1876).
Org.udgave: *Horace.* Føljeton i *Revue indépendante*, november 1841 til marts 1842, bogudgave L. de Potter, Paris 1842.
Denne udgave baseret på: *Horace* af George Sand. Oversat fra fransk af N. A. Colban. Forlagt af A. D. Wulfsberg og Co., Christiania u.å. [1845].
Oversætter: Nathanael Angell Colban (1793-1850).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter stik af Paul Gavarni (1804-1866): *Les Visites* (ca. 1837).

ISBN 978-87-7628-180-9
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-430-6 (Ølstykke 1915).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk